

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania

Załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia r.

Standardy szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników

Lider Projektu

Państwowy Fundusz
Rehabilitacji Osób
Niepełnosprawnych

Partnerzy Projektu

Fundacja
Pies Przewodnik

Standardy szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników

Wypracowane standardy wprowadzają ujednolicone zasady realizacji kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym i słabowidzącym psów przewodników. Zapewniają przejrzystość oraz jakość całego procesu. Psy przewodniki służą rozwijaniu samodzielności osób z dysfunkcjami wzroku. Ważne jest, aby w całym procesie wykorzystywać wiedzę i doświadczenie tych osób oraz uwzględniać ich specyficzne potrzeby.

Warszawa 2023

Opracowanie powstało w ramach projektu pn. „**Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania**” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Działania 4.1 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Dokument chroniony prawami autorskimi.

Zdjęcie ze zbiorów:

Fundacji Labrador Pies Przewodnik.

Spis treści

Słowniczek	8
I. Standard szkół psów przewodników zasady funkcjonowania	12
1. Szkoły psów przewodników – analiza rozwiązań krajowych i zagranicznych	13
1.1. Doświadczenia polskie.....	13
1.2. Doświadczenia zagraniczne	14
2. Warunki formalno-prawne i techniczne funkcjonowania szkoły psów przewodników	21
2.1. System domowy	21
2.2. System kennelowy.....	21
2.3. System mieszany	22
2.4. Opieka nad psem w trakcie szkolenia	22
2.5. Środki transportu	23
2.6. Zasady dokumentowania, archiwizowania i dostępu do danych dotyczących psów i klientów	24
3. Zasoby kadrowe szkoły psów przewodników	25
4. Usługi świadczone w ramach trzech typów szkół	26
4.1. Zasady prowadzenia hodowli i pozyskiwania psów	26
4.2. Szkolenie, doskonalenie umiejętności psa oraz zakończenie pracy psa przewodnika	26
4.3. Szkolenie i doszkalanie oraz przekazywanie psa przewodnika osobom z niepełnosprawnością wzroku	34
4.4. Szkolenie i podnoszenie kompetencji szkoleniowców	34
4.5. Szkolenie wolontariuszy i współpraca z nimi	34
4.6. Szkolenie fundraiserów i współpraca z nimi	35
4.7. Popularyzowanie pracy psa przewodnika	35
4.8. Przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji wobec osób korzystających z pomocy psa przewodnika.....	36
5. Dobrostan psa przewodnika	37
6. Dobrostan klienta podczas przekazywania i pracy z psem przewodnikiem	40
7. Zasady certyfikacji i monitorowania szkół	41
8. Warunki finansowania i forma prawna	42

II. Standard metodyka szkolenia osób przygotowujących psy przewodniki.....	43
1. Analiza zagranicznych rozwiązań.....	44
2. Ścieżka awansu w szkoleniu psa przewodnika	45
2.1. Aplikant na trenera psów przewodników.....	45
2.2. Młodszy trener psów przewodników	47
2.3. Trener psów przewodników	48
2.4. Instruktor psów przewodników	50
2.5. Instruktor egzaminator.....	52
2.6. Trener rodzin zastępczych	53
2.7. Podsumowanie.....	54
3. Metodyka szkolenia.....	55
3.1. Szkolenie aplikanta na trenera.....	55
3.2. Szkolenie młodszego trenera psów przewodników	60
3.3. Uzyskiwanie kompetencji instruktora psów przewodników	62
3.4. Podnoszenie kompetencji trenera i instruktora psów przewodników	65
4. Załączniki	67
4.1. Załącznik nr 1 – Wzór miesięcznej indywidualnej karty oceny.....	67
4.2. Załącznik nr 2 – Program szkolenia specjalistycznego aplikanta na trenera psów przewodników.....	68
4.3. Załącznik nr 3 – Program szkolenia specjalistycznego młodszego trenera psów przewodników.....	88
III. Standard wolontariat w szkole psów przewodników.....	105
1. Analiza zagranicznych rozwiązań.....	106
2. Organizacja wolontariatu	110
2.1. Zasady ogólne	110
2.2. Wolontariat w szkole psów przewodników	112
3. Nabór wolontariuszy	117
3.1. Ogłoszenie o naborze	117
3.2. Profil wolontariusza.....	117
3.3. Proces rekrutacji wolontariuszy.....	118
4. Współpraca i motywowanie	122

5. Szkolenie wolontariuszy	124
5.1. Szkolenie wstępne wolontariuszy	124
5.2. Szkolenie rodzin zastępczych i wolontariuszy pełniących rolę pogotowia wolontarystycznego	125
6. Zagrożenia we współpracy z wolontariuszami	128
7. Promocja wolontariatu.....	129
8. Załączniki	130
8.1. Załącznik nr 1 – Wzór aplikacji dla kandydata na wolontariusza.....	130
8.2. Załącznik nr 2 – Program szkolenia psa w rodzinie zastępczej.....	133
IV. Standard hodowla oraz pozyskiwanie psów do szkolenia na psy przewodniki	146
1. Analiza rozwiązań hodowlanych w innych szkołach psów przewodników	147
2. Źródła pozyskiwania psów do programu szkoleniowego	149
3. Wymagania zdrowotne psów przyjmowanych do programu szkoleniowego.....	150
4. Pies przewodnik – rekomendowane rasy, wymagania zdrowotne.....	151
5. Współpraca szkoły psów przewodników z hodowcami	154
6. Zasady prowadzenia przez szkołę psów przewodników własnej hodowli	155
7. Opieka weterynaryjna	157
8. Wycofanie psa z programu szkoleniowego.....	160
9. Postępowanie w celu ustalenia przyczyny śmierci psa	161
V. Standard szkolenie psów przewodników	162
1. Analiza zagranicznych rozwiązań.....	163
2. Ocena i kwalifikacja szczenięcia do programu szkolenia – kandydat na psa przewodnika	165
2.1. Szczenięta młodsze – ocena i test.....	166
2.2. Psy starsze (młodzież) – ocena i test.....	166
3. Szkolenie psów przewodników.....	168
3.1. Szkolenie podstawowe	169
3.2. Szkolenie specjalistyczne	170
3.3. Metody i narzędzia stosowane w szkoleniu psów przewodników	176
3.4. Egzamin psa przewodnika.....	176
4. Załączniki	179
4.1. Załącznik nr 1 – Wzór testu szczenięcia młodsze	179

4.2.	Załącznik nr 2 – Wzór testu szczenięcia starsze (młodzież)	184
4.3.	Załącznik nr 3 – Test osobowości szczenięcia	188
4.4.	Załącznik nr 4 – Wzór raportu miesięcznego z pobytu psa u rodziny zastępczej	195
4.5.	Załącznik nr 5 – Wzór testu rokowań psa w wieku 6 miesięcy	197
4.6.	Załącznik nr 6 – Wzór testu dojrzałości psa w wieku 12 miesięcy	200
4.7.	Załącznik nr 7 – Wzór miesięcznego raportu z postępów psa w szkoleniu	203
4.8.	Załącznik nr 8 – Wzór karty egzaminacyjnej psa	205
4.9.	Załącznik nr 9 – Program szkolenia psa w rodzinie zastępczej	209
4.10.	Załącznik nr 10 – Program szkolenia psa przez aplikanta na trenera	221
4.11.	Załącznik nr 11 – Program szkolenia psa przez młodszego trenera psów przewodników	236
4.12.	Załącznik nr 12 – Program szkolenia psa przez trenera psów przewodników	249
VI.	Standard zasady przekazywania psów przewodników osobom z niepełnosprawnością wzroku ..	260
1.	Analiza zagranicznych rozwiązań w zakresie przekazywania psów przewodników	261
2.	Ogólne zasady	265
3.	Zgłoszenia i kwalifikacja kandydatów	267
3.1.	Etap I – Kwalifikacja wstępna	268
3.2.	Etap II – Kwalifikacja zaawansowana	269
3.3.	Postępowanie w przypadku osób, które posiadały już psa przewodnika	271
3.4.	Zakończenie procesu kwalifikacji	272
4.	Szkolenie i przekazywanie psów przewodników	273
4.1.	Szkolenie podstawowe	273
4.2.	Dobór w parę człowiek – pies	279
4.3.	Szkolenie właściwe klienta w zakresie pracy z psem przewodnikiem	283
5.	Załączniki	290
5.1.	Wniosek aplikacyjny dla kandydata – wzór	290
5.2.	Protokół kwalifikacji wstępnej – wzór	292
5.3.	Protokoły oceny kandydata podczas kwalifikacji zaawansowanej – wzory	296
5.4.	Formularz oceny klienta – wzór	300
5.5.	Formularz doboru w parę klient – pies – wzór	302
5.6.	Karta oceny współpracy klienta z psem – wzór	305

Słowniczek

Aplikant na trenera psów przewodników – osoba, która przeszła kwalifikację wstępną i została przyjęta na kurs.

Badania przesiewowe – badania po ukończonym 12 miesiącu życia, które kandydat na PP musi przejść pozytywnie.

BHP – zasady zachowania bezpieczeństwa osoby niewidomej, psa, trenerów, instruktorów i wolontariuszy oraz osób trzecich podczas szkolenia i pracy psa przewodnika.

Całościowa opieka instruktora – opieka instruktora przez cały okres szkolenia specjalistycznego polegającą na przekazaniu wiedzy z tematów i zadań opisanych w tym szkoleniu, a wynikających z niniejszych standardów.

Dobrostan – stan całkowitego zdrowia fizycznego i psychicznego człowieka i psa przewodnika w warunkach harmonii z otaczającym środowiskiem.

Doradztwo – forma dodatkowego wsparcia dla klienta z PP, realizowana poprzez udzielanie na życzenie klienta porad osobiście, telefonicznie, mailowo lub za pośrednictwem innych kanałów komunikacji elektronicznej.

Doskonalenie umiejętności psa przewodnika – doskonalenie umiejętności, nauka dodatkowych umiejętności i rozwiązywanie problemów wynikających z potrzeb klienta, z którym pies współpracuje.

ED – Elbow Dysplasia – dysplazja stawów łokciowych. Przy zapisie skrótu stopień dysplazji jest określany dla każdego łokcia z osobna (lewy/prawy łokieć). Rozróżnia się cztery rodzaje dysplazji: 0 – staw wolny od dysplazji, 1 – dysplazja małego stopnia, 2 – dysplazja średniego stopnia, 3 – dysplazja dużego stopnia. Przykładowe zapisy ED 0/0, ED 1/0, ED 0/2.

EIC – Exercise Induced Collapse (zapaść wysiłkowa) – choroba genetyczna związana z mutacją genu DNM1. Dotyczy głównie kończyn miednicznych, jednakże w cięższych przypadkach może dotyczyć także kończyn piersiowych.

HD – Hip Dysplasia – dysplazja stawów biodrowych. Stopień dysplazji jest określany literką po myślniku np. HD–A. Rozróżnia się pięć stopni dysplazji: A – stawy wolne od dysplazji (normal), B – prawie normalne stawy biodrowe (fast normal), wolne od dysplazji, C – nieznaczna (lekka) dysplazja (noch zugelassen), D – umiarkowana (średnia) dysplazja, E – ciężka dysplazja.

Hiperurykozuria – zaburzenie metaboliczne o podłożu genetycznym, w którym dochodzi do zwiększonego wydzielania kwasu moczowego w moczu. Przesycenie moczu spowodowane nadmiernym wydalaniem kwasu moczowego może prowadzić do krystalizacji i powstawania kamieni moczowych (szczególnie kamicy moczanej), zazwyczaj stwierdzanych w pęcherzu, cewce moczowej, a sporadycznie w nerkach.

Hodowca – osoba fizyczna prowadząca hodowlę psów rasowych lub szkoła psów przewodników prowadząca własną hodowlę psów przeznaczonych do pełnienia roli psa - przewodnika.

Ichtioza (ichthyosis) – grupa genetycznie uwarunkowanych chorób skóry (genodermatozy związane z nadmiernym rogowaceniem) charakteryzująca się uogólnionym nadmiernym rogowaceniem z tworzeniem się nawarstwień i dachówkowato ułożonych łusek.

IGDF – Internationale Guide Dog Federation – organizacja o zasięgu ogólnosiwiatowym, skupiająca szkoły psów przewodników.

Instruktor egzaminator – instruktor uprawniony do przeprowadzania egzaminów psów przewodników po zakończeniu przez nie szkolenia.

Instruktor psów przewodników – osoba, która posiada niezbędną wiedzę i umiejętności pozwalające prowadzić kompleksowe szkolenie psa przewodnika, pary klient-pies, sprawować nadzór nad całym procesem szkolenia psa i klienta, nadzór nad uczącymi się młodszymi trenerami i aplikantami, a także posiada kwalifikacje niezbędne do przekazywania psów przewodników i nadzorowania pracy psa przewodnika i osoby niewidomej w okresie po przekazaniu psa.

Jednostka dydaktyczna – jednostka lekcyjna trwająca 45 minut.

Kandydat – osoba biorąca udział w procesie rekrutacji na dane ogłoszenie o naborze na stanowisko.

Klient – osoba niewidoma lub słabowidząca od momentu zakwalifikowania jej do uzyskania psa przewodnika do momentu emerytowania lub utraty psa, z którym pracowała.

Metryka – dokument ważny wyłącznie na terytorium RP, potwierdzający rasowość psa oraz jego pochodzenie od wskazanych w nim rodziców.

Młodszy trener psów przewodników – osoba, która posiada niezbędną wiedzę i umiejętności wchodzące w zakres szkolenia dla aplikantów i została przyjęta na kurs.

Młodość – pies między 9 a 18 miesiącem życia (przyjęto nazewnictwo wzorowane na podziale wg Związku Kynologicznego w Polsce).

Okres młodzińczy – pies w okresie od 3 miesiąca życia do około 12 miesiąca życia.

Opiekun – osoba współpracująca z psem w danym momencie (rodzina zastępcza, szkoleniowiec, instruktor, klient itd.).

Osoba testująca szczenięta na kwalifikacji do szkolenia – osoba mająca kompetencje do przeprowadzenia testów, instruktor z doświadczeniem doboru szceniąt.

Pies – samiec i samica gatunku pies domowy w czasie od przyjęcia do programu szkoleniowego do osiągnięcia wieku emerytalnego lub wycofania na każdym etapie.

Pies przewodnik (PP) – rodzaj psa asystującego, który posiada certyfikat potwierdzający status psa asystującego, dający osobie niewidomej lub niedowidzącej możliwość samodzielnego i bezpiecznego poruszania się bez obaw natrafienia na przeszkodę.

Pies rasowy – pies, który odpowiada wzorcowi rasy, wiernie przekazuje swoje cechy potomstwu oraz ma udokumentowane pochodzenie.

Pogotowie wolontarystyczne – osoba/rodzina sprawująca nieodpłatnie opiekę nad psem w sytuacjach nagłych.

PP – pies przewodnik.

PRA – Postępujący zanik siatkówki, nazywana także dysplazją pręcikowo-czopkową (PRCD) odnosi się do grupy chorób zwyrodnieniowych oczu, które powodują ślepotę.

Profil DNA – Badanie stosowane do potwierdzenia pochodzenia danego osobnika. Jest niezmienny w ciągu życia i może być wykorzystany do potwierdzenia pochodzenia jego potomstwa w przyszłości.

Reproduktor – samiec, który ukończył 15 miesięcy i uzyskał uprawnienia hodowlane albo spełnia warunki, w tym zdrowotne przewidziane standardem: Hodowla oraz pozyskiwanie psów do szkolenia na psy przewodniki.

Rodowód – dokument potwierdzający przynależność psa do danej rasy oraz jego pochodzenie.

Rodziny zastępcze (RZ) - tzw. wolontariusze socjalizacyjni – osoby sprawujące nieodpłatnie opiekę nad psami od szczeniaka do momentu przekazania psa na szkolenie specjalistyczne, których zadaniem jest przeprowadzenie szkolenia podstawowego psa oraz sprawowanie nad nim właściwej opieki.

RZ – rodzina zastępcza.

Sesja szkoleniowa – jest to sesja stanowiąca połączenie sesji treningowej oraz sesji z instruktorem trwająca do 45 minut, podczas której odbywający szkolenie specjalistyczne aplikant/młodszy trener nabywa niezbędną wiedzę z zakresu szkolenia psa przewodnika.

Sesja treningowa z psem – czas trwania 10-45 min. W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min).

Suka hodowlana – samica między 18 miesiącem a 6 rokiem życia, która uzyskała uprawnienia hodowlane albo spełnia warunki, w tym zdrowotne przewidziane standardem: „Hodowla oraz pozyskiwanie psów do szkolenia na psy przewodniki”.

Szczenięta – psy do 9 miesiąca życia (przyjęto nazewnictwo wzorowane na podziale wg Związku Kynologicznego w Polsce).

Szkolenie podstawowe – jest realizowane podczas pobytu u rodzin zastępczych. Składa się z nauki wychowania, zapoznania z miastem i szkolenia z podstawowego posłuszeństwa.

Szkolenie specjalistyczne – jest realizowane przez szkoleniowców. Składa się z kształcenia psa do specyficznych umiejętności wynikających ze standardu i specyficznych umiejętności na potrzeby osoby z dysfunkcją wzroku.

Szkoleniowiec – osoba, która zajmuje się szkoleniem psa w danym momencie szkolenia: wolontariusz/rodzina zastępcza, aplikant, trener, instruktor.

Szkoła psów przewodników/jednostka szkoląca – podmiot zajmujący się szkoleniem i przekazywaniem psów przewodników osobom niewidomym lub słabowidzącym oraz późniejszym nadzorem nad prawidłowym korzystaniem z pracy psów przewodników i emerytowaniem tych psów.

Trener psów przewodników – osoba, która posiada niezbędną wiedzę i umiejętności, aby móc samodzielnie szkolić psa przewodnika.

Trener rodzin zastępczych – osoba mająca umiejętności i predyspozycje, aby szkolić wolontariuszy i rodziny zastępcze w zakresie sprawowania właściwej opieki nad psem oraz szkolenia podstawowego psów.

Uprząż – specjalistyczne szelki z ramieniem, w których pies pracuje.

Wizyta interwencyjna – nagła wizyta wynikająca z zaistniałych problemów podczas wizyty serwisowej lub wystąpienia nieprzewidzianych problemów podczas pracy psa z klientem.

Wizyta serwisowa – wizyta monitorująca instruktora/trenera u klienta w celu weryfikacji umiejętności pary klient – pies.

Wolontariusz – w świetle Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wolontariuszem jest osoba, która dobrowolnie i świadomie oraz bez wynagrodzenia angażuje się w pracę na rzecz osób, organizacji pozarządowych, a także rozmaitych instytucji działających w różnych obszarach społecznych.

Wolontariusz wspierający – osoba wspierająca organizację w bieżącym funkcjonowaniu: od realizacji zadań organizacyjnych po asystenckie.

Zachowanie submisywne – zachowanie informacyjne, za pośrednictwem którego osobnik okazuje podporządkowanie osobnikowi dominującemu.

ZKwP – Związek Kynologiczny w Polsce, stowarzyszenie działające od 1938 r., skupiające hodowców psów rasowych w Polsce, członek Federation Cynologique International (FCI).

Zobowiązanie (lub umowa lojalnościowa) – zapis w umowie zobowiązujący wykonawcę/zleceniobiorcę do pozostania w organizacji na dłużej.

I. Standard

Szkoła psów przewodników

Zasady funkcjonowania

1. Szkoły psów przewodników – analiza rozwiązań krajowych i zagranicznych

1.1. Doświadczenia polskie

Dotychczas w Polsce szkoleniem psów przewodników zajmowano się w ramach działalności organizacji pozarządowych (stowarzyszeń i fundacji). Doświadczenia nasze dotyczą szkolenia psów przewodników w systemie domowym i mieszanym. Datują się od końca lat 60. Najpierw szkolenia realizowano w Zakładzie Tresury Psów Policyjnych w Sułkowicach, jednakże niezadowolenie osób niewidomych spowodowało, że w latach dziewięćdziesiątych włączono do tej działalności prywatne zakłady tresury.

W Polsce nie funkcjonuje szkoła psów przewodników w systemie kennelowym, zorganizowana tak, jak ma to miejsce w wielu krajach europejskich i na świecie, tzn. taka, gdzie jest prowadzona działalność w sposób ciągły, szkoła posiada własną bazę lokalową i doświadczoną kadre, zajmuje się zarówno hodowlą psów, ich socjalizacją, selekcją pod kątem predyspozycji do szkolenia dla potrzeb niewidomych, ukierunkowaną tresurą i przygotowywaniem osób niewidomych do efektywnego posługiwania się psami przewodnikami.

Każda z organizacji pozarządowych, w tym fundacji, która podejmowała czy podejmuje się szkolenia psów, współpracuje z instruktorami, trenerami, lekarzami weterynarii czy klinikami weterynaryjnymi, behawiorystami, jak również tyflologami i instruktorami orientacji przestrzennej. Problemem jest zagwarantowanie stałego i systematycznego finansowania szkolenia psów. Ostatnimi laty Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach ogłaszanych - na podstawie art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych – ogólnopolskich otwartych konkursów o zlecenie realizacji zadań organizacjom pozarządowym, dofinansowuje szkolenie psów przewodników. Wsparcie ze środków PFRON nie pokrywa całkowitych kosztów, stanowi natomiast znaczące dofinansowanie, pozostałą część (udział własny) pokrywa osoba niewidoma lub organizacja, która szkoli psy. Brak jest zabezpieczenia ze strony państwa systemowej pomocy dla osób niewidomych korzystających z pomocy psów przewodników poprzez dofinansowywanie kosztów utrzymania i wyżywienia psów. Nie opisywano w tym rozdziale szczegółowo modeli szkolenia psów stosowanych w Polsce, bo te doświadczenia przeniesiono do standardów.

W porównaniu z zagranicznymi doświadczeniami, opisywanymi poniżej, należy podkreślić, iż obecnie w Polsce, w porównaniu do innych krajów, niewielka ilość osób niewidomych posługuje się psami przewodnikami. Przyczyny takiego stanu są złożone. Pomijając, że nie każdy chce mieć psa, jest to spowodowane m. in:

- a) brakiem środków finansowych, zdecydowana większość osób niewidomych utrzymuje się z rent, liczba aktywnych zawodowo (pracujących) ciągle jest nieduża;
- b) trudnościami z uzyskaniem pomocy na inne cele rehabilitacyjne z zakresu specjalistycznego wsparcia w rehabilitacji społecznej i zawodowej, pozwalającej odzyskać niewidomym samodzielność w różnych sferach życia, między innymi w zakresie orientacji przestrzennej i poruszania się. Nabycie tych umiejętności jest niezbędne, by móc z korzyścią posługiwać się psem przewodnikiem;
- c) znikomą świadomością społeczną na temat problemów i potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym odnośnie roli, jaką pełni pies przewodnik wśród samych niewidomych, jak i ogółu społeczeństwa,

a także brakiem wystarczających, nowoczesnych regulacji prawnych (aktualnie niewidomi, posługujący się psem przewodnikiem, mogą w oparciu o obowiązujące obecnie akty normatywne:

- korzystać z ulgi w wysokości 95 % ceny biletu przy przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego i autobusowego,
- nie płacić podatku za psa,
- dokonać odliczeń od podatku dochodowego od osób fizycznych (w ramach ulgi na cele rehabilitacyjne) wydatków na utrzymanie psa przewodnika – można odliczyć kwotę nie przekraczającą 2280 zł),
- osoba niewidoma z psem może przebywać we wszystkich miejscach użyteczności publicznej,
- są też uregulowania prawa miejscowego na poziomie gmin i powiatów dotyczące utrzymania czystości);

d) brakiem środków finansowych na pokrycie kosztów skutecznego i wydajnego modelu szkolenia psów przewodników, o czym była mowa wyżej.

Przyczyny te, zwłaszcza brak stabilizacji finansowej, powodowały, że dotychczas pies przewodnik nie był popularyzowany w wystarczającym stopniu w obawie, że nie zostaną zaspokojone potrzeby wszystkich osób z niepełnosprawnością wzroku.

1.2. Doświadczenia zagraniczne

W ramach analizy zidentyfikowano 98 szkół. Ciekawe jest to, w jakich państwach funkcjonują szkoły i jaka jest ich ilość. I tak: Korea Południowa – 1, Hong Kong – 2, Japonia – 9, Tajwan – 2, Austria – 1, Słowacja – 1, Wielka Brytania – 2, Szwajcaria – 4, Hiszpania – 1, Słowenia – 1, Czechy – 3, Chorwacja – 1, Bułgaria – 1, Rosja – 1, Portugalia – 1, Norwegia – 4, Finlandia – 2, Belgia – 5, Holandia – 3, Włochy – 2, Irlandia – 1, Węgry – 1, Niemcy – 7, Francja – 11, Australia – 7, Nowa Zelandia – 1, Brazylia – 1, Kanada – 5, Stany Zjednoczone – 15, Izrael – 1, Republika Południowej Afryki – 1. Doświadczenia zagraniczne, jakie udało się zgromadzić, dotyczą Czech, Chorwacji, Niemiec, Kanady, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Australii. Poniżej zostały one opisane wyłącznie w aspekcie rozwiązań formalno-instytucjonalnych. W większości tych krajów, poza Austrią i Chorwacją, jest po kilka szkół prowadzonych przez fundacje, stowarzyszenia czy jako samodzielnie funkcjonujące szkoły finansowane przez instytucje rządowe i odpowiedniki polskich jednostek samorządu terytorialnego.

1) Czechy

W Pradze są dwie szkoły – jedna prowadzona przez Fundację, a druga przez organizację pozarządową Czeski Związek Niewidomych. Czeskie ustawodawstwo daje osobom niewidomym i słabowidzącym prawo do uzyskania 90% dofinansowania na wszystkie pomoce rehabilitacyjne, do których należy także pies przewodnik. Jeżeli człowiek udokumentuje, że jest w trudnej sytuacji finansowej, może otrzymać nawet 100 % dofinansowania. Dofinansowanie to przyznawane jest przez Urząd Pracy przy czeskim Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej. Wspomniany akt prawny zawiera także informacje, jakie umiejętności powinien nabyć w ramach szkolenia pies, aby stać się psem przewodnikiem. Innymi słowy w ustawie numer 329, 388 z 2011 roku zdefiniowano oczekiwany rezultat szkolenia psa poprzez stworzenie katalogu zamkniętego, precyzującego nabyte umiejętności. Całkowity koszt wyszkolenia psa przewodnika w Czechach wynosi 25000 Euro (na podstawie informacji uzyskanych z Fundacji), podobnie

jak w innych krajach Unii Europejskiej. Kwota ustalona jako podstawa dofinansowania przez Urząd Pracy w Czechach wynosi 10000 Euro (250000 Koron). Pokrywa ona koszt szkolenia psa od 12 miesiąca życia do czasu przekazania go osobie niewidomej, czyli 90% kosztów szkolenia specjalistycznego ponosi państwo. Pozostałe koszty całego procesu przygotowywania psów przewodników Fundacja pokrywa dzięki środkom uzyskanym poprzez fundraising i z darowizn zewnętrznych, w tym przekazywanej części należnego podatku dochodowego od osób fizycznych.

Klient ubiegający się o psa przewodnika zgłasza się do Fundacji. Następnie aplikuje o środki na psa w czeskim Urzędzie Pracy (poziom jednostki samorządu). Sprawy formalne związane z przyznaniem i przekazywaniem środków trwają od pół roku do roku.

Fundacja przygotowuje psy tylko dla osób niewidomych. Po przekazaniu psa do osoby niewidomej staje się on jej własnością. Urząd Pracy przed przyznaniem środków na psa sprawdza (poprzez przeprowadzenie wywiadu środowiskowego), czy osoba niewidoma ma odpowiednie warunki, by mogła otrzymać czworonoga.

Organizacje, które chcą szkolić psy i przekazywać je w ramach dotacji osobom niewidomym, muszą być członkami Międzynarodowych Federacji Psów Przewodników (wymóg ten wynika także ze wspomnianych już wyżej aktów prawnych).

Fundacja nie zatrudnia instruktorów i trenerów na etatach, lecz pracują oni w ramach własnej działalności gospodarczej, tzn. zawierają z Fundacją kontrakt na wyszkolenie psa. Dopiero gdy trening się zakończy i pies pomyślnie zda egzamin, instruktor otrzymuje środki finansowe. Wyżywienie i leczenie psa w trakcie szkolenia opłaca Fundacja. Pieniądze, które otrzyma niewidomy w ramach dofinansowania, wpływają na konto Fundacji. Część tej kwoty stanowi wynagrodzenie trenera za wyszkolenie psa (zgodnie z podpisanym kontraktem), reszta przeznaczana jest na pokrycie kosztów ponoszonych przez Fundację.

Fundacja musi zdobyć pieniądze na pozyskanie szczeniaków i ich socjalizację przed rozpoczęciem właściwego szkolenia jak również na utrzymanie i opiekę weterynaryjną. Socjalizacja odbywa się na zewnątrz w rodzinach. 25 % socjalizowanych psów jest wycofywanych z programu szkolenia na przewodniki z powodów zdrowotnych. Ten niski odsetek odrzucanych psów wynika z wykorzystywania w szkoleniu zwierząt ze specjalnych linii rodowodowych. Fundacja ma własną hodowlę opartą na liniach sprawdzonych i użytkowanych w wiodących szkołach psów przewodników za granicą. Rodzina, która socjalizuje przyszłego psa przewodnika, otrzymuje 1000 koron jako dodatek. Pożywienie i opiekę weterynaryjną zapewnia Fundacja.

Zainteresowana osoba niewidoma nie otrzymuje środków finansowych na utrzymanie psa po przekazaniu: sama finansuje wyżywienie, opiekę weterynaryjną i inne wydatki. Fundacja natomiast wspomaga niewidomego merytorycznie do końca życia psa, jeśli potrzebne jest doszkolenie, dodatkowe rady, wymiana doświadczeń między użytkownikami.

W biurze Fundacji zatrudnionych jest 8 osób niewidomych oraz dwie z innymi dysfunkcjami. W tym trzy osoby zajmują się PR i fundraisingiem – pieniądze na swoją działalność pozyskują od dużych podmiotów gospodarczych, drobniejsze datki – od indywidualnych osób; przygotowują spoty reklamowe, kampanie promocyjne w środkach masowego przekazu; wystawiają skarbonki w kształcie psów przed dużymi

marketami; również pieniądze z wysyłanych SMS-ów są przekazywane Fundacji. Profesjonalni fotografowie robią piękne zdjęcia z celebrytami do kalendarzy, które wydaje Fundacja i rozprowadza wśród potencjalnych sponsorów. Szkolenie psów przewodników jest jedną z kilku gałęzi działalności Fundacji.

W Pradze jest także szkoła prowadzona przez Czeski Związek Niewidomych. Budynek jest majątkiem Związku. Pieniądze na założenie szkoły przekazały Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej oraz Klub Rotary. Koszty poniesione w roku 2016 r. to 5 milionów koron – tyle wynosi utrzymanie szkoły. Za tę kwotę jest ona w stanie wyszkolić 10 psów rocznie. Na podaną wyżej sumę składają się koszty administracyjne i koszty szkolenia. Szkoła nie generuje zysku – nakłady są równe kosztom. Kadra stanowi 5 osób. Zatrudniają dwóch trenerów na etacie. Trenerzy kształcą psy w szkole. Dorobek stanowią szczenięta, które są socjalizowane i wychowywane przez wolontariuszy. Placówka dysponuje własną hodowlą psów.

W tej szkole potwierdzono także, że kwota ustalona jako podstawa dofinansowania od państwa to 250.000 koron (ponad 40.000 zł; 10.000 EURO), 90% otrzymuje niewidomy z Urzędu Pracy. Jeżeli klient sam nie radzi sobie z załatwieniem formalności, szkoła mu w tym pomaga. Niektórzy klienci 10% płacą sami z własnych środków, inni szukają sponsorów. Ofiarodawców szuka również szkoła. Psy przewodniki to najchętniej sponsorowana pomoc dla osób niewidomych – na innego rodzaju wsparcie znacznie trudniej pozyskać fundusze.

Również i w tej szkole osoba niewidoma posiadająca psa przewodnika otrzymuje dożywotnią (do końca życia psa), stałą pomoc ze strony szkoły, jeśli jest potrzeba doszkolenia czy udzielenia dodatkowych porad. Jednak w przeciwieństwie do szkoły Fundacji, szkoła Czeskiego Związku Niewidomych współpracuje z firmą, która zapewnia karmę po niższych cenach. Przedsiębiorstwo dysponuje bazą potrzebujących niewidomych i przydziela 12 kg karmy na miesiąc dla jednego psa. Niewidomi, którzy wezmą psa z tej właśnie szkoły, otrzymują za darmo karmę na rok, a potem po niższych cenach. Szkoła współpracuje także z kliniką weterynaryjną, która leczy i wykonuje poważne operacje z dużą zniżką, jak również z firmą, załatwiającą sprawy tańszego pogrzebu lub kremacji. Placówka ma oddzielne konto bankowe, gdzie gromadzi fundusze na specjalne, niecodzienne potrzeby związane z psami. Oferuje na przykład bezpłatną pomoc osobie niewidomej, kiedy ta jest chora i leży w szpitalu lub musi wyjechać i nie może zabrać ze sobą psa.

Podsumowując, można stwierdzić, że:

- w Czechach panują zdecydowanie lepsze warunki do szkolenia psów przewodników niż w Polsce. W Polsce na 38 milionów mieszkańców pracuje około 200 takich zwierząt, podczas gdy w dziesięciomilionowych Czechach jest ich około tysiąca;
- w Czechach wdrożono w życie bardzo dobre regulacje prawne;
- niemal wszystkie osoby niewidome w Czechach, które otrzymują psa przewodnika, miały już wcześniej psa w domu.

2) Niemcy

W Regionalnych kasach chorych zawierane są umowy z partnerami, którymi mogą być tylko osoby lub szkoły psów przewodników spełniające ustalone kryteria. Sposób szkolenia psów przewodników

określono stosownymi przepisami prawa (Wytyczne Niemieckiego Związku Niewidomych dotyczące wyboru i szkolenia psów przewodników) z grudnia 1989.

Pies przewodnik jest traktowany jako środek pomocniczy w ramach obowiązkowych świadczeń dla ubezpieczonych w kasie chorych. Wymaga się od niewidomej osoby posiadania wiedzy kynologicznej oraz dobrej orientacji w przestrzeni i mobilności. Do szkolenia dopuszcza się psy rasowe lub mieszańce.

Usługodawców w zakresie szkolenia dopuszcza do prowadzenia działalności Federalny Związek Branżowych Kas Chorych. Komisja egzaminacyjną składa się z trenera, przedstawiciela organizacji osób niewidomych na poziomie federalnym i przedstawiciela kas chorych. Kasa chorych ponosi koszty utrzymania psa. Ma ona prawo cofnąć finansowanie po stwierdzeniu naruszenia umowy przez osobę niewidomą.

3) Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

Opisano jedną z wielu szkół tresury psów przewodników w Stanach Zjednoczonych – Guiding Eyes for the Blind. W szkole 95 procent szkolonych psów to labradory. Rocznie szkoła przygotowuje około 200 psów, podczas gdy ze swojego centrum hodowli otrzymuje ponad 500 szczeniąt. Te liczby odzwierciedlają, na jak wysokim poziomie jest selekcja na wszystkich etapach szkolenia.

Są to co najmniej trzy etapy. Małe szczenięta są oddawane na około 2 miesiące do rodzin wolontariuszy na podstawową socjalizację. Po ich powrocie następuje pierwsza selekcja. Następnie psy na ponad rok trafiają znowu do rodzin, które kształcą psa w podstawowym zakresie pod okiem trenera ze szkoły, spotykając się z nim regularnie co tydzień. Prawie półtoraroczny pies wraca do szkoły i tu poddawany jest około 6-miesięcznemu intensywnemu treningowi. Może z niego odpaść, jeśli nie jest w stanie zrealizować któregoś z kluczowych elementów szkolenia lub z powodów zdrowotnych. Stan zdrowia szkolonych psów jest na bieżąco monitorowany przez zespół lekarzy. Szkoła przygotowuje psy również dla osób głuchoniewidomych oraz z innymi sprzężonymi niesprawnościami.

Osoba zainteresowana nie ponosi kosztów zakupu psa. Szkoła przeznacza rocznie np. 250 dolarów na leczenie i opiekę medyczną każdego swojego psa. Najtrudniejszym zadaniem jest dostać się do tej placówki. Przyjmując niewidomego na szkolenie z psem i przyznając mu psa, szkoła zobowiązuje się do zapewnienia następnych psów tak długo, jak to będzie potrzebne. W USA wszystkie szkoły uczą chodzenia z psem bez laski, jest pomysł wprowadzenia białej uprząży, jako znaku rozpoznawczego, ze względu na bezpieczeństwo. W Stanach Zjednoczonych rozpoczęto już szkolenie z psami przewodnikami przy wykorzystaniu GPS.

4) Australia

Australijska szkoła psów przewodników Guide Dogs Victoria ma swoją siedzibę w Melbourne. Każdy australijski stan ma swą własną, niezależną szkołę psów przewodników. Ośrodki zaczęły pojawiać się w 1957r. W 1962 r. powstała organizacja centralna, która otrzymała od stanowego rządu ziemię. Trzy lata później rozpoczęto samodzielną hodowlę. Dopiero jednak od 1992 r., pod patronatem Pedigree Pal, powstało światowej rangi centrum hodowlane, które selekcjonuje do rozmnażania psy na podstawie temperamentu, kładąc nacisk na ich wrażliwość, eliminując elementy dominacji i agresji. Co roku rodzi się tutaj 130 maluchów, z których tylko 25 zostanie australijskimi psami przewodnikami, część będzie przeznaczona na eksport, a pozostałe do innych programów prowadzonych przez centralną organizację.

Psy oddawane w ręce osób niewidomych muszą być najwyższej jakości. Głównym kluczem do osiągnięcia celu staje się ukształtowanie psiej pewności siebie, więc stosuje się jedynie pochwały i metody pozytywne, zachęcające. W szkole jest przygotowana specjalna część hotelowa dla klientów, pokoje i niewielka stołówka. Ośrodek proponuje również kursy orientacji przestrzennej, szczególnie dla dzieci, czasem nawet są to kursy wakacyjne; skupia się na zindywidualizowanej terapii.

Innym oferowanym programem jest program terapeutyczny, dzięki któremu psy, odrzucone w programie treningowym, mogą mieszkać z niewidomymi dziećmi jako ich towarzysze zabaw i pomóc później w podjęciu świadomej decyzji o potrzebie posiadania psa przewodnika. Kolejny program to "pies do towarzystwa". Otrzymują go osoby niepełnosprawne, aby psiaki umilały im trudne chwile życia. Oczywiście muszą to być osoby na tyle sprawne ruchowo, by mogły się nimi opiekować.

Guide Dogs Victoria współpracuje również ze służbami publicznymi, zdarza się, że są psy, które trafiają do policji lub pracują na lotnisku.

5) Chorwacja

W Chorwacji funkcjonuje szkoła, która kształci psy przewodniki i psy terapeutyczne. Zgodnie z przepisami krajowymi (prawem budowlanym i prawem dotyczącym zwierząt) kennele mają około 2 metry na 1,5 metra. Klatki kennelowe muszą zapewnić wystarczająco dużo miejsca, by psy mogły swobodnie wstać, obrócić się, pochodzić. Zastosowane materiały muszą pozwalać na zachowanie higieny, np. podłoga łatwo zmywalna, niewsiąkająca. Wentylacja i temperatura odpowiednia, by zadbać o stan zdrowotny psów. Potrzebny dostęp do ciepłej i zimnej wody oraz do prądu. Psom i pracownikom zapewnione ma być bezpieczeństwo. Jest wybieg, służący także toalecie. Psy do 14 miesiąca życia przebywają w rodzinach zastępczych.

W szkole umieszczono 16 przestronnych kenneli – po 8 z każdej strony szerokiego korytarza. Pomieszczenie jest widne. Z każdego kennela pies ma wyjście na indywidualny, ogrodzony wybieg, zacieniony od słońca. Każdy kennel zaopatrzone w podwieszaną miskę na wodę, nad którą znajduje się kran. W klatce leży posłanie dla psa. Jest też ogrodzona część, gdzie można ćwiczyć z psami. To duży teren – park dla psów, tam mogą one swobodnie biegać i bawić się oraz załatwiać. Mieści się tu również mały wybieg dla psów po operacji (np. sterylizacji lub kastracji). W budynku jest także miejsce do socjalizacji szczeniąt, pomieszczenia do przygotowywania posiłków i utrzymania czystości. Odrębny, niewielki budynek stanowi porodówkę dla psów. 3 dni przed porodem oraz 3 dni po, szczeniaki są pod stałą opieką. Przygotowano także hotel dla osób niewidomych, które przyjeżdżają na szkolenie i stołówkę.

Środki na wybudowanie szkoły pozyskano z Chorwackiego Ministerstwa Pracy i Pomocy Społecznej oraz z budżetu miasta Zagrzeb. Usługi są wycenione – zostało ustalone to w ustawie. Szkołę finansuje w 2/3 Miasto Zagrzeb, w 1/3 Ministerstwo. Dyrektor tej placówki jest wybierany przez Ministerstwo. Obecny sprawuje władzę już czwartą kadencję, a okres pełnienia funkcji trwa 3 lata; dyrektor musi mieć doktorat z nauk społecznych.

Właścicielem psów chorwackich jest szkoła. Jeśli pies przejdzie na emeryturę, klient może adoptować psa lub zwrócić go do szkoły. Jeśli go oddaje, szkoła szuka rodziny zastępczej. Ośrodek szkoleniowy nie wydaje certyfikatu psa asystującego, tylko kartę identyfikacyjną psa ze zdjęciem psa i właściciela.

Placówka zatrudnia 28 osób na etacie, łącznie z dyrektorem. Są trzy oddziały związane z poszczególnymi usługami. Każdy oddział ma swojego kierownika. Nie pracuje żadna osoba z niepełnosprawnościami (tylko kierowniczka trzeciego oddziału ma SM).

Pierwszy oddział: szkolenia psów i dopasowywania do osób niewidomych (łącznie 7 osób z kierownikiem):

- 4 instruktorów (w tym 2 instruktorów psów przewodników, 2 instruktorów psów asystujących),
- 1 trener psów,
- 1 terapeuta do dzieci, który jest certyfikowanym trenerem psów asystujących i pracownikiem socjalnym,
- kierownik.

Drugi oddział ds. hodowli, socjalizacji i spraw gospodarczych (utrzymanie kenneli, ogrodu), opieka weterynaryjna (łącznie 9 osób):

- 4 osoby przy kennelach,
- 2 koordynatorów socjalizacji szczeniąt,
- kucharz,
- dozorca,
- sprzątaczką.

Trzeci oddział ds. przyjmowania klientów i programów w domach klientów (9 osób):

- 2 specjalistów od rehabilitacji, w tym od orientacji przestrzennej (jeden z nich jest kierownikiem tego oddziału),
- 4 osoby ds. terapii sensorycznej; pracuje tutaj też osoba, która jest kierownikiem oddziału drugiego,
- 2 terapeutów do 4-godzinnych programów dla osób z głębokimi uszkodzeniami,
- 1 pracownik socjalny.

Czwarty, mały oddział administracyjny (3 osoby):

- dyrektor,
- osoba ds. administracji,
- osoba ds. księgowości.

Szkoła ma zawartą umowę z prywatną przychodnią weterynaryjną. Weterynarz odwiedza Centrum 3 razy w tygodniu. Jest też wtedy do dyspozycji dla wolontariuszy. Lekarz sterylizuje psy w szkole, szczepi szczeniaki (szkoła posiada salę zabiegową). Wolontariusze i klienci mogą także skorzystać z usług weterynarza. Bywa on także wzywany przy doraźnych problemach, dokonuje konsultacji, czy ze względów zdrowotnych pies może zostać przewodnikiem, ale decyzję ostateczną podejmuje oddział ds. szkolenia psów.

W Chorwacji są różne stowarzyszenia zajmujące się niepełnosprawnymi. Centrum współpracuje ze stowarzyszeniem niewidomych w Zagrzebiu. Organizuje różne wydarzenia, imprezy promocyjne.

W Chorwacji jest 4,3 mln ludności, z tego 10 % niepełnosprawnych, w tym 1% niewidomych wśród niepełnosprawnych. W tym kraju pracuje 30 psów przewodników. Centrum prowadzi także terapię integracji sensorycznej z wykorzystaniem psa oraz czterogodzinne terapie dla młodych osób dorosłych z głębokimi uszkodzeniami. Jeśli ktoś z zewnątrz chce wyszkolić psa do dogoterapii, to za niego płaci.

6) Wielka Brytania

Szkoła prowadzona jest przez brytyjskie stowarzyszenie na rzecz psów przewodników. Szkolenia dopasowane do potrzeb psów i osób niewidomych; zwykle są 2-tygodniowe w szkole i 3-tygodniowe w miejscu zamieszkania. W indywidualnych przypadkach możliwe jest odbycie szkolenia jedynie w miejscu zamieszkania. Nauczanie obejmuje różne zagadnienia związane z opieką nad psem, jego pielęgnacją itp. Nie jest wymagane wcześniejsze doświadczenie osoby niewidomej z psem. W czasie pracy z psem możliwe są wizyty instruktorów lub udział w grupie wsparcia. Organizacja ma rozbudowaną sieć wolontariuszy: asystentów psów, kierowców, fundraiserów itp.

7) Kanada

W Kanadzie opisywana szkoła prowadzona jest przez Fundację. Każda inwestycja w psa to 30 tys. dolarów. Finansowanie odbywa się bez dotacji rządowych, jedynie poprzez zbiórki i darowizny. Usługi refundowane przez Fundację są bezpłatne dla osób z problemami wzroku (również dla osób słabowidzących), dla osób z problemami motorycznymi, ze spektrum autyzmu u dzieci. W Kanadzie wdrożono własny program dotyczący psów przewodników w 1991 r. Fundacja ma własną hodowlę. Gdy pies nie przejdzie pomyślnie szkolenia, oddawany jest do adopcji, w pierwszej kolejności do rodziny zastępczej, w której przebywał, a następnie do innej rodziny z listy oczekujących.

8) Francja

We Francji psy są szkolone w 50% w systemie kennelowym i w 50% metodą szkolenia domowego. Trenowanie jest prowadzone przez wykwalifikowany personel. Szkoła oferuje nie tylko psy przewodniki, ale także laski elektroniczne, wsparcie instruktora orientacji przestrzennej; instytucja działa w oparciu o 100% fundraisingu (bez kosztów dla osób niewidomych) i o wytyczne IGDF.

Z doświadczeń zagranicznych wynikają trzy podstawowe wnioski:

1. Zasady dotyczące szkolenia psa są zawarte w powszechnie obowiązujących aktach prawnych rangi ustawowej.
2. W wielu krajach zagwarantowano ustawowo prawo dofinansowania do szkolenia psa przewodnika ze środków publicznych.
3. W większości krajów działają szkoły w systemie kennelowym.

2. Warunki formalno-prawne i techniczne funkcjonowania szkoły psów przewodników

Szkoła psów przewodników to podmiot zajmujący się szkoleniem i przekazywaniem psów przewodników osobom niewidomym lub słabowidzącym oraz późniejszym nadzorem nad prawidłowym korzystaniem z pracy tych zwierząt. Do momentu, kiedy pies zostaje formalnie pod opieką szkoły, jest ona zobowiązana również do ustalania zasad adopcji, emerytowania czy pochówku psa. Stanowi podmiot uprawniony do wydawania certyfikatu potwierdzającego status psa przewodnika (asystenta).

Nadrzędnym więc celem szkoły jest niesienie pomocy osobom z dysfunkcją wzroku, dla których korzystanie z psa przewodnika to droga do samodzielnego życia. Wsparcie musi być w jak największym stopniu zindywidualizowane, tj. szkolenie, dobór, a następnie udostępnianie psa powinno być prowadzone zgodnie z potrzebami konkretnej osoby niewidomej lub słabowidzącej.

Każdy podmiot zostanie uznany za szkołę psów przewodników, jeżeli proces edukacji odbywać się będzie zgodnie z wypracowanymi standardami szkolenia i udostępniania psów przewodników. Wszystkie szkoły powinny opracować swoje regulaminy funkcjonowania w oparciu o Standardy i zasady IGDF.

Szkoła psów przewodników może być prowadzona w jednej z trzech form:

- 1) w systemie domowym,
- 2) w systemie kennelowym (kojcowym),
- 3) w systemie mieszanym.

2.1. System domowy

Szkoła działająca w systemie domowym winna posiadać biuro z częścią socjalną oraz ewentualnie niewielkim zapleczem. W instytucji działającej w tej strukturze w pierwszym etapie programu szkoleniowego psy mieszkają w rodzinach zastępczych.

Rodzina zastępcza przyjmująca zwierzę na wychowanie winna zapewnić odpowiedni dobrostan poprzez spełnienie wymagań opisanych w Standardzie Szkolenia Psów Przewodników. Dodać należy tylko, że pies powinien mieć zapewnioną możliwość poruszania się po stabilnych powierzchniach. Preferowane są lokale mieszkalne w budynkach wielorodzinnych, a przy braku windy położone na niższych kondygnacjach. Gwarantuje to wychodzenie czworonoga zawsze w towarzystwie człowieka. W pobliżu miejsc zamieszkania mają znajdować się tereny umożliwiające wyprowadzanie psa w celu załatwienia potrzeb fizjologicznych.

Na etapie szkolenia specjalistycznego psy przebywają w domu szkoleniowca, któremu zaleca się zapewnić psu takie same warunki podczas całego czasu trwania nauczania.

Jednocześnie nie powinno być u trenującego więcej niż 2–3 psy w trakcie szkolenia.

2.2. System kennelowy

Szkoła funkcjonująca w systemie kennelowym (kojcowym) to obiekt obejmujący zespół budynków oraz teren, składających się na:

- a) część administracyjno-socjalną,
- b) część hotelową,

c) część kennelową.

Część administracyjna winna obejmować pomieszczenia biurowe i socjalne dla pracowników zatrudnionych i osób współpracujących. Szczegółowe wymagania dla części administracyjno-socjalnej określają przepisy w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i budowle oraz przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy.

Sektor hotelowy przeznaczony jest w szczególności dla osób przebywających na terenie obiektu na czas przekazywania psa przewodnika, dla klientów, którym przyznano psa przewodnika, a także dla uczestników kursów i szkoleń. Tam również może znajdować się sala konferencyjna. Szczegółowe wymagania dla części hotelowej określają przepisy w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie.

Segment kennelowy powinien być dostosowany do całodobowego i całorocznego przebywania w nim psów w różnym wieku i różnej płci.

Pomieszczenia administracyjno-socjalne oraz hotelowe mają być przystosowane w szczególności dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Wymagania architektoniczne określają powszechnie obowiązujące Przepisy prawa budowlanego, w szczególności dotyczące warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i budowle.

Warunki weterynaryjne dla części kennelowej muszą być zgodne z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa.

2.3. System mieszany

Szkoła funkcjonująca w systemie mieszanym jest zbliżona do systemu kennelowego. W jej skład wchodzi pomieszczenia administracyjno-socjalne dla współpracowników oraz kilka kojców przeznaczonych dla psów poddawanych szkoleniu specjalistycznemu. W zależności od możliwości lokalowych w placówce może znajdować się porodówka pełniąca również rolę pomieszczenia dla suki i szczeniąt.

W szkole funkcjonującej w systemie mieszanym suki hodowlane mieszkają u wolontariuszy, a do szkoły zabierane są na czas porodu i odchowu szczeniąt. Nie jest jednak wykluczone, by odchowaniem szczeniąt zajmowały się posiadający doświadczenie wolontariusze (rodziny zastępcze). Psy, po osiągnięciu odpowiedniego wieku, trafiają do rodzin zastępczych, gdzie pozostają do czasu rozpoczęcia szkolenia specjalistycznego.

Szkoła może dysponować także pokojami gościnnymi dla swoich klientów.

Pomieszczenia administracyjno-socjalne oraz hotelowe winny być przystosowane dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Warunki architektoniczne, sanitarne i weterynaryjne dla tworzących szkołę budynków i budowli określają obowiązujące przepisy weterynaryjne dla schronisk.

2.4. Opieka nad psem w trakcie szkolenia

Co do zasady, psem na etapie szkolenia zajmuje się jego opiekun. Niemniej w sytuacji, gdy z powodów obiektywnych (np. brak możliwości zabrania psa na wakacje, konieczność jego izolacji-z powodu

choroby) nie będzie mógł zająć się psem, szkoła podejmuje działania zmierzające do umieszczenia zwierzęcia u innego opiekuna, a w przypadku braku takiej możliwości – umieszczenia psa w hotelu. Psi hotel powinien być wcześniej sprawdzony zarówno na podstawie dostępnych opinii jak i przez wizytę monitorującą. Osoby prowadzące lub pracujące w psim hotelu muszą posiadać przygotowanie i doświadczenie w pracy z psami, aby mogły zapewnić szeroko rozumiany dobrostan przebywającym tam zwierzętom.

W sytuacji, gdy szkoła nie pozyska wystarczającej liczby rodzin zastępczych, możliwe jest zaangażowanie osób, które będą prowadziły szkolenie podstawowe odpłatnie. Jednakże powinny być to sytuacje sporadyczne uwarunkowane np. brakiem w danym momencie rodziny zastępczej, co skutkuje koniecznością umieszczenia psa u innego opiekuna. Zakres jego zadań będzie pokrywać się z ramami wytycznych, jakie ma do zrealizowania rodzina zastępcza. Osoby te uczestniczą w szkoleniach adekwatnie jak rodziny zastępcze.

W przypadku pojawienia się w organizacji i rodzin zastępczych, i osób prowadzących szkolenie podstawowe psa odpłatnie, szkoła powinna kierować się jasnymi zasadami:

- dokładnym określeniem kto jest, a kto nie jest rodziną zastępczą,
- podkreślać wagę zaangażowania społecznego, które wymaga jednak więcej wysiłku,
- jasno komunikować obie formy współpracy szkoły w zakresie szkolenia podstawowego psów.

2.5. Środki transportu

Należący do szkoły środek transportu przeznaczony do przewozu psów winien spełniać następujące wymagania:

1. Preferowane jest zaopatrzenie części bagażowej pojazdu w specjalistyczną zabudowę, która w zależności od potrzeb i wielkości pojazdu może być wykonana w systemie piętrowym. Jeśli szkoła nie ma możliwości wykonania profesjonalnej zabudowy przystosowującej pojazd do przewozu psów, transport zwierząt powinien odbywać się w kontenerach lub klatkach umieszczonych w części bagażowej pojazdu, w taki sposób, by nie przemieszczały się w trakcie jazdy. Zarówno zabudowa jak i kontenery oraz klatki mają być na tyle obszerne, by zapewnić psu możliwość swobodnego wejścia i wyjścia oraz ułożenia się. Część bagażowa, w której przewożone są psy musi być oddzielona od części pasażerskiej trwałą przegrodą zaopatrzoną w zabezpieczony otwór umożliwiający wgląd do wnętrza.
2. Psy z niepełnymi szczepieniami odpornościowymi oraz chore, w szczególności z podejrzeniem choroby zakaźnej, należy transportować w oddzielnym kontenerze wykorzystywanym tylko do tego celu. Zabezpieczony kontener może być przewożony w części pasażerskiej pojazdu. Po każdym użyciu kontener trzeba zdezynfekować.
3. Pojazd przeznaczony do transportu psów powinien być ponadto wyposażony w klimatyzację automatyczną lub manualną oraz klimatyzację postojową, umożliwiającą bezpieczne pozostawienie w nim psa o każdej porze roku. Drzwi muszą być usytuowane w sposób umożliwiający psu swobodne wejście i opuszczenie pojazdu. W przypadku zabudowy piętrowej pojazd winien być zaopatrzone w trap umożliwiający psu wejście do górnej klatki.

4. Część pojazdu przeznaczona do transportu zwierząt ma być dezynfekowana środkami bakterio i wirusobójczymi według zaleceń weterynaryjnych. Preferowane są specjalistyczne preparaty stosowane w pomieszczeniach, w których przebywają psy.

2.6. Zasady dokumentowania, archiwizowania i dostępu do danych dotyczących psów i klientów

Rodzaj gromadzonej dokumentacji dotyczącej psów i klientów określają poszczególne standardy. Obligatoryjnie powinna być prowadzona dokumentacja pracownicza zgodnie z przepisami prawa pracy i ubezpieczeń społecznych oraz prawa cywilnego. Zapewniając prawidłowy obieg dokumentów, w szczególności w zakresie wynagradzania pracowników – formy zatrudniania (umowa o pracę, zlecenie czy umowa o dzieło). Archiwizowanie musi odbywać się zgodnie z instrukcją archiwizacyjną. Dane uzyskane od kandydatów, klientów oraz od pracowników powinny podlegać zabezpieczeniu, zgodnie z przyjętą w szkole polityką ochrony danych osobowych, zapewniającą ich bezpieczeństwo.

Szkoła psów przewodników ma obowiązek prowadzić dokumentację obrazującą:

1. Historię hodowli oraz pozyskiwania psów do szkolenia na psy przewodniki: dokumentacja prowadzenia własnej hodowli, dokumentacja pochodzenia psów pozyskiwanych z hodowli prowadzonych przez inne szkoły, dokumentacja zakupu psa z hodowli wraz z umową zakupu, dokumentacja opieki weterynaryjnej.
2. Przebieg szkolenia psa: karty przeprowadzania kwalifikacji do programu, raporty podczas pobytu u rodzin zastępczych, testy rokowań i testy dojrzałości do szkolenia specjalistycznego oraz egzaminu weryfikującego umiejętności po odbytym szkoleniu.
3. Zasady przekazywania psów przewodników osobom z niepełnosprawnością wzroku: wniosek aplikacyjny, ocena kandydata w czasie kwalifikacji zaawansowanej, dokumentacja ze szkolenia klienta, certyfikat, umowa użyczenia psa.
4. Szkolenia osób przygotowujących psy przewodniki (jeśli realizuje to zadanie): aplikanta na trenera, młodszego trenera, trenera, instruktora, trenera rodzin zastępczych, rodziny zastępcze (wolontariuszy także administracyjnych).
5. Organizację pracy wolontariuszy: rekrutacji, umowy z wolontariuszem, szkoleń dedykowanych wolontariuszom.

3. Zasoby kadrowe szkoły psów przewodników

Forma zatrudnienia kadry (umowa o pracę, umowa cywilno-prawna) jest uzależniona od możliwości finansowych i lokalowych szkoły. Decyzje personalne podejmowane są zgodnie z powszechnie obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa oraz wewnętrznymi aktami normatywnymi placówki. Procedury rekrutacyjne w odniesieniu do kadry, zakresy obowiązków, zasady podległości służbowej, liczbę zatrudnionego personelu ustala szkoła. Rekomendowane jest zawieranie umów o stałą współpracę ze: specjalistami ds. rozliczeń, trenerami, instruktorami, kadrą weterynaryjną oraz specjalistami z zakresu orientacji przestrzennej, samodzielnego, skutecznego i bezpiecznego poruszania się osób niewidomych.

Lista personelu, który może być angażowany w szkołach psów przewodników:

- a) kadra zarządzająca;
- b) administracyjna (osoba/osoby odpowiedzialna za kierowanie pracami biura, kontakt ze współpracownikami, prowadzenie dokumentacji, koordynowanie działań rodzin zastępczych i wolontariuszy, zajmująca się rekrutacją kandydatów ubiegających się o psa przewodnika, utrzymywaniem kontaktów z osobami już pracującymi z psami);
- c) osoba/osoby zajmujące się rozliczeniami, księgowaniem, sprawami kadrowo-płacowymi;
- d) fundraiserzy;
- e) trenerzy, instruktorzy (trenerzy i instruktorzy powinni przed rozpoczęciem pracy przejść szkolenie dotyczące współpracy z osobami niewidomymi albo wykazać się takimi umiejętnościami);
- f) psycholog zwierząt, tyflopadaodzy, instruktorzy orientacji przestrzennej, psycholodzy oceniający predyspozycje kandydatów do otrzymania psów przewodników, prawnicy;
- g) kadra weterynaryjna: lekarz weterynarii, technik weterynarii, pielęgniarz zwierząt (zależy od typu szkoły); preferowana jest stała współpraca instytucji z lekarzami weterynarii i z placówkami weterynaryjnymi, np. zawarcie umowy z konkretną placówką na stałe zajmującą się opieką nad psami z danej szkoły oraz określenie zasad współpracy z przychodnią/lecznicą, tj. zakres świadczonych usług, badania obowiązkowe i czas, w jakim powinny być wykonane;
- h) obsługa hotelowa (jeśli jest hotel);
- i) osoby do obsługi kennelu (jeśli jest).

Ośrodek dydaktyczny dba o podnoszenie kompetencji szkoleniowców. Wymagania dotyczące trenerów i instruktorów są zawarte w standardzie „Metodyka szkolenia osób przygotowujących psy przewodniki”.

4. Usługi świadczone w ramach trzech typów szkół

W ramach wszystkich typów szkół świadczone są jednakowe usługi, różnica polega tylko na tym, że placówka może realizować je samodzielnie lub w ramach współpracy z innymi podmiotami. Decyzja w tej sprawie należy do szkoły.

Wśród usług, które może świadczyć szkoła, w zależności od przyjętego systemu, można wyróżnić:

- 1) Hodowlę i pozyskiwanie psów.
- 2) Szkolenie, doskonalenie umiejętności oraz zakończenie pracy psa przewodnika.
- 3) Szkolenie i doszkalanie osób niewidomych i przekazywanie tym osobom psa przewodnika.
- 4) Szkolenie i podnoszenie kompetencji szkoleniowców.
- 5) Szkolenie wolontariuszy i współpraca z nimi.
- 6) Szkolenie fundraiserów i współpraca z nimi.
- 7) Popularyzowanie pracy psa przewodnika.
- 8) Przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji wobec osób korzystających z pomocy psa przewodnika.

Wszystkie usługi od strony merytorycznej powinny być zgodne ze standardami wypracowanymi w ramach projektu.

4.1. Zasady prowadzenia hodowli i pozyskiwania psów

To zadanie szkoły realizuje samodzielnie lub we współpracy z hodowlą zewnętrzną. Zależy to od jej typu. Szkoła kennelowa i mieszana powinna posiadać własną hodowlę, z której będzie pozyskiwała psy. Standard dotyczący hodowli i pozyskiwania psów do szkolenia na psy przewodniki opisuje szczegółowe zasady.

4.2. Szkolenie, doskonalenie umiejętności psa oraz zakończenie pracy psa przewodnika

Pies, od momentu zakupu lub narodzin w hodowli prowadzonej przez szkołę do momentu wycofania go z programu szkoleniowego lub pracy bez względu na przyczynę rezygnacji, pozostaje własnością szkoły. Z chwilą oddania psa do bezpłatnej adopcji lub sprzedaży (decyzja należy do szkoły), własność zwierzęcia przechodzi na opiekuna lub nabywcę. Opieka weterynaryjna w szkole powinna być prowadzona zgodnie z rozdziałem 8 zawartym w standardzie „Hodowla oraz pozyskiwanie psów do szkolenia na psa przewodnika”.

4.2.1. Szkolenie

Szkoła przygotowuje psy do pracy od szczenięcia do momentu przekazania osobie niewidomej. Kształcenie składa się ze szkolenia podstawowego i specjalistycznego. Nauczanie podstawowe obejmuje swoim zakresem właściwą socjalizację oraz naukę podstawowych czynności codziennych, natomiast specjalistyczne polega na przygotowaniu zwierzęcia do pracy psa przewodnika. Psy, które z przyczyn behawioralnych nie zostały przyjęte do programu szkoleniowego lub z niego wycofane, w pierwszej kolejności winny być przekazywane do pracy w innych służbach.

W trakcie trwania szkolenia, instruktor/trener powinien mieć możliwość kontaktu z psychologiem, by w razie możliwości móc przedyskutować trudne przypadki i otrzymać potrzebne wsparcie. Należy również zadbać o zachowanie limitu godzin pracy z psem (w ciągu dnia oraz w ciągu miesiąca). Średnia ilość godzin zaangażowania szkoleniowców w zajęcia z psem zależy od etapu szkolenia psa, jego predyspozycji indywidualnych a także możliwości i umiejętności szkoleniowca. Trzy warianty szkolenia z podaniem średniej liczby godzin zawarte są w „Standardzie szkolenia psów przewodników”. Jak wcześniej zaznaczono, ilość psów pod opieką jednej osoby nie powinna być większa jak 2-3, w celu uniknięcia przepracowania i zapewnienia wysokiego standardu usług.

Instruktor/trener musi być świadomy zakresu swoich obowiązków i nie wykraczać poza nie, np. trener nie może na własną rękę uczyć aplikantów, czy szkolić innych psów na przewodnika bez wiedzy szkoły.

4.2.2. Doradztwo i doskonalenie umiejętności psa i rozwiązywanie problemów podczas pracy z klientem

Klient ma prawo do bezpłatnego doradztwa ze strony szkoły podczas pracy z psem. W miarę możliwości placówka zapewnia pomoc osobie także po przejściu psa na emeryturę. Wsparcie to może być realizowane poprzez udzielanie na życzenie klienta porad osobiście, telefonicznie, mailowo lub za pośrednictwem innych kanałów komunikacji elektronicznej. Osoba udzielająca porad musi mieć odpowiednie kompetencje do realizacji tych zadań. Jest to rodzaj monitorowania pracy psa poprzez bieżące utrzymywanie kontaktu ze szkołą osoby niewidomej. Natomiast potrzeba doskonalenia umiejętności psa może wynikać w czasie wizyty serwisowej, taką potrzebę ma możliwość zgłosić również klient zaniepokojony jakimś zachowaniem psa lub mający inne kłopoty podczas pracy z nim. W obu przypadkach czas trwania doskonalenia zależy od rodzaju problemu. Lekcje doskonalące są odpłatne, koszty przejazdu pokrywa także klient. Powinny zostać zorganizowane w czasie i miejscu ustalonym z opiekunem psa. Może on skorzystać z pomocy innej szkoły niż ta, która wyszkoliła psa. Koszty pomocy obciążają klienta.

Porady mogą obejmować:

- 1) sposoby samodzielnego uczenia psa nowych umiejętności przez klienta,
- 2) doskonalenie przez parę już posiadanych umiejętności,
- 3) korygowanie nieprawidłowych zachowań i poprawianie błędów podczas pracy,
- 4) bezpieczne i rozsądne zabawy z psem przewodnikiem oraz dostosowanie zabaw do jego wieku,
- 5) zabawy psa przewodnika z innymi psami,
- 6) praktyczne aspekty dalekich podróży z psem,
- 7) relacje psa przewodnika z najbliższym otoczeniem klienta (z ludźmi i zwierzętami),
- 8) funkcjonowanie psa przewodnika w nowym otoczeniu klienta (nowa praca, nowe miejsce zamieszkania itp.),
- 9) postępowanie w przypadku urazów i kontuzji, zanim uzyskanie fachowej pomocy lekarskiej będzie możliwe,
- 10) sposoby radzenia sobie z faktem przejścia psa na emeryturę,
- 11) sposoby szukania i wyboru przez klienta odpowiedniego domu dla emerytowanego psa,
- 12) sposoby radzenia sobie ze starzeniem się i śmiercią psa,

13) przeżywanie przez klienta żałoby po psie.

Klient ma możliwość do odbycia lekcji ze szkoleniowcem (dodatkowo poza harmonogramem obowiązkowych wizyt serwisowych opisanych w standardzie przekazywania). Dotyczy to sytuacji wystąpienia nagłego problemu w pracy z psem, o ile zagraża on bezpieczeństwu pracy duetu człowiek – pies i o ile trudności nie da się rozwiązać poprzez udzielenie porady zdalnie. Jeżeli problem nie dotyczy konkretnego miejsca, lekcja może się odbyć w terenie wyznaczonym przez jednostkę szkolącą. Jeśli jednak dany problem można rozwiązać tylko w określonym miejscu (innym niż siedziba organizacji i jej okolica), trener dojeżdża do tego punktu niezwłocznie.

Klient ma prawo do odbycia, na życzenie, dodatkowej, odpłatnej, lekcji doskonalącej umiejętności psa, nieprzewidzianej w harmonogramie spotkań wizyt serwisowych. Szkolenie takie powinno zostać zorganizowane w czasie ustalonym z klientem przez szkołę.

Lekcje doskonalące umiejętności mogą obejmować:

- doskonalenie wszystkich umiejętności psa przewodnika opisanych w niniejszym standardzie;
- nauczanie dodatkowych umiejętności wynikających z potrzeb klienta, np. wskazywania bankomatów, automatów z napojami itp., podawania przedmiotów, pokazywanie włącznika świateł dla pieszych, śmietników itd.

Przykłady nagłych problemów pary, powodujące konieczność interwencji szkoleniowca:

- zaprzestanie przez psa zatrzymywania się przed przejściami dla pieszych i przed schodami, zwłaszcza w dół;
- zaprzestanie omijania przeszkód, mimo że ich obchodzenie nie nastręcza żadnych trudności;
- tak silna agresja wobec innych zwierząt i ludzi, że klient nie jest w stanie jej opanować i że zagraża ona bezpieczeństwu pary.

4.2.3. Wizyty serwisowe i interwencyjne

Klient jest zobowiązany do umożliwienia przeprowadzenia wizyt serwisowych mających na celu sprawdzenie jego umiejętności pracy z psem. Szkoła zapewnia takie wizyty. W pierwszym roku pracy z psem, w zależności od potrzeb klienta i możliwości szkoły od 1 do 3 wizyt, przy czym pierwsza powinna się odbyć nie później niż pół roku od przekazania klientowi psa, następne co roku. Forma tych wizyt może być różna: indywidualna i grupowa (spotkanie dla wielu użytkowników psów), w miejscu wskazanym przez szkołę i uzgodnionym z klientem. Koszty spotkania i przejazdu powinna pokryć szkoła. Mogą mieć miejsce także wizyty interwencyjne, w przypadku nagłego problemu w pracy z psem, o ile zagraża on bezpieczeństwu pracy duetu człowiek – pies i o ile trudności nie da się rozwiązać poprzez udzielenie porady zdalnie. Jeżeli problem nie dotyczy konkretnego miejsca, klient przyjeżdża do szkoły na własny koszt. Jeśli jednak dany problem można rozwiązać tylko w konkretnym miejscu (innym niż siedziba szkoły i jej okolica), szkoleniowiec dojeżdża do tego punktu niezwłocznie, a klient zwraca mu koszty podróży i ewentualnego noclegu, chyba że organizacja posiada fundusze na tego typu wyjazdy. Udzielona konsultacja w sytuacjach nagłych jest bezpłatna dla opiekuna psa.

4.2.4. Wycofanie psa

Zarówno kandydat na psa przewodnika, jak i pies pracujący z klientem, może zostać odwołany na różnym etapie wykształcenia i pracy. Decyzję o wycofaniu psa z programu szkoleniowego lub z pracy z klientem podejmuje komisja składająca się z przedstawiciela władz szkoły, instruktora, lekarza weterynarii, ewentualnie behawiorysty/zoopsychologa. Rezygnacja może nastąpić z następujących przyczyn:

- zdrowotnych,
- behawioralnych,
- rezygnacji klienta,
- długotrwałej (trwającej powyżej 6 miesięcy) choroby klienta,
- śmierci klienta lub trwałej utraty zdrowia przez niego i niemożności pracy z psem.

Kandydaci na PP i psy pracujące z wymienionych przyczyn mogą zostać wycofane na różnym etapie wykształcenia i pracy.

1) Wycofanie psa z programu szkolenia:

- a) **Przyczyny behawioralne** – wycofanie może nastąpić bezwarunkowo na podstawie oceny w teście dojrzałości w wieku 12 miesięcy (psy lękowe, agresywne, z nieodpowiednim temperamentem) lub warunkowo można zakwalifikować psa do programu, dając mu miesiąc lub dwa na poprawę oceny testu kwalifikującego go do dalszego etapu szkolenia. Wycofać bezwzględnie należy psy po silnych urazach psychicznych lub po wypadkach, które wpłynęły na trwałe zmiany w psychice u młodych psów i uniemożliwiają im przejście kwalifikacji do szkolenia specjalistycznego.
- b) **Przyczyny zdrowotne lub nagła śmierć:**
 - negatywny wynik badań przesiewowych (wykonywane w wieku 12 miesięcy);
 - jeżeli wygląd lub poruszanie się psa budzi wątpliwości, np. pies chodzi w sposób nieprawidłowy (prześwietlenia stawów wykonuje się już w wieku 6 miesięcy);

- doznane kontuzje i urazy, ciężkie alergie i inne choroby, które mają wpływ na pracę;
- nabyte kontuzje lub choroby, które mają wpływ na dobrostan podczas pracy zwierzęcia;
- śmierć psa – nagła, przedwczesna śmierć – musi być bezwzględnie zgłaszana do jednostki szkolącej celem poznania przyczyny;

2) Wycofanie psa z pracy z klientem – może nastąpić z następujących powodów:

- Zdrowotnych** – wycofanie psa ze względów zdrowotnych następuje po rozmowie klienta z przedstawicielami jednostki przekazującej.
- Charakterologicznych:**
 - agresja w stosunku do ludzi, która nie zmniejsza się, mimo że klient sumiennie wykonuje zalecone przez szkoleniowca ćwiczenia, a szkoleniowiec przeprowadził z klientem zajęcia. Przy czym poziom agresji jest tak wysoki, że opiekun nie jest w stanie nad nim zapanować. Ilość potrzebnych zajęć jest ustalana indywidualnie z klientem;
 - agresja w stosunku do psów i innych zwierząt nie zmniejsza się, mimo że klient sumiennie wykonuje zalecone przez trenera ćwiczenia, a trener przeprowadził z parą lekcje mające na celu zniwelowanie problemu. Przy czym poziom agresji jest tak wysoki, że opiekun nie jest w stanie nad nim zapanować. Ilość potrzebnych zajęć jest ustalana indywidualnie z klientem;
 - poziom lęku wobec ludzi/zwierząt/miejsc/przedmiotów/dźwięków, który uniemożliwia psu skupienie się i bezpieczne wykonywanie pracy. Lęk może się rozwinąć u psa np. z wiekiem lub na skutek jakiegoś wypadku/traumy;
 - rozpraszanie się w pracy, które zagraża bezpieczeństwu pary człowiek – pies. Może to być na przykład niezatrzymywanie się na schodach/przejściach dla pieszych z powodów nadmiernego rozproszenia w pracy.
- Śmierci psa** – nagła, przedwczesna śmierć, wypadek lub choroba psa. Musi być bezwzględnie zgłaszana do jednostki szkolącej, by rozpoznać przyczynę i umieścić w rejestr historii pracy psa odpowiedni wpis (ważne w przyszłym doborze psów do szkolenia z danej linii, jeśli przyczyna choroby lub śmierci jest dziedziczna).
- Śmierci klienta lub utraty zdrowia**, która całkowicie uniemożliwia mu pracę z psem co najmniej przez pół roku.
- Odebranie psa przez szkołę** z przyczyn zawinionych przez klienta – odebranie pod wpływem informacji ze środowiska lub oceny szkoleniowca podczas wizyt kontrolnych lub niewywiązywania się z warunków umowy przekazania PP.
- Rezygnacji z dalszej współpracy z psem** – klient ma prawo zrezygnować ze współpracy z psem na każdym etapie po przekazaniu. Przyczyny musi przedstawić jednostce szkolącej.

W przypadku rezygnacji, długotrwałej choroby klienta lub jego śmierci, pies – o ile nie przekroczył piątego roku życia – może po przeszkoleniu zostać przekazany innej osobie niewidomej. W razie wycofania psa z przyczyn zdrowotnych komisja podejmuje decyzję o przekazaniu zwierzęcia do bezpłatnej adopcji. Jeżeli są to przyczyny behawioralne, szkoła może dokonać sprzedaży psa.

Pies może zostać odebrany zarówno rodzinie zastępczej, trenerom szkolącym jak i klientowi.

Konieczność zwrotu psa może nastąpić w związku z rażącym zaniedbaniem lub jego złym traktowaniem

stwierdzonym przez instruktora w trakcie lub na podstawie informacji otrzymanych z otoczenia. Szkoła ma obowiązek zweryfikować otrzymane informacje, i po ich ocenie:

- udzielić upomnienia z wyznaczeniem terminu do usunięcia wszelkich nieprawidłowości, lub
- podjąć decyzję o wzięciu psa.

Odebranie psa może nastąpić również na podstawie oceny szkoleniowca podczas wizyt serwisowych lub niewywiązywania się przez klienta z warunków umowy przekazania psa przewodnika, w szczególności w przypadku wykorzystywania psa niezgodnie z celem, do jakiego został przygotowany. Pies odebrany, o ile nie ukończył piątego roku życia, może po przeszkoleniu zostać przekazany innemu klientowi.

4.2.5. Adopcja

Pies może zostać przekazany do adopcji w sytuacji wycofania z programu szkoleniowego lub podczas pracy z klientem, zwrotu przez klienta albo podczas odebrania psa.

1) Ogólne zasady adopcji:

- a) Kiedy pies zostaje wycofany z programu szkoleniowego, szkoła w pierwszej kolejności szuka domu wśród rodzin zastępczych lub pogotowia wolontarystycznego.
- b) Gdy pies zostanie wycofany z pracy, szkoła sama szuka domu adopcyjnego dla psa, biorąc pod uwagę między innymi klienta lub jego bliskich, a następnie rodziny zastępcze, pogotowie wolontarystyczne.
- c) Gdy klient oddaje psa, pierwszeństwo adopcji mają rodziny zastępcze lub pogotowie wolontarystyczne.
- d) Kiedy klient traci możliwość pracy z psem i opieki nad nim, pierwszeństwo adopcji mają jego bliscy. Jeśli pies ma mniej niż 5 lat, może wrócić do szkoły, zostać doszkolony i ponownie przekazany innemu klientowi.
- e) Kiedy pies zostaje odebrany klientowi, ani on, ani jego bliscy nie mają prawa do adopcji psa; pierwszeństwo mają wolontariusze danej szkoły.
- f) Kiedy pies przechodzi na emeryturę po zakończeniu pracy, a klient nie ma możliwości zaopiekowania się nim, podmiot szkolący musi przejąć inicjatywę w znalezieniu dobrego domu dla psa na emeryturze.

Przed przekazaniem psa do adopcji szkoła zobowiązana jest dokonać sprawdzenia kandydatów na właściciela psa.

- Pies przekazywany do adopcji przechodzi na własność osoby po podpisaniu z nią pisemnej umowy adopcyjnej.
- Każda osoba adoptująca psa musi przejść pozytywną weryfikację szkoły, której pies jest własnością.
- Każda osoba adoptująca psa musi zobowiązać się do zapewnienia w przyszłości godnej opieki zgodnie z zasadami dobrostanu i etyki.
- Szkoła zapewnia klientowi doradztwo/wsparcie w szukaniu domu dla emerytowanego psa przewodnika, jeśli klient nie może sam zapewnić mu opieki.

Umowa adopcyjna winna zawierać co najmniej następujące informacje:

- określenie stron umowy,
- określenie warunków umowy, w tym oświadczenie właściciela, iż znany jest mu status psa, jego stan zdrowia, przyczyna wycofania psa ze szkolenia lub z pracy, a także zobowiązanie do ponoszenia kosztów związanych z utrzymaniem, opieką weterynaryjną i pochówkiem,
- jeśli adoptującym psa jest klient, również zobowiązanie do niewykorzystywania psa w charakterze psa przewodnika.

2) Kryteria doboru rodzin adopcyjnych

W każdym przypadku osoba, która chce adoptować psa jest zapraszana przez jednostkę szkolącą na rozmowę, podczas której:

- opowiada o swoim trybie życia,
- prezentuje swoje doświadczenia z innymi zwierzętami, w tym z psami. Kandydat nie może bać się psów. Mile widziane posiadanie wcześniej psa, choć nie jest to konieczne,
- opisuje swoje warunki mieszkaniowe i finansowe do utrzymania psa,
- przedstawia, jak sobie wyobraża opiekę nad adoptowanym psem,
- w przypadku więcej niż jednego kandydata decyduje ilość czasu, jaką osoba jest w stanie poświęcić psu,
- w przypadku psa emerytowanego znaczenie mają warunki lokalowe.

4.2.6. Emerytowanie psa

Na podjęcie decyzji o emeryturze psa mają wpływ następujące czynniki:

- 1) wiek psa – zaleca się, by pies przechodził na emeryturę z końcem roku, w którym ukończy 8 rok życia. Dopuszcza się przedłużenie pracy psa, ale nie więcej, niż do końca roku kalendarzowego, w którym pies kończy 10 lat,
- 2) niepokojące zachowania behawioralne ujawnione w późniejszym wieku psa – nadmierna narastająca lękliwość psa, zachowania agresywne, wypalenie. Na prośbę klienta lub po ocenie negatywnej jednostki szkolącej,
- 3) zdrowie psa – choroby lub kontuzje nabyte lub rozwinięte podczas współpracy z klientem – pies może być wycofany przez emerytowanie z powodów doznanej kontuzji i urazów oraz innych chorób, mających wpływ na pracę. Powodem mogą być choroby ujawnione lub rozwinięte w czasie pracy, które mają wpływ na dobrostan.

Obowiązek zapewnienia psu właściwego miejsca do emerytowania spoczywa na szkole. Jeśli klient zechce opiekować się psem, wówczas szkoła przekazuje mu go nieodpłatnie. Klient może również wskazać osoby mogące przejąć opiekę nad emerytowanym psem, np. członków rodzin. Każdorazowo, niezależnie od tego, kto weźmie pieczę nad psem, podpisywana jest umowa, w której przyjmujący zobowiązuje się do zapewnienia psu utrzymania, opieki weterynaryjnej i zorganizowania pochówku na własny koszt. Po przejściu na emeryturę pies staje się własnością osoby, która go przejęła.

4.2.7. Zasady etycznego traktowania psa

Kwestie etyczne powinny być brane pod uwagę zawsze – na każdym etapie życia i wyszkolenia psa. Dzięki temu współpraca ludzko-psiej pary będzie bezpieczna i satysfakcjonująca. Jednostki szkolące muszą być świadome dylematów etycznych, perspektyw i refleksji dotyczących psa, klienta i środowiska.

Zasady etyczne szkolenia i opieki odnoszą się do indywidualnych potrzeb fizycznych i emocjonalnych każdego psa przez cały czas, kiedy pozostaje on pod opieką osoby szkolącej (wolontariusza, szkoleniowca, klienta), do prowadzenia zajęć oraz metod przygotowania psów do pracy.

Wszystkie jednostki kształcące psy mają obowiązek podejmowania etycznych i odpowiedzialnych decyzji podczas wyboru, szkolenia i pracy z psem, które będą skutkowały bezpieczną, wolną od cierpienia pracą dobrze wyszkolonego psa.

Wszystkie jednostki szkolące PP powinny przestrzegać zasady postępowania etycznego w związku z dobrostanem zwierząt.

W zespole „człowiek – pies” to opiekun – człowiek (wolontariusz, szkoleniowiec, klient), jest odpowiedzialny za zwierzę. Odpowiada za jego bezpieczeństwo podczas pracy, dobrostan fizyczny i emocjonalny. Opiekun (wolontariusz, szkoleniowiec) musi być właściwie przygotowany do opieki/szkolenia/pracy z psem. Metody pracy, szkolenia (w tym wyposażenie – uprzęż i narzędzia szkoleniowe) powinny być tak dobrane, by nie powodować cierpienia zwierzęcia. Nie mogą ranić zwierząt ani zadawać długotrwałego bólu. Muszą być stosowane w sposób humanitarny.

Pies może wykonywać ćwiczenia/ pracę tylko wtedy, gdy jest zdrowy.

Korekty, jeśli muszą być udzielone, mają być sprawiedliwe, zrozumiałe dla psa, krótkotrwałe i niezbędne do eliminacji niepożądanych zachowań.

Wymagania stawiane psu powinny być dopasowane do jego możliwości na konkretnym etapie rozwoju, wyszkolenia, wieku (tak, by nie naruszały dobrostanu zwierzęcia).

4.2.8. Postępowanie w przypadku śmierci i pochówku psa

Śmierć psa może nastąpić w każdym czasie. Do momentu przekazania psa klientowi koszty pochówku ponosi szkoła. Po wydaniu psa klientowi, w przypadku naturalnej śmierci koszty pochówku ponosi opiekun. Jeśli przyczyna śmierci nie jest znana, klient zgłasza ten fakt do szkoły i w oparciu o jej decyzję zleca przeprowadzenie sekcji zwłok. Wówczas koszty sekcji i pochówku ponosi szkoła. Przez pochówek należy rozumieć postępowanie z ciałem psa zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami.

4.3. Szkolenie i doszkalanie oraz przekazywanie psa przewodnika osobom z niepełnosprawnością wzroku¹

Każda szkoła jest zobowiązana do przygotowania i zamieszczenia na swojej stronie internetowej informacji o szkoleniu psów przewodników, kto i w jaki sposób może się ubiegać o psa, jakie korzyści wynikają z jego posiadania oraz z jaką odpowiedzialnością i konsekwencjami się to wiąże. Szkoła powinna mieć opracowany regulamin przyznawania psów. Wyżej wymienione informacje mają być przygotowane w formie dostępnej dla osób z niepełnosprawnością wzroku. Placówka winna również zagwarantować kandydatowi możliwość skontaktowania się w celu uzyskania dodatkowych informacji przed lub w trakcie wypełniania wniosku.

Po pozytywnej weryfikacji wniosku, spotkaniu z kandydatem, podjęciu decyzji o zakwalifikowaniu kandydata na szkolenie, odbyciu szkolenia – ośrodek dydaktyczny przekazuje nieodpłatnie klientowi psa dopasowanego do niego pod względem charakteru i temperamentu. Klient otrzymuje Certyfikat wydany przez szkołę.

Szkoła podpisuje z klientem umowę użyczenia psa wraz ze stosownymi załącznikami. Po przekazaniu psa pozostaje w stałym kontakcie z klientem.

Placówka wspiera klientów wyuczonych w danej szkole jak również w wyjątkowych przypadkach, np. zmiany miejsca zamieszkania klienta, z innego ośrodka (jeżeli inna szkoła przeprowadziła kształcenie psa zgodnie ze standardami) w zaopatrywaniu w karmę dla psa i opiekę weterynaryjną po zakończeniu procesu szkolenia – w zależności od możliwości kadrowych i finansowych.

Szczegółowy opis przekazywania osobom niewidomym psa znajduje się w standardzie przekazywania psów przewodników.

4.4. Szkolenie i podnoszenie kompetencji szkoleniowców

Szkoła, jeśli będzie posiadała takie możliwości, może przeprowadzać głównie nauczanie teoretyczne, ale także praktyczne aplikanta na trenera psów, młodszego trenera psów przewodników, trenera psów przewodników, trenera rodzin zastępczych. Mogą to być szkolenia bezpłatne i odpłatne w zależności od możliwości finansowych ośrodka.

Opis szkoleń znajduje się w standardzie „Metodyka szkolenia osób przygotowujących psy przewodniki”.

4.5. Szkolenie wolontariuszy i współpraca z nimi

Szkoła zamieszcza na swojej stronie zasady współpracy z wolontariuszami wraz z ankietą aplikacyjną. Placówka edukacyjna jest odpowiedzialna za budowanie wolontariatu i wykorzystanie wyszkolonych wolontariuszy. Organizuje kursy dla kolejnych wolontariuszy, podczas których przekazuje wiedzę

¹ Uwaga do pkt. 4.3 i 4.4 Jeżeli aplikant na trenera, młodszego trenera psów, trenera psów, klient odbył szkolenie teoretyczne zgodnie ze standardem w innej szkole i ma odpowiednie zaświadczenia, szkoła do której zwrócił się z prośbą czy propozycją, powinna uznać jego kompetencje.

zarówno na temat szkoły psów przewodników, samych psów, jak i możliwości, potrzeb i codziennego funkcjonowania osób z problemami wzroku. Z wolontariuszami podpisywane jest porozumienie o wykonywanie świadczeń wolontarystycznych. Długotrwała nieobecność wolontariusza, niezależnie od przyczyny, skutkuje odstąpieniem od zawartej wcześniej umowy. Będzie ono różne w zależności od typu szkoły. Przez cały okres współpracy placówka udziela wolontariuszowi niezbędnego wsparcia i w razie potrzeby dodatkowych szkoleń.

W szkole funkcjonują dwa główne typy wolontariatu:

- a) rodziny zastępcze zajmujące się szkoleniem podstawowym psa przewodnika oraz
- b) wolontariat wspierający.

Główny nacisk kładziony jest na rodziny zastępcze ze względu na długi okres pobytu w niej psa. W jednej rodzinie zastępczej przygotowywany jest jeden pies do roli psa przewodnika.

Szczegółowe zasady naboru wolontariuszy i ich szkolenia są zawarte w standardzie „Wolontariat w szkole psów przewodników”.

4.6. Szkolenie fundraiserów i współpraca z nimi

Rekomenduje się zatrudnienie w szkole na czas określony minimum 1 osobę, która powinna zajmować się fundraisingiem. Utrzymanie tego stanowiska będzie zależało od skuteczności podejmowanych przez fundaisera zadań i potrzeb szkoły. Kształceniem fundraiserów nie powinna zajmować się szkoła, jest to zadanie dla wyspecjalizowanych firm zewnętrznych.

4.7. Popularyzowanie pracy psa przewodnika

Każda szkoła powinna kreować wydarzenia (prowadzić działalność) mające na celu promowanie pracy psa przewodnika zarówno wśród osób niewidomych, jak i całego społeczeństwa. Podstawowe informacje, jakie powinni otrzymać odbiorcy tych akcji to:

- korzyści wynikające z posiadania psa;
- na czym polega praca psa;
- dlaczego nie należy reagować na pracującego psa i z jakimi konsekwencjami dla osoby niewidomej wiąże się jego zaczepianie;
- jak pomagać osobie niewidomej z psem;
- jakie są prawa osób korzystających z pomocy psa.

Promowanie pracy psa może odbywać się poprzez:

- lekcje w placówkach edukacyjnych na różnym poziomie kształcenia;
- szkolenia skierowane do instytucji, w których może się pojawić osoba niewidoma z psem;
- szkolenia dla pracowników instytucji i organizacji działających na rzecz osób niewidomych;
- spotkania informacyjne dla osób niewidomych, zainteresowanych posiadaniem psa;
- kampanie informacyjne;
- wystąpienia w mediach;
- konferencje;

- pikniki;
- uczestnictwo w wydarzeniach organizowanych przez różnego rodzaju podmioty (organizacje pozarządowe, firmy, instytucje państwowe itp.), podczas których istnieje możliwość promowania pracy psa;
- przygotowywanie materiałów promujących pracę psa w formie broszur, ulotek, plakatów, billboardów, prezentacji, materiałów w formie elektronicznej przygotowanych w postaci dostępnej dla osób niewidomych;
- prowadzenie innych działań, mających na celu propagowanie pracy psa i aktywności osób niewidomych korzystających z jego wsparcia.

Ważne jest, by promować wiedzę na temat pracy psa nie tylko wśród osób widzących. Wśród osób z niepełnosprawnością wzroku panuje wiele mitów i stereotypów na temat tego, jak pracuje pies i w jaki sposób pomaga. O zakresie i formach zaangażowania w prowadzenie wymienionych działań decyduje szkoła.

4.8. Przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji wobec osób korzystających z pomocy psa przewodnika

Szkoła prowadzi także przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji wobec osób korzystających z pomocy psa. Ośrodek edukacyjny, w miarę dostępnych środków i możliwości, angażuje się w inicjowanie rozwiązań, w tym również prawnych, ułatwiających osobom niewidomym korzystanie z pomocy psa. Przygotowuje i zamieszcza na swojej stronie internetowej informacje na temat uprawnień osoby poruszającej się z psem. W razie potrzeby interweniuje, jeśli klient doświadczył dyskryminacji, np. nie został wpuszczony ze swoim psem do budynku użyteczności publicznej i poinformował szkołę o tym fakcie. Wówczas może ona skierować do miejsca, w którym klient doświadczył niewłaściwego traktowania, pismo wyjaśniające, jak pracuje pies oraz jakie prawa przysługują osobie korzystającej z jego wsparcia. Może także nawiązać kontakt z daną instytucją w celu przeprowadzenia rozmowy z osobami decyzyjnymi, zorganizowania spotkania informacyjnego, szkolenia dla pracowników lub też uzgodnienia innej formy informowania dogodnej dla obu stron.

5. Dobrostan psa przewodnika

Dobrostan psa to stan całkowitego zdrowia fizycznego i psychicznego osiągnany w warunkach pełnej harmonii z otaczającym go środowiskiem. Warunki szkolenia psa muszą być dopasowane do indywidualnych potrzeb zwierzęcia, cech charakteru, wieku i etapu szkolenia. Mimo iż pies przewodnik jest psem pracującym, to nigdy nie należy traktować go przedmiotowo bez zwracania uwagi na potrzeby zwierzęcia. Pies jest żywym stworzeniem i odnosi się do niego koncepcja pięciu wolności, o czym nigdy nie powinien zapominać opiekun psa.

Koncepcja 5 wolności (Five Freedoms):²

- 1) Wolność od chorób, bólu i urazów.
- 2) Wolność od głodu i pragnienia.
- 3) Wolność od dyskomfortu (niewygody).
- 4) Wolność od strachu i niepokoju (stresu).

Ważną rolę odgrywa również szkoła psów przewodników, która powinna na każdym etapie procesu szkolenia i przekazywania monitorować zapewnianie dobrostanu psa.

Właściwe wychowanie i szkolenie pod kątem wykonywanej pracy ma ogromny wpływ na ogólną charakterystykę PP. Należy mieć na uwadze, że codzienny komfort psa i jego dobre samopoczucie w trakcie pracy ma znaczący wpływ na jakość wykonywanych zadań. Ogromne znaczenie w odczuwaniu równowagi ma stres i zarządzanie nim, by pies nie był na niego nadmiernie narażony, ponieważ napięcie wywiera ogromny wpływ na funkcjonowanie całego organizmu psa – stres jest ważnym elementem pojęcia dobrostanu – wskaźnikiem, który można zmierzyć. Brak nadmiernych złych emocji świadczy o wysokim dobrostanie zwierzęcia. Dobrostan musi być zawsze przestrzegany zgodnie z przepisami prawnymi obowiązującymi we wszystkich dziedzinach, w których te przepisy dotyczą i działają.

Podczas pobytu u rodziny zastępczej, szczenię przechodzi różne etapy rozwoju. Między 7 a 12 tygodniem życia następuje okres socjalizacji. Jest to istotny czas w życiu każdego szczenięcia, a jego prawidłowy przebieg wpływa na późniejsze relacje psa z ludźmi i innymi zwierzętami. Jest to okres gwałtownych zmian behawioralnych, a doświadczenia zdobyte w tym czasie, zarówno pozytywne jak i te złe, mogą mieć wpływ na całe życie psa. Dlatego całkowity okres socjalizacji nazywa się często okresem dużej wrażliwości. Ważne jest, by w tym okresie starać się zapewnić szczenięciu jak najwięcej pozytywnych lub neutralnych bodźców i chronić przed sytuacjami, które mogą wywołać lęk.

Kolejnym etapem jest okres młodzieńczy od 3 miesiąca do osiągnięcia dojrzałości ok. 12, 14 miesiąca życia. Faza ta charakteryzuje się rozwojem charakteru, indywidualności, zdolności do uczenia się, wrażliwości zmysłów i stabilizacji emocjonalnej, stopniowo wzrasta możliwość koncentracji uwagi na zadaniach podczas pracy. Pies wtedy doskonali koordynację i sprawność ruchową. Dojrzewa płciowo

² Opracowano na podstawie anglojęzycznej Wikipedii. https://en.wikipedia.org/wiki/Five_freedoms ostatni dostęp 2019-08-02.

i rozwija jego osobowość. Jest to długi i bardzo ważny czas, ponieważ w tym okresie pies uczy się prawidłowych zachowań w rodzinie, właściwych reakcji na obcych ludzi, psy i inne zwierzęta. Nabywa doświadczeń związanych z poznawaniem nowych miejsc, różnych rozwiązań architektonicznych. Poznaje ze swoimi opiekunami różne miejsca użyteczności publicznej. Ważne, by nie przebodźcować szczenięcia, nie narażać go na nadmierny stres podczas spacerów edukacyjnych i szkolenia podstawowego z posłuszeństwa.

Szkolenie specjalistyczne na PP jest obarczone dużym wysiłkiem emocjonalnym kandydata na psa przewodnika, gdyż w tym okresie jest najbardziej obciążony nauką i stresem związanym z poznawaniem i nabywaniem nowych umiejętności.

Podczas szkolenia specjalistycznego uczący musi dostrzegać emocje psa i zachowania sygnalizujące występowanie nadmiernego stresu i optymalnie modyfikować trening lub dawać odpowiednie zalecenia i sugestie co do pracy z kandydatem na PP dla osób opiekujących się nim. Podczas pracy szkoleniowiec powinien umiejętnie układać plan treningu i pracy psa, tak, by przewidywać skutki działań i marginalizować czynniki stresowe. Należy dostrzegać i szanować naturalne potrzeby psa. Trzeba stworzyć takie warunki, w których pies ma możliwość zabezpieczyć swoje potrzeby emocjonalne i socjalne. Zagrożeniem w prawidłowym funkcjonowaniu będzie również stosowanie nieodpowiednich metod szkoleniowych lub stosowanie ich błędnie, wybiórczo, niekonsekwentnie – może to wpłynąć niekorzystnie na zachowanie i emocje psa. Dobrostan psów szkolonych i pracujących jest ważny, gdyż ma on bezpośredni wpływ na zdrowie fizyczne i emocje psa przewodnika.

Podstawowe zasady, jakie powinny być przestrzegane przez opiekunów psów i weryfikowane przez szkołę psów przewodników w zakresie dbałości o powierzony psa – dobrostanu psa u klienta:

- 1) Pies powinien mieć wydzielone, stałe, niebędące w ciągu komunikacyjnym, przeznaczone dla niego miejsce w domu, zapewniające mu odpoczynek, sen, poczucie bezpieczeństwa. Legowisko musi być dostosowane do wielkości psa i łatwe do utrzymania w czystości.
- 2) Podobnie należy zapewnić stałe, wygodne miejsce dla psa poza domem przy stałej aktywności zawodowej (lub innej klienta).
- 3) Wyżywienie psa powinno być odpowiednio zbilansowane do wieku, aktywności fizycznej – wysiłku i upodobań psa. Aby zachować jak najdłużej jak najlepszą kondycję psychofizyczną psa, należy zwrócić uwagę na jakość nabywanej karmy, mając na uwadze fakt, iż pies przewodnik musi być prawidłowo karmiony. Oszczędzanie na karmie może odbić się na zdrowiu psa. Klient może skonsultować ze szkołą lub prowadzącym lekarzem weterynarii szeroko rozumiane wyżywienie psa. Należy kontrolować wagę psa. Żywnienie powinno być dostosowane do pracy psa. Nie karmić psa przed i po wysiłku. W zbilansowanym dobowym żywieniu psa uwzględnić należy także smaczki wydawane psu podczas jego pracy.
- 4) Pies powinien mieć stały dostęp do wody do picia w domu i poza domem, w tym z podręcznej miski podczas podróży z klientem.
- 5) Psu należy zapewnić odpowiednią pielęgnację - na przykład regularne czesanie, przemywanie oczu czy czyszczenie uszu.
- 6) Należy dbać o zdrowie psa. Trzeba zapewnić stałą kontrolę weterynarza opierającą się na profilaktyce, szybkiej diagnostyce i leczeniu w przypadku wystąpienia urazu lub choroby.

- 7) Czas pracy ściśle dostosowuje się do temperamentu psa, jego kondycji psychofizycznej, wieku, trudności tras, jakie pokonuje, warunków atmosferycznych, indywidualnych cech osobniczych zwierzęcia. Przyjmuje się, że w treningu/pracy możliwe jest zaangażowanie psa nawet do kilku godzin (8–9 godz. poza domem), ale nie może to być wyłącznie prowadzenie przez psa w uprzęży. Praca w uprzęży nie powinna przekroczyć max 1 godz./jednorazowej pracy. Maksymalny czas obciążenia PP można skonsultować ze szkołą.
- 8) Należy obserwować oznaki zmęczenia zwierzęcia. Dorosłemu psu trzeba zapewnić ok. 16 godzin snu na dobę, a w zależności od wieku nawet 18 godzin.
- 9) Bezwzględnie zabronione jest stosowanie podczas pracy psa przewodnika jakichkolwiek metod i pomocy wywołujących u psa ból, strach lub poczucie zagrożenia.
- 10) W przypadku niekorzystnych warunków atmosferycznych (upały, które rozgrzewają niebezpiecznie chodniki, zbyt niska temperatura, ulewny deszcz, śnieg) opiekun musi ocenić sytuację i skrócić czas pracy lub wprowadzić dodatkowy odpoczynek dla psa. W przypadku chodników zasolonych zimą, opiekun musi odpowiednio zabezpieczyć psu łapy.
- 11) Należy zapewnić psu spacer w ilości adekwatnej do wieku i potrzeb psychofizycznych zwierzęcia, ale również czas swobodnej zabawy tak w domu, jak i podczas spaceru. Pomocne mogą tu być zamknięte, ogrodzone wybiegi dla psów. Trzeba zadbać też, by pies miał kontakt z innymi zwierzętami swojego gatunku.
- 12) Podczas zmiany warunków życiowych zwierzęcia należy pamiętać o czynnikach stresogennych, które powinny zostać minimalizowane.
- 13) Klient odpowiada za psa niezależnie od formy prawnej, z której korzysta – również ponosi odpowiedzialność za psa użyczonego. Jest osobą, która sprawuje podstawową opiekę nad psem. W przypadku opieki nad zwierzęciem innych domowników, należy jasno określić zasady nadzoru pamiętając, iż zasadniczą pieczę nad psem powinien sprawować klient. Szczególne zasady należy wprowadzić, gdy współdomownikami są dzieci. Klient powinien karmić psa, ponieważ wytwarza to więź między człowiekiem, a psem.
- 14) Jeżeli pies, również po przejściu na emeryturę, będzie przebywał u klienta, to należy mu zapewnić dobre warunki, także w sytuacji, gdy przestanie być psem pracującym. Opiekun powinien zwrócić uwagę w przypadku psa emerytowanego na: miejsce w domu, odpowiednią ilość spacerów, leczenie, dostęp do zbilansowanego pożywienia i wody, aktywność, kontakt z ludźmi.

Należy zachowywać dobre relacje z psem i podtrzymywanie więzi, np. poprzez stosowanie jasno ustalonych zasad i konsekwentne ich przestrzeganie, samodzielne karmienie zwierzęcia, wspólną zabawę.

6. Dobrostan klienta podczas przekazywania i pracy z psem przewodnikiem

Dobrostan osoby niewidomej lub słabowidzącej powinien być rozumiany analogicznie do dobrostanu psa przewodnika. Oznacza on subiektywnie postrzegane przez osobę poczucie zadowolenia z fizycznego (zdrowie, kondycja fizyczna), psychicznego i społecznego stanu własnego życia³.

Przed wszystkim klient od samego początku, już na etapie doboru, ma prawo do pełnej wiedzy o psie przewodniku, z którym będzie pracował, dotyczącej m. in.: sytuacji zdrowotnej, specyficznych cech psa, jego mocnych i słabych stron. Informacje te są konieczne dla powodzenia późniejszej wspólnej pracy duetu, ale przede wszystkim świadomej decyzji o pracy z konkretnym psem.

W procesie przekazywania psa w szczególności należy uwzględnić autonomię osoby z dysfunkcją wzroku rozumianą jako poszanowanie dla samostanowienia i decydowania. Autonomia pozwala bowiem na osiągnięcie dobrostanu człowieka, jak również wspiera motywację do właściwego udziału w procesie przekazywania psa, a następnie pracy z nim. Dzięki temu osoba uczestnicząca w szkoleniu będzie bardziej wytrwała i aktywna w całym procesie, co przełoży się na jego jakość. Samostanowienie wpływa na poczucie sprawstwa oraz działania w zgodzie z własnym systemem wartości.

Podczas procesu przekazywania trzeba zadbać też o potrzeby klienta. Proces ten powinien być zindywidualizowany i odpowiadać na oczekiwania osoby z dysfunkcją wzroku. Należy szanować czas osoby niewidomej i słabowidzącej. Każdorazowo brać pod uwagę możliwości czasowe klienta, które nie powinny wpływać na termin przekazywania. Dobrostan uwzględnia również zdrowie klienta, na przykład poprzez skrócenie długości pracy z psem w ciągu dnia, kiedy pies jest powierzany człowiekowi starszemu czy z dodatkowymi niesprawnościami. Dlatego istotne jest, aby osoby, które biorą udział w procesie przekazywania psa przewodnika klientowi, miały wiedzę na temat potrzeb i możliwości danej osoby z dysfunkcją wzroku.

Podczas pracy z psem przewodnikiem ważne jest zapewnienie osobie z dysfunkcją wzroku poczucia bezpieczeństwa, poprzez umożliwienie kontaktu ze szkołą w każdym momencie. Z kolei szkoła na tym etapie winna reagować na zgłaszane przez osobę pracującą z psem przewodnikiem potrzeby i trudności. Wsparcie każdorazowo powinno być realizowane we współpracy z osobą z dysfunkcją wzroku.

Kolejny etap to zakończenie pracy z konkretnym psem przewodnikiem. Jak wskazano w niniejszym standardzie, powody wycofania PP mogą być różne. Niemniej każdy z nich wiąże się z koniecznością zadbania o dobrostan, w szczególności psychiczny. Istotne jest, aby w takiej sytuacji szkoła zapewniła odpowiednie wsparcie. Osoba niewidoma lub słabowidząca poza zaakceptowaniem samego faktu zakończenia pracy przez psa, co może być trudne szczególnie w przypadku śmierci psa, staje również przed problemem, jakim jest funkcjonowanie bez psa przewodnika.

Dobrostan klienta jest ważny w całym procesie – ma wpływ na właściwą pracę psa przewodnika.

³ za World Health Organization (1948): Health: the state of complete physical, mental and social wellbeing and not merely the absence of disease or infirmity.

7. Zasady certyfikacji i monitorowania szkół

Potwierdzeniem prowadzenia działalności zgodnie ze standardami jest certyfikat wydawany przez jednostkę audytującą. W przypadku szkół – członków IGDF rolę jednostki audytorskiej pełni IGDF. Potwierdzeniem pozytywnego wyniku przeprowadzonego przez IGDF audytu jest certyfikat i akredytacja wydawana na pięć lat.

Podmiot rozpoczynający działalność w zakresie szkolenia psów przewodników lub prowadzący tę działalność, lecz niebędący członkiem IGDF, wybiera jedną spośród certyfikowanych szkół jako opiekuna merytorycznego. Organizacja pełniąca rolę opiekuna merytorycznego wyznacza spośród swych współpracowników audytora, który będzie bezpośrednio odpowiedzialny za współpracę z certyfikowaną szkołą.

Audytorem może zostać wyłącznie współpracownik opiekuna merytorycznego posiadający następujące kwalifikacje:

- 1) status instruktora/egzaminatora,
- 2) biegłą znajomość standardów,
- 3) wiedzę z zakresu funkcjonowania szkoły psów przewodników.

Audytor na bieżąco czuwa nad przestrzeganiem przez szkołę standardów w zakresie całej działalności, a w szczególności nad stosowaniem standardów w szkoleniu psów oraz kadry instruktorskiej. Ponadto ocenia dokumentację związaną z funkcjonowaniem szkoły pod kątem jej kompletności i rzetelności. Uczestniczy on w zdarzeniach istotnych z punktu widzenia procesu szkolenia, w szczególności w egzaminie psa przewodnika oraz w przekazaniu psa klientowi.

W początkowym okresie funkcjonowania szkoły, do czasu wykształcenia lub zatrudnienia osoby o zgodnych ze standardami kwalifikacjach, audytor pełni rolę egzaminatora wyszkolonych psów. Może uczestniczyć w innych zdarzeniach, takich jak: rekrutacja wolontariuszy oraz kadry szkoleniowej, w audycie hodowli, testach szczeniąt, testach starszych psów.

Z przeprowadzanych czynności sprawdzających audytor sporządza sprawozdania, zaś z testów i egzaminów – protokoły. Pozytywny wynik czynności sprawdzających skutkuje wydaniem raz w roku rekomendacji dla dalszej działalności szkoły. Rekomendacja jest formą certyfikacji i monitorowania działalności szkoły.

Audytor sprawuje swoją rolę do czasu spełnienia przez szkołę wymogów do uzyskania członkostwa w IGDF, nie dłużej jednak niż przez pięć lat kalendarzowych. Szkoła ponosi koszty związane z działalnością rewidenta, w tym koszty jego wynagrodzenia wg wynegocjowanych stawek. Po uzyskaniu członkostwa w IGDF szkoła podlega audytom tej organizacji. Audyt stanowi jednocześnie rodzaj monitorowania działalności szkoły.

W przypadku szkół rozpoczynających działalność nierespektowanie standardów skutkuje nieudzieleniem przez audytora rekomendacji. W przypadku szkół – członków IGDF przestrzeganie standardów daje gwarancję wyszkolenia odpowiedniej jakości psa przewodnika i jest gwarantem dla osób niewidomych, że pies jest dobrze przygotowany. Nieprzestrzeganie standardów może spowodować utratę międzynarodowego certyfikatu.

8. Warunki finansowania i forma prawna

Powinno się uwzględnić różne warianty pozyskiwania środków finansowych na działalność szkoły psów przewodników:

- a) dotacje systemowe,
- b) finansowanie przez instytucje rządowe i samorządowe,
- c) darowizny od osób fizycznych i prawnych,
- d) spadki oraz zapisy testamentowe,
- e) fundraising,
- f) crowdfunding czyli finansowanie społecznościowe,
- g) zbiórki publiczne oraz zbiórki organizowane za pośrednictwem sieci Internet,
- h) działalność gospodarcza, z której dochód w całości przeznaczony jest na cele statutowe,
- i) określony procent podatku dochodowego od osób fizycznych.

Możliwość pozyskiwania środków na finansowanie działalności szkoły zależeć będzie od statusu szkoły. Doświadczenia zagraniczne i dotychczasowe polskie pokazują, że szkoła może być prowadzona przez:

- a) jednostki państwowe i samorządowe,
- b) organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje),
- c) spółki prawa handlowego (partnerskie, komandytowe), jednoosobową działalność gospodarczą, spółki prawa cywilnego.

Warunkiem uzyskania środków finansowych jest certyfikacja szkoły uzyskana zgodnie z przyjętymi standardami.

Uwzględniając finansowanie, zapewnienie właściwej jakości szkolenia psów oraz ich przekazywania osobom z dysfunkcją wzroku, a także zapewnienie bezpieczeństwa osobie niewidomej i psu, szkoła powinna funkcjonować w szczególności w oparciu o:

- 1) Standardy szkolenia i udostępniania psów przewodników wypracowane w ramach projektu „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania”.
- 2) Przepisy prawne w zakresie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego.
- 3) Przepisy prawa o ruchu drogowym.
- 4) Przepisy ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych.
- 5) Przepisy ustawy o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.
- 6) Inne akty prawne obowiązujące w trakcie funkcjonowania szkoły.

II. Standard

Metodyka szkolenia osób przygotowujących psy przewodniki

1. Analiza zagranicznych rozwiązań

Analizę przeprowadzono w oparciu o informacje i materiały zebrane za pośrednictwem wizyt i rozmów w 3 europejskich szkołach psów przewodników, zrzeszonych w International Guide Dog Federation – IGDF. Wybrano szkoły europejskie, ponieważ warunki ich działania są najbardziej zbliżone do polskich pod względem kulturowym, ekonomicznym i społecznym. Podczas rozmów pojawiły się pytania o sposób rekrutacji trenerów, kwalifikacje niezbędne do bycia szkoleniowcem, ścieżkę awansu, sposób wynagradzania oraz ilość godzin pracy.

Dwie z wybranych szkół to duże ośrodki szkolące psy w systemie kennelowym, trzeci to mała szkoła, w której psy szkolone są w systemie domowym. Pierwsza szkoła to angielska The Guide Dogs for the Blind Association w Londynie, druga szkoła w Zagrzebiu – Centar za Rehabilitaciju Silver, trzecia – szkoła w czeskiej Pradze prowadzona przez Fundację Mathilda.

W dwóch pierwszych szkołach trenerzy zatrudnieni są na etat i pracują na miejscu w ośrodku. Istnieje tam wyodrębniony podział na instruktorów i trenerów. W obu przypadkach szkoły opierają się w znacznej mierze na klasyfikacjach zaczerpniętych z IGDF. Praca instruktorów i trenerów odbywa się w systemie 5-dniowym (od poniedziałku do piątku) z dyżurami weekendowymi. Trenerzy pracują w ciągu dnia z psami, wolontariuszami lub przekazują psy klientom.

Szkoła w Pradze prezentuje inny system, nadal oparty na ideologii IGDF. Ten system jest częściowo podyktowany brakiem odpowiedniej infrastruktury, ale także indywidualnym sposobem pracy. Trenerzy prowadzą własną działalność gospodarczą, co daje pewien rodzaj swobody w organizacji pracy, a ostatecznym sposobem rozliczenia jest wyszkolony pies. Obowiązki wykonywane przez kadrę szkoleniową są identyczne, jak w systemie kennelowym, tzn.: obejmują szkolenie psów, przekazywanie ich klientom i wizyty u wolontariuszy. Psy podczas szkolenia mieszkają w domach trenerów. Wysokie wymagania w stosunku do kadry trenersko-instruktorskiej są wspólne dla prezentowanych tutaj rozwiązań.

Osoby zatrudnione przechodzą przez wszystkie stopnie pracy z psami: od wolontariatu czy obsługi zwierząt w kennelu, do szkolenia psów pod mniejszym lub większym nadzorem instruktorów, aby na koniec – po wyszkoleniu i przekazaniu minimum 6 psów – móc stać się instruktorami. Dodatkowo na każdym etapie przeprowadzane są szkolenia, niejednokrotnie wyjazdowe, m.in. dzięki członkostwu w IGDF. Trenerzy współpracujący ze szkołą Fundacji Mathilda przechodzą kurs orientacji przestrzennej organizowany w instytucji zewnętrznej. Posiadanie kompleksowej wiedzy jest uważane za konieczne w pracy z osobami niewidomymi.

2. Ścieżka awansu w szkoleniu psa przewodnika⁴

Osoba chcąc szkolić psy przewodniki musi posiadać określone wymagania umożliwiające jej ubieganie się o wykonywanie zadań związanych ze szkoleniem psów przewodników. Zdobywając kolejne doświadczenia i umiejętności w szkoleniu psa, docelowo może osiągnąć status instruktora psa przewodnika.

Wyróżnia się następujące stanowiska w strukturze szkoły psów przewodników związane ściśle ze szkoleniem psów przewodników⁵:

- 1) aplikant na trenera psów przewodników,
- 2) młodszy trener psów przewodników,
- 3) trener psów przewodników,
- 4) instruktor psów przewodników,

oraz

- 5) instruktor egzaminator,
- 6) trener rodzin zastępczych.

2.1. Aplikant na trenera psów przewodników

1) Rekrutacja na stanowisko

O stanowisko aplikanta ubiegać może się osoba, która, po przeprowadzeniu procedury rekrutacyjnej, zostaje zakwalifikowana na kurs szkoleniowy. Po ukończeniu kursu nabeździe ona wiedzę i umiejętności niezbędne do szkolenia psa przewodnika potwierdzone stosownym zaświadczeniem.

Osoba ubiegająca się o stanowisko aplikanta na trenera psów przewodników powinna spełniać następujące **wymagania (pierwszy etap rekrutacji)**:

- a) ukończone 18 lat,
- b) 2-letnie doświadczenie w pracy z psami i ludźmi,
- c) preferowane wykształcenie związane ze zwierzętami, terapią, medycyną (w tym weterynaryjną) lub z naukami społecznymi,
- d) możliwość przyjęcia psa do domu na okres szkolenia,

⁴ Dla trenerów, instruktorów oraz instruktorów-egzaminatorów, którzy przed wejściem w życie niniejszych standardów ukończyli szkolenia o tematyce spójnej z programem szkolenia określonym w niniejszym standardzie, posiadają doświadczenie i umiejętności określone w niniejszym dokumencie oraz wyszkolili psy w liczbie wymaganej dla tych stanowisk, uprawnienia pozostają w mocy.

⁵ W strukturze tej nie uwzględniono rodzin zastępczych (wolontariuszy), które odgrywają istotną rolę w procesie szkolenia podstawowego przyszłych psów przewodników, ze względu na ujęcie tego aspektu w standardzie dot. wolontariatu.

oraz posiadać następujące doświadczenie, kompetencje lub umiejętności:

- e) umiejętność pracy z psami,
- f) dyspozycyjność,
- g) doświadczenie w pracy z psami dla osób z niepełnosprawnościami,
- h) zaangażowanie i predyspozycje do pracy z psami,
- i) otwartość na współpracę z osobami z niepełnosprawnością wzroku.

Pożądane cechy: spostrzegawczość, wytrwałość, cierpliwość i umiejętność wyciągania wniosków z zachowań zarówno psów, jak i klientów. Kandydat musi posiadać predyspozycje dydaktyczne, kulturę osobistą. Powinien być odpowiedzialny i samodzielny.

Osoba, spełniająca wymogi określone w I etapie, zostaje zakwalifikowana do **drugiego etapu rekrutacji – rozmowy kwalifikacyjnej**. Podczas rozmowy kwalifikacyjnej ocenie podlegają następujące obszary:

- 1) umiejętność pracy z psami: zaangażowanie i predyspozycje,
- 2) doświadczenie w pracy z psami i ludźmi,
- 3) doświadczenie w pracy z psami dla osób z niepełnosprawnościami,
- 4) otwartość na współpracę z osobami z niepełnosprawnością wzroku,
- 5) organizacja pracy, dyspozycyjność i warunki lokalowe.

Rozmowa kwalifikacyjna może być punktowana. Za każdy z obszarów kandydat może uzyskać maksymalnie 3 punkty.

Kandydat, gdy otrzymał pozytywny wynik, to znaczy uzyskał co najmniej 6 punktów, może zostać zaangażowany przez szkołę psów przewodników na stanowisko aplikanta na trenera. Aplikant odbywa szkolenie teoretyczne, które wstępnie pozwoli przygotować go do uczestnictwa w szkoleniu specjalistycznym psa przewodnika pod nadzorem instruktora.

Zakres obowiązkowych szkoleń określa program szkolenia zawarty w punkcie 3 niniejszego standardu.

W przypadku, kiedy osoba zgłaszająca się na rekrutację posiada zaświadczenie o przejściu szkolenia teoretycznego spójnego z programem szkolenia zawartym w punkcie 3.1.1, szkoła ma prawo przyjąć tę osobę po spełnieniu wymogów formalnych I etapu rekrutacji bezpośrednio na szkolenie specjalistyczne.

2) Obowiązki i uprawnienia aplikanta na trenera

Do głównych **obowiązków** aplikanta należą:

- a) udział w szkoleniu teoretycznym i specjalistycznym,
- b) udział w szkoleniach grupowych i częściowy w indywidualnych z rodzinami zastępczymi podczas etapu szkolenia podstawowego,
- c) uczestnictwo w charakterze obserwatora w procesie przekazywania psów,
- d) utrzymywanie stałego kontaktu z instruktorem przez cały okres szkolenia specjalistycznego,
- e) przyjęcie psa do domu na cały okres szkolenia specjalistycznego,
- f) współpraca z organizacją szkolącą psy przewodniki w sprawach organizacyjnych, jak i w działaniach mających na celu zapewnienie dobrostanu psa,

- g) świadomość zakresu obowiązków i odpowiedzialności wynikającej ze szkolenia psa dla osoby z niepełnosprawnością wzroku,
- h) sprawowanie należytej opieki nad psem,
- i) przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy w ramach szkolenia,
- j) uczestnictwo w kursach, szkoleniach, w tym służących poznawaniu osób z niepełnosprawnością wzroku, zgodnie z zaleceniami pracodawcy/instruktora.

Aplikant w uzgodnieniu ze szkołą psów przewodników ma **prawo** do:

- a) wynagrodzenia za szkolenie psa w ramach szkolenia specjalistycznego,
- b) zwrotu poniesionych kosztów utrzymania psa,
- c) korzystania ze sprzętu specjalistycznego niezbędnego przy szkoleniu specjalistycznym, takiego jak uprząż, smycz, oznaczenia szkoleniowe,
- d) bezpłatnych wizyt weterynaryjnych dla psów przygotowywanych do pracy psa przewodnika.

Szkolenie aplikanta podlega ocenie przez instruktora minimum raz w miesiącu. Weryfikacja ta polega na ocenie szkolenia psa według miesięcznej indywidualnej karty oceny psa (załącznik nr 1 do niniejszego standardu).

2.2. Młodszy trener psów przewodników

1) Rekrutacja na stanowisko

O stanowisko młodszego trenera psów może ubiegać się osoba, który posiada wiedzę i umiejętności niezbędne do szkolenia psów przewodników pod częściową opieką instruktora:

- a) aplikant na trenera z danej szkoły psów przewodników (w drodze awansu) posiadający: zaświadczenie o ukończeniu szkolenia teoretycznego oraz udokumentowane certyfikatami wyszkolenie co najmniej dwóch psów przewodników pod całościową opieką instruktora,
- b) lub osoba, która:
 - przedstawi dokument potwierdzający odbycie i ukończenie szkolenia teoretycznego spójnego z programem szkolenia zawartym w punkcie 3.1.1,
 - spełnia wymogi formalne opisane w punkcie 2.1,
 - wyszkoliła minimum 2 psy przewodniki pod całościową opieką instruktora potwierdzone dokumentem wystawionym przez szkołę PP na wniosek zainteresowanego.

Po spełnieniu wymogów formalnych kandydat, o którym mowa powyżej w punkcie b, zapraszany jest na rozmowę kwalifikacyjną. Podczas rozmowy kwalifikacyjnej ocenie podlegają następujące obszary:

- 1) umiejętność pracy z psami: zaangażowanie i predyspozycje,
- 2) doświadczenie w pracy z psami i ludźmi,
- 3) doświadczenie w pracy z psami dla osób z niepełnosprawnościami,
- 4) otwartość na współpracę z osobami z niepełnosprawnością wzroku,
- 5) organizacja pracy, dyspozycyjność i warunki lokalowe.

Rozmowa kwalifikacyjna może być punktowana. Za każdy z obszarów kandydat może uzyskać maksymalnie 3 punkty.

Kandydat, gdy otrzymał pozytywny wynik, to znaczy uzyskał co najmniej 11 punktów, zostaje zaangażowany przez szkołę psów przewodników na stanowisko młodszego trenera, który pod nadzorem instruktora uczestniczy w szkoleniu psa przewodnika według programu szkolenia określonego w pkt 3.2 niniejszego standardu.

2) Obowiązki i uprawnienia młodszego trenera psów przewodników

Do głównych **obowiązków** młodszego trenera należą:

- a) udział w szkoleniu specjalistycznym,
- b) udział w szkoleniu podstawowym,
- c) utrzymywanie stałego kontaktu z instruktorem przez cały okres szkolenia specjalistycznego,
- d) przyjęcie psa do domu na cały okres szkolenia specjalistycznego,
- e) utrzymywanie kontaktu z koordynatorem organizacji, w ramach której uczestniczy w szkoleniu, zarówno w sprawach organizacyjnych jak i w kwestiach dotyczących zabezpieczenia dobrostanu psa,
- f) świadomość zakresu obowiązków i odpowiedzialności wynikającej ze szkolenia psa dla osoby niewidomej,
- g) sprawowanie należytej opieki nad psem,
- h) wykonywanie ćwiczeń i zaleceń przekazanych przez instruktora,
- i) uczestnictwo w kursach, szkoleniach (podnoszących kwalifikacje, w tym służących poznawaniu osób niewidomych), zgodnie z zaleceniami pracodawcy/instruktora.

Młodszy trener psów w uzgodnieniu ze szkołą psów przewodników ma **prawo** do:

- a) wynagrodzenia za pracę z psem w szkoleniu specjalistycznym,
- b) zwrotu kosztów utrzymania psa,
- c) bezpłatnych wizyt weterynaryjnych dla psów przygotowywanych do pracy psa przewodnika,
- d) korzystania ze sprzętu specjalistycznego niezbędnego przy szkoleniu specjalistycznym, jak uprząż, smycz, oznaczenia szkoleniowe,
- e) uczestnictwa w wybranych przez siebie zajęciach i podczas przekazywania psów za zgodą prowadzących zajęcia,
- f) w ramach podnoszenia kwalifikacji i chęci aplikowania na instruktora psa przewodnika ma możliwość przekazywania dwóch psów pod częściowym nadzorem instruktora według zasad opisanych w programie szkolenia punkt 3.2 i według programu szkolenia psa przewodnika oraz przekazywania dwóch psów samodzielnie po uzyskaniu zgody jednostki szkolącej.

Szkolenie psa przez młodszego trenera psów podlega ocenie przez instruktora minimum raz w miesiącu. Weryfikacja ta polega na ocenie szkolenia psa według miesięcznej indywidualnej karty oceny psa (załącznik nr 1 do niniejszego standardu).

2.3. Trener psów przewodników

1) Rekrutacja na stanowisko

O stanowisko trenera psów przewodników może się ubiegać osoba, która posiada niezbędną wiedzę i umiejętności, aby być kompetentnym do samodzielnego szkolenia psa przewodnika.

Trenerem psów przewodników może być:

- a) młodszy trener psów przewodników z danej szkoły psów przewodników (w drodze awansu), który udokumentuje certyfikatami wyszkolenie łącznie 6 psów w poniższym układzie:
- 2 psów przewodników pod całościowym nadzorem instruktora,
 - 2 psów pod częściowym nadzorem instruktora,
 - 2 psów samodzielnie,

potwierdzone dokumentem wystawionym przez szkołę psów przewodników na wniosek zainteresowanego;

- b) lub osoba, która spełnia wymogi formalne opisane w punkcie 2.1 oraz
- przedstawi dokument potwierdzający odbycie i ukończenie szkolenia teoretycznego spójnego z programem szkolenia zawartym w punkcie 3.1.1,
 - przeszkoliła łącznie 6 psów: 2 psy przewodniki pod całościowym nadzorem instruktora, 2 psy pod częściowym nadzorem instruktora oraz 2 psy samodzielnie, potwierdzone dokumentem wystawionym przez szkołę psów przewodników na wniosek zainteresowanego.

Po spełnieniu wymagań formalnych, kandydat, o którym mowa w punkcie b, zostaje skierowany na rozmowę kwalifikacyjną. Podczas rozmowy kwalifikacyjnej ocenie podlegają następujące obszary:

- 1) umiejętność pracy z psami: zaangażowanie i predyspozycje,
- 2) doświadczenie w pracy z psami i ludźmi,
- 3) organizacja pracy, dyspozycyjność i warunki lokalowe.

Rozmowa kwalifikacyjna może być punktowana. Za każdy z obszarów kandydat może uzyskać maksymalnie 3 punkty.

Kandydat, który otrzymał pozytywny wynik z rekrutacji, to znaczy uzyskał co najmniej 7 punktów, może być zaangażowany na stanowisko trenera psów przewodników.

2) Obowiązki i uprawnienia trenera psów przewodników

Do głównych **obowiązków** trenera należą:

- a) samodzielne szkolenie psów zgodnie ze standardami,
- b) przyjęcie psa do domu na cały okres szkolenia specjalistycznego,
- c) utrzymywanie kontaktu z koordynatorem z organizacji, w ramach której uczestniczy w szkoleniu, zarówno w sprawach organizacyjnych jak i w kwestiach dotyczących zabezpieczenia dobrostanu psa,
- d) świadomość zakresu obowiązków i odpowiedzialności wynikającej ze szkolenia psa dla osoby niewidomej,
- e) sprawowanie należytej opieki nad psem,
- f) współprowadzenie wraz z instruktorem ćwiczeń z psami, wymianę doświadczeń,
- g) uczestnictwo w kursach, szkoleniach na wniosek pracodawcy lub zorganizowanych przez pracodawcę.

Trener psów w uzgodnieniu ze szkołą psów przewodników ma **prawo** do:

- a) wynagrodzenia za pracę z psem w szkoleniu specjalistycznym,
- b) zwrotu kosztów utrzymania psa,
- c) bezpłatnych wizyt weterynaryjnych dla psów przygotowywanych do pracy psa przewodnika,
- d) korzystania ze sprzętu specjalistycznego niezbędnego przy szkoleniu specjalistycznym, tj. uprzęż, smycz, oznaczenia szkoleniowe,
- e) samodzielnego szkolenia psa przewodnika,
- f) w ramach doszkalania i chęci aplikowania na instruktora psa przewodnika ma możliwość przekazywania psów samodzielnie, według programu przekazywania psa przewodnika, po uzyskaniu zgody jednostki szkolącej.

2.4. Instruktor psów przewodników

1) Rekrutacja na stanowisko

O stanowisko instruktora psów przewodników może ubiegać się osoba, która posiada niezbędną wiedzę i umiejętności pozwalające prowadzić kompleksowe szkolenie psa przewodnika, pary pies – klient oraz sprawować odpowiedni nadzór nad całym procesem szkolenia psa i klienta. Jednocześnie osoba ta posiada kwalifikacje i kompetencje do szkolenia i sprawowania nadzoru nad uczącymi się młodszymi trenerami i aplikantami, a także dobiera pary klient – pies, przekazuje psy i nadzoruje pracę psa przewodnika i osoby z niepełnosprawnością wzroku w okresie po powierzeniu zwierzęcia m.in. poprzez doskonalenie umiejętności i rozwiązywanie problemów.

Wymagania formalne:

- a) wykształcenie minimum średnie,
- b) uprawnienia trenerskie w zakresie szkolenia psów dla osób z dysfunkcją wzroku, wydane przez organizację szkolącą,
- c) liczba wyszkolonych psów przewodników:
 - 2 z całościowym nadzorem instruktora,
 - 2 częściowo nadzorowane przez instruktora,
 - 2 samodzielnie,

potwierdzone dokumentem wystawionym przez szkołę psów przewodników na wniosek zainteresowanego,

- d) potwierdzenie czynnej pracy w charakterze trenera psów przewodników, z przerwą nie dłuższą niż 2 lata od daty złożenia aplikacji,
- e) minimum 5-letnie doświadczenie w pracy z osobami z niepełnosprawnością wzroku,
- f) posiadanie wiedzy z zakresu poruszania się osób z niepełnosprawnością wzroku i przyrządów używanych przez nich, jako pomoc w mobilności,
- g) posiadanie wiedzy z zakresu chorób wzroku, ich rodzaju i wpływu na możliwość bezpiecznego poruszania się osoby z określonymi problemami wzroku,
- h) przedstawienie zaświadczenia o ukończeniu szkolenia co najmniej w zakresie określonym w punkcie 3.3,

- i) łącznie 6 psów przewodników przekazanych klientom w poniższym układzie:
- 2 całościowo nadzorowane przez innego instruktora,
 - 2 częściowo nadzorowane przez innego instruktora,
 - 2 przekazane samodzielnie,

potwierdzone dokumentem wystawionym przez szkołę psów przewodników na wniosek zainteresowanego.

Po spełnieniu wymogów formalnych kandydat zapraszany jest na rozmowę kwalifikacyjną. Podczas rozmowy kwalifikacyjnej ocenie podlegają następujące obszary:

- 1) doświadczenie w pracy z psami i ludźmi z dysfunkcją wzroku,
- 2) doświadczenie w pracy z psami dla osób z niepełnosprawnościami,
- 3) warunki lokalowe, możliwość przyjęcia do domu psa na czas szkolenia,
- 4) współpraca z osobami niewidomymi,
- 5) predyspozycje dydaktyczne, kultura osobista.

Rozmowa kwalifikacyjna może być punktowana. Za każdy z obszarów kandydat może uzyskać maksymalnie 3 punkty.

Kandydat, który otrzymał pozytywny wynik z rekrutacji, to znaczy uzyskał co najmniej 13 punktów, może być zaangażowany na stanowisko instruktora psów przewodników.

O stanowisko instruktora psów przewodników może ubiegać się również trener psów przewodników z danej szkoły psów przewodników (w drodze awansu) pod warunkiem spełnienia wymagań w zakresie: ilości wyszkolonych i przekazanych psów klientowi, o których mowa powyżej oraz odbytego szkolenia, o którym mowa w punkcie 3.3.

Jednostka szkoląca może uznać wcześniejszą naukę teoretyczną i praktyczną kandydata na instruktora po przedstawieniu przez kandydata pisemnego zaświadczenia o odbytym szkoleniu od instytucji, która takie szkolenie prowadziła, w zakresie co najmniej wskazanym w punkcie 3.3.

2) Obowiązki i uprawnienia instruktora psów przewodników

Do głównych **obowiązków** instruktora należą:

- a) systematyczne podnoszenie kwalifikacji,
- b) przeprowadzanie testów szczeniąt u hodowcy (kwalifikacja wstępna do programu szkoleniowego) wraz z opisem i dokumentacją,
- c) nadzór nad szkoleniem podstawowym, prowadzenie szkoleń, jak również wspieranie działań aplikantów, młodszych trenerów i trenerów, pomoc w rozwiązywaniu problemów, kontrola nad prawidłowym i terminowym prowadzeniem dokumentacji,
- d) sprawowanie całościowej opieki szkoleniowej nad aplikantami oraz częściowej opieki nad młodszymi trenerami w zakresie szkolenia psów przewodników,
- e) przeprowadzanie okresowych testów kwalifikacyjnych szczeniąt,
- f) kwalifikowanie psów do dalszego szkolenia lub podjęcie decyzji o wycofaniu psa ze szkolenia wraz ze wskazaniem dalszego kierunku zagospodarowania zwierzęcia z uwzględnieniem dbałości

- o jego dobrostan oraz racjonalne dysponowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na jego szkolenie,
- g) szkolenie specjalistyczne psów przewodników oraz nadzór nad szkoleniem prowadzonym przez aplikantów, młodszych trenerów i trenerów, wraz ze sporządzaniem niezbędnej dokumentacji z okresu szkolenia oraz kontrolą dokumentacji przygotowywanej przez trenerów,
 - h) przeprowadzenie oceny psa zgodnie z dokumentacją, w celu określenia profilu psa na potrzeby doboru do klienta,
 - i) przeprowadzenie doboru psa do klienta w oparciu o wyniki oceny psa i klienta,
 - j) prowadzenie szkoleń dla kandydatów na klientów na etapie kwalifikacji oraz szkoleń klientów z zakresu pracy z dobranym psem przewodnikiem, wraz z przygotowaniem dokumentacji z całego procesu przekazywania psa,
 - k) przeprowadzenie oceny współpracy klienta z psem będącej podstawą do podpisania umowy użyczenia psa i wydania certyfikatu,
 - l) przeprowadzanie wizyt serwisowych po przekazaniu psa, zarówno planowanych, jak i interwencyjnych oraz dalsza opieka nad parą klient-pies przewodnik, wraz ze sporządzaniem niezbędnej dokumentacji w tym zakresie,
 - m) ocena zdolności do dalszej pracy psa, który ukończył 8 rok życia oraz wnioskowanie o przejście psa na emeryturę, wraz ze sporządzaniem dokumentacji w tym zakresie,
 - n) uczestnictwo w naborze kandydatów na aplikantów, młodszych trenerów oraz trenerów jak również sporządzanie dokumentacji,
 - o) szkolenie kandydatów na aplikantów, młodszych trenerów i trenerów oraz instruktorów wraz z opieką nad nimi na różnych etapach ich szkolenia, w szczególności przekazywanie wiedzy praktycznej i teoretycznej, niezbędnej w procesie szkolenia psa przewodnika, nauka lub pomoc w pracy z klientem i sporządzenie dokumentacji z prowadzonych szkoleń,
 - p) uczestnictwo w kursach, szkoleniach organizowanych przez pracodawcę,
 - q) prowadzenie dokumentacji związanej z monitorowaniem postępów psa w szkoleniu,
 - r) prowadzenie lekcji doskonalących umiejętności i pomoc w nagłych problemach w pracy klienta z psem.

Instruktor w uzgodnieniu ze szkołą psów przewodników ma **prawo** do:

- a) wynagrodzenia za pracę z psem podczas szkolenia specjalistycznego, podstawowego, przekazywania psów klientom, wizyt serwisowych oraz oceny pracy trenera rodzin zastępczych
- b) zwrotu kosztów utrzymania psa,
- c) bezpłatnych wizyt weterynaryjnych dla psów przygotowywanych do pracy psa przewodnika,
- d) podnoszenia kwalifikacji,
- e) otrzymania wyposażenia niezbędnego do pracy z psem i klientem,
- f) uczestniczenia w szkoleniu dodatkowym na instruktora egzaminatora.

2.5. Instruktor egzaminator

O stanowisko instruktora-egzaminatora może ubiegać się instruktor z co najmniej 8-letnim doświadczeniem w prowadzeniu kompleksowych działań w procesie udostępniania psa przewodnika

osobie z niepełnosprawnością wzroku, uprawniony do przeprowadzania egzaminów psów przewodników po zakończeniu przez nie szkolenia.

Do głównych **obowiązków** instruktora-egzaminatora należy przeprowadzanie egzaminów psów przewodników wraz ze sporządzaniem niezbędnej dokumentacji w tym zakresie.

Instruktor-egzaminator ma **prawo** do wynagrodzenia.

2.6. Trener rodzin zastępczych

1) Rekrutacja na stanowisko

O stanowisko ubiegać się może osoba mająca umiejętności i predyspozycje, aby szkolić wolontariuszy (rodziny zastępcze) w zakresie:

- a) sprawowania właściwej opieki nad psami podczas szkolenia podstawowego,
- b) oraz szkolenia podstawowego psów.

Trenerem rodzin zastępczych może zostać osoba spełniająca następujące **wymagania**:

- a) ukończone 18 lat,
- b) umiejętność pracy z psami potwierdzona dyplomami,
- c) dyspozycyjność,
- d) 5-letnie doświadczenie w pracy z psami i ludźmi,
- e) szkolenie psów (preferowane: szkolenie psów dla osób z niepełnosprawnościami), potwierdzone certyfikatami.

Osoba spełniająca wymogi formalne zostaje zakwalifikowana do **drugiego etapu rekrutacji – rozmowy kwalifikacyjnej**. Podczas rozmowy kwalifikacyjnej ocenie podlegają następujące obszary:

- a) umiejętności prowadzenia zajęć grupowych i indywidualnych,
- b) prowadzenia zajęć teoretycznych z zakresu wiedzy o psach i o szkoleniu,
- c) niezbędnej wiedzy teoretycznej i praktycznej z zakresu szkolenia wolontariuszy, rodzin zastępczych oraz psów przewodników,
- d) dyspozycyjność,
- e) komunikacja, umiejętność analizowania sytuacji i wyciągania wniosków,
- f) predyspozycje dydaktyczne,
- g) kultura osobista,
- h) umiejętność szkolenia psów,
- i) umiejętność prowadzenia zajęć teoretycznych z zakresu wiedzy o psach i o szkoleniu.

2) Obowiązki i uprawnienia trenera rodzin zastępczych

Do głównych **obowiązków** trenera rodzin zastępczych należy:

- a) prowadzenie grupowych oraz indywidualnych zajęć z wolontariuszami z zakresu socjalizacji psów, podstawowego posłuszeństwa oraz z zakresu dobrostanu i właściwej opieki nad psami,
- b) utrzymanie kontaktu z instruktorem i stosowanie się do jego wytycznych w sprawach związanych z kolejnymi etapami szkolenia podstawowego,

- c) utrzymanie kontaktu z koordynatorem wolontariatu w zakresie organizacji szkoleń podczas pobytu psów w rodzinach wolontariuszy,
- d) przestrzeganie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy podczas pracy z ludźmi i psami,
- e) prowadzenie wymaganej przez szkołę dokumentacji i terminowe jej przekazywanie wskazanym osobom,
- f) ciągłe pogłębianie wiedzy.

Trener rodzin zastępczych w uzgodnieniu ze szkołą psów przewodników ma **prawo** do:

- a) wynagrodzenia za pracę z psem w szkoleniu podstawowym,
- b) korzystania ze sprzętu specjalistycznego niezbędnego przy szkoleniu podstawowym, tj. szorki-kamizelki, smycz, oznaczenia szkoleniowe,
- c) prowadzenia i ustalania szkoleń grupowych i indywidualnych według potrzeb i harmonogramu pracy, tak aby dopasować się do rodzin zastępczych.

Na stanowisko trenera rodzin zastępczych mogą być zaangażowani z danej szkoły psów przewodników aplikanci, młodszy trenerzy, trenerzy i instruktorzy psów przewodników.

2.7. Podsumowanie

W ramach prowadzonych przez poszczególne szkoły psów przewodników naborów na konkretne stanowiska dopuszcza się łączenie pełnionych funkcji bądź wykonywanych zadań, które szczegółowo określa umowa. Przykładowo, gdy instruktor wykonuje również zadania trenera psów przewodników czy trenera rodzin zastępczych, to podpisywana jest z nim dodatkowa umowa określająca zadania trenera. Warunki umów, w tym również wynagrodzenie, określane jest indywidualnie.

3. Metodyka szkolenia

W niniejszym rozdziale przedstawiono metodykę szkolenia, w jakim uczestniczy aplikant na trenera oraz młodszy trener psów przewodników.

3.1. Szkolenie aplikanta na trenera

Aplikant podlega obowiązkowo szkoleniu teoretycznemu oraz specjalistycznemu. Szkolenie specjalistyczne ściśle powiązane jest ze szkoleniem psa przewodnika.

3.1.1. Szkolenie wstępne teoretyczne

Celem szkolenia wstępnego jest pozyskanie niezbędnej wiedzy teoretycznej, która ma na celu przygotować aplikanta do praktycznego trenowania psów przewodników. Nauka odbywa się w formie od 5 do 8 zjazdów (w zakresie wiedzy teoretycznej). Na realizację szkolenia przewidziano 90 godzin dydaktycznych. Ponadto każda z osób zobowiązana jest do odbycia indywidualnych zajęć praktycznych z zakresu orientacji przestrzennej w wymiarze 15 godzin. Rozkład godzinowy pomiędzy poszczególne tematy zależy od poziomu wiedzy i umiejętności uczestników kursu. Kształcenie teoretyczne powinno być organizowane dla całej grupy słuchaczy.

Zajęcia prowadzą instruktorzy szkolenia psów przewodników oraz inni specjaliści, tj. behawioryści, trenerzy psów, zootechnicy, prawnicy, lekarze weterynarii, instruktorzy szkolenia psów, instruktorzy orientacji przestrzennej, tyflopedagodzy, tyflopsycholodzy posiadający doświadczenie w danych dziedzinach związanych z blokami tematycznymi.

Celem szkolenia teoretycznego jest pozyskanie niezbędnej wiedzy, w efekcie której aplikant zostanie przygotowany do szkolenia specjalistycznego oraz przekazywania psa przewodnika klientowi. Aplikant może przedstawić dowód wykształcenia z danej tematyki w celu zwolnienia z części przygotowania teoretycznego.

1) Zajęcia z zakresu kynologii:

Metody: wykład

Zakres szkolenia:

- a) Geneza pochodzenia psów.
- b) Systematyka ras psów według Międzynarodowej Federacji Kynologicznej (FCI) (predysponowanych do szkolenia na psa przewodnika), zasady wydawania rodowodów.
- c) Podstawy anatomii i fizjologii psów.
- d) Etapy rozwoju psów.
- e) Podstawy genetyki psów, cechy charakteru przekazywane genetycznie.
- f) Sygnały komunikacji psa (mowa ciała, sygnały werbalne i niewerbalne, sygnały uspokajające psa).
- g) Rola psa przewodnika.
- h) Cechy charakteru psa pożądane w roli przewodnika.
- i) Geneza psów przewodników.
- j) Metodyka nauczania psa (instynkty, warunkowanie, zapamiętywanie, stres, motywacja).
- k) Wzmocnienia pozytywne, a awersyjne metody szkolenia.

l) Testy przydatności szceniąt do szkolenia psów przewodników.

2) Zajęcia z lekarzem weterynarii:

Metody: wykład

Zakres szkolenia:

- a) Kalendarz szczepień i odrobaczanie psa, chipowanie.
- b) Preparaty przeciwkleszczowe i inne środki profilaktyczne.
- c) Podawanie leków psu.
- d) Żywienie i pojenie psów pracujących, waga psa i anomalie.
- e) Ruch psa przed i po posiłku.
- f) Odczuwanie przez psa temperatury i bólu.
- g) Czas snu i potrzeby fizjologiczne.
- h) Informacje o podstawowych schorzeniach psów dużych ras i rozpoznawanie u nich stanów chorobowych.
- i) Rozpoznawanie najczęstszych objawów chorób.
- j) Pierwsza pomoc w nagłych przypadkach.
- k) Opieka po zabiegach itp.

3) Zajęcia teoretyczne z instruktorem orientacji przestrzennej/tyflopedagogiem/tyflopsychologiem:

Metody: wykład

Zakres szkolenia:

- a) Definicje pojęć: osoba niewidoma, osoba słabowidząca – w ujęciu medycznym i funkcjonalnym.
- b) Następstwa funkcjonalne uszkodzeń wzroku oraz przyczyny niewidzenia.
- c) Kontakt bezwzrokowy (ćwiczenie kontaktu bezwzrokowego, omówienie czynników ułatwiających i utrudniających taki kontakt).
- d) Reakcja psychiczna na utratę widzenia, adaptacja do radzenia sobie bez wzroku albo z osłabionym wzrokiem.
- e) Omówienie różnych sposobów orientowania się i rozumienia przestrzeni (wykorzystanie zmysłów, korzystanie z informacji, np. mapy, schematy dotykowe, słowny opis).
- f) Zasady współpracy z osobą niewidomą i słabowidzącą (w tym m. in. zwracanie się do osoby niewidomej, podawanie przedmiotów, informowanie o swojej obecności, konstruktywne i niekonstruktywne formy kontaktu oraz pomagania).
- g) Zaleca się, aby ten moduł był zakończony spotkaniem z osobą niewidomą, o ile proces nauczania nie jest prowadzony przez taką osobę.

4) Zajęcia praktyczne z instruktorem orientacji przestrzennej:

Metody: indywidualne ćwiczenia z użyciem opaski zasłaniającej oczy

Zakres szkolenia:

- a) Poznanie technik i umiejętności poruszania się z przewodnikiem (wariacje chwytu – osoba niskiego wzrostu, osoba z trudnościami w poruszaniu się, wąskie przejście, wskazywanie miejsca siedzącego, bezpieczne omijanie przeszkód, informowanie o przeszkodach, wchodzenie

i schodzenie po schodach, wsiadanie i wysiadanie ze środków komunikacji publicznej, opisywanie przestrzeni).

- b) Poznanie technik ochronnych (górną, dolną).
- c) Poznanie techniki poruszania się z białą laską (dwupunktowa, ciągła, trailing).
- d) Poznanie techniki bezpiecznego i samodzielnego poruszania się po schodach, też ruchomych (lokalizowanie schodów, decyzja o kierunku biegu schodów – góra/dół, pionizacja laski, zmiana chwytu, bezpieczna technika, technika lokalizowania poręczy).
- e) Poznanie zasad poruszania się w ruchu drogowym – też techniki słuchowe (poruszanie się chodnikiem z dotykowym punktem - odniesienie – trawnik/fasada, poruszanie się wzdłuż ulicy – dźwiękowy punkt odniesienia, lokalizowanie i interpretacja ścieżek dotykowych (pasy prowadzące, pola uwagi) oraz pasów ostrzegawczych, lokalizowanie wejścia do budynku, lokalizowanie przejścia dla pieszych, decyzja o przejściu, techniki słuchania skrzyżowań, przejść dla pieszych, przechodzenie przez krawężniki, decyzja o omijaniu przeszkód).
- f) Poznanie zasad korzystania ze środków transportu (lokalizowanie przystanku, ustawianie się na przystanku, identyfikowanie numeru autobusu/tramwaju, lokalizowanie drzwi, ustawianie się do wejścia, lokalizowanie miejsca siedzącego, lokalizowanie poręczy, kontrolowanie trasy podczas podróży – GPS, informacja dźwiękowa, charakterystyczne punkty, podejmowanie decyzji o opuszczeniu pojazdu, ustawianie się do wyjścia, bezpieczne zachowanie po wyjściu na przystanek, zlokalizowanie przejścia – decyzja o kierunku marszu na planowanej trasie). Decyzja o kierunku marszu na planowanej trasie (wykorzystanie wskazówek dotykowych – trawnik, ścieżki dotykowe, pasy ostrzegawcze, fasada budynku, dźwiękowych – odgłosy ulicy, kroki przechodniów oraz informacje z GPS).
- g) Poznanie zasad układu przystanków w danym mieście.

5) Zajęcia dotyczące prawnych aspektów pracy z psami przewodnikami, w ramach których aplikant zaznajamiany jest z podstawowymi aktami prawnymi regulującymi funkcjonowanie psów przewodników:

Metody: wykład

Zakres szkolenia:

- a) Ustawa o ochronie zwierząt.
- b) Dobrostan psa oraz BHP z psem i osobą niewidomą.
- c) Uprawnienia osób poruszających się z psami przewodnikami w przestrzeni publicznej.
- d) Podróżowanie pociągiem, samolotem, tramwajami, autobusami dalekobieżnymi i miejskimi przez osobę niewidomą z psem przewodnikiem.
- e) Omówienie innych aspektów związanych z posługiwaniem się psem przewodnikiem, jak aktualne regulacje prawne dotyczące psów przewodników i ich przestrzeganie w praktyce (dyskryminowania osób poruszających się z psami przewodnikami), występujące zachowania społeczne i sposoby radzenia sobie z zachowaniem niepożądanym.

6) Najważniejsze elementy ze standardów:

Metody: wykład

Zakres szkolenia:

- a) BLOK I – Standard Szkolenie psów przewodników:
 - Szczenięta – ocena i kwalifikacja do szkolenia.
 - Szkolenie PP – podstawowe i specjalistyczne: podstawy.
 - Dobrostan i etyka – szkolenie PP.
 - Doskonalenie umiejętności PP pracujących z klientem.
 - Szkolenie PP – metody pracy, organizacja szkoleń – zagadnienia z metodyki pracy z PP, osiągnięcie specyficznych umiejętności.
- b) BLOK II – Standard Metodyka szkolenia osób przygotowujących psy przewodniki:
 - Ścieżka kariery.
 - Kryteria rekrutacji na stanowiska.
 - Prawa i obowiązki podczas pełnienia funkcji.
 - Metodyka szkolenia.
- c) BLOK III – Standard Zasady przekazywania psów przewodników osobom z niepełnosprawnością wzroku:
 - Klienci – podział i charakterystyka.
 - Kwalifikacja klientów.
 - Szkolenie podstawowe klienta.
 - Ogólne zasady doboru.
 - Szkolenie właściwe klienta w zakresie pracy z psem.
 - Ocena pary człowiek – pies.
 - Dobrostan psa przewodnika u klienta.
- d) BLOK IV – Standard Wolontariat w szkole psów przewodników:
 - Struktura wolontariatu i jego promocja.
 - Rodziny zastępcze – szkolenie.
- e) BLOK V – Standard Szkoła psów przewodników. Zasady funkcjonowania:
 - Warunki formalno-prawne i techniczne funkcjonowania szkoły psów przewodników w trzech systemach: domowym, kennelowym i mieszanym.
 - Usługi świadczone w ramach trzech typów szkół.
 - Zasady certyfikacji i monitorowania szkół.
- f) BLOK VI – Standard Hodowla oraz pozyskiwanie psów do szkolenia na psy przewodniki:
 - Własna hodowla czy zakup z hodowli.
 - Rasy psów rekomendowane i ich charakterystyka.
 - Obowiązki szkoły psów przewodników w zakresie opieki weterynaryjnej.

Na zakończenie szkolenia teoretycznego, aplikant uzyskuje certyfikat o ukończeniu I części szkolenia, czyli części teoretycznej, na podstawie kryterium obecności, tj. minimum 75% uczestnictwa w zajęciach.

3.1.2. Szkolenie specjalistyczne aplikanta

1) Założenia ogólne szkolenia

Celem szkolenia specjalistycznego jest pozyskanie niezbędnej wiedzy praktycznej, w efekcie której aplikant wyszkoli dwa psy przewodniki we współpracy z instruktorem. Szkolenie praktyczne polega w głównej mierze na prowadzeniu zajęć praktycznych z psem według programu szkolenia psa przewodnika oraz nabycia umiejętności z zakresu:

- a) sposobów motywowania psów, nagradzania,
- b) sposobów korekt niepożądanego zachowania psa,
- c) sposobów pobudzania i hamowania zachowań oraz rozwijania koncentracji psa,
- d) czynników sprzyjających przeciążeniu,
- e) praktycznych podstaw wychowania i szkolenia psów do roli psa przewodnika,
- f) metod uczenia psa pracy specjalistycznej zgodnie z opracowanymi standardami,
- g) przestrzegania zasad bezpieczeństwa i higieny pracy związanych przede wszystkim z zachowaniem bezpieczeństwa osoby niewidomej, psa, trenerów i wolontariuszy oraz osób trzecich podczas szkolenia i pracy psa,
- h) stosowania sprzętu wykorzystywanego podczas szkolenia psów przewodników,
- i) organizowania i prowadzenia doskonalenia zawodowego aplikanta na trenera psów przewodników,
- j) obserwacji testów szczeniąt,
- k) odpowiedzialności za prowadzenie zajęć zgodnie z dobrostanem psa.

Podczas powyższej części szkolenia aplikant powinien umieć omówić pracę z psem, przygotować, przeprowadzić oraz zinterpretować realizację zadań. Szczegółowy program szkolenia specjalistycznego zawiera załącznik nr 2 do niniejszego standardu.

Aplikant uczestniczy również w procesie przekazywania psa przewodnika w takim samym zakresie, jak instruktor. Uczestnictwo aplikanta w przekazaniu psa polega na obserwacji procesu przekazania w ramach zajęć instruktora z klientem i psem. Zasady przekazywania psa zawiera standard przekazywania psa przewodnika.

2) Organizacja szkolenia

Szkolenie specjalistyczne trwa 10 miesięcy, podczas których aplikant z jednym psem odbywa 900 sesji treningowych, z tym zastrzeżeniem, że miesięcznie aplikant wykonuje średnio 90 sesji treningowych (na 1 psa). W ramach 900 sesji treningowych aplikant odbywa 400 sesji szkoleniowych zajęć z instruktorem, podczas których zapoznawany jest z wiedzą praktyczną dotyczącą szkolenia psa przewodnika. Przez pozostały czas, w postaci 500 sesji treningowych, aplikant utrwala poznane techniki szkolenia.

Zajęcia praktyczne poprzedza odprawa organizacyjna, którą prowadzi instruktor. Celem odprawy jest zapoznanie aplikanta z tematyką i celem ćwiczeń oraz omówienie ich przebiegu.

W toku ćwiczeń instruktor kontroluje poprawność wykonania powierzonych zadań, a w razie zauważenia nieprawidłowości, na bieżąco koryguje błędy w ramach instruktażu indywidualnego bądź grupowego. W etapie końcowym prowadzący podsumowuje zajęcia, analizuje i omawia najczęściej popełniane błędy, wskazuje ich źródło oraz sposób prawidłowego wykonania czynności, oraz przekazuje zakres zadań do wykonania.

Zajęcia praktyczne prowadzone są na obiektach naturalnych, tj. mieszkanie, budynki, przestrzeń miejska, środki komunikacji oraz sztucznych np. tory przeszkód. Szkoła psów przewodników musi zapewnić elementy zestawu przyrządów dla psów: krzesła, pachołki, ewentualne inne przeszkody.

3) Ocena postępów szkolenia specjalistycznego

Instruktor na bieżąco koryguje pracę aplikanta z psem. Raz w miesiącu instruktor dokonuje oceny miesięcznej, wynikającej z poszczególnych etapów szkolenia psa – wzór indywidualnej karty miesięcznej oceny stanowi załącznik nr 1 do niniejszego standardu.

Zaliczenie całości części praktycznej jest zakończone egzaminem psa w szorkach, podczas którego aplikant idzie w goglach ze szkolonym przez siebie psem. Z uwagi na fakt, że egzamin szkolenia dla aplikanta jest ściśle powiązany z egzaminem psa przewodnika, wytyczne do egzaminu aplikanta określa standard szkolenia psów przewodników.

Egzamin przeprowadza komisja powoływana przez szkołę psów przewodników w liczbie maksymalnie trzech osób. W skład komisji wchodzi obowiązkowo:

- a) Instruktor-egzaminator (pełniący rolę przewodniczącego komisji) oraz
- b) instruktor psów przewodników.

Komisja orzeka zespołowo. W przypadku równej liczby głosów, głos rozstrzygający należy do przewodniczącego.

W przypadku niezaliczenia części praktycznej z powodu niezależnego od aplikanta (np. szkolony pies nie będzie mógł kontynuować treningów), aplikant ma prawo do przyjęcia kolejnego psa w terminie wyznaczonym przez szkołę psów przewodników. Uczestnik, który w jakiegokolwiek części szkolenia zrezygnuje, odejdzie czy zostanie negatywnie oceniony, zostaje wykreślony z listy szkolenia (Zasady rezygnacji określa regulamin uczestnictwa).

Po zaliczeniu drugiej części szkolenia, tj. części specjalistycznej, uczestnik uzyskuje certyfikat o ukończeniu II części szkolenia potwierdzający wyszkolenie psa przewodnika.

Po zakończeniu procesu szkoleniowego i osiągnięciu założonych efektów w zakresie wyszkolonych psów, aplikant awansuje na młodszego trenera psów przewodników w danej szkole lub może ubiegać się o takie stanowisko w innej szkole psów przewodników.

3.2. Szkolenie młodszego trenera psów przewodników

1) Założenia ogólne

Młodszy trener, który otrzymał pozytywny wynik z rozmowy kwalifikacyjnej lub awansował w danej szkole, uczestniczy w szkoleniu specjalistycznym, które przygotowuje go do samodzielnego szkolenia

psów przewodników. Szczegółowy program szkolenia specjalistycznego zawiera załącznik nr 3 do niniejszego standardu.

2) Organizacja szkolenia

Szkolenie specjalistyczne trwa 8 miesięcy, w ramach których młodszy trener z jednym psem odbywa 800 sesji treningowych, z tym zastrzeżeniem, że miesięcznie młodszy trener przeprowadza średnio 100 sesji treningowych. Podczas szkolenia dwóch pierwszych psów młodszy trener jest nadzorowany przez instruktora w zakresie 250 sesji szkoleniowych. Natomiast dwa kolejne psy młodszy trener szkoli samodzielnie.

Zajęcia praktyczne poprzedza odprawa organizacyjna, którą prowadzi instruktor. Celem odprawy jest zapoznanie młodszego trenera z tematyką i celem ćwiczeń oraz omówienie ich przebiegu.

W toku ćwiczeń instruktor kontroluje poprawność wykonania powierzonych zadań, a w razie zauważenia nieprawidłowości, na bieżąco koryguje błędy w ramach instruktażu indywidualnego bądź grupowego. W etapie końcowym prowadzący podsumowuje zajęcia, analizuje i omawia najczęściej popełniane błędy, wskazuje ich źródło i sposób prawidłowego wykonania czynności oraz przekazuje zakres zadań do wykonania.

Szkolenie specjalistyczne prowadzone jest z wykorzystaniem obiektów naturalnych, tj. mieszkania, budynku, przestrzeni miejskiej, środków komunikacji oraz sztucznych np. tory przeszkód.

Podczas powyższej części szkolenia młodszy trener powinien umieć omówić pracę z psem, przygotować, przeprowadzić oraz zinterpretować zadania, które realizuje z psem.

Młodszy trener psów przewodników uczestniczy aktywnie w przekazywaniu psa. Jego zadanie polega na przekazywaniu dwóch psów przy 50% nadzorze instruktora. Młodszy trener prowadzi zajęcia z psem i klientem, a instruktor na bieżąco nadzoruje i ocenia postępy młodszego trenera oraz klienta. Instruktor zleca także zadania do przepracowania przez młodszego trenera z klientem i psem. Dwa kolejne psy młodszy trener przekazuje samodzielnie.

3) Zasady weryfikacji postępów

Instruktor raz w miesiącu dokonuje oceny miesięcznej wynikającej z poszczególnych etapów szkolenia psa. Wzór indywidualnej karty miesięcznej oceny stanowi załącznik 1 do niniejszych standardów.

Zaliczenie szkolenia specjalistycznego jest zakończone egzaminem psa w szorkach, podczas którego młodszy trener idzie w goglach ze szkolonym przez siebie psem. Z uwagi na fakt, że egzamin szkolenia dla młodszego trenera jest ściśle powiązany z egzaminem psa przewodnika, zasady egzaminu młodszego trenera określa standard szkolenia psa przewodnika.

Egzamin przeprowadza komisja powoływana przez szkołę psów przewodników w liczbie maksymalnie trzech osób. W skład komisji wchodzi obowiązkowo:

- a) Instruktor-egzaminator (pełniący rolę przewodniczącego komisji) oraz
- b) instruktor psów przewodników.

Komisja orzeka zespołowo. W przypadku równej liczby głosów, głos rozstrzygający należy do przewodniczącego.

Po zakończeniu procesu szkoleniowego i osiągnięciu założonych efektów w zakresie wyszkolonych psów, młodszy trener psów przewodników awansuje na trenera w danej szkole lub może ubiegać się o takie stanowisko w innej szkole psów przewodników.

3.3. Uzyskiwanie kompetencji instruktora psów przewodników

1) Zasady ogólne szkolenia

Celem głównym szkolenia jest przekazanie niezbędnej wiedzy i umiejętności wymaganej do pełnienia funkcji instruktora, które wykraczają poza obszar wiedzy trenerskiej.

Celem szczegółowym szkolenia trenera w celu uzyskania kompetencji instruktora jest nabycie wiedzy i umiejętności w następującym zakresie:

- a) zarządzanie interpersonalne i kompetencje komunikacyjne w zespole,
- b) wiedza o różnych formach dysfunkcji wzroku i ich oddziaływaniu na życie klientów,
- c) metody weryfikacji orientacji przestrzennej i mobilności osób z dysfunkcją wzroku oraz ich umiejętności i zdolności do pracy z psem przewodnikiem,
- d) rozpoznawanie potrzeb klientów, również potrzeb klientów z niepełnosprawnościami sprzężonymi i kwalifikacja klientów do pracy z psem przewodnikiem,
- e) opieka nad psem i ocena dobrostanu,
- f) ogólne zarządzanie procesem szkolenia psów, szkolenie psów i szkolenie nowej kadry,
- g) szkolenia klientów do pracy z psem (przekazanie psa) oraz opieka poszkoleniowa (wizyty serwisowe, interwencyjne).

2) Organizacja szkolenia

Program szkolenia składa się z siedmiu modułów teoretyczno-praktycznych. Łączny czas kursu powinien wynosić co najmniej 120 godzin dydaktycznych. Sposób realizacji ustalany jest indywidualnie według potrzeb i możliwości uczestników. Rozkład godzinowy pomiędzy poszczególne moduły zależy od poziomu wiedzy i umiejętności uczestników szkolenia.

Prowadzącymi szkolenie mogą być: instruktorzy szkolenia psów przewodników, lekarze okuliści, specjaliści z zakresu rehabilitacji osób z dysfunkcją wzroku, instruktorzy orientacji przestrzennej, lekarze weterynarii, specjaliści z zakresu komunikacji interpersonalnej oraz psychologowie. Zaleca się, w miarę możliwości, włączanie osób z niepełnosprawnością wzroku do procesu szkoleniowego.

Szkolenie kończy się wydaniem zaświadczenia o pozytywnym ukończeniu szkolenia, wydanym przez osoby prowadzące edukację w ramach określonego modułu. Po uzyskaniu kompletu pozytywnych opinii osoba uczestnicząca w kursie otrzymuje tytuł instruktora szkolenia psów przewodników.

I. Moduł I – Zarządzanie interpersonalne i kompetencje komunikacyjne w zespole

Nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu:

- efektywnego komunikowania się z osobami uczestniczącymi w procesie szkolenia i udostępniania psów przewodników (rodziny zastępcze, kadra szkoleniowa, pracodawca, klienci itp.);
- efektywnej komunikacji z klientem oraz jego otoczeniem;

- efektywnego zarządzania zespołem osób uczestniczących w procesie szkolenia i udostępniania psa przewodnika;
- udzielania skutecznego wsparcia klientom oraz innym szkolonym przez instruktora osobom w zakresie działań związanych ze szkoleniem i udostępnianiem psa przewodnika.

II.Moduł II – Wiedza o różnych formach dysfunkcji wzroku i ich oddziaływaniu na życie osób z niepełnosprawnością wzroku

Nabywanie wiedzy i umiejętności z zakresu:

- rozumienia wpływu różnych wad wzroku na codzienne funkcjonowanie osoby z niepełnosprawnością wzroku, jej potrzeby i możliwości;
- terminologii odnoszącej się do chorób oczu i znajomości konsekwencji określonej dysfunkcji wzroku;
- metod oceny zakresu widzenia;
- wiedzy, w jaki sposób szczątkowe widzenie może być wykorzystane do wspomagania orientacji z korzyścią dla pracy z psem przewodnikiem i rozpoznawanie obszarów, w których jego użycie może kolidować z pracą psa;
- przeprowadzenia analizy środowiska, w jakim pracuje klient, w celu zoptymalizowania tras, którymi porusza się klient, z ogólną korzyścią dla klienta i psa.

III.Moduł III – Wiedza z zakresu orientacji przestrzennej i mobilności osób z dysfunkcją wzroku

Nabywanie wiedzy i umiejętności z zakresu:

- posiadanie umiejętności „widzącego przewodnika”, które pozwolą na bezpieczne prowadzenie osoby z dysfunkcją wzroku w zróżnicowanym środowisku i w różnych warunkach;
- technik orientacji przestrzennej – instruktor powinien znać, potrafić objaśnić i zademonstrować klientowi w odpowiedni sposób techniki stosowane w celu ułatwienia bezpiecznego i samodzielnego poruszania się przez klienta w różnych okolicznościach i w różnym środowisku;
- rozpoznawania, kiedy klient wymaga dodatkowego profesjonalnego wsparcia w orientacji i poruszaniu się i skierowanie klienta do odpowiedniego specjalisty.

IV.Moduł IV – Rozpoznawanie potrzeb klientów i kwalifikacja klientów do pracy z psem przewodnikiem

Nabywanie wiedzy i umiejętności z zakresu:

- znajomości i oceny cech, możliwości i umiejętności klienta niezbędnych do pracy z psem przewodnikiem oraz znajomości i oceny cechy klienta i środowiska, w jakim funkcjonuje, uniemożliwiające pracę z psem;
- identyfikowania klientów, którzy w momencie składania wniosku wymagają dodatkowego wsparcia i kierowanie ich do odpowiednich źródeł pomocy ze strony innych specjalistów;
- oceny, jaki rodzaj wsparcia jest potrzebny klientom z niepełnosprawnością sprzężoną i uzasadnienia, w jaki sposób współpraca z innymi specjalistami może dać odpowiedź na potrzeby klientów;

- identyfikowania i oceny, czy niepełnosprawność sprzężona klienta może zostać złagodzona przez dodatkowe umiejętności psa.

V.Moduł V – Ocena opieki i dobrostanu psa

Nabywanie wiedzy i umiejętności z zakresu:

- znajomości podstawowej anatomii i fizjologii psa;
- sposobu zaspokajania potrzeb psów na odpowiednich etapach ich życia, wdrożenia odpowiednich środków;
- znajomości oznak wielu schorzeń czy innych uwarunkowań, które mogą mieć wpływ na samopoczucie psa lub wyniki w szkoleniu;
- znajomości zasad udzielania pierwszej pomocy oraz umiejętności ich zastosowania w praktyce;
- znajomości środków stosowanych w zapobieganiu i zwalczaniu powszechnych chorób u psów.

VI.Moduł VI – Ogólne zarządzanie procesem szkolenia psów, szkolenie psów i szkolenie nowej kadry

Nabywanie wiedzy i umiejętności z zakresu:

- znajomości w teorii i praktyce zasad uczenia się zachowań psa i nauki o szkoleniu psów;
- znajomości cech psów przydatnych w szkoleniu do roli psa przewodnika oraz wiedzy teoretycznej i praktycznej o sposobach wyboru właściwych szczeniąt do takiej pracy;
- wiedzy teoretycznej i praktycznej z zakresu zasad prowadzenia szkolenia szczeniąt przez rodziny zastępcze wraz tworzeniem i wdrażaniem odpowiedniego planu szkolenia;
- identyfikowania problemów w trakcie szkolenia i proponowania rozwiązań na każdym etapie szkolenia, również związanych z umieszczeniem/zastąpieniem psa u wolontariusza/aplikanta/młodsze trenera;
- wiedzy teoretycznej i praktycznej z zakresu zasad szkolenia aplikantów i młodszych trenerów wraz tworzeniem i wdrażaniem odpowiedniego planu szkolenia;
- umiejętności zademonstrowania odpowiednich interakcji z psem, oceny oraz odpowiedniego kierowania zachowaniem psa w różnych sytuacjach;
- rozpoznawania i interpretowania zachowania i temperamentu psów;
- rozpoznawania czynników wpływających na indywidualny rozwój psa i stosowanie szkolenia zgodnie z jego osobniczymi cechami i potrzebami;
- posiadania umiejętności symulowania utraty wzroku i korzystania z psa przewodnika, aby odpowiednio rozumieć świat, w jakim funkcjonuje klient (chodzenie z zasłoniętymi oczami, korzystanie z okularów symulacyjnych i inne czynności według uznania podmiotu organizującego szkolenie);
- umiejętności dobierania i skutecznego wykorzystywania odpowiedniego sprzętu do szkolenia poszczególnych psów, z zachowaniem zasady humanitarnego traktowania zwierząt i zapewnienia im dobrostanu;
- regularnej oceny, monitorowania i raportowania poziomu wyszkolenia psa i jego postępów w szkoleniu;

- oceny przydatności psa do pracy przewodnika i identyfikowania psów do wycofania ze szkolenia wraz uzasadnieniem podjętej decyzji;
- przeprowadzania procesu dopasowywania psów przewodników do klientów wraz z uzasadnieniem dopasowania.

VII.Moduł VII – Szkolenie klientów do pracy z psem (przekazanie psa) oraz opieka poszkoleniowa (wizyty serwisowe, interwencyjne)

Nabywanie wiedzy i umiejętności z zakresu:

- umiejętności tworzenia i skutecznego realizowania programów szkolenia odpowiadających potrzebom poszczególnych klientów;
- skutecznego przekazywania instrukcji klientom przechodzącym szkolenie w zakresie korzystania z psa przewodnika;
- znajomości i stosowania strategii wspomagających proces uczenia się osoby ze specyficznymi wymaganiami edukacyjnymi w wyniku dysfunkcji wzroku;
- monitorowania, oceny i raportowania przebiegu szkolenia klienta;
- identyfikowania problemów i proponowania rozwiązań, wynikających z umieszczenia psa u klienta (wdrażanie programu dodatkowego szkolenia lub innej formy modyfikacji zachowania psa);
- prowadzenia regularnych wizyt kontrolnych i interwencyjnych u klientów oraz zabezpieczenie wsparcia doraźnego dla klienta poprzez kontakt telefoniczny;
- wspomagania klienta w planowaniu przejścia psa na emeryturę lub wycofaniu psa przewodnika z pracy oraz pomoc w planowaniu pracy z kolejnym psem;
- instruowania klientów w zakresie pielęgnacji i utrzymania zdrowia psa przewodnika.

3.4. Podnoszenie kompetencji trenera i instruktora psów przewodników

Doskonalenie umiejętności to kolejny etap w rozwoju szkoleniowców, którzy wcześniej uzyskali uprawnienia konieczne do szkolenia psów przewodników, a w przypadku instruktorów także w zakresie udostępniania psa przewodnika osobie z niepełnosprawnością wzroku.

Stałe podnoszenie umiejętności trenera i instruktora psów przewodników jest konieczne w celu osiągnięcia coraz lepszych efektów w szkoleniu psów. Wymusza to również zmieniająca się rzeczywistość i otoczenie oraz potrzeby osób z niepełnosprawnością wzroku.

Zakres tematyczny szkoleń podnoszących kompetencje dobierany jest przez organizację, z którą współpracuje trener lub instruktor. Winien odpowiadać na ich zidentyfikowane potrzeby. Terminy oraz czas ustala szkoła psów przewodników na podstawie utworzonego planu szkolenia. Plan szkolenia powinien zawierać niezbędną tematykę oraz minimalną liczbę godzin szkolenia. Osoby prowadzące szkolenie muszą posiadać odpowiednie kwalifikacje w dziedzinie, z jakiej prowadzą zajęcia.

Instruktor w szczególności powinien dbać o utrzymanie i doskonalenie umiejętności oraz aktualizowanie wiedzy. Jest to kluczowe dla klientów, którzy oczekują dobrze przeprowadzonego procesu szkolenia psa i jego przekazania. Podnoszenie kompetencji odbywać się może poprzez uczestnictwo w różnych konferencjach, seminariach, dyskusjach, debatach, webinarium, także o charakterze międzynarodowym.

Istotnym elementem tego procesu jest również samokształcenie poprzez m. in. udział w różnych forach, grupach tematycznych czy śledzenie prasy branżowej, opracowań naukowych.

4. Załączniki

4.1. Załącznik nr 1 – Wzór miesięcznej indywidualnej karty oceny

Indywidualna miesięczna karta oceny (podać stanowisko)

Nr miesiąca szkolenia:

Data:

Imię i nazwisko:

Dane psa:

Dane instruktora oceniającego:

Zaplanowane zadania:

Komentarz:

Zaplanowane ćwiczenia podstawowego posłuszeństwa:

Komentarz:

Cele następnego miesiąca:

Uwagi:

Podpisy instruktora przeprowadzającego ocenę:

4.2. Załącznik nr 2 – Program szkolenia specjalistycznego aplikanta na trenera psów przewodników

Program szkolenia specjalistycznego aplikanta na trenera psów przewodników

Program szkolenia jest cyklem treningów aplikanta z psem pod całościowym nadzorem instruktora z zakresu nauki posłuszeństwa i szkolenia specjalistycznego psa przewodnika. Standard określa, jakie umiejętności i zadania musi opanować aplikant, aby przygotowywane przez niego psy osiągnęły wymagane standardy.

Efekty szkolenia podlegają ocenie – weryfikacji, w celu stwierdzenia, czy wyszkolenie psa przewodnika osiągnęło wymagane standardy. Ocena postępów odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu szkolenia na podstawie załącznika nr 1.

Zaliczenie przyznaje się po zweryfikowaniu nabytych umiejętności na egzaminie kończącym etap szkolenia specjalistycznego, zwanym egzaminem końcowym, podczas którego aplikant idzie w gogłach ze szkolonym przez siebie psem. Z uwagi na fakt, że egzamin szkolenia dla aplikanta jest ściśle powiązany z egzaminem psa przewodnika, zasady egzaminu określa standard szkolenia psa przewodnika.

Szkolenie specjalistyczne trwa 10 miesięcy, podczas których aplikant z jednym psem odbywa 900 sesji treningowych, z tym zastrzeżeniem, że miesięcznie aplikant wykonuje średnio 90 sesji treningowych (na jednego psa). W ramach 900 sesji treningowych aplikant przeprowadza 400 sesji szkoleniowych zajęć z instruktorem, podczas których zapoznawany jest z wiedzą praktyczną dotyczącą szkolenia psa przewodnika. Przez pozostały czas, w postaci 500 sesji treningowych, aplikant utrwala poznane techniki szkolenia.

Cel główny: przygotowanie aplikanta do wyszkolenia psa do roli psa przewodnika.

Cele szczegółowe:

- 1) opanowanie i utrwalenie kompetencji szkoleniowych, pozwalających aplikantowi nauczyć psa umiejętności wynikających ze standardu;
- 2) nabycie przez aplikanta umiejętności właściwego zapoznania psów ze wszystkimi rodzajami sytuacji otoczenia, jakie mogą spotkać parę podczas pracy;
- 3) kompetencje do szkolenia psów w specyficznych umiejętnościach potrzebnych dla danego klienta, któremu pies został przydzielony.

Po zakończeniu szkolenia aplikant powinien umieć:

- 1) ukształtować u psa stałe wzorce zachowań;
- 2) stworzyć nawyki odpowiednich reakcji psa na wydawane komendy;
- 3) wzmacniać pożądane zachowania;
- 4) zapobiegać i zatrzymywać zachowania niepożądane;
- 5) zaprojektować zachowania w kierunku automotywacji psa i podejmowania przez niego inicjatywy we właściwych momentach.

Odbiorcy szkolenia:

- aplikant – nabycie umiejętności szkolenia psów przewodników;
- psy – kandydaci na PP, zakwalifikowane do programu szkolenia specjalistycznego.

Założenia organizacyjne szkolenia:

- 1) poszczególne obszary zajęć praktycznych nauki są podzielone na miesięczne cykle szkoleniowe;
- 2) pełne szkolenie obejmujące 10 cykli/ miesięcy;
- 3) indywidualne zajęcia ze szkoleniowcami realizowane są w wymiarze 400 godzin;
- 4) aplikant ma do wypracowania średnio 90 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu;
- 5) sesja treningowa – może się na nią składać jeden trening lub kilka krótkich treningów (od 10 do 45 min), które tworzą jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie. Jest to zależne od możliwości psa, warunków, etapu szkolenia oraz cech indywidualnych psa i szkoleniowca;
- 6) instruktor ma do wypracowania od 20–40 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu.

Sesje treningowe zaplanowane na poszczególne miesiące zawierają określoną tematykę i rodzaje ćwiczeń zgodnie ze standardem szkolenia psa przewodnika. Przy realizacji wszystkich ćwiczeń tempo pracy należy dostosować do możliwości konkretnego psa. Każdy poszczególne cykl szkoleniowy kończy weryfikacja nabytych umiejętności i postępów w pracy aplikanta z psem. Cele szkolenia zaplanowane na dany miesiąc powinny być przez aplikanta opanowane w zadowalającym stopniu. Jeżeli pies szkolony przez aplikanta nie opanował zaplanowanych umiejętności, nie można przystąpić do realizacji zadań kolejnego miesiąca, a cele wcześniejsze zostają przesunięte do realizacji w kolejnym cyklu.

Pierwszy miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Badanie możliwości psa, analiza obszarów pracy.
- Budowanie więzi z psem.
- Ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy.
- Praca z psem po lewej stronie na krótkiej smyczy.
- Umiejętność budowania i rozwoju koncentracji psa.
- Budowanie chęci do prowadzenia w linii prostej.
- Trening posłuszeństwa – utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Wstępne zapoznanie z uprzężą, przyzwyczajenie, akceptacja.
- Kształtowanie dobrych nawyków czystości u psa.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowiskach o różnym natężeniu ruchu ulicznego i pieszego.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Metody i pomoce dydaktyczne.	Omówienie metod i pomocy dydaktycznych.	Zastosowanie obroży, smyczy, uprzęży bez ramienia. Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca pomocami. Odpowiedni dobór środowiska, miejsce do ćwiczeń.
2.	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli opiekuna aplikanta.	Omówienie roli opiekuna aplikanta w relacji z psem, prawidłowe budowanie relacji.	Ćwiczenie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, chodzenie na luźnej smyczy, ćwiczenie przywołania, aport, prawidłowe nagradzanie psa.
3.	Poznanie słabych i silnych stron psa.	Omówienie właściwego stopniowania trudności w pracy z psem, właściwy dobór metody pracy do różnych typów psów, sygnały stresu u psa.	Podróże komunikacją, odwiedzanie obiektów publicznych. Sprawdzanie reakcji, by poznać obszary, gdzie trzeba przepracować problemy i uzupełnić braki wychowawcze, obycie z trudnymi miejscami i sytuacjami.
4.	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Omówienie metod nauczania psa prawidłowej pozycji.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna, jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
5.	Wdrażanie pracy w uprzęży.	Omówienie zasad pracy z psem w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia – przyzwyczajanie do pracy w uprzęży.
6.	Praca w środowisku miejskim.	Zasady stopniowania rozproszeń w pracy z psem, stopniowanie trudności ćwiczeń.	Wzmacnianie koncentracji w trudnym środowisku. Praca z psem w różnych warunkach środowiskowych - podróże komunikacją, odwiedzanie obiektów publicznych.
7.	Kształtowanie dobrych nawyków czystości.	Omówienie metod nauczania psa utrzymywania czystości.	Kontynuacja z wieku młodzieńczego – utrwalanie nawyków na komendę.

Drugi miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Budowanie więzi z psem – kontynuacja.
- Ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy – kontynuacja.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa – kontynuacja.
- Trening posłuszeństwa – utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Praca w uprzęży, przyzwyczajenie, akceptacja.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, wprowadzanie komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół.
- Zapoznanie z techniką zaznaczenia ławki, miejsc siedzących.
- Przeszkody na chodniku – ruchome i nieruchome, poznanie technik mijania.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w uprzęży w spokojnej okolicy, w umiarkowanym ruchu, z minimalną ilością przeszkód i pieszych, po prostych ciągach ulic.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli aplikanta. Utrwalanie nabytych umiejętności u psa.	Nauka właściwego nagradzania, sygnał nagrody, timing w nagradzaniu.	Utrwalanie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, komendę przywołującą, aport. Nauka właściwego nagradzania, sygnał nagrody, timing w nagradzaniu.
2.	Zwiększenie kontroli w szkoleniu.	Praca z psem wrażliwym/reaktywnym/powolnym – dobór metody szkoleniowej. Zasady wypracowywania koncentracji u psa.	Używanie intonacji głosu, zależnie od reakcji psa i rozwijanie jego koncentracji.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
3.	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Omówienie metod nauczania psa stabilnego utrzymywania pozycji w czasie pracy.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna, jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4.	Praca w uprzęży.	Omówienie zasad pracy z psem: nauka komend, prowadzenia, zatrzymywania, prowadzenie bez nadmiernego napięcia.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia. Nauka prowadzenia w odpowiedniej pozycji i bez nadmiernego napięcia. Prowadzenie w linii prostej. Wprowadzanie komendy do prowadzenia naprzód i do zatrzymania. Wprowadzanie zatrzymywania na krawężnikach i schodach z pomocą słowną lub użyciem smyczy.
5.	Omijanie przeszkód.	Omówienie zasad pracy z psem w uprzęży: nauka omijania niskich przeszkód na chodniku.	Nauka techniki omijania przeszkód niskich na chodniku – praca w uprzęży bez pałaka.
6.	Zaznaczanie ławek.	Omówienie zasad pracy z psem: zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji.	Nauka techniki zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji.
7.	Kontrola nad dekoncentracją.	Omówienie technik pracy nad rozproszeniami.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy, techniki kontroli emocji spowodowanych rozproszeniem przez innych ludzi, psy, jedzenie.

Trzeci miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Praca w środowisku ścisłego miasta – wzmocnienie koncentracji na pracy z przewodnikiem.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmocnianie stałych wzorców zachowań, kontynuacja nauki komend pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników i schodów, wprowadzenie komend kierunkowych, zaznaczenia ławki, drzwi.

- Przeszkody na chodniku – ruchome i nieruchome, techniki mijania – kontynuacja.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.
- Rozproszenia: psy, jedzenie.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o umiarkowanym nasileniu ruchu, z małą ilością przeszkód i pieszych, proste trasy.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli aplikanta.	Zasady utrwalania umiejętności, wycofywania nagród.	Utrzymanie i wzmacnianie wypracowanych umiejętności.
2.	Zwiększenie kontroli.	Omówienie zasad pracy głosem w czasie szkolenia.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających.
3.	Komendy kierunkowe.	Omówienie zasad nauczania skrętów w prawo i w lewo.	Wprowadzenie i nauka techniki skrętów w prawo i w lewo.
4.	Zwrot w tył.	Omówienie zasad nauczania psa zwrotu w tył.	Nauka i techniki zwrotu w tył.
5.	Praca w uprzęży – prowadzenie.	Omówienie zasad pracy z psem: praca z psem w uprzęży z ramieniem. Prowadzenie w linii prostej, zatrzymywanie na krawężnikach, schodach w dół i w górę z pomocą słowną lub smyczą.	Praca z psem w uprzęży z ramieniem. Prowadzenie w linii prostej, zatrzymywanie na krawężnikach, schodach w dół i w górę z pomocą słowną lub smyczą.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
6.	Omijanie przeszkód.	Omówienie zasad nauki obchodzenia małych przeszkód.	Obchodzenie małych przeszkód w miejscach cichych i o małym natężeniu ruchu ulicznego.
7.	Zaznaczanie ławek, przystanków autobusowych, drzwi.	Omówienie zasad nauki zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji, nauka pokazywania drzwi.	Nauka techniki zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji, nauka pokazywania drzwi.
8.	Kontrola nad dekoncentracją.	Omówienie zasad stopniowania rozproszeń.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy, techniki kontroli emocji na rozproszenia w postaci innych ludzi, psów, jedzenia.

Czwarty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, kontynuacja nauki komend pójścia w przód, zatrzymania, oznaczenia ławki, drzwi do budynków i do pojazdów komunikacji publicznej, przystanku komunikacji publicznej, zaznaczania przejść dla pieszych, krawężników, schodów.
- Praca w uprzęży – kontynuacja nauki komend kierunkowych, przeszkody na chodniku ruchome i nieruchome – techniki mijania.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.
- Rozproszenia: psy, jedzenie.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o średnim nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Zasady utrwalania umiejętności: przechodzenie przez jezdnię, dochodzenie do krawężników w prawidłowej pozycji i dobrym miejscu. Ćwiczenie techniki dojść do przejść i przechodzenia przez jezdnię.	Utrwalanie podstaw, takich jak przechodzenie przez jezdnię, dochodzenie do krawężników w prawidłowej pozycji i dobrym miejscu. Ćwiczenie techniki dojść do przejść i przechodzenia przez jezdnię.
3.	Zwiększenie kontroli.	Nie dotyczy.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozprasających – kontynuacja.
4.	Skręty, kierunki.	Zasady wprowadzania komend słownych i optycznych.	Skręty w prawo i w lewo oraz w tył zwroty z komendami słownymi i optycznymi.
5.	Odnajdywanie schodów.	Omówienia zasad nauczania odnajdywania schodów w górę i w dół oraz zatrzymywania na komendy słowne, smyczą i bez pomocy.	Odnajdywanie schodów w górę i w dół. Zatrzymywanie się z pomocą słowną lub smyczą i bez pomocy.
6.	Wskazywanie drzwi.	Omówienia zasad nauczania wskazywania drzwi w miejscach publicznych, w domach, pokazywanie drzwi od windy i do pojazdów komunikacji publicznej.	Techniki wskazywania drzwi w miejscach publicznych, w domach, pokazywanie drzwi od windy i do pojazdów komunikacji publicznej.
7.	Omijanie przeszkód.	Omówienie ewentualnych problemów w nauce omijania przeszkód.	Obchodzenie małych przeszkód w miejscach cichych i o małym natężeniu ruchu ulicznego.
8.	Kontrola napięcia.	Omówienia zasad koncentracji na pracy związanej z napięciem smyczy i przy pracy w uprzęży.	Trening koncentracji na pracy nad napięciem smyczy i przy pracy w uprzęży.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
9.	Kontrola nad dekoncentracją.	Omówienie problemów szkoleniowych związanych z pracą w bardziej rozpraszającym środowisku.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Piąty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Praca w pełnej uprzęży w środowisku o średnim natężeniu ruchu, z różną ilością przeszkód i pieszych, skręcanie z zatrzymaniem na przejściach w nieznanym albo mało znanym otoczeniu, skręcanie w ruchu na znanej trasie, wydłużanie czasu treningu.
- Praca w uprzęży – kontynuacja – trasy stałe i trasy nieznanne.
- Praca w środkach lokomocji.
- Nauczenie zamian tempa, kontrola napięcia uprzęży.
- Bezpieczna praca w budynkach i miejscach użyteczności publicznej.
- Bezpieczne mijanie i oznaczanie przeszkody w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze, miejsce do ćwiczeń. Pętla komunikacji miejskiej.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o umiarkowanym nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami, przejściami dla pieszych.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrwalanie podstaw pracy w uprzęży. Stałe trasy z zatrzymywaniem na przejściach dla pieszych, ze skrętami, z zatrzymywaniem się i poruszaniem się po schodach. Zmiany kierunków – skręty w prawo i w lewo z wyszukiwaniem ścieżek na stałych trasach. Praca na nowych ścieżkach.
3.	Zwiększenie kontroli.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4.	Zmiany tempa.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Zmiany tempa podczas pracy w uprzęży. Spowalnianie i zwiększanie tempa w uprzęży, kontrola napięcia uprzęży.
5.	Praca w miejscach publicznych.	Zasady pracy w sklepach i miejscach użyteczności publicznej.	Praca podstawy – sklepy i miejsca użyteczności publicznej.
6.	Wprowadzenie chodzenia do celu. Wyszukiwanie i wskazywanie.	Zasady uczenia psa inicjatywy w wyszukiwaniu przejść, schodów, przystanków autobusowych, drzwi, chodnika, wind itd.	Próby podjęcia przez psa inicjatywy w wyszukiwaniu przejść, schodów, przystanków autobusowych, drzwi, chodnika, wind itd.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
7.	Omijanie przeszkód.	Zasady uczenia psa techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych. Techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.
8.	Środki lokomocji – kontynuacja umiejętności.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Odnajdowanie drzwi, przyjmowanie właściwej pozycji lub wskazanie miejsca siedzącego w środkach lokomocji w ruchu miejskim.
9.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Szósty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez pracę w goglach.
- Praca w uprzęży – zwiększenie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne.
- Rozszerzona praca w środkach transportu publicznego, doskonalenie umiejętności.
- Bezpieczna praca w budynkach i miejscach użyteczności publicznej.
- Bezpieczne mijanie i oznaczanie przeszkody w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze, miejsce do ćwiczeń. Pętla komunikacji miejskiej.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o dużym nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami, przejściami dla pieszych.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności, z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – pomoce optyczne i głosowe.
3.	Zwiększenie kontroli.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4.	Środki komunikacji miejskiej i pociągi.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca we wszystkich środkach lokomocji – tramwaje, autobusy, metro.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
5.	Praca w miejscach publicznych.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
6.	Pociągi.	Omówienie zasad nauczania psa techniki wsiadania i wysiadania z pociągów.	Nauka techniki wsiadania i wysiadania z pociągów.
7.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych. Techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.
8.	Schody ruchome.	Omówienie techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.
9.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Siódmy miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach; sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Praca w uprzęży – zwiększenie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.

- Mijanie przeszkód w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach – doskonalenie umiejętności.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń również w terenie wiejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Postuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z postuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności, z przejęciem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy - wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.
3.	Zwiększenie kontroli.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
4.	Praca w miejscach publicznych.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
5.	Pociągi.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Nauka wsiadania i wysiadania z pociągów.
6.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć schodząc z chodnika – nietypowe przeszkody.
7.	Tereny wiejskie.	Omówienie zasad treningu w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.).	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.).
8.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozprasających w bardziej stymulującym środowisku.

Ósmy miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja - pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Praca średniozaawansowana w uprzęży, zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Mijanie przeszkód w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach – kontynuacja.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń również w środowisku wiejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności, z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
3.	Praca w miejscach publicznych.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.
4.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, przeszkód również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5.	Tereny wiejskie.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.), upewnienie się, że pies w tym środowisku czuje się swobodnie i pracuje skutecznie.
6.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Dziewiąty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Mijanie przeszkód w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach – kontynuacja.

- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Zwiększenie częstotliwości pracy psa przy goglach założonych przez szkoleniowca.
- Nauka technik wyuczonego nieposłuszeństwa.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu, w różnych środowiskach, zbliżona do warunków, w jakich będzie działał docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności, z przejęciem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę. Wycofanie komend optycznych i zmniejszenie nagradzania w pracy.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
3.	Praca w miejscach publicznych.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.
4.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, przeszkód również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5.	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Omówienie zasad pracy w goglach.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod okiem drugiego szkoleniowca.
6.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Dziesiąty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – trasy stałe i trasy nieznane. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Praca z psem przy goglach założonych przez szkoleniowca – utrwalanie i weryfikacja umiejętności.
- Przeszkolenie ze specyficznych umiejętności, jakie zgłosił klient, któremu pies został dopasowany.
- Nauka technik wyuczonego nieposłuszeństwa.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu w różnych środowiskach. Praca zbliżona do warunków, w jakich będzie pracował docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca zaawansowana na różnych trasach, w różnym stopniu trudności – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Utrwalanie umiejętności.
3.	Umiejętności dodatkowe.	Omówienie potrzeb osoby, dla której został dopasowany pies, ustalenie umiejętności potrzebnych psu, ustalenie planu szkolenia.	Umiejętności indywidualnie dobrane do osoby, której został dopasowany pies.
4.	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod opieką drugiego szkoleniowca.

4.3. Załącznik nr 3 – Program szkolenia specjalistycznego młodszego trenera psów przewodników

Program szkolenia specjalistycznego młodszego trenera psów przewodników

Program szkolenia jest cyklem zajęć młodszego trenera z psem pod częściowym nadzorem instruktora i samodzielnym szkoleniem z zakresu trenowania posłuszeństwa i kształcenia specjalistycznego psa przewodnika. Standard określa, jakie umiejętności i zadania musi opanować młodszy trener, aby przygotowane przez niego psy osiągnęły wymagane standardy.

Efekty szkolenia podlegają ocenie – weryfikacji, w celu stwierdzenia, czy wyszkolenie psów przewodników osiągnęło wymagane standardy. Ocena postępów odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu szkolenia w oparciu o załącznik nr 1.

Zaliczenie przyznaje się po zweryfikowaniu nabytych umiejętności na egzaminie kończącym etap szkolenia specjalistycznego, zwanym egzaminem końcowym, podczas którego młodszy trener idzie w goglach ze szkolonym przez siebie psem. Z uwagi na fakt, że egzamin szkolenia dla młodszego trenera jest ściśle powiązany z egzaminem psa przewodnika, zasady egzaminu określa standard szkolenia psów przewodników.

Szkolenie specjalistyczne trwa 8 miesięcy, w ramach których młodszy trener z jednym psem odbywa 800 sesji treningowych, z tym zastrzeżeniem, że miesięcznie młodszy trener prowadzi 100 sesji treningowych.

Szkolenie młodszego trenera przebiega dwuetapowo:

- 1) Dwa pierwsze psy pod częściową opieką instruktora:
 - instruktor nadzoruje od 15 do 40 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu, wg potrzeb i oceny postępów przez instruktora;
 - 800 jednostek dydaktycznych przeprowadza młodszy trener, w tym 250 jednostek dydaktycznych wraz z instruktorem w pełnym cyklu szkolenia (wg potrzeb i oceny postępów młodszego trenera).
- 2) Dwa kolejne szkolone są już samodzielnie według programu szkolenia młodszego trenera:
 - 800 jednostek dydaktycznych prowadzi młodszy trener/miesięcznie 100 sesji treningowych.

Cel główny:

Przygotowanie młodszego trenera do samodzielnego wyszkolenia psa do roli psa przewodnika.

Cele szczegółowe:

- 1) Utrwalenie i udoskonalenie kompetencji szkoleniowych, pozwalających młodszemu trenerowi nauczyć psa umiejętności wynikających ze standardu.
- 2) Nabycie przez młodszego trenera umiejętności właściwego zapoznania psów ze wszystkimi rodzajami sytuacji otoczenia, jakie mogą spotkać parę podczas pracy.
- 3) Nabycie kompetencji szkolenia psów z zakresu specyficznych umiejętności potrzebnych danemu klientowi, któremu pies został przydzielony.

Po zakończeniu szkolenia młodszy trener powinien umieć:

- 1) ukształtować u psa stałe wzorce zachowań;
- 2) stworzyć nawyki odpowiednich reakcji psa na wydawane komendy;
- 3) wzmacniać pożądane zachowania;
- 4) zapobiegać i zatrzymywać zachowania niepożądane;
- 5) zaprojektować zachowania w kierunku automotywacji psa i podejmowania przez niego inicjatywy we właściwych momentach.

Odbiorcy szkolenia:

- młodszy trener – nabycie umiejętności szkolenia psów przewodników;
- psy – kandydaci na PP, zakwalifikowane do programu szkolenia specjalistycznego.

Założenia organizacyjne szkolenia:

- 1) poszczególne obszary zajęć praktycznych nauki są podzielone na cykle szkoleniowe miesięczne;
- 2) pełne szkolenie obejmujące 8 cykli/miesiący;
- 3) indywidualne zajęcia ze szkoleniowcami;
- 4) młodszy trener odbywa 100 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu;
- 5) sesja treningowa – może nią być jeden trening lub kilka krótkich treningów (od 10 do 45 min), które się składają na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie. Jest to zależne od możliwości psa, etapu szkolenia oraz cech indywidualnych psa i szkoleniowca;
- 6) instruktor zaangażowany jest przez 250 jednostek dydaktycznych w całym cyklu szkolenia w zależności od etapu.

Sesje treningowe zaplanowane na poszczególne miesiące zawierają określoną tematykę i rodzaje ćwiczeń zgodnie ze standardem szkolenia psa przewodnika. Przy realizacji wszystkich ćwiczeń tempo pracy należy dostosować do możliwości konkretnego psa. Każdy poszczególne cykl szkoleniowy kończy weryfikacja nabytych umiejętności i postępów w pracy według indywidualnej miesięcznej karty oceny stanowiącej załącznik nr 1. Cele szkolenia zaplanowane na dany miesiąc powinny być przez psa opanowane w zadowalającym stopniu. Jeżeli pies nie osiągnął zaplanowanych umiejętności, nie można przystąpić do realizacji zadań kolejnego miesiąca, a cele wcześniejsze zostają przesunięte do realizacji w kolejnym cyklu.

Pierwszy miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Badanie możliwości psa, analiza obszarów pracy.
- Budowanie więzi z psem.
- Ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy.
- Praca z psem po lewej stronie na krótkiej smyczy.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa.
- Budowanie chęci do prowadzenia w linii prostej.
- Trening posłuszeństwa – utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Wstępne zapoznanie z uprzężą, przyzwyczajenie, akceptacja.

- Kształtowanie dobrych nawyków czystości.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowiskach o różnym natężeniu ruchu ulicznego i pieszego.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie zaufania i więzi z psem. Wzmacnianie roli Młodsze trenera.	Przypomnienie – omówienie metod i pomocy dydaktycznych, omówienie roli Młodsze trenera w relacji z psem, prawidłowe budowanie relacji.	Uzupełnienie umiejętności z posłuszeństwa. Ćwiczenie komend z posłuszeństwa: „siad” , „waruj” , „równaj”, „zostań”, chodzenie na luźnej smyczy, ćwiczenie przywołania, aport – ćwiczenia z nagrodami.
2.	Poznanie słabych i silnych stron psa.	Przypomnienie – omówienie właściwego stopniowania trudności w pracy z psem, właściwy dobór metody pracy do różnych typów psów, sygnały stresu u psa.	Podróże komunikacją, odwiedzanie obiektów publicznych. Sprawdzanie reakcji, by poznać obszary, gdzie trzeba przepracować problemy i uzupełnić braki wychowawcze i obycie z trudnymi miejscami i sytuacjami.
3.	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Przypomnienie – omówienie właściwego stopniowania trudności w pracy z psem, właściwy dobór metody pracy do różnych typów psów, sygnały stresu u psa.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna, jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4.	Wdrażanie pracy w uprzęży.	Przypomnienie – omówienie metod nauczania psa prawidłowej pozycji.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia – przyzwyczajanie do pracy w uprzęży.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
5.	Praca w środowisku miejskim.	Zasady stopniowania rozproszeń w pracy z psem, stopniowanie trudności ćwiczeń.	Wzmacnianie koncentracji w trudnym środowisku.
6.	Kształtowanie dobrych nawyków czystości	Przypomnienie i omówienie metod nauczania psa utrzymywania czystości.	Kontynuacja z wieku młodzieńczego – utrwalanie nawyków na komendę.

Drugi miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Budowanie więzi z psem – kontynuacja.
- Ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy – kontynuacja.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa – kontynuacja.
- Trening posłuszeństwa – utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Praca w uprzęży, przyzwyczajanie, akceptacja.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, wprowadzanie komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół.
- Techniki zaznaczenia ławki.
- Przeszkody na chodniku – ruchome i nieruchome, techniki mijania.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca z uprzężą w spokojnej okolicy, w umiarkowanym ruchu, z minimalną ilością przeszkód i pieszych, po prostych ciągach ulic.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli Młodszeo trenera.	Nauka właściwego nagradzania, sygnał nagrody, timing w nagradzaniu.	Utrwalanie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, komendę przywołującą, aport. Nauka właściwego nagradzania, sygnał nagrody, timing w nagradzaniu.
2.	Zwiększenie kontroli.	Praca z psem wrażliwym/reaktywnym/powolnym – dobór metody szkoleniowej. Zasady wypracowywania koncentracji u psa.	Używanie intonacji głosu zależnie od reakcji psa i rozwijanie jego koncentracji.
3.	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Przypomnienie – omówienie metod nauczania psa stabilnego utrzymywania pozycji w czasie pracy.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna, jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4.	Praca w uprzęży.	Przypomnienie – omówienie zasad pracy z psem: nauka komend, prowadzenia, zatrzymywania, prowadzenie bez nadmiernego napięcia, prowadzenie w linii prostej, zatrzymywania na krawężnikach i schodach z pomocą słowną lub smyczą.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia. Nauka prowadzenia w odpowiedniej pozycji i bez nadmiernego napięcia. Prowadzenie w linii prostej. Wprowadzanie komend „naprzód”/„prowadź”. Wprowadzanie komendy do prowadzenia naprzód i do zatrzymania. Wprowadzanie zatrzymywania na krawężnikach i schodach z pomocą słowną lub smyczą.
5.	Omijanie przeszkód.	Przypomnienie – omówienie zasad pracy z psem w uprzęży: nauka omijania niskich przeszkód na chodniku.	Nauka techniki omijania przeszkód niskich na chodniku – praca w uprzęży bez pałaka.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
6.	Zaznaczanie ławek.	Przypomnienie – omówienie zasad pracy z psem – zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji.	Nauka techniki zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach w miejscach publicznych i w komunikacji.
7.	Kontrola nad dekoncentracją.	Przypomnienie – omówienie technik pracy nad rozproszeniami.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy, techniki kontroli emocji spowodowanych rozproszeniem przez innych ludzi, psy, jedzenie.

Trzeci miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy – kontynuacja.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa – kontynuacja.
- Praca w uprzęży, przyzwyczajenie, akceptacja.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, wprowadzanie komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół.
- Techniki zaznaczenia ławki.
- Przeszkody na chodniku – ruchome i nieruchome, techniki mijania.
- Praca w uprzęży – nauka komend kierunkowych, zwrot w tył, przeszkody na chodniku ruchome i nieruchome – techniki mijania.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.
- Rozproszenia: psy, jedzenie.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o średnim nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrwalanie podstaw, takich jak przechodzenie przez jezdnię, dochodzenie do krawężników w prawidłowej pozycji i dobrym miejscu. Ćwiczenie techniki dojść do przejść i przechodzenia przez jezdnię.
3.	Zwiększenie kontroli.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozprasających – kontynuacja.
4.	Skręty, kierunki.	Przypomnienie – technika nauczania skrętów w prawo i w lewo, zwrotów w tył.	Technika skrętów w prawo i w lewo, w tył zwrot. Skręty w prawo i w lewo oraz zwroty w tył z pomocami słownymi i optycznymi.
5.	Odnajdywanie schodów.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Odnajdywanie schodów w górę i w dół. Zatrzymywanie się z pomocą słowną lub smyczą i bez pomocy.
6.	Praca w uprzęży.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca z psem w uprzęży z ramieniem. Prowadzenie w linii prostej, zatrzymywanie na krawężnikach, schodach w dół i w górę z pomocą słowną lub smyczą.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
7.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie małych przeszkód w miejscach cichych i o małym natężeniu ruchu ulicznego.
8.	Zmiany tempa.	Przypomnienie – omówienie zasad nauczania psa zmian tempa, kontrola napięcia uprzęży.	Zmiany tempa podczas pracy w uprzęży. Spowalnianie i zwiększanie tempa w uprzęży, kontrola napięcia uprzęży.
9.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Czwarty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Schody ruchome/platformy – techniki pracy.
- Rozszerzona praca w środkach transportu publicznego.
- Praca w miejscach użyteczności publicznej.
- Przeszkody mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, kontynuacja nauki komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia ławki, drzwi do budynków i do pojazdów komunikacji publicznej, przystanku komunikacji publicznej.
- Praca w uprzęży
- trasy stałe i nowe ścieżki.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Pętla komunikacji miejskiej.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o dużym nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami, przejściami dla pieszych.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Postuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z postuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrwalanie podstaw pracy w uprzęży. Stałe trasy z zatrzymywaniem na przejściach dla pieszych, ze skrętami, z zatrzymywaniem się i poruszaniem się po schodach. Zmiany kierunków – skręty w prawo i w lewo z wyszukiwaniem ścieżek na stałych trasach. Praca na nowych ścieżkach.
3.	Zwiększenie kontroli.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4.	Środki komunikacji miejskiej i pociągi.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca we wszystkich środkach lokomocji – tramwaje, autobusy, metro.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
5.	Praca w miejscach publicznych.	Omówienie.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
6.	Wskazywanie drzwi.	Omówienie technik nauczania psa wskazywania drzwi w miejscach publicznych, w domach, pokazywanie drzwi od windy i do pojazdów komunikacji publicznej.	Techniki wskazywania drzwi w miejscach publicznych, w domach, pokazywanie drzwi od windy i do pojazdów komunikacji publicznej.
7.	Omijanie przeszkód.	Omówienie technik nauczania psa omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych. Techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.
8.	Schody ruchome.	Przypomnienie – omówienie technik nauczania psa korzystania ze schodów ruchomych i platform ruchomych.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.
9.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Piąty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach; sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Praca w uprzęży – zwiększenie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznane. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Zapoznanie się z techniką bezpiecznego korzystania z komunikacji dalekobieżnej. Wsiadanie i wysiadanie z pociągów.

- Praca w terenie wiejskim, ignorowanie zapachów, poznawanie technik poruszania się jezdniami bez chodników.
- Przeszkody – mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń również w terenie wiejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności, z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.
3.	Zwiększenie kontroli.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4.	Praca w miejscach publicznych.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
		w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
5.	Pociągi.	Przypomnienie zasad nauczania psa wsiadania i wysiadania z pociągów.	Nauka techniki wsiadania i wysiadania z pociągów.
6.	Schody ruchome.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.
7.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć schodząc z chodnika – nietypowe przeszkody.
8.	Tereny wiejskie.	Przypomnienie zasad nauczania psa chodzenia w terenach wiejskich, w tym chodniki i pobocza, szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.).
9.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Szósty miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.

- Praca średniozaawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznane. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Kontynuacja poruszania się po terenach wiejskich – utrwalenie właściwych wzorców zachowań.
- Przeszkody – mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń również w środowisku wiejskim.
- Nauka technik wyuczonego nieposłuszeństwa.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Środowisko dobrane do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Trasy stałe i nowe, o zwiększonym stopniu trudności, z przejęciem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.
3.	Praca w miejscach publicznych.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych,	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
		wypracowanie programów naprawczych.	swobodnie i bezpiecznie.
4.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, przeszkód również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5.	Tereny wiejskie.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta ,zapachy itd.), upewnienie się, że pies w tym środowisku czuje się swobodnie i pracuje skutecznie.
6.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Siódmy miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Pogłębianie umiejętności przejmowania inicjatywy w pracy przez psa i weryfikowanie umiejętności przez wprowadzenie pracy szkoleniowca w goglach.
- Przeszkody mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Zwiększenie częstotliwości pracy psa przy goglach założonych przez szkoleniowca.
- Nauka technik wyuczonego nieposłuszeństwa.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Środowisko dobrane do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w różnych środowiskach i o różnym nasileniu ruchu, zbliżona do warunków, w jakich będzie pracował docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Trasy stałe i nowe, o zwiększonym stopniu trudności, z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę. Wycofanie komend wzrokowych i zmniejszenie nagradzania w pracy.
3.	Praca w miejscach publicznych.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
4.	Omijanie przeszkód.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, przeszkód również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5.	Prowadzenie przez psa osoby w gogłach.	Przypomnienie – omówienie zasad pracy w gogłach.	Praca psa z człowiekiem w gogłach pod opieką drugiego szkoleniowca.
6.	Kontrola nad dekoncentracją.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych, zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

Ósmy miesiąc (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Przeszkody – mijanie w różnych warunkach i na różnych wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Praca szkoleniowca w gogłach, doskonalenie i utrwalenie nabytych umiejętności.
- Praca z psem przy gogłach założonych przez szkoleniowca.
- Szkolenie ze specyficznych umiejętności, jakie zgłosił klient, któremu pies został dopasowany.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń. Środowisko dobrane do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu, w różnych środowiskach, zbliżona do warunków, w jakich będzie pracował docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min.), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Tematy Sesji	Zajęcia teoretyczne	Zajęcia praktyczne
1.	Posłuszeństwo podstawowe.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2.	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca zaawansowana na różnych trasach, w różnym stopniu trudności – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Doskonalenie i utrwalanie umiejętności.
3.	Umiejętności dodatkowe.	Omówienie potrzeb osoby, dla której został dopasowany pies, ustalenie umiejętności potrzebnych psu, ustalenie planu szkolenia.	Umiejętności indywidualnie dobrane do osoby, której został dopasowany pies.
4.	Prowadzenie przez psa osoby w gogłach.	Analiza postępów. Omówienie ewentualnych trudności w szkoleniu, planowanie modyfikacji metod szkoleniowych, wypracowanie programów naprawczych.	Praca psa z człowiekiem w gogłach pod opieką drugiego szkoleniowca.

III. Standard
Wolontariat
w szkole psów przewodników

1. Analiza zagranicznych rozwiązań

Analizę przeprowadzono głównie w odniesieniu do rodzin zastępczych, których zadaniem jest szkolenie podstawowe psów przewodników. Wynika to z faktu, że wolontariat ten odgrywa kluczową rolę w szkołach kształcących tego rodzaju psy.

1) Guide Dogs Wielka Brytania

Wolontariuszem może zostać osoba, która ukończyła 18 lat i jest w stanie zająć się psem w miarę, jak zwierzę rośnie. Wymagania, jakie są stawiane potencjalnym kandydatom, dotyczą warunków mieszkaniowych, sytuacji zawodowej oraz cech osobowościowych. W pierwszym okresie życia szczeniaki nie mogą pozostawać same na dłużej niż 3 godziny.

Wolontariusze odgrywają istotną rolę we wczesnej socjalizacji i edukacji psów przewodników. W wieku około siedmiu tygodni szczenięta rozpoczynają wczesny trening i pozostają z wolontariuszem do 12–16 miesiąca życia. Wydatki na utrzymanie i koszty weterynaryjne w tym okresie pokrywa szkoła. Przez okres pierwszego roku życia psy mają zostać wprowadzone w świat zapachów, dźwięków, ruchu. W związku z tym wolontariusze muszą zabierać szczeniaka na spacer po ruchliwych ulicach, odwiedzać sklepy, urzędy, poruszać się autobusami, tramwajami. Pieski muszą również nauczyć się reagowania na podstawowe komendy („siad”, „zostań”, „chodź”), chodzić z przodu (nie przy nodze). Następnie przekazywane są do centrum szkoleniowego, gdzie rozpoczynają kształcenie specjalistyczne.

Kandydat na wolontariusza wypełnia wniosek online, który podlega sprawdzeniu przez koordynatora wolontariatu. Po pozytywnej weryfikacji przeprowadzana jest wizyta w domu wolontariusza przez instruktora/trenera szczeniąt. Podczas tego spotkania kandydat wprowadzany jest w zasady wolontariatu, może też zadać pytania dotyczące opieki i szkolenia psów. Celem wizyty jest sprawdzenie, czy kandydat i jego rodzina (jeśli taka jest) potrafi sprostać wymaganiom sprawowania opieki nad szczeniakiem. Opiekun ds. szkolenia szczeniąt jest ekspertem i będzie w stanie odpowiedzieć na wszelkie pytania. Po przeprowadzonej rozmowie w ciągu 10 dni roboczych kandydat poinformowany zostaje o wynikach rekrutacji.

2) Guide Dogs of America z USA

Szczenięta, gdy mają 8 tygodni, są umieszczane w wybranych rodzinach zastępczych, zwanych „wychowawcami szczeniąt”. Zadaniem tych osób jest zapewnienie kochającego „pierwszego” domu, nauczenie podstawowego posłuszeństwa i właściwych manier domowych - trzymanie się z dala od mebli, nieskakanie na stół, niegryzienie przedmiotów itp. Wychowawcy zapewniają również stałą socjalizację w mieście, chodząc z psami do różnych miejsc publicznych. Uczą je spokoju i pewności we wszystkich sytuacjach. Następnie zwierzęta w wieku 16-18 miesięcy wracają do szkoły, gdzie rozpoczynają okres 4–6 miesięcznego formalnego szkolenia na psa przewodnika.

Ośrodek dydaktyczny wspiera wolontariuszy, przez cały okres pobytu szczeniaka: od spotkań z innymi rodzinami po ustrukturyzowany program szkolenia szczeniąt, ciągłe wsparcie behawioralne oraz pomoc weterynaryjną na miejscu.

Aby zapewnić odpowiednią socjalizację szczeniąt, psów nie można regularnie zostawiać samych w domu przez dłuższy czas. Wychowawcy szczeniąt, którzy pracują poza miejscem zamieszkania, muszą mieć

pozwolenie od swoich pracodawców na przyprawianie psów do pracy lub drugiego oddanego członka rodziny, który będzie pracował ze szczeniakiem w ciągu dnia. Szkoła kładzie nacisk na różnorodność rodzin, co wynika z faktu, że później psy przewodniki żyją w różnych środowiskach. Rekrutowane są rodziny, osoby samotne, właściciele domów, użytkownicy mieszkań, ludzie z dobrze wychowanymi zwierzętami domowymi itp.

Wychowywanie szczeniaka jest dużym zobowiązaniem, stąd podstawowe wymagania dla wolontariuszy szczeniąt obejmują:

- mieszkanie w bliskiej odległości od szkoły;
- uczęszczanie na comiesięczne spotkania;
- udział w sponsorowanych przez GDA szkoleniach z posłuszeństwa, w tym klasach posłuszeństwa, z umiejętności dla szczeniąt oraz zajęciach w przedszkolu dla piesków;
- gotowość do odbycia podróży w celu skorzystania z opieki medycznej, badań zdrowotnych, wizyt aklimatyzacyjnych w szkole i ocenie zachowania psa;
- umiejętność uczenia szczeniaka podstawowych zasad posłuszeństwa i manier domowych;
- zdolność do zapewnienia stałej socjalizacji przez cały czas pobytu szczeniaka w rodzinie zastępczej, jak również niezostawianie psa samego przez dłuższy czas w domu.

3) Guide Dogs Victoria z Australii

W szkole funkcjonuje kilka programów dla wolontariuszy:

- administracja – wolontariusze pomagają w wysyłkach pocztowych, archiwizowaniu, wprowadzaniu danych i innych ogólnych obowiązkach administracyjnych;
- wyprowadzanie psów – wolontariusze wyprowadzają psy hodowlane. Czas i długość spaceru zależy od potrzeb psa. Ta rola wymaga od wolontariuszy podjęcia się dwugodzinnego stałego zobowiązania co tydzień;
- kennel – wolontariusze pomagają personelowi hodowli w praktycznych zadaniach, takich jak czyszczenie boksów, karmienie, spacery i pielęgnacja psów. Pracują na dwie zmiany dziennie, siedem dni w tygodniu. W tym obszarze wymagane jest co najmniej sześciomiesięczne zaangażowanie;
- transport – wolontariusze odgrywają istotną rolę w transporcie osób z niepełnosprawnością wzroku ze swoich domów do kampusów szkoły w celu oceny i szkolenia, a także w przemieszczaniu się współpracowników szkoły promujących programy wsparcia. Szkoła zapewnia samochód dla wolontariuszy zaangażowanych w te działania;
- ogrodnictwo i konserwacja – wolontariusze pomagają w regularnej konserwacji terenów i ogrodów na terenie szkoły;
- specjalne wydarzenia – wolontariusze są zobowiązani przez cały rok do udziału w różnych wydarzeniach organizowanych przez szkołę.

Aby zostać wolontariuszem trzeba mieć ukończone 18 lat. Wszyscy kandydaci przechodzą weryfikację policyjną na szczeblu krajowym, zanim zostaną zaangażowani w działania organizacji (weryfikacja ta jest powtarzana co trzy lata).

Wychowywanie szczeniaka obejmuje opiekę nad potencjalnym psem przewodnikiem przez 12 miesięcy w rodzinie zastępczej. Celem jest taki rezultat, aby stał się towarzyski, pewny siebie i skoncentrowany przed treningiem. Wychowawcy szczeniąt otrzymują ciągłe wsparcie i instrukcje przez cały okres opieki nad psem.

Wymagania dla wolontariuszy:

- zamieszkiwanie w metropoliach niedaleko szkoły;
- posiadanie pisemnej zgody od najemcy, że mogą mieć psa (jeśli mieszkanie jest wynajmowane);
- dysponowanie czasem, aby zaopiekować się psem – szczeniąt nie należy zostawiać samych na dłużej niż trzy godziny dziennie;
- uzyskanie zgody pracodawcy na zabieranie psa do pracy (jeśli dotyczy);
- możliwość zapewnienia psu odpowiedniej opieki – szczenięta potrzebują dużo uwagi, aby socjalizacja przebiegała prawidłowo;
- dobra kondycja fizyczna, psychiczna, wytrwałość w realizacji zadań szkoleniowych;
- gotowość do odbywania wizyt weterynaryjnych i zajęć z wychowywania szczeniąt w dni powszednie w godzinach pracy;
- udział w cyklicznych spotkaniach w godzinach pracy z ekspertami w szkole;
- zapewnienie odpowiednich warunków, w tym bezpiecznego środowiska;
- zdecydowanie na przyjęcia psa, który będzie przebywał i spał w domu;
- wszystkie dzieci w gospodarstwie domowym powinny być w wieku szkolnym (pięć lat) lub starszym;
- wszelkie rodzinne zwierzęta muszą być w pełni zaszczepione i odrobaczone oraz mają współżyć ze szczeniakiem w rodzinie.

Wolontariusze przez cały czas mogą korzystać ze wsparcia w szkole. Rozbudowany wolontariat pozwala na zapewnienie tymczasowego domu dla psa, jeśli wolontariusz będzie musiał wybrać się na krótkie wakacje lub na krótko opuścić dom z innych powodów.

4) Centar za rehabilitaciju SILVER w Chorwacji

Program socjalizacji psów rozpoczyna się od wyboru szczeniaka w wieku 6–8 tygodni i przetestowania jego odziedziczonych predyspozycji. Wyselekcjonowany szceniak spędza pierwszy rok dorastania i dzieciństwa w rodzinie wolontariuszy, gdzie przyzwyczajają się do wszystkich okoliczności, w których dana osoba żyje i przyjmuje podstawowe zasady zachowania i posłuszeństwa.

Socjalizacja polega na przejściu od szczeniaka do dojrzałego osobnika, o w pełni zbudowanej osobowości i przyzwyczajonego do wszystkich środowisk oraz okoliczności, w których może znaleźć się potencjalny użytkownik psa.

Podczas socjalizacji szkoła zapewnia rodzinom profesjonalną pomoc i pokrywa wszystkie koszty karmienia, wyposażenia i leczenia psa. Program socjalizacji obejmuje ciągłą opiekę nad rodzinami wolontariuszy – socjalizatorami i szczeniętami przebywającymi w rodzinie w wieku od 2 miesięcy do 16-18 miesięcy, to znaczy do momentu przystąpienia do programu edukacyjnego w szkole. Kontakt z rodziną zastępczą jest kontynuowany poprzez spotkania w weekendy.

Wolontariat jest promowany poprzez media społecznościowe, tj. Facebook i publiczne wystąpienia na imprezach. Wolontariusze wyrażający zainteresowanie współpracą zgłaszają się online, a następnie spotykają się na rozmowę z koordynatorem ds. socjalizacji szczeniąt. Rodziny otrzymują podręcznik dotyczący opieki nad szczeniętami, który zawiera podstawowe informacje o tym, jak radzić sobie z nowym szczeniakiem w domu, a także szczegółowe porady dotyczące zabawek i zabaw, spacerów itp. Koordynatorzy ds. socjalizacji szczeniąt chodzą na wizyty domowe oraz udzielają konsultacji telefonicznych.

Wolontariusze otrzymują jako wyposażenie: plecak z logo, smycz, szczotkę, obrożę, kamizelkę dla psa, 2 zabawki m.in. kong, podręcznik, karmę i poślanie.

5) Fundacja Mathilda w Czechach

Rekrutacja wolontariuszy jest dwuetapowa:

- a) pierwszy etap to przesłanie/wypełnienie formularza przez osoby zainteresowane podjęciem wolontariatu,
- b) drugi etap to rozmowa z potencjalnym kandydatem.

Rekrutacja ochotników jest ciągła. Przygotowanie wolontariuszy do socjalizacji szczeniąt odbywa się w momencie, gdy pojawiają się młode. Wówczas w 5–6 tygodniu życia szczeniąt wolontariusze zapoznają się z psami i omawiane są szczegóły opieki.

Dla wolontariuszy organizowane są comiesięczne spotkania szczeniąt – jedno dla wszystkich, a kolejne w grupach i podgrupach. Każdy instruktor opiekuje się 4 szczeniętami. Akcesoria dla psów są przekazywane wolontariuszom bezpłatnie. Szkoła finansuje koszty wyposażenia psa i opieki weterynaryjnej.

Po 4 miesiącach od przekazania psa na szkolenie specjalistyczne instruktorzy spotykają się z wolontariuszami opiekującymi się szczeniętami z jednego miotu i prezentują im, co psy już potrafią.

Podsumowanie

Bardzo dużą uwagę przykładana jest do etapu rekrutacji wolontariuszy poprzez stawianie im określonych wymagań, jak również systematycznego szkolenia. Organizacje umożliwiają współpracę angażującą wolontariuszy w różnym stopniu, zarówno poprzez opiekę nad psem, jak i wsparcie w codziennej pracy organizacji.

2. Organizacja wolontariatu

2.1. Zasady ogólne

Jak pokazują doświadczenia zagraniczne, w jednej szkole może funkcjonować kilka rodzajów wolontariatu w zależności od jej potrzeb. Dlatego też istotne jest zdefiniowanie i uświadomienie, kogo poszukujemy, do jakiej roli i do jakich zadań. Potrzeby te powinny być identyfikowane przez cały zespół pracowników organizacji, a nie tylko przez Zarząd. Wolontariusz ma być częścią zespołu, utożsamiać się z misją i celami organizacji.

W procesie budowania wolontariatu w organizacji wyróżnia się standardowo 6 kroków⁶:

I. Przygotowanie organizacji – krok ten obejmuje:

- 1) Diagnozę potrzeb organizacji, która sprowadza się do określenia, kogo potrzebujemy, w jakich obszarach mamy braki osobowe i które z nich mogłyby być zaspokojone poprzez wolontariusza. Organizacja chcąc budować wolontariat musi mieć jasno sprecyzowaną misję i cel działania, dlatego diagnoza powinna rozpocząć się od weryfikacji tego, kim jesteśmy i dla kogo działamy. Jest to istotne nie tylko dla samej organizacji i pracujących czy też współpracujących z nią osób, ale przede wszystkim dla przyszłych wolontariuszy. Osoby, które wyznają podobne wartości, lepiej identyfikują się z organizacją, a co za tym idzie, angażują się w jej działania. Ważne, aby wyznaczając obszary nie sprowadzać wolontariusza tylko do roli pomocniczej. Rzetelnie przeprowadzona diagnoza pozwala na określenie profilu wolontariusza i precyzyjne wyznaczenie zadań. Dobrze współpracujący wolontariusz to taki, który traktowany jest jak pełnoprawny członek zespołu.
- 2) Przygotowanie organizacji na przyjęcie wolontariusza oraz zapewnienie mu miejsca pracy i narzędzi. To ma wpływ na komfort pracy każdej osoby, a zwłaszcza wolontariusza, który wykonuje swoje zadania bezpłatnie.
- 3) Zapewnienie bezpieczeństwa wolontariusza rozumiane bardzo szeroko. Organizacja musi w przypadku danego rodzaju wolontariatu określić: jakie szkolenia będzie musiał przejść wolontariusz, aby móc rzetelnie wykonywać swoje zadania, czy konieczne będzie wyposażenie w strój, zaświadczenia czy inne akcesoria.
- 4) Opracowanie harmonogramu pracy – wstępnego. Ostateczna wersja harmonogramu ustalana jest już z konkretnym wolontariuszem. Zaangażowanie ochotnika w przygotowanie planu pracy, który będzie uwzględniał jego potrzeby, stanowić będzie jeden z czynników sprzyjających dobrej współpracy.
- 5) Wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za budowanie struktur wolontarystycznych w organizacji, jak również za zarządzanie wolontariatem w organizacji. Aby można było mówić o budowaniu tej

⁶ Na podstawie informacji zawartych na stronach: wolontariat.org.pl, pracownieorange.pl oraz w publikacjach: „Praktyczny poradnik współpracy z wolontariuszami” Pracownia Badań Społecznych i Innowacji Stocznia, „Broszura Wolontariat krok po kroku” Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta.

struktury, konieczne jest utworzenie stanowiska koordynatora wolontariuszy. Jeśli organizacja nie może sobie pozwolić na utworzenie odrębnej funkcji, rolę tę może pełnić jedna z osób z zespołu danej organizacji. Koordynatorem wolontariuszy powinien być człowiek, który potrafi współpracować z innymi ludźmi, szanuje ich opinie, budzi zaufanie.

Koordinatorem wolontariatu to osoba, która opracowuje i wdraża współpracę z wolontariuszami w organizacji. Stąd jego zadania obejmują wszystkie etapy: od rekrutacji po zakończenie współpracy, tj.:

- a) przygotowanie oferty współpracy z wolontariuszami,
- b) rekrutację wolontariuszy i wdrożenie ich do współpracy z organizacją,
- c) zabezpieczenie sfery formalno-prawnej związanej z wolontariuszami, miejscami pracy oraz narzędziami,
- d) współpraca z wolontariuszami podczas wszystkich jej etapów,
- e) szkolenie wolontariuszy,
- f) opracowanie harmonogramów zadań dla wolontariuszy,
- g) zapewnienie komunikacji z wolontariuszami i ich integracja z całym zespołem organizacji,
- h) motywowanie wolontariuszy,
- i) wspieranie wolontariuszy w wykonywaniu zadań,
- j) ewaluacja pracy wolontariuszy.

II. Oferta wolontariatu i promocja – odpowiednio przygotowane ogłoszenie powinno wzbudzać zainteresowanie potencjalnych kandydatów. Nie bez znaczenia są kanały komunikacji, czyli promocja wolontariatu, która w zależności od tego, kogo szukamy, może przybrać różne formy.

III. Nabór wolontariuszy – każdorazowo konieczne jest wskazanie zasad rekrutacji, aby potencjalny kandydat miał ich świadomość. Do naboru wolontariuszy nie można podejść „z marszu”. Rekrutacja powinna być przemyślana, ma pokazywać, że kandydatów na wolontariuszy traktujemy z taką samą uwagą, jak pretendentsów na inne, płatne stanowiska w organizacji. Należy możliwie szybko odpowiadać chętnym na zgłoszenia i zapytania o współpracę. Rekrutacja wolontariuszy to poszukiwanie osób, które będą identyfikowały się z działaniami organizacji. Jest to bardzo ważne dla budowania profesjonalnego, zmotywowanego i trwałego zespołu wolontariuszy w organizacji.

IV. Wprowadzenie do organizacji – etap formalizowania współpracy, wyznaczania zadań i obowiązków obu stron, odbywania szkoleń, zaznajamiania się z organizacją. Częściowo wprowadzenie to może być, a nawet powinno być, elementem rekrutacji. Proces ten to również czas, kiedy wolontariusz może bliżej zapoznać się z organizacją i ostatecznie podjąć decyzję o współpracy z nią. Należy również poinformować kandydata o wzajemnych korzyściach, jakie daje wolontariat dla niego i dla organizacji.

V. Współpraca i motywowanie – wolontariusz musi czuć się potrzebny w organizacji. Należy zadbać o jego integrację z całym zespołem. W przypadku braku takiej możliwości, powinno się zadbać przynajmniej o związanie z osobami, z którymi wolontariusz będzie miał kontakt w trakcie wykonywania swoich działań. Biorąc pod uwagę, fakt, że wypełnia swoją funkcję bezpłatnie, bardzo ważną rolę odgrywa wspieranie go w realizowaniu zadań, motywowanie i nagradzanie jego pracy.

Nie należy bagatelizować tego aspektu, jeśli zależy nam na budowaniu długotrwałej współpracy z wolontariuszem. Jest to również krok, w którym należy uwzględnić ewentualne zagrożenia we współdziałaniu z wolontariuszami. Praca wolontariusza, tak jak i pozostałych członków zespołu organizacji, podlega ewaluacji. W każdym przypadku należy udzielić wolontariuszowi konstruktywnej informacji zwrotnej na temat jego pracy i postępów, zarówno w trakcie zadań, jak i na zakończenie uczestnictwa w działaniach. Ważna jest w tym miejscu współpraca koordynatora wolontariatu z trenerem rodzin zastępczych. Każdorazowo należy informować wolontariusza o szkoleniach, konferencjach, spotkaniach, w których mógłby wziąć udział.

VI. Zakończenie współpracy – efektem zakończenia współpracy powinno być podsumowanie.

2.2. Wolontariat w szkole psów przewodników

W szkole psów przewodników wyróżnić można dwa główne rodzaje wolontariatu:

- 1) Wolontariat ukierunkowany na opiekę nad psem w okresie szkolenia podstawowego, realizowany w formie **rodziny zastępczej**, który stanowi główny trzon wolontariatu.
- 2) **Wolontariat wspierający**, ukierunkowany na pomoc stowarzyszeniu w realizacji jego misji i zadań. Wolontariat ten może dotyczyć wspomaganie klientów, jak też wsparcia samej organizacji, np. poprzez obsługę strony internetowej. Wolontariusze wspierający mogą też pełnić doraźnie rolę **pogotowia wolontarystycznego**, które wykonuje zadania w zastępstwie rodzin zastępczych.

2.2.1. Rodzina zastępcza

Ze względu na specyfikę tego typu wolontariatu pozyskiwanie osób do współpracy jest dużym wyzwaniem. Na rodzinach zastępczych spoczywa bowiem główny ciężar opieki nad szczeniętami w okresie do 12/14 miesiąca życia. Wolontariat ten charakteryzuje się pełnoetatową opieką nad psem pod okiem trenera rodzin zastępczych, a zwierzę przez cały czas przebywa z wolontariuszem. Rodzina zastępcza nie tylko odpowiada za przygotowywanie psa do roli psa przewodnika, ale również musi ściśle współdziałać ze szkoleniowcem w tym zakresie. Współpraca ta wiąże się z koniecznością systematycznych spotkań z trenerem, który przygotowuje cykliczne raporty z pobytu psa w rodzinie zastępczej.

To zadanie wymaga dużej odpowiedzialności od wolontariusza. Stąd istotne jest uświadomienie potencjalnemu kandydatowi jego roli, która wiąże się ostatecznie z działaniem na rzecz osoby z niepełnosprawnością wzroku. Rola rodziny zastępczej ma istotny wymiar społeczny, co powoduje, że proces rekrutacji osób do jej pełnienia jest obciążony dużym ryzykiem.

Do zadań i obowiązków rodziny zastępczej należy:

- a) opieka nad szczeniakiem, przez wskazany w umowie okres, na którą składają się:
 - zapewnienie bezpieczeństwa szczeniakowi, w tym dobrostanu;
 - zagwarantowanie prawidłowego rozwoju;
 - wychowanie, oswojenie psa z różnymi miejscami i sytuacjami, w których będzie pracował jako pies przewodnik (środki komunikacji, instytucje użyteczności publicznej, ulica, miejsce pracy itp.);
 - przygotowanie do pracy z osobą z niepełnosprawnością wzroku;

- wspieranie psa podczas uczenia się i poznawania nowych miejsc;
 - zabawy z psem odpowiednie do jego wieku oraz do przyszłej roli;
- b) współpraca z lekarzem weterynarii wskazanym przez szkołę w zakresie dbałości o zdrowie i prawidłowy rozwój psa,
 - c) współpraca z trenerem rodzin zastępczych w zakresie szkolenia podstawowego i wykonywanie powierzanych przez instruktora codziennych zadań służących socjalizacji psa,
 - d) udział w zajęciach dla wolontariuszy, w tym w szkoleniu podstawowym stanowiącym pomoc w wychowaniu psa w rodzinie zastępczej,
 - e) kontakt ze szkołą psów przewodników oraz współpraca w zakresie opieki nad zwierzęciem,
 - f) informowanie z wyprzedzeniem o planowanej nieobecności uniemożliwiającej nadzór nad psem.

W sytuacjach nagłych, uniemożliwiających rodzinie zastępczej chwilowe sprawowanie opieki nad psem, przekazywany jest on do **pogotowia wolontarystycznego**. Jeśli nieobecność danej rodziny zastępczej wykracza poza okres 1 miesiąca, pies powinien być przekazany innej rodzinie zastępczej. Zakres zadań wolontariusza działającego w pogotowiu jest tożsamy z obszarem działań rodziny zastępczej.

Organizacja, rekrutując wolontariuszy, powinna uwzględnić w ankiecie możliwość wskazania również tej opcji, która może być wstępem do przyszłej stałej współpracy jako rodzina zastępcza.

2.2.2. Wolontariusz wspierający

Ten rodzaj wolontariatu wynika z innych potrzeb szkoły psów przewodników, niż szkolenie podstawowe psów. Zadania tych osób mogą być różne: począwszy od tych związanych ze wsparciem osób z niepełnosprawnością, po wykonywanie funkcji związanych z promocją organizacji, przygotowywaniem szkoleń czy wsparciem prawnym. Każdorazowo ważne jest, aby w porozumieniu o współpracy jasno określić zadania i wskazać ich czasookres.

Wolontariusz wspierający może stale współpracować z organizacją, być zaangażowany w jej codzienną pracę, ale niekoniecznie. Może to być też wolontariat doraźny.

Przy współpracy z wolontariuszami wspierającymi instytucja powinna być otwarta na ich pomysły i zaangażowanie. Wolontariusz wspierający może być osobą, która „świeżym okiem” spojrzy na organizację, prowadzone przez nią działania. To często źródło pomysłów i inspiracji, które, wykorzystane przez stowarzyszenie, stanie się motywatorem dla innych. Może to być forma docenienia wolontariusza i mocniejszego związania go z organizacją.

Przykładowe możliwości zaangażowania wolontariuszy wspierających:

- 1) przewodnicy/asystenci osób niepełnosprawnych,
- 2) udzielanie korepetycji, bycie lektorem dla młodych uczących się osób niewidomych,
- 3) tłumaczenie materiałów z języka obcego i na język obcy,
- 4) zaangażowanie w pozyskiwanie środków finansowych,
- 5) przygotowywanie i prowadzenie akcji zbiórkowych,
- 6) promocja organizacji i wolontariatu,
- 7) przygotowanie i udział w imprezach – festyny, zbiórki,
- 8) fotografia – robienie zdjęć zwierzętom,

9) pisanie tekstów – opis zwierząt i ich historii, teksty do gazet i stron www.

2.2.3. Koordynator wolontariatu w szkole psów przewodników

Do zsynchronizowania pracy wolontariuszy zostanie wyznaczony koordynator, którego podstawowym zadaniem będzie współpraca z wolontariuszami podczas wszystkich jej etapów i aspektów. Zadania koordynatora niezależnie od rodzaju organizacji są tożsame i sprowadzają się do budowania wolontariatu według wcześniej opisanych 6 kroków, tj.:

- 1) we współpracy z zespołem organizacji do definiowania potrzeb szkoły psów przewodników w zakresie wolontariatu i określenia zakresu ich zadań,
- 2) przygotowywania ofert współpracy dla wolontariuszy,
- 3) prowadzenie i nadzór nad procesem rekrutacji ochotników,
- 4) wdrożenie wolontariuszy do współpracy z organizacją,
- 5) dbałość o aspekty formalne związane ze współpracą ze społecznikami, przygotowywanie dokumentacji (w tym porozumień) oraz administracja danymi wolontariuszy,
- 6) komunikacja z wolontariuszami i wspieranie integracji z całym zespołem szkoły psów przewodników,
- 7) motywowanie ich do pracy oraz jej nagradzanie,
- 8) ewaluacja pracy wolontariuszy,
- 9) zarządzanie sytuacjami kryzysowymi, konfliktowymi,
- 10) przyjmowanie informacji zwrotnej od wolontariuszy w zakresie ich współpracy z organizacją,
- 11) przestrzegania dekalogu współpracy z wolontariuszami i dbałość o stosowanie go przez zespół,
- 12) ochrona interesu wolontariuszy w organizacji,
- 13) organizacja szkoleń dla ochotników i, w zależności od potrzeb, również ich prowadzenie,
- 14) zabezpieczenie we współpracy z odpowiednimi osobami miejsca pracy dla wolontariuszy i odpowiedniego wyposażenia niezbędnego do wykonywania powierzonych zadań,
- 15) przygotowanie koniecznych zaświadczeń,
- 16) wsparcie osób zarządzających szkołą psów przewodników,
- 17) promocja wolontariatu.

2.2.4. Obowiązki szkoły psów przewodników względem wolontariuszy

Na organizacji spoczywa obowiązek budowania relacji z wolontariuszem opartej na sprawnej komunikacji oraz zaufaniu. Jest to istotne zwłaszcza w momencie pojawiania się problemów i sytuacji konfliktowych. Wolontariusz, nawet najlepiej zrekrutowany, nie poradzi sobie z zadaniami sam, dlatego ważne jest wsparcie go przez organizację na różnych poziomach.

1) Obowiązki i wsparcie względem rodzin zastępczych oraz pogotowia wolontarystycznego:

- a) wprowadzenie do organizacji,
- b) zapewnienie opieki weterynaryjnej dla psa,
- c) zapewnienie niezbędnego wyposażenia dla zwierzęcia,
- d) zapewnienie karmy,

- e) wyposażenie wolontariusza w zaświadczenie wskazujące na szkolenie kandydata do roli psa przewodnika oraz inne niezbędne akcesoria umożliwiające przeprowadzenie socjalizacji i podstawowego szkolenia psa (np. bilety komunikacji miejskiej),
- f) zwrot kosztów związanych z dojazdem do weterynarza lub inne wskazane przez szkołę miejsce (w uzasadnionych przypadkach),
- g) zapewnienie opieki trenera rodzin zastępczych, w tym utrzymywanie stałego, efektywnego kanału komunikacji i możliwości kontaktu ze strony rodziny zastępczej z trenerem lub innym specjalistą w jednostce szkolącej, w tym w nagłych przypadkach również w dni świąteczne,
- h) reagowanie na pojawiające się problemy w tresurze psa,
- i) zapewnienie szkolenia przygotowującego do pełnienia roli rodziny zastępczej,
- j) przedstawienie planu szkolenia i wychowania psa,
- k) okresowe indywidualne zajęcia z psem pozostającym pod opieką wolontariusza prowadzone pod kierunkiem trenera,
- l) treningi grupowe, które mają na celu wykonywanie ćwiczeń przez wolontariuszy z psami w otoczeniu innych szkolonych psów,
- m) możliwość okresowego przekazania szczenięcia w inne ręce (pogotowie wolontarystyczne) zarówno w przypadku planowanych wakacji lub urlopu czy wyjazdów weekendowych, jak i w nagłych przypadkach niemożności opieki nad szczeniakiem,
- n) wydawanie zaświadczeń i rekomendacji o wolontariacie.

2) Obowiązki i wsparcie względem wolontariuszy wspierających:

- a) wprowadzenie do organizacji,
- b) zapewnienie miejsca oraz narzędzi pracy,
- c) ustalenie i przestrzeganie planu pracy,
- d) zwrot kosztów dojazdów (jeśli dotyczy).

3) Dekalog współpracy z wolontariuszami

Niezależnie od roli, jaką będą pełnić wolontariusze w szkole psów przewodników, szkoła zobowiązana jest przestrzegać dekalogu współpracy z wolontariuszami. Za dbałość o jego respektowanie odpowiada koordynator wolontariatu. Dekalog ten zawiera następujące punkty:

- I. Zawsze szanuj wolontariuszy – nie oceniaj ich, respektuj ich opinie, które mogą być dla szkoły inspiracją do innych działań lub zmian.
- II. Konsekwentnie dotrzymuj danego słowa – wzajemne zaufanie to podstawa budowania dobrych relacji w organizacji.
- III. Pamiętaj, że masz wspólne cele z wolontariuszami – wolontariusz to członek zespołu organizacji, który podąża w tym samym kierunku co inni.
- IV. Zadania dla wolontariuszy mają przynieść im satysfakcję, odkryć ich talent, rozwijać i edukować – nieustannie przypominaj sobie, w jakim celu osoba została wolontariuszem w organizacji, jakie miała motywacje. Wiedza ta to klucz do zbudowania trwałej relacji z wolontariuszem.
- V. Traktuj wolontariusza jako pełnoprawnego członka zespołu organizacji – warunki współpracy będą godne i bezpieczne dla wolontariuszy.

- VI. Dziękuj wolontariuszom za współpracę – docenianie ich starań przyczyni się do dobrej atmosfery w zespole.
- VII. Bądź otwarty na pomysły wolontariuszy – zawsze wsłuchuj się w ich propozycje.
- VIII. Bądź sprawiedliwy – jednakowo oceniaj pracę członków zespołu organizacji.
- IX. Bądź uczciwy – wolontariat to działanie społeczne oparte na bezpłatnym zaangażowaniu drugiego człowieka, wzmacniające wiarygodność społeczną organizacji. Nie oszczędzaj na uczciwości.
- X. Wolontariat daje obopólne korzyści – obie strony angażują swoje najcenniejsze zasoby, takie jak wiedza czy czas i obie z tej inwestycji wychodzą bogatsze.

3. Nabór wolontariuszy

3.1. Ogłoszenie o naborze

Ogłoszenie powinno składać się z dwóch części:

- 1) Część informacyjna, w której winny znaleźć się następujące informacje:
 - a) kto poszukuje wolontariusza, czyli krótki opis szkoły psów przewodników,
 - b) w jakim obszarze poszukujemy wolontariusza wraz z określeniem zadań,
 - c) wymagania, czyli wskazujemy, jakie umiejętności i kwalifikacje powinien posiadać,
 - d) okres zaangażowania, w tym również wskazanie sposobu wykonywania wolontariatu (na miejscu, zdalnie, w określonych godzinach itp.),
 - e) opis procesu rekrutacji ze wskazaniem poszczególnych jego etapów (jeśli występują),
 - f) sposób kontaktu ze szkołą.
- 2) Część motywacyjna, w której powinny znaleźć się następujące elementy:
 - a) uzasadnienie, dlaczego warto przystąpić do współdziałania,
 - b) język korzyści – co wolontariusz może zyskać podejmując z nami współpracę.

Ogłoszenie o naborze zaleca się sformułować w sposób wskazujący na szerszy kontekst zadań przewidzianych do realizacji przez wolontariusza, np. szkolenie psa przez rodzinę zastępczą to współdziałanie we wsparciu osoby z niepełnosprawnością wzroku w jej codziennym funkcjonowaniu poprzez zapewnienie psa przewodnika. Oferta powinna być powiązana z misją organizacji i uwidaczniać, że każde zadanie niesie ze sobą konkretny efekt końcowy.

Poza formalnym naborem wolontariuszy, do organizacji mogą zgłaszać się również wolontariusze „z marszu”. Mają możliwość przesłać aplikację, lub też przyjść do placówki. Na każde zapytanie należy odpowiedzieć, a w przypadku osobistej wizyty kandydata móc poświęcić mu czas na chwilę rozmowy. Szkoła powinna mieć przygotowane krótkie informacje o wolontariacie w swojej organizacji na wypadek takich spotkań.

3.2. Profil wolontariusza

Niezależnie o zadań, jakie wykonywać będzie wolontariusz, czy będzie to rodzina zastępcza, czy wolontariusz wspierający, wolontariusz powinien być człowiekiem:

- 1) pewnym siebie i podejmowanych działań w imię celu, jakiemu one służą. Wierzyć, że to, co robi, przyczyni się do poprawy czyjejś sytuacji życiowej,
- 2) przekonanym co do zadań, które wykonuje,
- 3) lojalnym w stosunku do innych członków zespołu,
- 4) odpowiedzialnym za realizację zadań,
- 5) otwartym by komunikować swoje potrzeby, pytać o to, czego się nie rozumie,
- 6) chętnym do uczenia się nowych rzeczy i do rozwoju,
- 7) otwartym na współpracę, dzielenie się pomysłami,
- 8) zaangażowanym w działania szkoły,
- 9) poważającym innych członków zespołu,

- 10) świadomym możliwości i potrzeb osób wynikających z ich niepełnosprawności,
- 11) szanującym zwierzęta i kierującym się ich dobrem,
- 12) otwartym na ewaluację swojej pracy.

Wszystkie powyższe punkty to postawy i umiejętności, jakimi powinien charakteryzować się kandydat na wolontariusza. Lista ta może być rozszerzona o dodatkowe kwestie istotne dla danego obszaru, do którego poszukujemy wolontariusza.

Wskazany profil ma przełożenie na kartę etyczną wolontariusza. Tak, jak dla organizacji ustalono dekalog współpracy z wolontariuszem, tak dla wolontariusza winna być ustalona w danej organizacji karta etyczna zawierająca np. następujące punkty:

- I. Postaram się być bardzo dobrym wolontariuszem świadomym misji i celów organizacji.
- II. Będę osobą, na której można polegać, która sumiennie wypełnia powierzone zadania.
- III. Będę wykonywać wszystkie zadania związane z przyjętą rolą.
- IV. Nie będę składać obietnic, których nie jestem w stanie spełnić.
- V. W przypadku niemożności wywiązania się ze zobowiązań, poinformuję o tym koordynatora wolontariuszy.
- VI. Zachowam dyskrecję w sprawach prywatnych, będę unikać zachowań, które mogą być niewłaściwie rozumiane.
- VII. Pozostanę otwarty na nowe pomysły i sposoby działania. Będę wykorzystywał w pracy doświadczenie pracowników szkoły, wsłuchiwał się w ich rady i opinie.
- VIII. Spożytkuję szansę poznania i nauczenia się nowych rzeczy od innych osób.
- IX. Nie będę krytykować rzeczy, których nie rozumiem. Zapytam o to, w czym się nie orientuję.
- X. Będę działać w zespole.

3.3. Proces rekrutacji wolontariuszy

3.3.1. Wymagania dla kandydatów na rodziny zastępcze oraz pełniących funkcje pogotowia wolontarystycznego

Na rodzinach zastępczych spoczywa bardzo duża odpowiedzialność, stąd też kandydatom stawiane są określone wymagania. Dotyczą one zarówno samego wolontariusza jak i przestrzeni, w której będzie on funkcjonował razem z psem.

Rodziną zastępczą może zostać osoba, która spełnia co najmniej poniższe wymagania:

Wymogi obligatoryjne:

- 1) jest pełnoletnia (18+),
- 2) świadoma celu wolontariatu, w którym uczestniczy,
- 3) jest dobrze zorganizowana, obowiązkowa, zdaje sobie sprawę, że wolontariatowi towarzyszy cykl szkoleń i obowiązków z tym związanych,
- 4) ma możliwość przychodzenia do pracy z psem (pies nie może sam przebywać dłużej niż 5 godzin),
- 5) prowadzi styl życia umożliwiający opiekowanie się psem,

- 6) posiada pozwolenie pozostałych członków rodziny na przyjęcie psa (wskazane jest, aby w rodzinie nie było dzieci poniżej 5 roku życia),
- 7) otrzymała zgodę najemcy na zamieszkanie psa (jeśli mieszkanie nie jest własnością wolontariusza),
- 8) zapewnia warunki domowe odpowiadające potrzebom psa i umożliwiające jego prawidłowy rozwój,
- 9) mieszka lub często bywa w mieście posiadającym komunikację publiczną, budynki użyteczności publicznej, sklepy, instytucje kultury,
- 10) jest sprawna lokomocyjnie, porusza się komunikacją publiczną, sama jeździ lub ma w rodzinie dostęp do samochodu osobowego,
- 11) poświadczono brak alergii na psa i sierść zwierząt, zarówno wolontariusza jak i osób z nim wspólnie zamieszkujących.

Wymogi fakultatywne:

- 1) mile widziane doświadczenie w zakresie opieki nad zwierzętami,
- 2) pożądane jest, żeby w budynku, w którym zamieszkuje wolontariusz, znajdowała się winda (szczeniaki do 4 miesiąca życia ze względów zdrowotnych nie mogą zbyt często nadwerężyć stawów),
- 3) wskazane jest, aby wolontariusz posiadał zwierzęta np.: koty lub świnki morskie,
- 4) znajomość specyfiki funkcjonowania osób z niepełnosprawnością wzroku.

3.3.2. Wymagania dla wolontariuszy wspierających

Wymagania dla wolontariuszy wspierających określa dana organizacja, w zależności od jej potrzeb co do pełnionego wolontariatu.

3.3.3. Etapy rekrutacji

Skuteczny proces rekrutacyjny powinien być wieloetapowy, gdyż daje wtedy możliwość zarówno wszechstronnego poznania kandydata na wolontariusza, jak i pozwala samemu ochotnikowi na zapoznanie się z oczekiwaniami i charakterem współpracy. To umożliwi podjęcie świadomej decyzji, zwłaszcza w przypadku kandydatów na rodziny zastępcze, którzy podejmują duże zobowiązanie, jakim jest szkolenie podstawowe psa.

Rekrutacja wolontariuszy składa się z następujących etapów:

1) I etap rekrutacji – złożenie aplikacji przez kandydata na rodzinę zastępczą/wolontariusza wspierającego.

- A) Każda szkoła psów przewodników na swojej stronie powinna zamieścić informację o wolontariacie, umożliwiającą złożenie aplikacji lub jej wydrukowanie i dostarczenie do organizacji. Aplikacja powinna być uniwersalna i dająca możliwość wyboru rodzaju wolontariatu.
- B) W momencie publikowania np. dedykowanego ogłoszenia o przyjęciach, aplikacja powinna zostać przygotowana do danego naboru i winna stanowić załącznik do ogłoszenia.

Informacje zawarte w aplikacji powinny dawać możliwość zaznajomienia się z dotychczasowym doświadczeniem kandydata, również w zakresie opieki nad psami oraz sposobność zapoznania się z jego warunkami lokalowymi, jeśli aplikuje on na bycie rodziną zastępczą lub pogotowiem wolontarystycznym. Wzór aplikacji stanowi załącznik nr 1 do standardu.

Po spełnieniu wymagań formalnych kandydat przechodzi do kolejnego etapu.

2) II etap rekrutacji – rozmowa kwalifikacyjna.

Rozmowa kwalifikacyjna może odbyć się siedzibie szkoły psów przewodników lub łączyć się z wizytą w domu, w celu sprawdzenia warunków tam panujących. Kontrola sytuacji mieszkaniowej kandydata jest rekomendowana w przypadku, zgłaszający się mieszka niedaleko lub gdy informacje przedstawione w aplikacji budzą nasze wątpliwości.

Rozmowa kwalifikacyjna powinna trwać ok. 30 minut. Podczas wywiadu koordynator wolontariatu lub inne osoby wyznaczone przez organizację mają do dyspozycji aplikację złożoną przez kandydata oraz inne dokumenty, które dostarczył. Rozmowa z ochotnikiem na wolontariusza może przebiegać w następujący sposób:

- a) krótkie zaprezentowanie organizacji oraz panujących w niej zasad,
- b) przedstawienie zadań wolontariusza i charakteru współpracy. Ważne jest jasne określenie form współpracy, zwłaszcza w przypadku kandydatów na rodziny zastępcze, aby mieli oni świadomość odpowiedzialności i czasu, jaki muszą poświęcić temu zadaniu. Nie należy zapominać o celu, jaki przyświeca wolontariatowi,
- c) motywacja kandydata – dlaczego jest zainteresowany współpracą i dlaczego akurat tym konkretnym rodzajem wolontariatu (w przypadku rodzin zastępczych motywy podjęcia decyzji są kluczowe),
- d) oczekiwania kandydata odnośnie współpracy ze szkołą psów przewodników,
- e) dotychczasowe doświadczenia kandydata w wolontariacie. Czy ten przyniósł mu satysfakcję czy też przysporzył problemów? Jeśli powodował kłopoty, to dlaczego nadal chce być wolontariuszem? Jeżeli dotychczasowy wolontariat nie był związany ze szkołą psów przewodników lub inną organizacją działającą na rzecz zwierząt, to czemu teraz wybrał wolontariat w tej szkole (jeśli aplikuje na rodzinę zastępczą, należy szczególnie o to dopytać z uwagi na specyfikę tego wolontariatu),
- f) omówienie przesłanej ankiety z dopytanie kandydata o wątpliwości, jakie nasunęły się podczas lektury dokumentu, potwierdzenie danych teleadresowych, informacji o osobach zamieszkujących i warunkach mieszkaniowych kandydata (jeśli aplikuje o rodzinę zastępczą),
- g) gdy kandydat ubiega się o rodzinę zastępczą należy poprosić o:
 - opisanie dnia z życia z wyszczególnieniem aktywności, środków komunikacji używanych do przemieszczania się;
 - jak kandydat wyobraża sobie opiekę nad psem pośród swoich zajęć;
 - sposób spędzania wolnego czasu, w tym wakacji i weekendów;
 - planowane wyjazdy i określenie możliwości zabrania ze sobą psa;
- h) w przypadku ubiegania się o rodzinę zastępczą, należy:
 - poinformować kandydata o współpracy z trenerem rodzin zastępczych, który będzie mu przekazywał wiedzę i polecenia oraz spytać, czy pracował dotychczas w takim trybie;
 - zapytać, czy jest gotowy do przyjęcia szczeniaka wiedząc, że będzie musiał się z nim rozstać;
 - poprosić o przedstawienie, jak wyobraża sobie współpracę jako wolontariusz, jak widzi swoją rolę;
 - uzyskać informację, ile czasu może poświęcić organizacji (w przypadku pogotowia);

- i) jeśli współpraca wymaga określonych umiejętności, należy poprosić kandydata o rozwiązanie zadania rekrutacyjnego lub opowiedzieć historię z problemem do rozwiązania i zapytać jakby zareagował,
- j) pytania ze strony kandydata,
- k) wskazanie dalszych kroków w procesie rekrutacji, o których należy poinformować aplikującego,
- l) po zakończeniu rozmowy należy sporządzić notatki przydatne do oceny kandydata.

3) Dodatkowo - spotkania grupowe (fakultatywne).

Przed rozmową kwalifikacyjną można zorganizować spotkania grupowe (fakultatywne). Podczas zebrania istnieje możliwość zaobserwowania, jak zachowuje się potencjalny kandydat na wolontariusza, z drugiej strony starający się może zweryfikować swoją decyzję o współpracy ze szkołą.

Spotkanie takie może być przeprowadzone w momencie ogłoszenia naboru na wolontariusza i być zaproszeniem do współpracy (tzw. dzień otwarty). Powinno ono mieć charakter informacyjny. Podczas jego trwania kandydaci winni mieć m. in. możliwość:

- a) uzyskania informacji o szkole psów przewodników, jej celach, misji,
- b) wzajemnego poznania się, a także uświadomienie sobie przez potencjalnych kandydatów motywów, chęci zaangażowania w wolontariat oraz sposobów na realizację własnych celów,
- c) uzyskania informacji o funkcjonowaniu osób niewidomych i psach przewodnikach,
- d) zapoznania się z ofertą wolontariatu w szkole, zwłaszcza w zakresie szkolenia podstawowego psa przewodnika (pełnienie funkcji rodziny zastępczej),
- e) rozwiania wątpliwości, zadawania pytań.

Podczas takiego spotkania kandydaci mogą wypełnić ankietę, stanowiącą I etap rekrutacji.

Decyzję, czy dana osoba pozytywnie przeszła rekrutację, podejmuje osoba prowadząca nabór wolontariuszy. Zatwierdza ją na podstawie przedstawionej aplikacji kandydata, rekomendacji, rozmowy oraz ewentualnego szkolenia wstępnego i sprawdzenia, czy warunki mieszkaniowe kandydata spełniają wymagania (dotyczy kandydatów na rodziny zastępcze). Po rekrutacji sporządzana jest opinia o kandydacie. Jeśli aplikujący pozytywnie przeszedł proces rekrutacji i po zapoznaniu się z obowiązkami chce podjąć współpracę, następuje podpisanie porozumienia o wolontariacie.

W budowaniu wolontariatu bardzo ważne jest podejście do kandydatów. Jeśli dana osoba nie została na tym etapie wybrana, należy podziękować jej za udział w rekrutacji. Wolontariat ma duży wydźwięk społeczny i pozostawienie po sobie „złego wrażenia” nie służy budowaniu dobrego wizerunku w społeczeństwie.

Rekomendowane jest dążenie do tego, aby powstał system informatyczny (aplikacja) ułatwiająca rekrutację oraz lepszą komunikację i współpracę z wolontariuszami. W przypadku braku programu organizacja może w inny, dostępny dla siebie sposób wspierać swoją współpracę z wolontariuszami.

4. Współpraca i motywowanie

Sformalizowaniem współpracy jest porozumienie o wolontariacie. Umowa powinna precyzyjnie określać:

- 1) strony porozumienia,
- 2) zadania, obowiązki i powinności każdej ze stron,
- 3) w przypadku rodzin zastępczych zasady współpracy ze szkołą psów przewodników,
- 4) wypracowany harmonogram/plan działania ze wskazaniem okresu współdziałania,
- 5) poddanie się egzekucji w przypadku nieoddania psa po etapie szkolenia podstawowego (dotyczy rodzin zastępczych),
- 6) zasady przetwarzania danych osobowych,
- 7) załącznikiem powinna być karta etyczna wolontariusza.

Po podpisaniu porozumienia następuje etap wdrażania wolontariusza w jego obowiązki i skierowanie go na szkolenia. Wprowadzeniu wolontariusza do pracy towarzyszy bieżąca komunikacja, o której należy pamiętać przez cały okres współdziałania. Tylko wtedy możliwe jest osiągnięcie najlepszych efektów współpracy z wolontariuszami. Jeśli jest na bieżąco o wszystkim informowany i czuje się brany pod uwagę w projektowaniu zadań organizacji, to zmotywuje się do dalszej współpracy.

Każda organizacją, której zależy na budowaniu silnego wolontariatu, musi dbać o swoich ochotników poprzez motywowanie ich i nagradzanie. Zastanawiając się nad zagadnieniem motywowania wolontariuszy, warto wyjść od tego, co ich aktywizuje do współpracy z organizacją, o czym dowiadujemy się podczas rekrutacji. Motywacje mogą być następujące:

- pomoc i wsparcie innych osób na zasadzie spłaty „długu społecznego”;
- potrzeba uznania;
- chęć uczenia się nowych rzeczy;
- dążenie do czucia się potrzebnym;
- pragnienie dzielenia się własną wiedzą i doświadczeniem;
- zamiar budowania nowych rzeczy;
- potrzeba przynależności do grupy.

Określając wewnętrzną motywację kandydata, szkoła ma konkretną informację, jak zachęcać wolontariusza, aby pozostał w organizacji dłużej.

Możliwe sposoby inspirowania wolontariuszy przez organizację to m. in.:

- 1) cykliczne spotkania integracyjne w gronie wolontariuszy, trenerów i pracowników jednostki szkolącej, poświęcone omawianiu doświadczeń i konsultacjom, np. 1 raz na kwartał,
- 2) zachęcanie do udziału w zajęciach odbywających się w szkole psów przewodników,
- 3) zapraszanie na organizowane w ośrodku dydaktycznym uroczystości rocznicowe, okolicznościowe itp., podczas których można wyrazić wdzięczność wolontariuszom za ich pracę,
- 4) w przypadku rodzin zastępczych zapraszanie do udziału w przekazywaniu psa klientowi, by umożliwić nawiązanie relacji z przyszłym opiekunem psa,

- 5) rozmowa, oferowanie wsparcia i pomocy,
- 6) docenianie zaangażowania wolontariusza przez zespół organizacji, a zwłaszcza przez jej kierownictwo,
- 7) korzystanie z wiedzy i doświadczenia wolontariusza, włączenie go w proces decyzyjny (o ile to możliwe),
- 8) obchodzenie Dnia Wolontariusza,
- 9) umieszczenie nazwiska wolontariusza w raportach/sprawozdaniach z działalności oraz na stronie organizacji,
- 10) przyznawanie okolicznościowych upominków, nagród i gadżetów,
- 11) podziękowanie na zakończenie szkolenia podstawowego psa.

Z kolei samego wolontariusza najbardziej motywować może: dostrzeganie efektów własnych działań, co potwierdza ich celowość i sensowność, możliwość udziału w danym przedsięwzięciu od początku do końca, dobra atmosfera w szkole psów przewodników.

5. Szkolenie wolontariuszy

Szkolenia dzielimy na dwa rodzaje: szkolenia dedykowane wszystkim wolontariuszom (szkolenie wstępne) oraz szkolenia przeznaczone dla rodzin zastępczych (szkolenie wprowadzające oraz szkolenie podstawowe).

Szkolenia mają na celu zapoznanie wolontariuszy z działaniami organizacji, specyfiką pracy z psami przewodnikami, dążą do zintegrowania ochotników oraz uwrażliwienia ich na potrzeby osób z niepełnosprawnościami.

5.1. Szkolenie wstępne wolontariuszy

Szkolenie wstępne dedykowane jest wszystkim wolontariuszom w organizacji. To jedna z możliwości, żeby wolontariusze, wykonujący różne zadania, poznali się nawzajem.

Zajęcia powinny być oparte o następującą metodykę – wykład połączony z warsztatem, co daje możliwość zarówno nabycia wiedzy teoretycznej, jak i praktycznej oraz sprzyja lepszej integracji wolontariuszy.

Szkolenia w obszarze dotyczącym działania, zasad współpracy, ról wolontariuszy winny być przeprowadzone przez osobę z organizacji (np. koordynatora wolontariatu), a elementy w odniesieniu do zagadnień miękkich najlepiej gdyby przedstawiła osoba specjalizująca się w prowadzeniu warsztatów w obszarze kompetencji miękkich.

Szkolenie należy planować na nie dłużej niż 6 godzin dydaktycznych. Część miękka szkolenia byłaby optymalnie zorganizowana w formie interaktywnego warsztatu, aby wolontariusze mieli również szansę na wzajemne poznanie się i integrację. Podczas szkolenia warto skorzystać z metod pracy warsztatowej, zaaranżować scenki, które mogą być ilustracją faktycznych sytuacji, z którymi będzie mieć do czynienia wolontariusz.

Program szkolenia wstępnego

- I. Cel główny szkolenia: zapoznanie wolontariuszy z charakterem organizacji oraz wolontariatem w szkole psów przewodników.
- II. Cele szczegółowe szkolenia:
 - a) Kluczowa wiedza:
 - i. Rola szkoły psów przewodników.
 - ii. Wolontariat w szkole psów przewodników.
 - iii. Osoby z niepełnosprawnością wzroku.
 - b) Kluczowe umiejętności:
 - i. Umiejętność komunikowania swoich potrzeb.
 - ii. Umiejętność rozwiązywania konfliktów.
- III. Uczestnicy: wolontariusze szkoły psów przewodników.
- IV. Moduły:
 - Moduł I – Obszar teoretyczny.
 - Moduł II – Obszar kompetencji miękkich.

Moduł I (3 godziny dydaktyczne):

- szczegółowe zapoznanie wolontariuszy z organizacją, jej misją i zasadami;
- zasady współpracy z osobami z niepełnosprawnością wzroku;
- dokładne określenie roli wolontariusza w organizacji, podkreślenie wagi jego roli – to jedna z metod motywacji wolontariuszy do pracy;
- wyjaśnienie, że są różne rodzaje wolontariatu, przybliżenie specyfiki pracy każdego rodzaju wolontariatu, podkreślenie, jak ważna jest współpraca między poszczególnymi grupami;
- określenie zasad współdziałania, obowiązków wolontariusza oraz powinności organizacji;
- poznanie kluczowych osób w zespole;
- przedstawienie harmonogramu pracy wolontariuszy.

Moduł II (3 godziny dydaktyczne):

- komunikacja interpersonalna (zgłaszanie potrzeb, informacja zwrotna, konstruktywna krytyka, sytuacje konfliktowe);
- scenki ilustrujące faktyczne sytuacje, z którymi będzie mieć do czynienia wolontariusz.

W przypadku braku możliwości przeprowadzenia takiego szkolenia na początku współpracy z wolontariuszami, może ono zostać przygotowane później, jako element integracyjny, podzielony na moduły. Wtedy szkolenie wstępne przyjmuje formę krótkiego warsztatu połączonego z prezentacją organizacji, jako wprowadzenie wolontariusza/y do zespołu.

5.2. Szkolenie rodzin zastępczych i wolontariuszy pełniących rolę pogotowia wolontarystycznego

W związku z tym, że proponowany wolontariat jest długotrwały, specyficzny i wymagający pod wieloma względami obecności wolontariuszy, w organizacji musi istnieć odpowiedni program szkoleń. Należy zauważyć też, że szkolenia, zwłaszcza te specjalistyczne, dotyczące opieki nad psem, mogą stanowić ważny element motywacji dla wolontariuszy. Są też trwałą wartością, jaką wolontariusz wynosi ze współpracy. Zwłaszcza dla osób kochających psy, interesujących się behawiorystyką będzie to stanowić dodatkową zachętę do współpracy.

5.2.1. Szkolenie wprowadzające przed rozpoczęciem pracy z psem

Celem szkolenia wprowadzającego jest zapoznanie rodzin zastępczych i wolontariuszy będących w pogotowiu z zasadami opieki nad psem, regułami współpracy z trenerem rodzin zastępczych i szkołą psów przewodników. Ponadto warsztaty mają przyczynić się do rozwijania w wolontariuszach poczucia odpowiedzialności za szczenię i budowania w nich świadomości celu, dla którego wykonują swoją rolę.

W ramach szkolenia przeprowadzone zostaną III moduły, trwające łącznie 8 godzin dydaktycznych. Zajęcia powinny realizować osoby z organizacji, ale do ich prowadzenia mogą też wyznaczyć inną osobę. Niezależnie od tego, kto przeprowadzi szkolenie, powinni brać w nim udział:

- członkowie zarządu organizacji;
- koordynator wolontariuszy lub osoba do tego wyznaczona;

- instruktorzy psów przewodników oraz trenerzy rodzin zastępczych, z którymi wolontariusze będą współpracować.

Moduł I – codzienność opiekuna młodego psa (informacje praktyczne) – grupowe warsztaty z trenerem rodzin zastępczych oraz koordynatorem wolontariuszy (2 godziny dydaktyczne), w tym:

- analiza umowy jednostki szkolącej z rodzinami zastępczymi oraz wolontariuszami z pogotowia wolontarystycznego;
- zapoznanie się wolontariuszy z trenerem i koordynatorem wolontariuszy;
- opieka nad psem i pielęgnacja szczenięcia;
- problemy zdrowotne szceniąt, z którymi wolontariusz może poradzić sobie sam, a z którymi powinien niezwłocznie udać się do najbliższego dostępnego weterynarza;
- ustalenie zasad korzystania z usług weterynarza zapewnionego przez jednostkę szkolącą oraz sposób postępowania w sytuacji braku dostępu do tych usług;
- omówienie zasad współpracy z trenerem rodzin zastępczych, kontaktów z jednostką szkolącą oraz zgłaszania gotowości przyjęcia psa dla wolontariuszy pełniących rolę pogotowia;
- kryteria odpowiednich kontaktów socjalizowanego psa z ludźmi i innymi psami;
- niezaczepianie psa przez osoby postronne na ulicy ani w miejscu pracy lub nauki;
- ochrona szczenięcia przed innymi psami, które są zbyt pobudliwe lub agresywne;
- reguły podróżowania z psem szkolonym na przewodnika, poruszania się z nim w różnych przestrzeniach i przebywania w miejscach publicznych, dokumenty dla psa i wolontariusza.

Moduł II – rola psa przewodnika w życiu osób niewidomych i specyfika jego pracy – grupowe warsztaty z edukatorem korzystającym z pomocy psa przewodnika (2 godziny dydaktyczne) obejmujące:

- informacje o aktywności życiowej i mobilności osoby niewidomej współpracującej z psem przewodnikiem (nastawienie wolontariuszy na realizację celu, do którego zmagają się opiekując się psami);
- mity i fakty na temat psów przewodników;
- świadomość celu w wychowaniu przyszłego psa przewodnika (np. odkrywanie w sobie cech, które pomogą w wychowaniu psa, miejsce szczenięcia w życiu i pracy wolontariusza);
- uprawnienia osób, które biorą udział w przygotowaniu szceniąt do roli psów przewodników – metody korzystania z tych uprawnień;
- rola innych osób w życiu szczenięcia szkolonego na przewodnika.

Moduł III – dobre praktyki. Jego realizacja może odbyć się razem z modułami I i II jak również może mieć miejsce podczas cyklicznych spotkań wolontariuszy. Moduł ten obejmuje:

- spotkania z doświadczoną rodziną zastępczą, która podzieli się doświadczeniami związanymi z wychowywaniem szceniąt, współpracą z trenerami oraz z instytucją szkolącą. Spotkania mają dać odpowiedź na pytania: jak być dobrym wolontariuszem, jakie osobiste cele i wartości mogą być wspierane, z jakimi trudnościami może się liczyć wolontariusz, jak te trudności można rozwiązać (2 godziny dydaktyczne);
- spotkania z osobą korzystającą z pomocy psa przewodnika (2 godziny dydaktyczne).

Moduł III będzie modułem rekomendowanym.

Na tym etapie istnieje ryzyko, że wolontariusz zrezygnuje z roli rodziny zastępczej. Dlatego też, na etapie rekrutacji, bardzo ważne jest poznanie motywów kandydata aplikującego na rodzinę zastępczą.

5.2.2. Szkolenie podstawowe z udziałem psa

Szkolenie podstawowe to nauka obejmująca wychowywanie psa i przygotowywanie go do roli psa przewodnika. Na tym etapie istotną rolę odgrywa rodzina zastępcza i jej współpraca z trenerem rodzin zastępczych oraz innymi instruktorami ze szkoły psów przewodników.

Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa. Przyjęto plan szkoleniowy, który będzie trwał ok. 10 miesięcy, w zależności od wieku psa, w jakim został zakwalifikowany do programu. Okres szkolenia może zostać wydłużony do 12 miesięcy, jeżeli jest to konieczne do uzyskania dojrzałości emocjonalnej przez czworonoga.

Program zakłada cykl spotkań grupowych z zajęciami teoretycznymi i praktycznymi oraz wsparcie na indywidualnych zajęciach szkoleniowca z psem.

Efekty podlegają weryfikacji w celu oszacowania wzrostu umiejętności zwierzęcia. Ocena postępów odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu szkolenia. Potwierdza je raport z wizyt i ocena psa.

Szczegółowy program szkolenia zawiera załącznik nr 2 do niniejszego standardu.

Poza szkoleniami bardzo istotna jest bieżąca współpraca i komunikacja koordynatora wolontariatu z wolontariuszami. Należy zadbać o to, żeby była ona systematyczna i zawsze konstruktywna, służąca budowaniu atmosfery współpracy i zaufania pomiędzy organizacją a wolontariuszem.

Wolontariusze, którzy zostali zrekrutowani jako rodzina zastępcza lub pogotowie wolontarystyczne, ale nie posiadają w danym momencie pod opieką psa, mogą również brać udział w szkoleniach podstawowych dla rodzin zastępczych i ich psów, w charakterze obserwatorów. Celem uczestnictwa w takich zajęciach jest podnoszenie kompetencji, które w każdej chwili mogą być im przydatne.

6. Zagrożenia we współpracy z wolontariuszami

Głównym, zdefiniowanym zagrożeniem we współpracy jest to, że rodzina zastępcza nie będzie chciała oddać psa. Bywa też, że wolontariusz celowo źle szkoli psa lub nie zapewnia mu koniecznej opieki weterynaryjnej, co w efekcie finalnym może przyczynić się do tego, że nie będzie mógł pełnić roli psa przewodnika. Należy zaznaczyć, że takie zachowania należą co do zasady do wyjątków, jednak się zdarzają i należy brać je pod uwagę przy planowaniu pracy z wolontariuszami. W tej sytuacji szkoła psów przewodników powinna zawrzeć stosowne regulacje prawne w porozumieniu o wolontariacie, które w takiej sytuacji umożliwią odebranie psa.

Zagrożeń nie da się wyeliminować, natomiast można je zminimalizować poprzez:

- 1) wieloetapową rekrutację, która z założenia służy temu, aby jak najlepiej poznać kandydatów na wolontariuszy, ponadto wzmacnia ona też świadomość wolontariusza,
- 2) dodanie zapisu do porozumienia z rodzinami zastępczymi dotyczącego odebrania psa, gdyby wolontariusz nie chciał go oddać,
- 3) szkolenie wolontariuszy, które wzmacnia świadomość dotyczącą roli psa przewodnika,
- 4) opieka i stały kontakt z koordynatorem wolontariatu pozwoli nie tylko nawiązać silniejszą relację, ale też interweniować, gdyby działo się coś niepokojącego,
- 5) systemowe wsparcie wolontariuszy.

7. Promocja wolontariatu

Istnieje wiele kanałów informacyjnych, za pomocą których można promować wolontariat w organizacji, a z drugiej strony pozyskiwać wolontariuszy do współpracy.

Obecnie najbardziej rozpowszechnionym medium informacyjnym jest Facebook. Ale warto korzystać również z innych, sprawdzonych metod promocji, takich jak:

- 1) współpraca z Centrami Wolontariatu – organizacjami pośredniczącymi w komunikacji z wolontariuszami,
- 2) Internet: strona organizacji, gdzie oferta powinna na bieżąco być aktualizowana, portale zrzeszające organizacje pozarządowe, promujące wolontariat, listy mailingowe, fora, blogi, newslettery,
- 3) „poczta pantoflowa” – rodzina, przyjaciele, znajomi, zaprzyjaźnione organizacje,
- 4) plakaty, ulotki, pisma, spotkania, wystąpienia w miejscach, gdzie przebywają nasi potencjalni wolontariusze, np. szkołach, uczelniach wyższych, biurach karier na uczelniach, kołach naukowych, samorządzie studenckim, akademikach, ale również w klubach seniorów, kościołach, uniwersytetach trzeciego wieku, urzędach dzielnicy, domach kultury, kawiarniach, klinikach weterynaryjnych,
- 5) media – artykuł, ogłoszenie, audycja, wywiad. Efektywne dotarcie zapewnią nam media lokalne: prasa, telewizja, radio, kontakt z wybranymi dziennikarzami,
- 6) umieszczanie informacji w czasopiśmie wydawanym przez szkołę psów przewodników,
- 7) przekazywanie informacji do schronisk dla zwierząt, w czasie pikników i imprez integracyjnych organizowanych np. przez jednostki samorządowe,
- 8) promocja poprzez doświadczenia – dbanie o relacje z wolontariuszami w organizacji jak i z tymi, którzy już nie współpracują ze stowarzyszeniem; wolontariusz może być ambasadorem szkoły psów przewodników.

Promocja powinna dotyczyć nie tylko samego wolontariatu ale również samej organizacji, dlatego też ważne jest, aby zadbać o jej stronę internetową.

8. Załączniki

8.1. Załącznik nr 1 – Wzór aplikacji dla kandydata na wolontariusza

Formularz aplikacyjny

Dane podstawowe (proszę wypełnić):

- Imię i nazwisko:
- Wiek:
- Adres zamieszkania:
- Telefon do kontaktu:
- E-mail do kontaktu:

Z kim Pan/Pani prowadzi gospodarstwo domowe (proszę wypełnić):

- Dzieci (proszę podać ich liczbę i wiek)
- Inne osoby zamieszkujące wspólnie (proszę podać, czym się zajmują, czy mogą się z Panem/Panią wymieniać w opiece nad psem).....

Czy posiada Pan/Pani zwierzęta w domu? (zaznaczyć właściwe):

- Nie.
- Tak (ile, jakie)

Czy posiada Pan/i doświadczenie w opiece nad psami? (zaznaczyć właściwe):

- Nie.
- Tak (kiedy, w jakiej organizacji)

Sytuacja zawodowa (proszę zaznaczyć właściwe wszystkie pasujące odpowiedzi):

- Uczę się w szkole.
- Studiuję.
- Pracuję zawodowo.
- Zajmuje się domem/wychowuję dzieci.
- Jestem bezrobotny/bezrobotna.
- Jestem na emeryturze/rencie.
- Inna sytuacja – proszę wpisz, jaka

Jaki rodzaj pracy o charakterze wolontariatu chciałaby Pani/chciałby Pani wykonywać (proszę zaznaczyć właściwe wszystkie pasujące odpowiedzi):

- Całoroczna opieka nad psem – przyszłym psem przewodnikiem (rodzina zastępcza).

- Doraźna opieka nad psem – przyszłym psem przewodnikiem (pogotowie wolontarystyczne).
- (tu należy wskazać inne rodzaje wolontariatu wynikające z potrzeb organizacji)

Czy pracował Pan/pracowała Pani jako wolontariusz? (zaznaczyć właściwe):

- Tak.
- Proszę napisać gdzie (pole nieobowiązkowe):
- Nie.

Czy w tej chwili, oprócz planowanej współpracy z naszą organizacją, pracuje Pan/Pani jako wolontariusz w innej organizacji lub instytucji? (zaznaczyć właściwe):

- Tak – proszę podać miesięczną liczbę godzin zaangażowania wolontarystycznego oraz opisać charakter wolontariatu:
- Nie.

Czy posiada Pan/Pani doświadczenie we współpracy z osobami z niepełnosprawnością wzroku? (zaznaczyć właściwe):

- Tak, jakie?
- Nie.

Czy ma Pan/Pani doświadczenie w opiece nad zwierzętami? (zaznaczyć właściwe):

- Tak, jakie?
- Nie.

Czy ukończył Pan/ukończyła Pani kursy związane z pracą ze zwierzętami i/lub tematyką adekwatną do pracy wolontariusza (zaznaczyć właściwe):

- Tak, jakie?
- Nie

Jak dojeżdża Pan/Pani do szkoły /pracy /proszę opisać środki lokomocji, którymi najczęściej się Pan/Pani porusza (proszę uzupełnić):

.....

Chcę zostać wolontariuszem, ponieważ... (proszę uzupełnić):

.....

Zaznacz kolejność w jakiej najlepiej opisują Ciebie poniższe umiejętności (gdzie 1 – najbardziej, a 15 – najmniej):

- Łatwość nawiązywania kontaktów.
- Odporność na stres.
- Pracowitość.
- Znajomość podstawowych zachowań zwierząt.

- Umiejętność słuchania i wykonywania poleceń.
- Wyrwałość.
- Odpowiedzialność.
- Zachowanie dystansu w trudnych sytuacjach.
- Obowiązkowość.
- Rozwiązywanie konfliktów.
- Łatwość wyrażania swoich i opinii.
- Bycie konsekwentnym/stanowczym.
- Asertywność.
- Kreatywność.
- Inne, jakie?

Skąd dowiedział się Pan/dowiedziała się Pani o naborze (proszę uzupełnić):

.....

Klauzula w zakresie przetwarzania danych osobowych właściwa dla danej szkoły psów przewodników.

8.2. Załącznik nr 2 – Program szkolenia psa w rodzinie zastępczej

Program szkolenia psa w rodzinie zastępczej

Cel główny:

- pies przygotowany do szkolenia specjalistycznego;
- wsparcie dla rodzin zastępczych podczas opieki nad psami mającymi być psami przewodnikami.

Cele szkolenia psa na psa przewodnika:

- ukształtowanie dobrych nawyków czystości;
- uformowanie prawidłowych wzorców zachowań wobec ludzi i zwierząt;
- stworzenie podstaw dla komend;
- wykształcenie, wzmacnianie i utrwalenie pożądanych zachowań;
- wzmocnienie dobrych nawyków u psa;
- nauczenie prawidłowych zasad funkcjonowania psa w mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku;
- zapobieganie i zatrzymywanie zachowań niepożądanych;
- rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów pojawiających się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Odbiorcy szkolenia:

- pies zakwalifikowany do przygotowania do roli psa przewodnika;
- członkowie rodzin zastępczych.

Psy, które ukończą pobyt u rodzin zastępczych będą:

- zdolne do rozpoczęcia szkolenia specjalistycznego;
- miały w pełni ukształtowane, dobre nawyki czystości;
- znały zasady funkcjonowania w rodzinie, w domu i w środowisku miejskim;
- dysponowały wyuczonymi nawykami prawidłowych zachowań wobec ludzi i zwierząt;
- posiadały opanowane w stopniu podstawowym komendy z posłuszeństwa.

Po ukończeniu szkolenia wolontariusz powinien:

- umieć komunikować się z psem, rozpoznawać sygnały wydawane przez psa;
- znać podstawy teorii uczenia się i metody nauczania stosowane w szkoleniu psów;
- wiedzieć, jakie są zasady funkcjonowania psa w domu, w społeczeństwie;
- mieć opanowane umiejętności prawidłowej pielęgnacji i żywienia psa;
- posiadać wiedzę o eliminacji zachowań niepożądanych.

Szkolenie odbywa się:

- na spotkaniach indywidualnych – co najmniej 1 raz w miesiącu przez 10/12 miesięcy⁷;
- na spotkaniach grupowych – raz w miesiącu przez 10/12 miesięcy.

I. Plan zajęć grupowych

Założenia organizacyjne szkolenia:

- 1) poszczególne obszary zajęć praktycznych i teoretycznych nauki są podzielone na miesięczne cykle szkoleniowe,
- 2) pełne szkolenie obejmujące 10 cykli/ miesięcy,
- 3) spotkania grupowe ze szkoleniowcami – 1 raz w miesiącu,
- 4) czas trwania jednego spotkania grupowego – od 1 do 3 jednostek dydaktycznych, w zależności od potrzeb.

Obszary zajęć z psami zakwalifikowanymi do programu na poszczególne miesiące, określające tematykę i rodzaje ćwiczeń zawarte w programie, są zgodne ze standardem szkolenia psów.

Rodziny korzystające ze wsparcia mogą dołączyć do grupy w różnym czasie z psem w innym wieku. W przypadku, gdy do programu dołączają psy starsze niż 3 miesiące, lub gdy pies zmienił rodzinę zastępczą, materiał z zajęć musi być uzupełniony na zajęciach indywidualnych, które musi zapewnić i zorganizować jednostka szkoląca. Przy realizacji wszystkich ćwiczeń tempo pracy należy dostosować do predyspozycji konkretnego psa i możliwości rodzin. Każdy poszczególny miesiąc szkoleniowy kończy weryfikacja nabytych umiejętności i postępów psa.

1. Pierwszy miesiąc szkolenia

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak zbudować więź z psem;
- mechanizmy uczenia się psa;
- wzmocnienia;
- warunkowanie;

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- właściwe nagradzanie psa;

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;

⁷ Częstotliwość spotkań uzależniona jest od potrzeb rodziny zastępczej.

- używanie intonacji głosu, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: jak pies się uczy, zasady wzmocnień, warunkowanie.	Przedstawienie tematu, jak pies się uczy. W jaki sposób można wpływać na jego zachowania.
2.	Zajęcia praktyczne: siadanie, warowanie, stanie, komenda zwalnająca, spacerowanie na luźnej smyczy, reakcja na imię w statyce.	Praktyczne wskazówki szkoleniowców, jak prawidłowo wykonywać ćwiczenia z posłuszeństwa. Pomoc każdemu z uczestników przy uczeniu podstawowych komend.

2. Drugi miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak prawidłowo nagradzać psa;
- motywowanie.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- właściwe nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: prawidłowe motywowanie i nagradzanie psa.	Przedstawienie tematu zajęć. Rodzaje motywacji, jak z niej prawidłowo korzystać.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
2.	Zajęcia praktyczne: siadanie, warowanie, stanie, komenda zwalnająca, spacerowanie na luźnej smyczy, reakcja na imię w statyce.	Ciąg dalszy przywoływania pod kontrolą szkoleniowca. Ćwiczenie podstawowych komend z posłuszeństwa.

3. Trzeci miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak eliminować zachowania niepożądane u psa, dobór metod;
- motywowanie.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: uzyskiwanie zachowań oczekiwanych, eliminacja niepożądanych.	Przedstawienie tematu zajęć. Metody i sposoby eliminacji zachowań niewłaściwych, jak je zastąpić dobrymi nawykami.
2.	Zajęcia praktyczne: siadanie, warowanie, stanie – przedłużanie zachowań, reakcja na imię w ruchu.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców.

4. Czwarty miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- rozpoznawanie oznak stresu i zmęczenia u psa.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: sygnały uspokajające, oznaki stresu, dobrostan psa.	Przedstawienie tematu. Dobrostan i etyczne traktowanie.
2.	Zajęcia praktyczne: komendy „puść” i „nie rusz”, dostawianie do nogi.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców. Wprowadzenie komend „puść”, „zostaw”, dostawienia do nogi.

5. Piąty miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak dbać o wyciszenie psa i samokontrolę w życiu codziennym.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;
- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: zasady funkcjonowania psa w domu, samokontrola i wyciszenie w życiu codziennym.	<p>Przedstawienie tematu. Wychowanie kandydata w środowisku domowym do roli PP.</p> <p>Omówienie zadań pod kątem potrzeb osoby niewidomej.</p>
2.	Zajęcia praktyczne: doskonalenie nauczonych komend, chodzenie przy nodze, chodzenie na miejsce i pozostawanie na nim.	<p>Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć.</p> <p>Odsyłanie psa na miejsce i ćwiczenie zostawania.</p>

6. Szósty miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak pielęgnować i żywić przyszłego PP.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;
- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: pielęgnacja, żywienie i prawidłowa opieka nad kandydatem na PP.	Omówienie tematu. Elementy z pierwszej pomocy dla psa.
2.	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć.

7. Siódmy miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak prawidłowo socjalizować przyszłego PP.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;
- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: ontogeneza behawioru, prawidłowa socjalizacja.	Omówienie tematu. Zasady przebywania i poruszania się w miejscach użyteczności publicznej.
2.	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć.

8. Ósmy miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak pracować nad nawykami PP – przechodzeniem przez drzwi, wsiadaniem do środków komunikacji miejskiej.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;
- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: schematy postępowania przy wchodzeniu na schody, przechodzeniu przez drzwi, wsiadaniu do środków komunikacji miejskiej.	Omówienie tematu. Postępowanie z kandydatami na PP i omówienie specyficznych wymagań stawianych-psom, pod kątem potrzeb osób niewidomych.
2.	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć.

9. Dziewiąty miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak bezpiecznie zapewnić PP swobodny ruch.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz;

- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: wybiegi, miejsca bezpieczne do spuszczenia psów przewodników.	Omówienie tematu. Zasady bezpiecznego kontaktu z innymi psami i możliwości i zasady bezpiecznego korzystania z wybiegów dla psów.
2.	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć.

10. Dziesiąty miesiąc szkolenia:

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak bezpiecznie bawić się z PP.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia;
- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Zajęcia teoretyczne: jak uatrakcyjnić spacer, bezpieczne zabawy z psem.	Omówienie tematu. Wyjaśnienie problemów i niechcianych zachowań wynikających z niewłaściwych zabaw z psami przewodnikami.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
2.	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć.

11. Kolejne miesiące szkolenia (jeśli istnieje taka potrzeba):

Cel szkolenia:

A. Nabycie wiedzy:

- jak rozpoznawać i rozwiązywać problemy u przyszłego PP.

B. Nabycie umiejętności:

- nawiązanie bezpiecznej relacji;
- nagradzanie psa;
- kształtowanie prawidłowych nawyków w kontakcie z innymi ludźmi i innymi zwierzętami.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- nagrody;
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia;
- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami;
- rozwiązywanie problemów.

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1.	Praca z problematycznym psem. Najczęstsze trudności.	Omówienie tematu. Wyjaśnienie najczęstszych problemów i zachowań niechcianych. Metody pracy.
2	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego pod opieką szkoleniowców, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć. Pomoc w rozwiązywaniu problemów.

II. PLAN ZAJĘĆ INDYWIDUALNYCH ZE SZKOLENIOWCEM

Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa, a także możliwości członków rodzin zastępczych.

Indywidualne zajęcia ze szkoleniowcami odbywają się przynajmniej raz w miesiącu, tj. ok 2 jednostek szkoleniowych w zależności od indywidualnych potrzeb.

Sesja treningowa – może na nią się składać jeden pełen trening (45 minut) lub kilka krótkich, rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które stanowią w sumie sesję przewidzianą w programie.

1. Szkolenie psa w wieku dwóch – czterech miesięcy:

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- reakcja na imię;
- chodzenie na luźnej smyczy;
- jedzenie na komendę „jedz”;
- siadanie;
- warowanie;
- komenda „biegaj”, „wolny” (zwolnienie z komendy, koniec ćwiczenia);
- komenda „siad”;
- przywołanie do opiekuna.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki:

- ćwiczenie załatwiania się na dworze;
- uczenie zostawania samemu w domu;
- zapoznanie z różnymi podłogami;
- przyzwyczajenie do obroży i smyczy;
- wdrożenie do zabiegów pielęgnacyjnych (szczotkowania, oglądania zębów, uszu, oczu itd.);
- jazda w samochodzie;
- kształcenie nawyków niewchodzenia na meble i niegryzienia sprzętów domowych, ubrań, butów itd.;
- nauka nieskakania na ludzi;
- kształtowanie odpowiedniego zachowania w kontaktach z obcymi ludźmi;
- jazda w windzie;
- właściwe chodzenie po schodach;
- spacerowanie na smyczy po ulicach o umiarkowanym ruchu;
- wyuczenie bezpiecznych kontaktów z innymi psami.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- szczegółowy instruktaż w sprawach opieki i wychowania szczeniaka;
- wyposażenie w wyprawkę, książeczkę zdrowia;
- zaopatrzenie w materiały edukacyjne z jednostki szkolącej;

- kontakt z lekarzem weterynarii;
- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach.

2. Szkolenie psa w wieku pięciu – siedmiu miesięcy:

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- utrwalenie wcześniejszych komend: komenda „wstań”; komenda „stój”; komenda „przynieś” – (różne przedmioty); komenda „waruj”;
- nauka obojętnego mijania innych psów i ludzi.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- nauka załatwiania się w wyznaczonym miejscu;
- chodzenie na luźnej smyczy (nauka nieciągnięcia na smyczy);
- zatrzymywanie się i stanie;
- rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- wdrożenie do chodzenia w kagańcu;
- prawidłowe wchodzenie i jazda w różnych środkach komunikacji;
- przechodzenie różnymi wiaduktami i podziemnymi przejściami;
- zapoznanie z różnymi rodzajami nawierzchni (kratki, żwir, asfalt, śliskie płytki itd.);
- chodzenie po ażurowych schodach;
- zaznajamianie się z nietypowymi sytuacjami – dziwnie wyglądający ludzie (np. z dużymi torbami, o kulach, księża, poruszający się na wózkach inwalidzkich itd.);
- spacer w miejscach o natężonym ruchu, dziwnymi przedmiotami jak flagi, mikrofony, głośniki, uliczni grajkowie, uliczne roboty budowlane, odgłosy śmieciarki itd.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- zapoznanie z kompleksowym programem szkolenia psa;
- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach.

3. Szkolenie psa w wieku ośmiu – dwunastu miesięcy:

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- doskonalenie umiejętności z posłuszeństwa podstawowego;
- przyzwyczajanie do zatrzymania na przejściach dla pieszych i schodach w górę i w dół;
- niereagowanie na inne psy;
- obojętność na pokarmy rozłożone na drodze.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- poruszanie się po ulicach o dużym natężeniu ruchu, przyzwyczajanie do chodzenia w tłumie ludzi, do hałasu i różnych bodźców zapachowych;
- jazda pociągami, nauka wchodzenia i wychodzenia z pociągu;
- poruszanie się schodami i platformami ruchomymi;
- centra handlowe, kafejki, teatry, kino, jeśli jest okazja.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie powstałych problemów;
- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach.

4. Szkolenie psa w wieku dwunastu – czternastu miesięcy (dotyczy sytuacji, gdy pies nie przejdzie testów dojrzałości w wieku dwunastu miesięcy, a dobrze rokuje. Brakuje mu jednak umiejętności społecznych bądź potrzebuje więcej czasu do opanowania materiału):

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- doskonalenie umiejętności z posłuszeństwa podstawowego;
- praca w obszarach, w których są braki.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki: zgodnie z zaleceniami instruktora. Praca z indywidualnym planem dostosowanym do rodzaju problemów i potrzeb danego psa.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie powstałych problemów;
- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach;
- indywidualne zalecenia w obszarach, które wymagają dodatkowej pracy.

IV. Standard

**Hodowla oraz pozyskiwanie psów
do szkolenia na psy przewodniki**

1. Analiza rozwiązań hodowlanych w innych szkołach psów przewodników

Analizę przeprowadzono w oparciu o informacje i materiały zebrane za pośrednictwem krótkiej ankiety wystosowanej do 22 europejskich szkół psów przewodników w większości zrzeszonych w IGDF oraz uzyskane podczas wizyt studyjnych. Wybrano szkoły europejskie z uwagi na najbardziej zbliżone do polskich warunków działania pod względem kulturowym, ekonomicznym i społecznym. W ankiecie znalazły się pytania o źródła pozyskiwania psów do szkolenia oraz do hodowli, szkolone rasy, krzyżówki międzyrasowe, a także zasady i wiek kwalifikacji szczeniąt do programu szkoleniowego. Na ankietę odpowiedziało 14 szkół.

Podsumowanie zebranych informacji:

- 1) Zdecydowana większość ankietowanych szkół prowadzi hodowlę w oparciu o materiał genetyczny z własnej hodowli lub pozyskany z hodowli psów przewodników prowadzonych przez duże szkoły zrzeszone w IGDF. W następnej kolejności jako źródło pozyskania psów do szkolenia wskazano zakup w hodowlach zrzeszonych w FCI, w trzech przypadkach inne pochodzenie. Część szkół pozyskuje psy z kilku miejsc jednocześnie – są to z reguły własna hodowla i inne szkoły.
- 2) Niemal wszystkie szkoły wskazały labrador retrievera jako główną szkoloną rasę. W następnej kolejności wymieniano golden retrievera. Wśród szkolonych ras jako pojedyncze przypadki znalazły się pudel standardowy, owczarek belgijski malinois, curly coated retriever oraz krzyżówki wyżej wymienionych ras.
- 3) Kwalifikacja szczeniąt do programu szkoleniowego odbywa się w oparciu o ocenę zdrowia, behawioru oraz na podstawie przeprowadzanych testów (wymienia się tutaj BCL i test Volharda). Do szkolenia specjalistycznego wybiera się psy wolne od dysplazji biodrowej i łokciowej oraz po badaniach klinicznych oczu i serca.

Rekomendacje zastosowania rozwiązań w polskich warunkach:

- 1) Krajowe szkoły psów przewodników winny dążyć do stworzenia własnych programów hodowlanych opartych na sprawdzonym i odpowiednio dobranym materiale genetycznym. Za taki uznać należy psy zakupione w renomowanych szkołach prowadzących hodowlę ukierunkowaną na cechy psa – przewodnika osoby niewidomej.
- 2) Przy braku możliwości prowadzenia własnej hodowli za rekomendowane źródło pozyskania zwierząt do szkolenia uznać należy ich zakup:
 - a) w hodowlach zrzeszonych w Związku Kynologicznym w Polsce (ZKwP),
 - b) w hodowlach zagranicznych wydających rodowody: Federation Cynologique Internationale (FCI), American Kennel Club (AKC), Kennel Club in the United Kingdom (KC) lub innej organizacji uznawanej przez FCI.

Rasą zdecydowanie rekomendowaną do pracy w charakterze psa przewodnika osoby niewidomej jest labrador retriever, który, jak wynika z zebranego materiału, dominuje pośród innych ras. Aby jednak nie ograniczać szkół w prowadzonej działalności szkoleniowej, nie ma przeszkód, by wykorzystać do szkolenia inne rasy – w szczególności z grupy retrieverów czy też niektóre owczarki. Jeśli szkoła zdecyduje się na krzyżowanie ras, winny być one prowadzone na sprawdzonym

materiale genetycznym pochodzącym z hodowli psów przeznaczonych do pełnienia roli psa
– przewodnika:

- 3) Potomstwo uzyskane z takich kojarzeń nie powinno być dalej rozmnażane, zaś psy niewykorzystane w programie szkoleniowym muszą być bezwzględnie pozbawione możliwości dalszego rozmnażania się.

2. Źródła pozyskiwania psów do programu szkoleniowego

Szkoła psów przewodników może pozyskiwać szczenięta oraz młode psy do programu szkoleniowego z następujących źródeł:

- a) własnego programu hodowlanego,
- b) hodowli prowadzonej przez inne szkoły psów przewodników,
- c) w formie zakupu lub darowizny z hodowli psów rasowych albo od osoby prywatnej.

Własny program hodowlany

Zasady prowadzenia własnej hodowli, doboru zwierząt do hodowli, sposób prowadzenia dokumentacji, określa punkt 7 niniejszego standardu.

Hodowla prowadzona przez inną szkołę psów przewodników

Psy pozyskane z hodowli prowadzonych przez szkoły psów przewodników winny wywodzić się z linii psów przewodników, a ich pochodzenie powinno być udokumentowane co najmniej trzy pokolenia wstecz.

Zakup lub darowizna z hodowli psów rasowych albo od osoby prywatnej

W przypadku zakupu szczeniąt/młodych psów rekomenduje się krajowe i zagraniczne hodowle psów rasowych zrzeszone w FCI oraz organizacjach partnerskich.

- a) nie można przyjąć do programu szkoleniowego szczeniąt/młodych psów o pochodzeniu nieudokumentowanym rodowodem FCI /metryką,
- b) wymagania w zakresie zdrowia dla szczeniąt/młodych psów przyjmowanych do programu szkoleniowego określa pkt 4 niniejszego standardu,
- c) w przypadku przyjęcia do programu szkoleniowego szczenięcia/młodego psa ofiarowanego w postaci darowizny, należy stosować procedury podobne jak przy zakupie.

Umowa kupna psa powinna zawierać co najmniej następujące elementy:

- dokładne oznaczenie stron umowy,
- określenie przedmiotu umowy to jest wskazanie cech identyfikujących psa, takich jak nazwa nadana w hodowli, przydomek hodowcy, płeć, sposób znakowania i jego numer, data urodzenia, dane rodziców,
- informacje o wykonanych szczepieniach i profilaktyce przeciw pasożytniczej, informacje o ogólnej kondycji zwierzęcia,
- ustalenie ceny, sposób i termin jej zapłaty,
- wyniki badań, jeśli były wykonywane w trakcie pobytu psa u hodowcy.

Załącznikami do umowy są obligatoryjnie:

- dokument potwierdzający pochodzenie psa, książeczka zdrowia, paszport z wpisami lekarza o wykonanych szczepieniach i badaniach,
- inne oryginalne dokumenty oraz nośniki danych potwierdzające wykonanie badań.

3. Wymagania zdrowotne psów przyjmowanych do programu szkoleniowego

Wymagania zdrowotne dla psów przyjmowanych do programu szkoleniowego czyli dla psów, które w przyszłości mają uzyskać status psa przewodnika, zależą od wieku, w jakim trafiają one do szkoły. Zakłada się, iż do programu szkoleniowego mogą być przyjęte psy (szczenięta oraz psy młode) w wieku od 7 tygodni do 14 miesięcy.

Szczegółowe wymagania dla poszczególnych grup wiekowych przedstawiają się następująco:

- 1) Szczenięta w wieku **7–12 tygodni** zakupione od hodowców, poza znakowaniem oraz dokumentami potwierdzającymi pochodzenie, winny posiadać:
 - a) książeczkę zdrowia zawierającą wpisy lekarza weterynarii potwierdzające prowadzenie profilaktyki przeciw pasożytniczej oraz wykonanie minimum pierwszego szczepienia, a także wpisy związane z ewentualnym leczeniem oraz wyniki wykonanych w związku z tym badań,
 - b) kopie wyników badań genetycznych rodziców, chyba że wykonanie badania i jego wynik są potwierdzone wpisem do metryki lub innego dokumentu zaświadczonego pochodzenie szczenięcia lub jego rodziców,
 - c) kopie badań klinicznych rodziców (oczu, serca oraz innych), jeśli były wykonane i nie utraciły ważności.
- 2) Psy w wieku powyżej **12 tygodni, nie starsze jednak niż 6 miesięcy**, poza spełnieniem warunków, o których mowa powyżej w pkt. 1, powinny posiadać w książeczce zdrowia/paszporcie wpisy lekarza weterynarii potwierdzające wykonanie kolejnych szczepień oraz kontynuację polityki przeciw pasożytniczej.
- 3) Psy w wieku pomiędzy **6 a 9 miesięcy** mogą być przyjęte do programu wyłącznie po wykonaniu wstępnego prześwietlenia stawów biodrowych, z opisem „stawy prawidłowe do wieku”.
- 4) Psy w wieku pomiędzy **9 a 12 miesięcy** można przyjąć do programu tylko po wykonaniu wstępnego prześwietlenia stawów biodrowych oraz stawów łokciowych, z opisem „stawy prawidłowe do wieku”.
- 5) Psy w wieku **powyżej 12 miesięcy, nie starsze jednak niż 14 miesięcy** kwalifikują się do programu jedynie po wykonaniu prześwietlenia stawów biodrowych oraz stawów łokciowych z wynikiem HD– A lub B, ED 0/0. Przyjęcie do programu szkoleniowego psa w wieku powyżej 12 miesięcy traktować należy jako wyjątek.

Opis badania radiologicznego powinien być wykonany przez lekarza specjalistę radiologa. W przypadku wątpliwości wyniku, opis badania należy skonsultować z lekarzem specjalistą upoważnionym przez Związek Kynologiczny w Polsce do odczytywania zdjęć rentgenowskich układu chrzęstno-kostnego. W przypadku rozbieżności opinii, decyduje stanowisko lekarza rekomendowanego przez ZKwP.

4. Pies przewodnik – rekomendowane rasy, wymagania zdrowotne

Na podstawie przeprowadzonej analizy rekomenduje się do pracy w charakterze psa przewodnika osoby z niepełnosprawnością wzroku następujące rasy psów:

- 1) Labrador retriever.
- 2) Golden retriever.
- 3) Chesapeake bay retriever.
- 4) Pozostałe retrievery.
- 5) Owczarek niemiecki oraz niektóre inne rasy owczarków.

W dążeniu do osiągnięcia jak najwyższych standardów w zakresie zdrowia psa, ustala się następujące wymagania zdrowotne dla psów przyjętych do programu szkoleniowego oraz ich rodziców:

1) Labrador retriever

a) wymagania dla **rodziców przyszłych psów przewodników**:

- badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD–A, HD–B, ED 0/0,
- badania genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku PRCD/PRA i EIC z wynikiem – czysty,
- wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

b) wymagania dla **przyszłych psów przewodników**:

- badanie radiologiczne w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych z wynikiem:
 - prawidłowe stawy biodrowe i łokciowe w przypadku badania RTG wykonanego pomiędzy 9–12 miesiącem życia,
 - HD–A, HD–B, ED 0/0 w przypadku badania wykonanego po 12 miesiącu życia,
- obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

2) Golden retriever

a) wymagania dla **rodziców przyszłych psów przewodników**:

- badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD–A, HD–B, ED 0/0,
- badania genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku PRA–1, PRA–2 z wynikiem – czysty,
- wskazane badanie genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku ichtiozy z wynikiem – czysty,
- wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

b) wymagania dla **przyszłych psów przewodników**:

- badanie radiologiczne w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych z wynikiem:
 - prawidłowe stawy biodrowe i łokciowe w przypadku badania RTG wykonanego pomiędzy 9–12 miesiącem życia,

- HD–A, HD–B, ED 0/0 w przypadku badania wykonanego po 12 miesiącu życia,
- obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

3) Chesapeake Bay retriever

a) wymagania dla **rodziców przyszłych psów przewodników**:

- badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD–A, HD–B, ED 0/0,
- badanie genetyczne minimum jednego rodzica w kierunku PRCD/PRA i EIC z wynikiem – czysty,
- wskazane badanie genetyczne minimum jednego w kierunku hiperurikozurii z wynikiem – czysty,
- wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

b) wymagania dla **przyszłych psów przewodników**:

- badanie radiologiczne w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych z wynikiem:
 - prawidłowe stawy biodrowe i łokciowe w przypadku badania RTG wykonanego pomiędzy 9–12 miesiącem życia
 - HD–A, HD–B, ED 0/0 w przypadku badania wykonanego po 12 miesiącu życia,
- obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

4) Pozostałe retrievery oraz owczarki

a) wymagania dla **rodziców przyszłych psów przewodników**:

- biorąc pod uwagę ich niewielki udział w populacji psów przewodników – badanie w kierunku dysplazji stawów biodrowych (HD) i łokciowych (ED) z wynikiem dopuszczającym do hodowli, preferowany wynik: HD–A, HD–B, ED 0/0,
- wskazane badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych,
- w przypadku psów rasy curly coated retriever i flat coated retriever należy uwzględnić, przy decyzji o wyborze szczenięcia tej rasy, dużą częstotliwość występowania nowotworów znacznie skracających długość życia psów tych ras w wielu liniach.

b) wymagania dla **przyszłych psów przewodników**:

- badanie radiologiczne w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych z wynikiem:
 - prawidłowe stawy biodrowe i łokciowe w przypadku badania RTG wykonanego pomiędzy 9–12 miesiącem życia,
 - HD–A, HD–B, ED 0/0 w przypadku badania wykonanego po 12 miesiącu życia,
- dla psów rasy curly coated retriever – badanie genetyczne co najmniej jednego z rodziców w kierunku zapaści wysiłkowej (EIC) z wynikiem – czysty,
- obowiązkowe badanie okulistyczne i kardiologiczne z wynikiem – brak objawów chorobowych.

Opis badania radiologicznego winien być wykonany przez lekarza specjalistę radiologa. W przypadku wątpliwości wyniku, opis badania należy skonsultować z lekarzem specjalistą upoważnionym przez Związek Kynologiczny w Polsce do odczytywania zdjęć rentgenowskich układu chrzęstno-kostnego. W przypadku rozbieżności orzeczeń decyduje opinia lekarza rekomendowanego przez ZKwP.

5. Współpraca szkoły psów przewodników z hodowcami

W przypadku, gdy źródłem pozyskania szczeniąt/młodych psów do programu szkoleniowego jest ich zakup, rekomenduje się stałą współpracę z wybranymi krajowymi hodowlami. Przy wyborze hodowcy/hodowli szkoła kieruje się następującymi kryteriami:

1) Hodowca:

- a) jest członkiem ZKwP,
- b) posiada w dorobku hodowlanym psy pracujące – preferowane asystujące,
- c) prawidłowo prowadzi dokumentację hodowlaną i na wniosek organizacji udostępnia ją do wglądu oraz sporządza kopie dokumentów,
- d) decydując się na współpracę umożliwia organizacji przeprowadzenie audytu hodowli, testów szczeniąt oraz ocenę psychiki ich rodziców lub co najmniej matki.

2) Hodowla jest prowadzona zgodnie z prawem polskim oraz przepisami wewnętrznymi ZKwP.

Audyt hodowli, o którym mowa w punkcie 1d, przeprowadza przedstawiciel szkoły psów przewodników, z której sporządza się protokół zawierający co najmniej następujące informacje:

- datę i miejsce sporządzenia,
- imię i nazwisko hodowcy oraz jego przydomek hodowlany,
- krótki opis warunków panujących w hodowli,
- ocenę prowadzonej dokumentacji hodowlanej,
- podpisy osób uczestniczących w czynnościach.

Jeden egzemplarz protokołu otrzymuje hodowca, drugi dołącza się do dokumentacji znajdującej się w szkole psów przewodników.

6. Zasady prowadzenia przez szkołę psów przewodników własnej hodowli

Szkoła, zamierzająca rozpocząć własny program hodowlany, pozyskuje suki hodowlane oraz reproduktory o cechach predestynowanych do pracy psa przewodnika ze szkół prowadzących hodowlę ukierunkowaną na psy przewodniki albo o pochodzeniu udokumentowanym rodowodem FCI lub rodowodem uznawanym przez FCI. Dopuszcza się wprowadzenie do programu hodowlanego wyselekcjonowanych suk pozyskanych spośród psów przeznaczonych do programu szkoleniowego pod warunkiem, że spełniają kryteria opisane powyżej.

Szkoły mogą pozyskiwać do współwłasności zarówno suki hodowlane jak i reproduktory. Instytucja może też przystępować do programów hodowlanych prowadzonych przez zagraniczne ośrodki specjalizujące się w hodowli psów przewodników.

Ogólne zasady, jakich należy przestrzegać i jakimi powinna kierować się szkoła prowadząca własną hodowlę psów przeznaczonych do pełnienia roli psa przewodnika:

- 1) Szkoła prowadzi racjonalną gospodarkę hodowlaną w zakresie rozmnażania posiadanych psów.
- 2) Nadzór nad sukami hodowlanymi i reproduktorami oraz opieka weterynaryjna nad rozrodem zwierząt powinna być prowadzona przez lekarza weterynarii specjalizującego się w rozrodzie zwierząt.
- 3) Przed dopuszczeniem do rozrodu psy winny:
 - a) osiągnąć wiek 15 miesięcy dla reproduktora i 18 miesięcy dla suki hodowlanej,
 - b) spełniać wymagania zdrowotne dla rodziców psów przewodników określone w pkt 5 standardu, z tym zastrzeżeniem, iż badania okulistyczne i kardiologiczne są obowiązkowe, a ich wynik powinien być potwierdzony certyfikatem; do hodowli dopuszcza się wyłącznie zwierzęta zdrowe; w miarę możliwości finansowych szkoły wskazane jest rozszerzenie zakresu badań genetycznych,
 - c) spełniać – w przypadku psów posiadających rodowody FCI lub uznawane przez FCI – wymagania hodowlane określone Regulaminem Hodowli Psów Rasowych ZKwP.
- 4) Dla suk hodowlanych oraz reproduktorów zalecane jest wykonanie badania profilu DNA.
- 5) Dla suk hodowlanych dopuszcza się jeden miot w roku kalendarzowym do ukończenia 6 roku życia.
- 6) Po zakończeniu okresu rozrodczego suki hodowlane poddawane są zabiegowi kastracji. Szkoła zapewnia emerytowanym sukom hodowlanym utrzymanie i opiekę weterynaryjną do końca ich życia. Placówka może w pierwszej kolejności przekazać emerytowaną sukę hodowlaną w ramach nieodpłatnej adopcji wolontariuszom, którzy się nią opiekowali. Umowa adopcyjna winna zawierać zobowiązanie do zapewnienia zwierzęciu godziwych warunków życia, opieki weterynaryjnej oraz pochówku. W momencie, gdy sukę adoptuje wolontariusz, który opiekował się nią wcześniej, na jego życzenie zapis adopcyjny może zostać umieszczony w umowie o sprawowanie opieki wolontaryjnej nad suką hodowlaną.
- 7) Rekomendowane jest użycie do hodowli reproduktorów (lub ich nasienia) wywodzących się z linii psów przewodników.

- 8) Dopuszczalne jest użycie reproduktorów spełniających warunki określone Regulaminem Hodowli Psów Rasowych ZKwP.
- 9) Nie ogranicza się wieku reproduktorów.
- 10) Szkoła posiadająca własny program hodowlany zobowiązana jest prowadzić dokumentację hodowlaną, na którą składają się między innymi:
 - a) dokumenty związane z pochodzeniem rodziców i ich stanem zdrowia, w tym wyniki przeprowadzonych badań,
 - b) ocena temperamentu rodziców,
 - c) historia krycia: data, częstotliwość, rodzaj (naturalne, sztuczna inseminacja),
 - d) historia porodów: data, rodzaj, czas trwania, (siłami natury, cesarskie cięcie),
 - e) informacje dotyczące żywo urodzonych szczeniąt (liczba, płeć, umaszczenie, waga),
 - f) informacje dotyczące martwo urodzonych szczeniąt (liczba, płeć, umaszczenie),
 - g) historia miotu: zdrowie, waga, odrobaczenia, szczepienia, data odstawienia od matki,
 - h) informacje o szczeniętach padłych po urodzeniu,
 - i) informacje o widocznych oraz ujawnionych wadach, w tym dziedzicznych,
 - j) informacje o sukcesach szczeniąt.

Okres przechowywania dokumentacji wynosi nie mniej niż 10 lat. Nie dotyczy to ksiąg hodowlanych, które przechowuje się przez cały okres istnienia szkoły.

- 11) Jeśli brak jest przeciwwskazań zdrowotnych i behawioralnych, wszystkie szczenięta urodzone w hodowli powinny zostać przyjęte do programu szkoleniowego lub do programu hodowlanego.

7. Opieka weterynaryjna

Opieka weterynaryjna rozumiana jest jako zespół działań podejmowanych dla zapewnienia dobrostanu i bezpieczeństwa zdrowotnego psów w czasie od narodzin albo przyjęcia do programu szkoleniowego lub hodowlanego, do czasu emerytowania.

- 1) Współpraca szkoły psów przewodników z zakładami leczniczymi dla zwierząt:
 - a) preferowana jest stała współpraca szkoły z lekarzem weterynarii posiadającym wiedzę i doświadczenie w opiece nad psami przewodnikami, o ile miejsce pobytu psa nie utrudnia dostępności do takiego lekarza,
 - b) w przypadku sprawowania opieki nad psem przez kilku lekarzy weterynarii, oceny stanu zdrowia psa przed rozpoczęciem szkolenia specjalistycznego oraz przed przekazaniem psa osobie z niepełnosprawnością wzroku dokonuje lekarz stale współpracujący ze szkołą w oparciu o zgromadzoną dokumentację medyczną,
 - c) jeśli szkoła posiada własny program hodowlany, zabiegi związane z rozrodem oraz opiekę nad sukami hodowlanymi i reproduktorami powinien sprawować lekarz weterynarii – specjalizujący się w dziedzinie rozrodu,
 - d) w zakresie badań specjalistycznych wskazana jest współpraca z kliniką weterynaryjną dysponującą sprzętem diagnostycznym oraz specjalistyczną kadrą lekarską,
 - e) opisy badań radiologicznych wymaganych w procesie szkolenia psa są wykonywane zgodnie z wymaganiami określonymi w punkcie 4 „Wymagania zdrowotne dla szczeniąt/młodych psów przyjmowanych do programu szkoleniowego” niniejszego standardu,
 - f) badania laboratoryjne, testy genetyczne oraz inne wykonują specjalistyczne weterynaryjne laboratoria diagnostyczne.
- 2) Opieka weterynaryjna nad szczeniętami i psami w trakcie szkolenia obejmuje:
 - a) profilaktykę (szczepienia, profilaktyka przeciwko pasożytom wewnętrznym i zewnętrznym, suplementacja) zgodnie z aktualnymi zaleceniami Światowego Stowarzyszenia Lekarzy Weterynarii Małych Zwierząt (WSAVA) – jeżeli sytuacja zdrowotna i epidemiologiczna nie będzie wymagała modyfikacji ogólnych standardów (do oceny przez lekarza weterynarii opiekującego się danym zwierzęciem),
 - b) rutynową, okresową ocenę ogólnego stanu zdrowia i kondycji psa,
 - c) ocenę stanu zdrowia psa przed rozpoczęciem szkolenia specjalistycznego; lekarz weterynarii stwierdza brak przeciwwskazań do pracy, orzeczenie wydawane jest w oparciu o wyniki badań radiologicznych, genetycznych oraz ocenę ogólnego stanu zdrowia,
 - d) ocenę stanu zdrowia psa przed przekazaniem psa klientowi stwierdzającą brak przeciwwskazań do pracy w charakterze psa przewodnika oraz potwierdzającą, iż w momencie badania pies nie wykazuje oznak choroby,
 - e) opiniowanie o przydatności do szkolenia lub jego kontynuacji w przypadku wystąpienia chorób, o których mowa w pkt. 8 standardu,
 - f) zabiegi lecznicze w przypadku stwierdzenia choroby,
 - g) niezbędne zabiegi chirurgiczne, w tym kastrację,

- h) badania radiologiczne stawów biodrowych i łokciowych. Opis badania powinien być wykonany przez lekarza weterynarii upoważnionego przez Związek Kynologiczny w Polsce do odczytywania zdjęć rentgenowskich układu chrzęstno-kostnego,
 - i) badania genetyczne, parazytologiczne, testy alergologiczne wykonywane przez laboratoria zewnętrzne,
 - j) badania specjalistyczne wykonywane przez lekarzy weterynarii specjalizujących się w danej dziedzinie.
- 3) Zadania szkoły psów przewodników w zakresie opieki weterynaryjnej przed i po przekazaniu psa klientowi – obejmują czas od przyjęcia psa do programu szkoleniowego do przekazania go klientowi, a w uzasadnionych przypadkach również okres pobytu psa u klienta. Do obowiązków szkoły psów przewodników w zakresie opieki weterynaryjnej należy w szczególności:
- a) prawidłowo prowadzona profilaktyka (szczepienia i profilaktyka przeciw pasożytnicza) przez okres od zakupu do przekazania wyszkolonego psa,
 - b) przekazanie klientowi psa z wykonanym badaniem w kierunku dysplazji stawów biodrowych i łokciowych,
 - c) przekazanie klientowi psa z wykonanymi badaniami klinicznymi oczu i serca,
 - d) wycofanie psa ze szkolenia w przypadku diagnozy lekarza współpracującego, stwierdzającej niemożność kontynuowania nauki lub dalszej pracy w charakterze psa przewodnika osoby z niepełnosprawnością wzroku,
 - e) wykonanie badania klinicznego psa i uzyskanie zaświadczenia o jego dobrym stanie zdrowia w okresie ostatniego tygodnia przed przekazaniem psa osobie z niepełnosprawnością wzroku. W zaświadczeniu lekarz weterynarii stwierdza ogólny stan zdrowia badanego psa, jego wagę oraz wykonanie szczepień profilaktycznych i przeciwko wściekliźnie,
 - f) kontrola wagi i ogólnej kondycji psa,
 - g) finansowanie kosztów badań specjalistycznych wykonywanych przez klienta na zlecenie organizacji szkolącej.
- 4) Obowiązki klienta w zakresie opieki weterynaryjnej od przekazania do osiągnięcia przez psa wieku emerytalnego lub wycofania z pracy:
- a) powiadomienie szkoły o wszelkich zdarzeniach pozostających w bezpośrednim lub pośrednim związku ze zdrowiem psa,
 - b) zapewnienie psu profilaktyki w postaci wykonywania szczepień i ochrony przeciw pasożytniczej według wskazań lekarza weterynarii opiekującego się psem,
 - c) ponoszenie kosztów leczenia w przypadku choroby psa,
 - d) nie rzadziej niż raz w roku obowiązek przesłania zaświadczenia od prowadzącego lekarza weterynarii o ogólnym stanie zdrowia psa przewodnika, wykonywaniu profilaktyki, jego wagi, problemów zdrowotnych, które wystąpiły w ostatnim roku, do organizacji będącej właścicielem psa,
 - e) wykonanie badań zleconych przez szkołę na jej koszt.

5) Identyfikacja psów:

- a) wszystkie psy będące własnością szkoły muszą być oznakowane mikrochipem,
- b) w przypadku wykonania przez hodowcę znakowania jedynie za pomocą tatuażu, obowiązek oznakowania psa mikrochipem spoczywa na szkole psów przewodników; znakowanie należy wykonać przed przekazaniem psa klientowi,
- c) mikrochip powinien być zarejestrowany w bazie co najmniej ogólnopolskiej, a jako właściciela psa należy wskazać szkołę psów przewodników.

8. Wycofanie psa z programu szkoleniowego.

Decyzję o wycofaniu psa z programu szkoleniowego, hodowlanego lub z pracy podejmuje szkoła psów przewodników.

Jeśli wycofanie psa z programów lub z pracy następuje ze względów zdrowotnych, szkoła podejmując decyzję kieruje się pisemną opinią lekarza weterynarii.

- 1) Lekarz weterynarii bezwzględnie nakazuje wycofanie psa z programu szkolenia lub z pracy, w przypadku zdiagnozowania jednej z poniższych chorób:
 - a) dysplazja stawów biodrowych,
 - b) dysplazja stawów łokciowych,
 - c) zerwanie więzadła krzyżowego przedniego,
 - d) padaczka,
 - e) choroby oczu prowadzące do osłabienia lub utraty wzroku,
 - f) niewydolność trzustki,
 - g) głuchota,
 - h) oraz inne, jeśli uniemożliwiają one psu pracę.

Opinia lekarza weterynarii jest wiążąca w przypadku zdiagnozowania powyższych chorób.

- 2) Lekarz weterynarii może zalecić wycofanie psa z programu szkoleniowego lub z pracy, w przypadku zdiagnozowania również jednej z poniższych chorób:
 - a) alergia,
 - b) problemy ortopedyczne, mogące utrudniać w przyszłości poruszanie się psa (do oceny stopnia ryzyka przez lekarza weterynarii prowadzącego lub specjalizującego się w ortopedii),
 - c) osteochondroza,
 - d) martwica chrzęstno-kostna,
 - e) pokastracyjne nietrzymanie moczu,
 - f) inne, utrudniające psu pracę lub znacząco podnoszące koszt utrzymania psa.

W przypadku braku predyspozycji do pracy w charakterze psa przewodnika zaleca się w pierwszej kolejności rozważyć możliwość wykorzystania psa do zajęcia w innym charakterze.

W razie konieczności oddania psa do adopcji trzeba stosować następujące zasady:

- a) jeśli zwierzę osiągnęło dojrzałość płciową (zarówno suka jak i pies), przed adopcją należy je wykastrować,
- b) kiedy wiek zwierzęcia nie pozwala na przeprowadzenie zabiegu kastracji, szkoła umieszcza w umowie klauzulę zobowiązującą do nierozmnażania go oraz do wykonania zabiegu kastracji do 15 miesiąca życia.

Wycofanie psa z innych powodów niż zdrowotne oraz zasady przeprowadzenia procesu adopcyjnego psa reguluje standard „Szkoła psów przewodników zasady funkcjonowania”.

9. Postępowanie w celu ustalenia przyczyny śmierci psa

W przypadku śmierci psa w czasie od przyjęcia do programu szkoleniowego do emerytowania, opiekun niezwłocznie powiadamia o tym szkołę psów przewodników.

Jeśli śmierć nastąpiła z nieustalonych przyczyn, opiekun po powiadomieniu szkoły i w oparciu o jej decyzję zleca wykonanie sekcji zwłok psa oraz dostarcza do szkoły protokół z jej przeprowadzenia.

Zdiagnozowanie choroby lub wystąpienie stanu będącego bezpośrednią przyczyną zgonu psa zwalnia z obowiązku wykonania sekcji zwłok.

Jeżeli przyczyną śmierci psa była wada wrodzona lub dziedziczna, szkoła powiadamia o tym fakcie hodowcę.

Opiekun psa lub klient wskazuje w dokumentacji medycznej szkołę będącą właścicielem psa, jako podmiot uprawniony do udostępniania dokumentacji medycznej i uzyskiwania informacji związanych z psem i stanem jego zdrowia.

Zasady pochówku psa reguluje standard „Szkoła psów przewodników zasady funkcjonowania”.

V. Standard

Szkolenie psów przewodników

1. Analiza zagranicznych rozwiązań

Analiza struktury światowych szkół dla psów przewodników, a w szczególności biorąc pod uwagę europejskie szkoły, pozwala określić wyszkolenie psa przewodnika jako złożony proces, na który składa się 2 lata intensywnej pracy danego psa i wielu osób zaangażowanych w ten cykl. Jego przebieg można rozszerzyć również na czas jeszcze przed narodzeniem się szczenięcia, aż do jego emerytury i śmierci.

Poziom zaawansowania w tematykę szkolenia PP w różnych krajach jest na różnym poziomie: rozpoczynając od szkół liderów, poprzez szkoły, które funkcjonują i ciągle pogłębiają swoją specjalizację, aż po ośrodki, które dopiero rozpoczynają działalność w tej dziedzinie i borykają się z różnymi problemami. Bazując głównie na szkołach europejskich, które najbardziej zbliżone są do polskich warunków, tak pod względem kulturowym, ekonomicznym i społecznym, można nakreślić ścieżkę kształcenia psa przewodnika.

Proces szkolenia rozpoczyna się już od szczenięcia, czyli od 8 tygodnia życia psa, gdy trafia ono do wolontariusza (rodziny zastępczej). Tam pod stałą opieką i w ciągłym kontakcie z jednostką szkolącą, ze szkoleniowcem przypisanym do danego psa, szceniak opanowuje podstawy socjalizacji, bytności w domu, obycia w mieście, a następnie podstawy posłuszeństwa i wielu umiejętności potrzebnych w przyszłości do pełnienia funkcji psa przewodnika. W tym czasie pies poddawany jest różnym testom oceniającym, kwalifikującym, sprawdzającym, które mają pomóc w wyborze jak najlepszego kandydata na PP. Najczęściej testy te są przeprowadzane w wieku 7 tygodnia życia psa, następnie w połowie przebywania u wolontariusza i na koniec takiego pobytu, czyli w wieku około 12 miesięcy, przed przekazaniem psa do szkolenia specjalistycznego. Porównując szkolenie w systemie kennelowym i domowym, z całą pewnością można uznać system domowy za przewyższający pod wieloma względami. Mianowicie pies nadal przebywa w domu i nie zatracza wyuczonych zdolności funkcjonowania w takim środowisku, jest w stałym kontakcie i pod opieką wyspecjalizowanej osoby, w sposób ciągły podtrzymuje się relacje człowiek – pies.

W wieku 12–14 miesięcy, zakwalifikowane zdrowotnie i charakterologicznie, psy odbierane są od rodzin wolontariackich i rozpoczynają najbardziej intensywny etap szkolenia w swoim życiu, gdyż właśnie od tej chwili podczas kształcenia specjalistycznego muszą opanować sztukę bycia dobrym psem przewodnikiem. Szkolenie specjalistyczne przewidziane jest na 6 do 12 miesięcy. Taka rozbieżność w długości nauki wynika przede wszystkim z potencjału danego psa, ale także z priorytetów, które dana szkoła preferuje. Tak więc są szkoły, które podczas szkolenia specjalistycznego koncentrują się tylko na opanowaniu typowych umiejętności PP i skupiają się na przyswojeniu ich przez psy w uprzęży, a już nie powtarzają umiejętności zdobytych u wolontariuszy, np. chodzenie do teatru, kina, ośrodka zdrowia itp., przez co okres ten można mocno skrócić. Z kolei inne szkoły zostawiają sobie margines czasowy, gdyż przewidują możliwość różnego tempa uczenia się psa, ewentualnych przerw w szkoleniu spowodowanych chorobą psa lub innymi przypadkami losowymi, powtarzają wszystkie umiejętności zdobyte u wolontariuszy, z tym, że pies jest już na uprzęży i pod okiem specjalisty opanowuje odpowiednie zachowanie się w różnych miejscach, także z użyciem sprzętu typu: uprząż, biała laska, a w dalszym etapie także gogle (przepaska na oczach u osoby prowadzonej przez psa).

Na szkolenie specjalistyczne składają się miesięczne bloki szkoleniowe, podczas których pies nabywa kolejnych niezbędnych umiejętności. W pierwszych miesiącach szkolenia specjalistycznego jest to zdolność opanowania pożądaných zachowań przez psa prowadzonego jeszcze przez szkoleniowca, który w zaawansowanym etapie zasłania oczy goglami i z pomocą białej laski wciela się w rolę osoby niewidomej i pozwala, aby pies go prowadził. Proces ten pozwala sprawdzić umiejętności nabyte przez psa, a także pokazuje, jakie sfery trzeba jeszcze z psem dopracować czy utrwalić. W końcowym etapie weryfikuje, na ile pies jest już gotowy do pełnienia swojej funkcji. Wyszkolone psy przewodniki przekazuje się osobom niewidomym najczęściej w wieku 18–24 miesięcy życia psa. Taki wiek wydaje się optymalny, gdyż pies jest w pełni dojrzały, zdążył się już wyciszyć oraz opanować i dobrze utrwalić umiejętności potrzebne do prowadzenia osoby niewidomej w różnych warunkach. Psa przewodnika należy przygotować tak, aby opanował wszystkie wyznaczone umiejętności zawarte w opracowanym standardzie, a nie tylko te, o których wiadomo, że przyszły klient będzie ich potrzebował – tak jak to stosują niektóre szkoły zagraniczne, przez co okres szkolenia specjalistycznego udaje się nieco skrócić.

Najbardziej słusznym wydaje się właśnie taki proces szkolenia specjalistycznego, gdzie pod opieką szkoleniowca pies przebywa znaczny czas, uczy się prowadzenia w uprzęży, utrwala te umiejętności, a w następnym etapie zaczyna się je sprawdzać. Pies prowadzi w zróżnicowanym środowisku, które wcześniej doskonale poznał i się z nim obył podczas pobytu u wolontariusza, a teraz zaczyna pracować w tych miejscach jako PP. Bardzo ważnym elementem jest właśnie okres szkolenia psa, kiedy szkoleniowiec chodzi w goglach, a pies wpaja sobie swoją bardzo ważną rolę życiową – prowadzenie osoby niewidomej. Im więcej czasu i w większej ilości miejsc, i w różnych warunkach pies przepracuje ten etap, tym lepiej utrwalone są jego umiejętności w zróżnicowanych warunkach, co powoduje efektywniejsze rezultaty jego pracy z osobą niewidomą. Z informacji z innych szkół można wywnioskować, iż etap ten jest przełożony z okresu chodzenia w goglach na czas przekazywania PP, który w takiej sytuacji przedłuża się nawet do 6 czy 8 tygodni.

Biorąc pod względ doświadczenia szkół zagranicznych i polskich, a także warunki polskie, słusznym wydaje się, aby proces specjalistycznego szkolenia PP, po uprzednim pobycie psa przez około 10–12 miesięcy u rodzin zastępczych zaangażowanych w szkolenie podstawowe psa, trwał 7–10 miesięcy, aby wyszkolony pies przewodnik nabyte i utrwalone umiejętności mógł wykorzystywać w jak najbardziej optymalny sposób u klienta.

2. Ocena i kwalifikacja szczenięcia do programu szkolenia – kandydat na psa przewodnika

Szczenięta i młodzię do programu szkolenia badamy i oceniamy podczas oceny wstępnej kwalifikującej do programu. Podczas badania, obserwacji podlegają cechy charakteru, zachowań społecznych i temperamentu, które mają wpływ na kwalifikację, tj.:

- 1) chęć współpracy z człowiekiem,
- 2) siła popędu, pogoni i łupu,
- 3) wytrwałość w dążeniu do celu,
- 4) skłonność do protestowania,
- 5) rozwiązywanie problemów i ich zapamiętywanie,
- 6) uległość,
- 7) szukanie wsparcia w człowieku,
- 8) zachowania dominujące, agresja, aktywność,
- 9) tendencje do rozpraszania się,
- 10) łatwość odnajdywania się w nowych sytuacjach.

Najlepszym momentem do wykonania testów na szczeniętach jest 7 tydzień życia, wtedy układ nerwowy szczenięcia jest w pełni rozwinięty. Następne dni i tygodnie mogą fałszować wyniki testów z uwagi na doświadczenia szczenięcia i wyuczone odpowiedzi na bodźce.

Szkoły psów przewodników, które chcą oceniać reakcje lękowe, przeprowadzają testy dopiero po 12 tygodniu, gdyż wtedy rozwojowo szczenięta gotowe są je manifestować.

Szkoły PP, kwalifikując psy do szkolenia, mogą posługiwać się testami gotowymi (policzalnymi) lub dokonać oceny przydatności poprzez opis cech i poddanie analizie dostępnych danych o szczeniętach i ich rodzicach lub starszym rodzeństwie.

Test, który będzie wykorzystywany do oceny przyszłych przewodników, musi spełnić podstawowe warunki:

- zadania powinny być tak dobrane, by prezentowane w nich cechy charakteru szceniąt były dobrze widoczne w badaniu, aby można je było zinterpretować i by potencjalnie korelowały z zachowaniem zwierząt w przyszłości;
- test musi być precyzyjny, tzn. najbardziej dokładny i prawidłowo wykonany, jak to możliwe;
- musi też być wykonany w możliwie jednakowych warunkach dla wszystkich badanych szczeniąt.

Kwalifikacja przez opis i analizę danych musi być dokładna i wykonywana przez osobę, która ma doświadczenie i kompetencje do jej przeprowadzenia. Opinia nie jest obiektywna, ponieważ opiera się na intuicji i umiejętności analizowania, ale u doświadczonych osób testujących ocena szczenięcia jest często dużo bardziej trafna, niż przeprowadzone gotowe testy policzalne. Można także stosować testy wypracowane przez szkołę psów przewodników, jeżeli zawierają wszystkie elementy do sprawdzenia wymienione w standardzie.

Oceny dokonuje osoba testująca – instruktor powołany przez jednostkę szkolącą do kwalifikacji szczeniąt do programu. Osoba testującą powinna posiadać wiedzę z zakresu oceny mentalnej psa i doświadczenie w doborze szczeniąt.

2.1. Szczenięta młodsze – ocena i test

W ocenianiu szczeniąt młodszych przyjmuje się, że najlepszym okresem na przeprowadzenie testu jest 7 tydzień życia. Szczenięta młodsze kwalifikujemy do 12 tygodnia życia. Oceny dokonuje się pojedynczo, ale także ważne jest zachowanie szczeniąt w środowisku, w którym się wychowują, jak również ich interakcje z rodzeństwem, z matką, a także z nieznanymi ludźmi. Dokonując oceny szczeniąt młodszych, należy wziąć pod uwagę i przeanalizować warunki, w jakich się wychowują, socjalizację – pracę hodowcy, porę roku, godziny aktywności i posiłki – tak, by opinia była jak najbardziej prawidłowa i wiarygodna.

W czasie testów może być określane nasilenie cech, którymi powinni charakteryzować się przyszli kandydaci na PP, a także wyłania się z miotu szczenięta o lepszych predyspozycjach do pracy jako psy asystujące. Zasadnicze cechy, które powinien badać test, ważne do oceny kwalifikującej, to:

- chęć współpracy z człowiekiem;
- reakcja na stres/czas odreagowywania/stabilność reakcji stresowych;
- próby popędów (aport, szarpanie);
- reakcje na nieprzyjemne dźwięki – hałasy;
- łatwość prowadzenia – uległość/ agresja jako odpowiedź na zagrożenie, lęk;
- rozwiązywanie zadań i ich powtarzanie;
- agresja żywieniowa, agresja w stadzie.

Ocenie podlegają także cechy charakteru i temperamentu: pobudliwość, wesołość, cierpliwość, odwaga, reaktywność, spokój, opanowanie.

Prezentowane zachowania i cechy charakteru uwidocznione podczas testów mają wpływ na wynik kwalifikacji. Nadmierny lęk czy wycofanie się szczenięcia z kontaktu z człowiekiem, czy kontaktu z grupą rówieśników dyskwalifikuje szczenię. Innym bezwzględny czynnik, który może przesądzić o niezakwalifikowaniu szczenięcia jest nadmierna agresja w stadzie do rówieśników, do matki czy człowieka lub agresja żywieniowa. Wzór testu dla szczeniąt młodszych stanowi załącznik nr 1 i nr 3 do niniejszego standardu.

2.2. Psy starsze (młodzież) – ocena i test

Badanie powinno być przeprowadzone na psach, które mają co najmniej 12 tygodni – do 12 miesięcy. W wyjątkowych przypadkach możemy kwalifikować psy do 14 miesiąca życia. Ocena skupia się na obserwacji wyuczonych zachowań, wrażliwości psów i predyspozycjach osobniczych. Oceniana jest reakcja na środowisko miejskie, komunikację, odgłosy miasta, interakcję z ludźmi i reakcja na inne zwierzęta. Zaprezentowane przez psa reakcje stresowe i lęki, agresja czy izolacja mają wpływ na ocenę.

Test lub ocena powinna opierać się na badaniu takich umiejętności i cech jak:

- zachowanie psa wobec obcych osób, o ile pies nie wykazuje żadnych oznak agresji ani strachu;
- reakcja na strzał;
- reakcja na inne zwierzęta;
- choroba lokomocyjna;
- test wrażliwości – ocenia zachowania społeczne, łatwość podporządkowania się;
- reakcje psa na sytuacje nietypowe – mówi o szybkości i sposobie reagowania na nagłe nietypowe bodźce;
- test agresji żywieniowej – określa zachowania związane z broniem jedzenia;
- nadmierna pasja łowiecka;
- umiejętności socjalne – miejskie. Reakcje na miasto i na różne rozwiązania architektoniczne - komunikacja, schody różnego rodzaju, zachowanie psa w ścisłym mieście;
- ocena chęci do znaczenia terenu i zachowań samczych u dorastających psów.

Psy agresywne, z reakcją lękową na strzały, przejawiające chorobę lokomocyjną, z wybujałą pasją łowiecką i z dużym ładunkiem zachowań samczo-dominujących – bezwzględnie nie mogą być dopuszczone do programu szkoleniowego. Wzór testu dla młodzieży i psów starszych stanowi załącznik nr 2 do niniejszego standardu.

3. Szkolenie psów przewodników

Standardy wyszkolenia psów pracujących jako przewodniki obejmują zarówno organizację i prowadzenie szkolenia, metody przygotowania psów do pracy oraz zakres umiejętności PP. Taki pies powinien być dobrze wychowany i zdolny do radzenia sobie w zróżnicowanych środowiskach. Cechy te związane są nie tylko z wyborem rasy i charakteru lub osobnika, ale również z warunkami, w jakich będzie trzymany i szkolony, jak również z warunkami, w jakich będzie wykonywał swoją pracę.

Na proces szkolenia psa mają wpływ zdolności indywidualne psa, predyspozycje popędów i instynktów, podejście/metoda pracy, doświadczenie/kompetencje szkoleniowca.

Szkolenie psów opiera się głównie na instynkcie: rewirowania (poszukiwania), samozachowawczym (orientacja, obrona czynna), podążania (chodzenie za osobami w ruchu miejskim). Instynkty te są wzmacniane i wykorzystywane podczas pracy w uprzęży. Budowanie zachowań to przede wszystkim korzystanie z metod takich jak: warunkowanie klasyczne i warunkowanie instrumentalne. Ogólnym celem jest to, aby jednostki szkolące dążyły do maksymalnego wykorzystania pozytywnego wzmocnienia i minimalizowania stosowania korekt.

Szkolenie PP sprowadza się do budowania i wzmacniania zachowań pożądaných, zachęcania i utrwalania w nich podejmowania inicjatywy do bezpiecznego prowadzenia i rozwiązywania problemów, konsekwencji w szkoleniu. Praca opiera się na zaufaniu i emocjonalnej relacji pomiędzy szkoleniowcem i psem, połączonej ze stałym dodawaniem psu odwagi i stosowaniem pozytywnych bodźców. W ten sposób uzyskujemy psa chętnego do pracy, który z ochotą rozwija te cechy i umiejętności w dalszym życiu „zawodowym”.

Szkolenie na psy przewodniki składa się z dwóch etapów:

- 1) szkolenia podstawowego realizowanego w rodzinach zastępczych (wolontariat),
- 2) szkolenia specjalistycznego realizowanego przez aplikanta/młodsze trenera/trenera/instruktora.

Przez cały okres uczenia pies pozostaje własnością szkoły psów przewodników, która odpowiada za jego utrzymanie oraz dobrostan.

Jednostka szkoląca ma obowiązek prowadzić pełną historię przebiegu szkolenia PP. Od początku przyjęcia do programu, przez cały okres szkolenia u rodzin zastępczych i szkolenia specjalistycznego sporządza dokumentację świadcząca o przeprowadzonym szkoleniu, postępach i umiejętnościach wypracowanych podczas szkolenia. Są to:

- 1) oceny kwalifikujące do programu (załącznik nr 1 lub 2 lub 3),
- 2) raporty comiesięczne z pobytu u rodzin zastępczych (załącznik nr 4),
- 3) test rokowań 6 miesięcy (załącznik nr 5),
- 4) test dojrzałości 12 miesięcy (załącznik nr 6),
- 5) miesięczne raporty z postępów szkolenia (załącznik nr 7),
- 6) karta egzaminacyjna kończąca szkolenie (załącznik nr 8).

3.1. Szkolenie podstawowe

Szkolenie podstawowe realizowane jest od zakwalifikowania szczenięcia/młodzieży, tj. od około 7. tygodnia życia do czasu osiągnięcia dojrzałości psychosomatycznej, czyli do około 1–14 miesiąca życia. Obejmuje naukę:

- 1) zasad życia w rodzinie i w świecie,
- 2) budowania zdrowej relacji z opiekunem,
- 3) posłuszeństwa na poziomie podstawowym,
- 4) poznawanie miasta i rozwiązań architektonicznych, przestrzeni miejskiej i miejsc publicznych.

Szkoły psów przewodników mają obowiązek nadzorować rozwój kandydatów na PP, udzielać wsparcia rodzinom zastępczym w formie spotkań grupowych i indywidualnych prowadzonych przez szkoleniowców udzielających nauki psom i kierujących odpowiednio rozwojem kandydatów. Powinny prowadzić i przechowywać dokumentację kwalifikacji, raportów, oceny testów przydatności (dotyczących charakteru, temperamentu, zachowań społecznych i socjalnych indywidualnie rozwijającego się młodego psa, by podjąć odpowiedzialną i trafną decyzję co do wyboru i dalszego szkolenia danego psa).

Celem spotkań grupowych i indywidualnych z trenerami dla rodzin zastępczych jest wsparcie przez przekazanie wiedzy, by mogły one odpowiedzialnie i fachowo opiekować się psami i wychowywać je (spotkania grupowe), jak również być wsparciem dla młodych psów w procesie uczenia się i szkolenia do roli PP (spotkania indywidualne).

Nadzorując rozwój kandydata, instruktor podczas wizyty kontrolnej sporządza raport miesięczny z pobytu u rodziny zastępczej. Raporty mają na celu ocenić efekty pracy RZ i szkoleniowców w czasie przygotowania do szkolenia specjalistycznego kandydata do roli PP. Instruktor ocenia zachowania młodego psa i może wyłapywać na wczesnym etapie błędne nawyki, kierując tak szkoleniem, by je minimalizować i rozwiązywać pojawiające się problemy, udzielając fachowej pomocy. Szczegółowy program szkolenia podstawowego zawiera załącznik nr 9 do niniejszego standardu.

Podczas szkolenia podstawowego w 6 miesiącu życia pies poddawany jest testowi. Jest on wstępną weryfikacją zachowań wyuczonych, nabytych umiejętności i służy ocenie rokowań kandydata do roli PP. Test ten jest tylko wstępną oceną rokowań i jego wynik nie wyklucza psa z dalszego etapu szkolenia podstawowego. Na tym stopniu nie możemy wykluczyć, że prezentowane nieprawidłowe zachowanie młodego psa ujawniło się pod wpływem środowiska, w jakim się wychowuje. Ten test może być sygnałem, że pies powinien być przeniesiony do innej rodziny lub dany osobnik może być problematyczny w przyszłości i należy otoczyć rodzinę i psa szczególną opieką szkoleniowców.

Następnie w 12 miesiącu życia pies poddawany jest testowi dojrzałości – tzw. ocenie dojrzałości psychosomatycznej. Pies, by przejść pozytywnie test, musi posiadać cechy fizyczne i psychiczne predysponujące go do udziału w dalszym szkoleniu i do pełnienia w przyszłości funkcji PP osobie z dysfunkcją wzroku. Do takich cech należą:

- **Warunki fizyczne psa, które muszą być ocenione jako prawidłowe.**

Wygląd zdrowy, niebudzący zastrzeżeń. Prawidłowe „związanie” mięśni i bezsprzecznie prawidłowe ogólne cechy sylwetki. Brak nadmiernej miękkości stawów świadczącej o zbyt młodości i problemach z ruchem psa. Szata o zdrowym wyglądzie.

- **Cechy psychiczne – pies musi osiągnąć dojrzałość emocjonalną.**

Pies musi osiągnąć dojrzałość, zanim przystąpi do następnego etapu szkolenia – „specjalistycznego”. Musi być stabilny psychicznie i odporny na stres. Ma być na tyle dojrzały i odporny psychicznie, by z łatwością aklimatyzować się do nowych miejsc i sytuacji. Nie może przejawiać nadmiernych lęków na odgłosy miasta i być nazbyt nieufny czy uległy wobec ludzi i innych psów. Nadmierna delikatność psa może mieć wpływ na odczuwanie długotrwałego, niekorzystnego stresu, co mogłoby zaburzyć jego dobrostan. W przypadku negatywnej oceny testowanego zwierzęcia można wydłużyć czas pobytu w rodzinie zastępczej i obserwować, czy ten stan zbyt delikatności się utrzymuje i czy jest efektem słabości charakteru, czy wynika z niedojrzałości psychiki i braków w wychowaniu. Jeśli po wydłużonym czasie i wzmożonej opiece szkoleniowca postawa ulega poprawie, pies może podejść jeszcze raz do testu.

Pies musi mieć podstawy umiejętności skupiania się na pracy i być kontrolowalny przez opiekuna. Ma być wychowany tak, by był bezpieczny dla otaczającego środowiska. Nie może skakać na ludzi i meble ani wrywać jedzenia z rąk.

Oceniane jest jego zachowanie w warunkach miejskich, budynkach użyteczności publicznej i środkach transportu publicznego. Pies musi być spokojny, ma nie przejawiać nadmiernego lęku ani agresji wobec ludzi, psów i innych zwierząt. Nie może być nadmiernie pobudzony i nie wolno mu skakać i szczeleć z pobudzenia.

Musi znać podstawy posłuszeństwa i zaprezentować je w stopniu co najmniej zadawalającym. Jeśli pies nie ma opanowanych podstawowych umiejętności z posłuszeństwa, też może pozostać dłużej w RZ, by nadrobić zaległości.

Na tym etapie wycofujemy psy z chorobą lokomocyjną i lękową reakcją na strzały. Nie kwalifikujemy psów na szkolenia ze względu na zbyt wybujałe cechy temperamentu czy zbyt wysokie ujawnione instynkty łowieckie. Eliminujemy również psy z agresją żywieniową czy agresją do ludzi i innych zwierząt, jak i przesadnie lękowe.

Tylko pozytywny wynik testu umożliwi przejście psa do kolejnego etapu szkolenia – szkolenia specjalistycznego.

3.2. Szkolenie specjalistyczne

Psy rozpoczynające szkolenie specjalistyczne muszą spełniać następujące warunki:

a) Cechy fizyczne:

- mieć skończone 12/14 miesięcy;
- być po zabiegu kastracji;
- przejść badania przesiewowe pozytywnie;

- być w pełni zdrowe i w dobrej kondycji fizycznej;
- mieć dobrą, zdrową budowę anatomiczną i prawidłowo się poruszać;
- sierść – szata ma być odpowiednia do klimatu, w którym pies będzie pracował, czyli zdrowo wyglądająca i łatwa w utrzymaniu. Wygląd nie może budzić zastrzeżeń zdrowotnych.

b) Cechy psychiczne:

- pies ma być zrównoważony – nie może być nadpobudliwy;
- nie może nadmiernie się ekscytować;
- ma być spokojny w kontakcie z człowiekiem – nie reagować gwałtownie na nagłe bodźce;
- ma łatwo adaptować się do nowych sytuacji, czuć się komfortowo i być rozluźniony w obecności ludzi obcych czy zwierząt;
- nie może przejawiać choroby lokomocyjnej lub nadmiernego stresu w środkach lokomocji;
- ma być posłuszny i reagować na opiekuna, bez jakichkolwiek oznak agresji wobec ludzi i zwierząt – tolerancyjny, przyjazny;
- nie może być nadmiernie lękliwy, nerwowy;
- musi mieć dobre nawyki toaletowe.

Po zakończonym szkoleniu pies przewodnik jest w pełni wyszkolony i musi współpracować z opiekunem w sposób efektywny, bezpieczny i skuteczny, utrzymując koncentrację w różnych rozproszeniach środowiska. Ma pracować spokojnie, z uwagą i zaufaniem, akceptując i szanując swojego opiekuna. Współpracuje zawsze w zespole „człowiek – pies”, kierowanym przez lidera – człowieka.

1) Umiejętności wyszkolonego psa

Po zakończeniu szkolenia specjalistycznego pies jest przygotowany do pełnienia funkcji psa przewodnika dla osoby z niepełnosprawnością wzroku. Wykonuje zadania, ma wyuczone i utrwalone podstawowe umiejętności. Podstawowe zadania wykonywane przez psa przewodnika to:

- potrafi przyjąć właściwą pozycję w parze z człowiekiem, z którym współpracuje – porusza się prosto podczas prowadzenia w uprzęży, utrzymując odpowiednie napięcie i tempo;
- reaguje chętnie na komendy przewodnika i wykonuje je;
- zatrzymuje się sam bez komendy na przejściach, krawężnikach, schodach, przeszkodach;
- wykazuje obojętność na czynniki rozpraszające – pies podczas pracy powinien być skupiony na zadaniach, ale naturalnie rozprasza się z powodu niektórych stymulantów, takich jak mili, witający się ludzie, psy, inne zwierzęta lub żywność; jednak pies po otrzymaniu polecenia musi się szybko skoncentrować ponownie na swojej pracy;
- omija bądź sygnalizuje w bezpieczny sposób różnego typu przeszkody.

Po ukończeniu szkolenia pies przewodnik posiada następujące umiejętności:

a) **umiejętności z posłuszeństwa:**

- siadanie – ma usiąść bez ociągania;
- pozycja leżąca – ma się położyć i pozostać w tej pozycji do momentu zwolnienia z komendy;
- przyjąć pozycję przy nodze – usiąść przy nodze i pozostać w kontakcie fizycznym z opiekunem;
- zostawanie – pozostać w miejscu, również na odległość;

- wolny – zwolnienie z komendy, relaks;
 - przywołanie – na komendę przywołującą lub imię pies ma wrócić na wołanie do opiekuna;
 - chodzenie przy nodze na smyczy – gdy pies nie pracuje, musi chodzić na luźnej smyczy w sposób kontrolowany przy boku przewodnika;
 - odesłanie – ma znać komendę odsyłającą na wyznaczone miejsce odpoczynku.
- b) **prowadzenie w uprzęży** - „Prowadź” bądź „Naprzód” – komenda na prowadzenie po linii prostej po stronie prawej bądź lewej osoby, z którą współpracuje (zależnie od prawo bądź leworęczności klienta, dla którego pies został wyszkolony). Pies, prowadząc w uprzęży, powinien być zrelaksowany i chodzić bez nadmiernego ciągnięcia, podążać w linii prostej, tak jak prowadzi droga. Musi się naturalnie koncentrować na drodze przed sobą. Ma pracować w konsekwentnym, spokojnym tempie, zapewniając bezpieczne, skuteczne i płynne poruszanie się, odpowiednie dla klienta i dostosowane do warunków, w jakich para się porusza. Pies, tam gdzie jest to praktyczne, winien iść środkiem chodnika i pokazywać zmiany w poziomie nawierzchni (np. krawężnik, przejście przez jezdnię, schody, dziury w nawierzchni itp.), zatrzymując się jak najbliżej krawędzi, by umożliwić użytkownikowi podjęcie najbardziej odpowiedniej reakcji.
- I. **Komendy kierunkowe (pravo, lewo, w tył zwrot):** na polecenie opiekuna pies wyszukuje zakręty w podanym kierunku – w prawo lub w lewo zgodnie z poleceniem, gdy będą istniały realne warunki skrętu lub obchodząc człowieka z właściwej strony wykonuje zwrot w tył (możliwości są dwie, w zależności, przez które ramię wykonujemy zwrot – pies jest wyszkolony do pracy po prawej lub lewej stronie człowieka). Skręty powinny być łagodne, wykonywane dokładnie, bez nagłej zmiany tempa i ścinania kątów.
 - II. **Omijanie i oznaczanie przeszkód:** przeszkody należy omijać w taki sposób, by zachować wystarczająco dużo miejsca, aby klient przeszedł bezpiecznie. Jeżeli przeszkoda zajmuje cały chodnik i gdy minięcie jej po chodniku nie jest możliwe, pies musi obejść przeszkodę i jednocześnie przy pierwszej możliwości powrotu na chodnik/ścieżkę odnaleźć i zaznaczyć użytkownikowi taką możliwość. PP powinien być przeszkolony do rozpoznawania przeszkód zwisających, które są na poziomie głowy lub tułowia prowadzonego człowieka i właściwie reagować na przeszkody, ominąć je bądź zaznaczyć zatrzymaniem się.
 - III. **Przechodzenie przez ulicę:** przechodzenie przez ulicę po przejściach wyznaczonych i nieoznakowanych. Tam, gdzie to jest możliwe, pies winien wskazać najlepsze miejsce do przekroczenia ulicy. Gdy są wymalowane pasy na przejściu, powinien je odszukać i zatrzymać się prostopadle do przejścia w bliskiej, aczkolwiek bezpiecznej odległości od jezdni. Nie może ruszyć samowolnie przez przejście na drugą stronę. Decyzję o przejściu przez ulicę podejmuje zawsze człowiek, a nie pies; wydając komendę, prosi o wykonanie przeprowadzenia na drugą stronę ulicy. W odpowiedzi na komendę opiekuna, przejście przez ulicę powinno następować po linii prostej lub zgodnie z oznaczeniem. Kiedy drogą przejeżdża pojazd, pies powinien poczekać i nie próbować ruszać, zanim nie otrzyma ponownej komendy od użytkownika. W przypadku, gdy po drugiej stronie przejścia znajduje się przeszkoda, PP powinien zareagować odpowiednio tak, by zlokalizować krawężnik i wskazać go po drugiej stronie ulicy.

- IV. **Schody:** muszą być wskazane na komendę. Zarówno schody w dół jak i w górę. Pies powinien pokazać zmiany w poziomie powierzchni, zatrzymując się na stopniu lub blisko krawędzi pierwszego stopnia. Gdy zmiana wysokości jest w górę, pies ma wskazywać tę zmianę, stając na stopniu przednimi łapami. Musi chodzić po schodach z prędkością odpowiednią do potrzeb przewodnika, nie zeskakując i nie ciągnąc na nich.
- V. **Odnajdywanie drzwi:** potrzebną umiejętnością jest odnajdywanie drzwi do środków komunikacji miejskiej i budynków, jak również drzwi wewnątrz budynków. Znalezienie drzwi odbywa się na komendę wydaną przez opiekuna.
- VI. **Wskazywanie windy:** pies musi być w stanie zlokalizować wejście do windy na komendę. Wchodząc do windy, ma przejść do tylnej ściany windy, usiąść lub stanąć i czekać spokojnie na polecenie, aby wyjść.
- VII. **Ławka – wskazywanie wolnego miejsca siedzącego:** na komendę pies odnajduje wolne miejsce siedzące w budynkach, ławki w parkach, na przystankach, wolne miejsca w środkach komunikacji. Może się zatrzymać i wskazać głową lub usiąść przed wolnym miejscem.
- VIII. **Wskazywanie przystanku autobusowego:** pies na komendę odnajduje wiatę przystanku autobusowego i zatrzymuje się przed wolnym miejscem siedzącym lub, gdy wolnego miejsca siedzącego nie ma, zajmuje stanowisko siadając albo zatrzymując się.
- IX. **Miejsca użyteczności publicznej:** pies musi się właściwie zachowywać we wszystkich miejscach, czy pracuje, czy nie. Powinien spokojnie pracować w przestrzeni publicznej, bez zbędnej ekscytacji i niepokoju, wykonywać zadania, które daje jego opiekun. Kiedy odpoczywa, ma pozostawać blisko klienta, zostać tam, gdzie mu polecił.
- X. **Transport publiczny/dalekobieżny:** zbliżając się do środka transportu publicznego, pies nie może okazywać nieufności ani zaniepokojenia. Na komendę musi znaleźć wejście do pojazdu i pokazać je, zatrzymując się na pierwszym stopniu lub krawędzi peronu, spokojnie wsiąść i pozostać tam bez niepokojenia innych pasażerów. Przy wysiadaniu pies musi znaleźć wyjście i pokazać je, zatrzymując się na pierwszym stopniu, wskazując drzwi, a następnie postępować odpowiednio do decyzji i komend opiekuna z prędkością dostosowaną do potrzeb i do warunków.
- XI. **Zdolność do zapamiętywania stałych tras:** powinien mieć umiejętność zapamiętywania stałych tras do domu, pracy itd.
- XII. **Jezdnie – samochody – niebezpieczeństwo:** jednostki szkolące powinny prowadzić ćwiczenia, na których uczą psy przewodniki odpowiednio reagować na pojazdy pojawiające się na ich drodze. Ten aspekt może być włączony do nauki przechodzenia przez przejścia drogowe. Po zakończeniu szkolenia pies musi dbać o bezpieczeństwo klienta i reagować na przejeżdżające pojazdy podczas przechodzenia na drugą stronę ulicy.
- XIII. **Pobocza – chodzenie poboczem na terenach, gdzie brak chodników:** pies musi być w stanie pracować w sytuacji, gdy nie ma określonych ścieżek, np. krawędzi drogi. Psy, szkolone do regularnej pracy w takich warunkach, muszą być w stanie konsekwentnie trzymać się blisko skraju, pracując po lewej lub prawej stronie drogi.

- XIV. **Schody ruchome/taśmy szybkobieżne:** jeśli pies jest szkolony do poruszania się po ruchomych schodach/taśmie szybkobieżnej, musi umieć prawidłowo zlokalizować wejście, zatrzymać się jak najbliżej miejsca wejścia, zaczekać na komendę przejścia po ruchomych schodach/ taśmie szybkobieżnej, zachować spokój podczas przejścia i zejść spokojnie.
- XV. **Czas wolny – odpoczynek:** gdy pies nie pracuje, uprzęż musi być zdjęta. Kiedy jest bez smyczy i bez uprząży, powinien nadal reagować na komendy z posłuszeństwa. Częstotliwość i długość czasu wolnego muszą być dopasowane indywidualnie do potrzeb psa.

2) Organizacja i prowadzenie szkoleń psów przewodników

Jednostki szkolące obowiązkowo mają program szkolenia, który musi być realizowany zgodnie ze standardem, z uwzględnieniem dobrostanu i etycznego traktowania psów.

Jednostka ma obowiązek prowadzić dokumentację historii ze szkolenia kandydata na psa przewodnika. Rejestr musi obejmować regularne raporty (comiesięczny raport z postępów szkolenia) oraz kartę egzaminacyjną kończącą proces nauki. Program szkolenia psów przewodników powinien obejmować wszystkie wymagane obszary, a czas uczenia należy dostosować do indywidualnych potrzeb psów i ich możliwości robienia postępów. Trzy główne obszary to:

- a) szkolenie psów wg standardów i przygotowanie ich do współpracy z osobą z niepełnosprawnością wzroku,
- b) zapoznanie psa ze wszystkimi rodzajami sytuacji i środowiskami pracy, z którymi mogą się zetknąć podczas pracy,
- c) szkolenie psów do specyficznych potrzeb dla określonego klienta (np. leworęczność, słaba równowaga itp.).

Program szkolenia jest cyklem treningów szkoleniowca z psem z zakresu szkolenia z posłuszeństwa i szkolenia specjalistycznego PP. Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa, umiejętności szkoleniowca a także indywidualnych potrzeb osoby niewidomej.

Efekty trenowania podlegają ocenie - weryfikacji w celu stwierdzenia, czy wyszkolenie PP osiągnęło wymagane standardy. Ocena postępów odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu szkolenia. Szkoleniowiec składa jednostce edukującej raport miesięczny z postępów uczenia. Wzór raportu z postępów szkolenia w złączniku nr 7.

Zaliczenie przyznaje się po zweryfikowaniu nabytych umiejętności na egzaminie kończącym etap szkolenia specjalistycznego, zwanym egzaminem końcowym.

Programy szkolenia są dostosowane do umiejętności i stanowisk kadry dydaktycznej: aplikanta na trenera, młodszego trenera, trenera PP. Średnia ilość godzin zaangażowania szkoleniowców w pracę z psem zależna jest od etapu nauki, możliwości indywidualnych psa a także możliwości i umiejętności osoby prowadzącej szkolenie.

Możliwe są trzy warianty szkolenia specjalistycznego ze względu na stanowisko i nabyte umiejętności kadry szkolącej:

1) Szkolenie specjalistyczne przez aplikanta

Przyjęto program szkoleniowy, który obejmuje 10 cykli miesięcznych treningu aplikanta z psem. Udział zaangażowania aplikanta wynosi 900 jednostek dydaktycznych w całym programie. Szkolenie odbywa się pod całościowym nadzorem instruktora. Zaangażowanie instruktora przewiduje się na 400 jednostek dydaktycznych w całym programie szkolenia. Praca aplikanta na trenera wynosi średnio 90 jednostek na miesiąc, instruktor ma do wypracowania od 20 do 40 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu (w zależności od możliwości psa, etapu szkolenia oraz cech indywidualnych psa i szkoleniowca).

Program szkolenia specjalistycznego psa przez aplikanta w załączniku nr 10.

2) Szkolenie specjalistyczne przez młodszego trenera

Przyjęto program szkoleniowy który obejmuje 8 cykli miesięcznych treningu z psem. Udział zaangażowania młodszego trenera wynosi 800 jednostek dydaktycznych w całym programie. Szkolenie odbywa się pod częściowym nadzorem instruktora, w zależności od nabytych doświadczeń i umiejętności młodszego trenera.

Przyjęto program szkolenia, który przewiduje dwa etapy:

- **I Etap – dwa pierwsze** psy szkolone są pod częściową opieką instruktora: 800 jednostek dydaktycznych młodszego trenera w całym cyklu szkolenia, w tym 250 jednostek dydaktycznych udziału instruktora. Miesięczne zaangażowanie w pracę z psem młodszego trenera wynosi średnio 100 jednostek, z czego zajęć z instruktorem od 20 do 40 jednostek dydaktycznych (w zależności od możliwości psa, etapu szkolenia oraz cech indywidualnych psa i szkoleniowca).
- **II Etap – dwa kolejne** psy szkolone samodzielnie: 800 jednostek dydaktycznych młodszego trenera w pełnym cyklu szkolenia. Miesięczne zaangażowanie w pracę z psem młodszego trenera wynosi średnio 100 jednostek.
Program szkolenia specjalistycznego przez młodszego trenera w załączniku nr 11.

3) Szkolenie specjalistyczne przez trenera⁸

Przyjęto program szkoleniowy, który obejmuje 7 cykli miesięcznych zajęć trenera z psem. Zaangażowanie wynosi 700 jednostek dydaktycznych w całym programie szkolenia, co daje na miesiąc średnio 100 jednostek dydaktycznych (w zależności od możliwości psa, etapu szkolenia oraz cech indywidualnych psa i szkoleniowca).

Program szkolenia specjalistycznego przez trenera w załączniku nr 12.

Szkolenie specjalistyczne psa prowadzone przez przyszłą kadre, która się uczy szkolić psy na psy przewodniki osób niewidomych pod nadzorem instruktora (całościowym czy częściowym), jest zawsze

⁸ Instruktor, który szkoli PP staje się trenerem.

wydłużone w ilościach godzin i w miesiącach trwania szkolenia. Wynika to ze specyficznych potrzeb osób niewidomych wobec umiejętności psa i potrzeb osób uczących się, by taką wiedzę przyswoić i umieć ją zastosować, ucząc psy. Czas jest bardzo ważnym czynnikiem, który pomaga osiągnąć główny cel nauki – wyszkolenie psa asystującego osobie niewidomej, skutecznie i bezpiecznie pracującego z umiejętnościami zgodnymi ze standardem.

3.3. Metody i narzędzia stosowane w szkoleniu psów przewodników

Wszystkie osoby uczestniczące w procesie szkolenia psa przewodnika, zarówno podczas szkolenia podstawowego i specjalistycznego, zobowiązane są do stosowania wyłącznie pozytywnych metod uczenia opartych na budowaniu relacji z psem, rozumieniu jego zachowań i potrzeb. Bezwzględnie zabronione jest stosowanie, nawet okazjonalnie, jakichkolwiek metod i pomocy szkoleniowych wywołujących u psa ból, strach lub poczucie zagrożenia.

3.4. Egzamin psa przewodnika

Po skończonym pełnym szkoleniu specjalistycznym każdy pies musi przystąpić do egzaminu kończącego szkolenie na psa przewodnika. Egzamin przeprowadza komisja powoływana przez szkołę psów przewodników w liczbie maksymalnie trzech osób. W skład komisji wchodzi obowiązkowo:

- a) instruktor – egzaminator (pełniący rolę przewodniczącego komisji) oraz
- b) instruktor psów przewodników.

Komisja orzeka zespołowo. W przypadku równej liczby głosów, głos rozstrzygający należy do przewodniczącego.

Egzamin jest przeprowadzany na trasie stałej i trasach nieznanymi psu. Oceniane są jego umiejętności oraz jakość i bezpieczeństwo prowadzenia w pracy.

Decyzja komisji o zdaniu egzaminu wraz z kartą egzaminacyjną i z pełną dokumentacją historii psa musi być przechowywana przez jednostkę szkolącą. Wynik pozytywny egzaminu łącznie z aprobowaną decyzją komisji stanowi podstawę do wydania certyfikatu, po wcześniejszym dopasowaniu klienta do psa.

1) Ogólne zasady obowiązujące w trakcie egzaminu psa na psa przewodnika

- a) szkoleniowcy przystępujący do egzaminu z psem korzystają z jednakowej, specjalnej osłony na oczy, uniemożliwiającej widzenie w 100%,
- b) egzaminowany pies powinien prowadzić w taki sposób, by nie narażać prowadzonego człowieka na dyskomfort, wysiłek czy zmęczenie. Zwierzę nie może ciągnąć nadmiernie, pałąk uprząży ma być lekko trzymany przez człowieka. Pies powinien prowadzić równo, bez nagłych i niebezpiecznych zmian tempa marszu oraz po najbardziej bezpiecznej części chodnika (jeśli to możliwe – środkiem),
- c) w sytuacji, gdy pies omija przeszkody, które są po prawej stronie lub na wysokości głowy człowieka, prowadzona przez niego osoba nie może być narażona na kontuzję lub ryzyko uderzenia w tę przeszkodę. Pies ma za zadanie ominąć taką przeszkodę z zachowaniem bezpieczeństwa osoby prowadzonej lub zatrzymać się, by wskazać i dać możliwość bezpiecznego ominięcia,

- d) w trakcie marszu pies powinien oznaczyć wszelkie przeszkody związane z podłożem (stopnie, krawężniki, nierówności, dziury w chodniku itp.) poprzez zatrzymanie się przed nimi.
W przypadku wystąpienia tzw. „wysokiej przeszkody” – gdy para nie ma możliwości przejścia dalej (np. barierka, szlaban, łańcuch odgradzający jezdnię od chodnika), pies powinien się zatrzymać, by nie narazić zespołu na niebezpieczeństwo.

2) Przykładowe komendy stosowane w czasie pracy z psem przewodnikiem i ich objaśnienia⁹

- a) **naprzód** – komenda oznaczająca ruszenie psa w kierunku, w jakim ustawiona jest para człowiek – pies,
- b) **lewo** – komenda oznaczająca skręt w lewo,
- c) **prawo** – komenda oznaczająca skręt w prawo,
- d) **stój** – komenda oznaczająca pewne i natychmiastowe zatrzymanie się psa, z utrzymaniem kierunku marszu,
- e) **schody (góra, dół)** – komenda oznaczająca odnalezienie i doprowadzenie do schodów idących w dół lub w górę. Doprowadzając do schodów prowadzących w dół pies zatrzymuje się tuż przed nimi, a dochodząc do schodów prowadzących w górę, zatrzymuje się przednimi łapami na pierwszym stopniu. Pies pokonuje schody w bezpieczny sposób,
- f) **drzwi** – komenda oznaczająca odnalezienie i doprowadzenie do drzwi lub wejścia/wyjścia z budynku,
- g) **chodnik** – komenda oznaczająca odnalezienie i doprowadzenie do chodnika w sytuacji, gdy zespół znajduje się poza nim. Pies powinien oznaczyć wejście na chodnik przez zatrzymanie się na jego początku,
- h) **krawężnik** – komenda oznaczająca doprowadzenie i oznaczenie krawężnika, który jest końcem chodnika i zarazem wejściem na ulicę,
- i) **przejście** – komenda oznaczająca odnalezienie, doprowadzenie i zaznaczenie przejścia dla pieszych – miejsca oznaczonego białymi pasami,
- j) **w tył zwrot** – komenda oznaczająca zwrot o 180 stopni przez prawe ramię (dla psa prowadzonego po lewej stronie) lub przez lewe ramię (dla psa prowadzonego po prawej stronie),
- k) **tempo, tempo** – komenda oznaczająca zwiększenie tempa marszu,
- l) **pomału** – komenda oznaczająca zmniejszenie tempa marszu,
- m) **miejsce, ławka** – komenda oznaczająca odnalezienie i doprowadzenie do miejsca, na którym można usiąść (ławka, krzesło),
- n) **przystanek** – komenda oznaczająca odnalezienie i doprowadzenie do wiaty przystanku komunikacji miejskiej.

⁹ Szkoła PP może stosować różne oznaczenia komend, w standardzie przedstawiono przykładowy zestaw komend.

3) Komendy stosowane z zakresu posłuszeństwa psa przewodnika i ich objaśnienia¹⁰

- a) **siad** – przyjęcie przez psa pozycji siedzącej przy nodze,
- b) **waruj** – przyjęcie przez psa pozycji leżącej przy nodze,
- c) **stój** – przyjęcie przez psa pozycji stojącej przy nodze,
- d) **równaj** – zajęcie pozycji siedzącej przy przewodniku z kontaktem cielesnym,
- e) **zostań** – pies pozostaje w przyjętej wcześniej pozycji niezależnie od oddalającego się egzaminowanego,
- f) **do mnie** – pies wraca do egzaminowanego, zawierając z nim kontakt fizyczny,
- g) **aport** – pies podnosi i podaje do ręki egzaminowanego upuszczony przedmiot.

Wzór karty egzaminacyjnej stanowi załącznik nr 8 do niniejszego standardu.

Po zakończeniu szkolenia specjalistycznego i zdaniem pozytywnie egzaminie weryfikującym umiejętności, pies rozpoczyna kolejny etap szkolenia – przekazanie osobie niewidomej. Proces kończy ocena gotowości do współpracy z psem przeprowadzana przez instruktora. Program szkolenia i zasady weryfikacji umiejętności pary opisane zostały w standardzie dotyczącym przekazywania psa przewodnika.

¹⁰ Jw.

4. Załączniki

4.1. Załącznik nr 1 – Wzór testu szczenięcia młodsze

Test szczenięcia młodsze (do 12 tygodni)

Data:

Imię psa:

Identyfikator psa:

Data urodzenia:

Osoba testująca szczenię:

.....

.....

Pragnienie kontaktu, bierny człowiek

Szczeniak zostaje umieszczony około 1 metra od klęczącej na piętach lub siedzącej po turecku osoby testującej. Człowiek nie odzywa się do psa, ale nawiązuje z nim kontakt wzrokowy.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak podchodzi, od razu wspina się, podgryza, szarpie za ubranie, ogon podniesiony.
- B. Szczeniak podchodzi, jest spokojny, ogon obniżony, rozluźniony.
- C. Szczeniak nie podchodzi, nie nawiązuje kontaktu.

Pragnienie kontaktu, aktywny człowiek

Jeżeli szczeniak nie podszedł do osoby testującej w czasie 30 sekund, ta zaczyna go wołać (nie używa imienia psa ani zwrotów w stylu „chodź”, „masz”). Jeżeli podszedł, pomocnik odnosi go na bok na odległość około 1 metra. Osoba testująca woła szczeniaka, klaszcze, zachęca do podejścia, nie pochylając się w stronę szczeniaka.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak podchodzi od razu, wspina się, podgryza, szarpie za ubranie, ogon podniesiony.
- B. Szczeniak podchodzi, jest spokojny, ogon obniżony, rozluźniony.
- C. Szczeniak nie podchodzi, nie nawiązuje kontaktu lub odchodzi, gdy osoba testująca zaczyna być aktywna.

Podążanie

Osoba testująca wołając szczeniaka (nie używa imienia psa ani zwrotów w stylu „chodź”, „masz”) zaczyna wolno od niego odchodzić.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak podchodzi od razu, wspina się, podgryza, szarpie za ubranie, ogon podniesiony.
- B. Szczeniak chętnie podąża.
- C. Szczeniak podąża z wahaniem lub nie podąża.

Podporządkowanie się

Osoba testująca przewraca szczeniaka na grzbiet i przytrzymuje go łapkami do góry przez 30 sekund. W tym czasie patrzy szczeniakowi w oczy.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak wokalizuje, wrywa się, unika patrzenia w oczy, gryzie.
- B. Szczeniak na początku wrywa się, następnie jest spokojny, nawiązuje kontakt wzrokowy.
- C. Szczeniak zastyga, nie wrywa się, nie nawiązuje kontaktu wzrokowego.

Wybaczanie

Tuż po poprzednim teście osoba testująca ustawia przed sobą szczeniaka tak, aby patrzył na nią pod kątem 45 stopni. Pochyla się nad psem i zaczyna głaskać psa powoli, jedną ręką od czubka głowy do końca ogona.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak podgryza rękę, twarz, skacze na człowieka, warczy, odbiega z podniesionym ogonem.
- B. Szczeniak tuli się, próbuje polizać twarz lub rękę, jest spokojny.
- C. Szczeniak odchodzi z podkulonym ogonem, przewraca się na grzbiet.

Aport

Osoba testująca wyrzuca kulkę papieru, dostosowaną do wielkości szczeniaka, tak, żeby pies to widział. Gdy szczeniak podbiegnie i chwyci kulkę, osoba testująca cofa się i zachęca szczeniaka do przyniesienia. Test powtarzamy dwukrotnie.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak łapie kulkę i broni jej lub powraca do człowieka i skacze na niego, nie oddaje kulki, ucieka.
- B. Szczeniak łapie kulkę i powraca z nią lub bez niej do człowieka, nie jest przesadnie pobudzony, pozostaje przy człowieku i nawiązuje z nim kontakt.
- C. Szczeniak nie interesuje się kulką ani człowiekiem.

Reakcja na dotyk

Testujący siedzi na podłodze i dotyka szczeniaka – głaszcząc go po grzbiecie, zagląda w uszy i zęby, przeciąga ręką po ogonie, dotyka łap, ogląda opuszki.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak wrywa się, skacze na człowieka, jest pobudzony, podgryza ręce.
- B. Szczeniak spokojnie znosi dotyk.
- C. Szczeniak okazuje dużą uległość, przewraca się na grzbiet, ucieka z podkulonym ogonem.

Reakcja na zagrożenie

Osoba testująca obserwuje psa w czasie, gdy pomocnik 2 metry od psa otwiera parasol a następnie kładzie go na podłodze.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak podbiega do parasola, podgryza go, oszczekuje.
- B. Szczeniak podchodzi do parasola, obwąchuje go.
- C. Szczeniak ucieka w przeciwnym kierunku lub zastyga.

Reakcja na dźwięk

Osoba testująca obserwuje psa, w tym czasie pomocnik robi hałas kilka metrów od psa (upuszcza pęk kluczy, potrząsa pustą puszką z monetami). Pomocnik nie nawiązuje kontaktu z psem i stara się stać nieruchomo.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak zbliża się do źródła dźwięku, poszczekuje, łapie klucze w pysk.
- B. Szczeniak ignoruje hałas, lokalizuje źródło dźwięku i spokojnie podchodzi lub pozostaje na miejscu.
- C. Szczeniak oddala się od źródła dźwięku lub przestraszony zastyga.

Reakcja na pożywienie

Osoba testująca bierze do ręki karmę, którą je szczeniak i sprawdza, czy pies za nią podąża i na ile chętnie i intensywnie pobiera ją z ręki.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak energicznie wygryza jedzenie, gryzie ręce, drapie łapami.
- B. Szczeniak chętnie, ale spokojnie wyjada jedzenie, chętnie za nim podąża.
- C. Szczeniak niechętnie je, nie podąża za jedzeniem.

Obrona zasobów

Szczeniak dostaje mięsną kość, gryzak lub w misce atrakcyjną karmę. Testujący kładzie ręką na grzbiecie szczeniaka, głaszcze go, następnie zbliża rękę do jedzenia.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak sztywnieje, zaczyna jeść zdecydowanie szybciej, warczy, rzuca się na rękę.
- B. Szczeniak jest rozluźniony, nie ma problemu ani z dotykiem, ani z próbami zabrania jedzenia.
- C. Szczeniak wycofuje się, rezygnuje z jedzenia.

Rozwiązywanie problemów i uczenie się

Szczeniak zostaje umieszczony za barierą w kształcie rogalika, przez którą dobrze widzi (kratki) i jest przytrzymywany przez osobę testującą. Po drugiej stronie bariery osoba opiekująca się szczeniakiem umieszcza w misce pokarm tak, żeby szczeniak widział. Odsuwa się od miski na odległość 1 metra i siada

na podłodze. Osoba testująca puszcza szczeniaka. Jeżeli piesek przez 30 sekund nie znajdzie drogi, opiekun pokazuje mu ją, następnie test jest powtarzany.

Zachowanie szczeniaka (zaznaczyć właściwe):

- A. Szczeniak usiłuje bardzo aktywnie przejść przez kratkę, szczeka, gryzie ją.
- B. Szczeniak obchodzi przeszkodę sam lub po pokazaniu mu rozwiązania.
- C. Szczeniak rezygnuje z prób przedostania się.

Obserwacja szceniąt w grupie

Grupa szceniąt jest wypuszczana wspólnie na nieznany teren. Dobrze, gdyby były na nim nieznane szczeniakom, bezpieczne przedmioty.

Obserwujemy, który samodzielnie zwiedza teren, który tylko podąża za rodzeństwem, a który z nich interesuje się przedmiotami. Bada się interakcje pomiędzy szczeniakami – które w sposób ciągły zaczepiają rodzeństwo, a które wyraźnie unikają konfliktu.

.....
.....

Obserwacja szceniąt w grupie – kontakt z człowiekiem

Do grupy szceniąt podchodzi nieznajomy człowiek i siada na ziemi lub kuca.

Obserwujemy, który szczeniak chętnie podchodzi do człowieka i jak się przy tym zachowuje – czy wspina się, podgryza, szarpie za ubranie, czy nawiązuje kontakt wzrokowy. Czy bardziej interesuje go interakcja z człowiekiem, czy z rodzeństwem, czy środowisko.

.....
.....

Ocena i opis przebiegu testu:

.....
.....
.....

Podpisy osób przeprowadzających test:

.....
.....

Interpretacja przeprowadzonego testu

Testy obejmują 12 prób, które oceniane są literami A, B, C i dwa zadania opisowe.

Preferowane są psy z największą liczbą ocen B.

Psy, które w teście uzyskały powyżej 3 ocen A lub C, nie są kwalifikowane do szkolenia.

Zadania opisowe mają na celu wyłapanie zachowań socjalnych wobec członków stada i zachowań względem człowieka w całym stadzie. Uwidocznione podczas obserwacji w całej grupie nadmierne zachowania agresywne albo lękowe są podstawą do niezaliczenia testu. Szczenięta, eksponujące cechy nadmierne dominacyjne wobec siebie, matki czy człowieka lub wykazujące agresję żywieniową względem członków stada lub matki czy człowieka, są niedopuszczane do szkolenia, bez względu na pozytywną ocenę poprzednich prób. Nadmierne lęki trzeba ocenić pod kątem uległości względem innych członków grupy i możliwej różnicy wielkości i rozwoju poszczególnych szceniąt w stadzie. Nadmierny lęk i separacja od grupy, i względem człowieka również jest podstawą do niezaliczenia testu.

4.2. Załącznik nr 2 – Wzór testu szczenięcia starsze (młodzież)

Testy starsze szczenięcia (3–12/14 miesięcy)

Data:

Imię psa:

Identyfikator psa:

Data urodzenia:

Osoba testująca szczenięcia:

.....

.....

I. Próby, których zaliczenie jest bezwzględnie wymagane

Reakcja na strzał

Pies jest luzem lub na luźnej smyczy/lince. Pomocnik strzela z pistoletu startowego około 30 metrów od psa.

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies wyraźnie boi się strzału, trzęsie się, ucieka, oszczekuje itp.
- B. Pies jest spokojny, ignoruje strzał lub reaguje, ale wykazuje zainteresowanie, nie strach.

Choroba lokomocyjna

Osoba testująca wozi psa 10 minut samochodem.

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies wykazuje objawy choroby lokomocyjnej.
- B. Pies nie wykazuje objawów choroby lokomocyjnej.

Agresja pokarmowa

Jeżeli istnieje jakiejkolwiek ryzyko, że pies może być agresywny, zaczynamy test od użycia sztucznej ręki. Pies będący na smyczy dostaje w misce atrakcyjne jedzenie lub mięsną kość. Osoba testująca zbliża się do niego i odsuwa miskę od psa. Jeżeli jest spokojny, osoba testująca podchodzi i próbuje go zachęcić, żeby wymienić kość lub smakołyk na bardziej atrakcyjne jedzenie, które ma w ręku.

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies warczy, sztywnieje, szczeka, usiłuje ugryźć.
- B. Pies wymienia jedzenie, a jeśli nie robi zamiany, to spokojnie znosi naszą ingerencję podczas próby.

Pogoń za innymi zwierzętami

Osoba testująca zabiera psa w miejsce, gdzie znajdują się ptaki lub inne zwierzęta, np. do parku. Pies jest luzem lub na lince. Oceniane jest zachowanie psa w stosunku do innych zwierząt, które stoją lub chodzą i do ptaków podrywających się (zwierząt w ruchu).

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies oszczekuje ptaki, wyrывa się do nich, traci kontakt z opiekunem, nie daje się odwołać.
- B. Pies spokojnie obserwuje lub ignoruje zarówno spacerujące, jak i podrywające się ptaki albo po zachęce osoby testującej nawiązuje z nią kontakt i przestaje się interesować ptakami.

Zachowanie psa wobec obcych osób

Pies stoi koło przewodnika na luźnej smyczy. Osoba testująca podchodzi do niego na wprost, szybkim krokiem, patrząc prowokująco w oczy. Jeżeli pies zachowuje się spokojnie, zaczyna go głaskać, zagląda do uszu, podnosi łapy. Po chwili odsuwa się na około 1 metr i zachęca psa, żeby podszedł.

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies wykazuje zachowania agresywne, lękowe lub jest zbyt pobudzony (np. przy dotyku silnie podgryza), dyszy mocno.
- B. Pies jest spokojny, może być uległy lub obojętny, ale nie wykazuje cech agresji czy lęku.

Znaczenie terenu (testowane tylko samce)

W czasie całego testu jest oceniana tendencje psa do znaczenia terenu i zachowań samczych.

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies z dużą częstotliwością znaczy teren, wykazuje dużo samczych zachowań. Reaguje samczo na zapachy suk. Wzbudza się przy kontakcie z suką, próbuje skakać i kopulować,
- B. Pies znaczy teren w granicach normy, nie wykazuje przesadzonych samczych zachowań.

II. Próby kontynuacyjne w przypadku niezaliczenia - jest brany pod uwagę całokształt zachowania psa w trakcie próby

Zachowanie w mieście

Osoba testująca spaceruje z psem obserwując, jak reaguje na zmiany podłoża, różne rodzaje schodów, wąskie przejścia, przechodzenie przez tłum ludzi.

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies jest pobudzony, dyszy, szczeka, skacze na osoby w tłumie, boi się nowych powierzchni, hałasu przejeżdżających pojazdów itp.
- B. Pies jest spokojny lub wesoło reaguje, chętnie współpracuje z osobą testującą, nie boi się nowych rzeczy.

Zachowanie w stosunku do obcego psa

Pomocnik przeprowadza obcego psa tak, żeby znajdował się około 1,5–2 metry od psa testowanego od jego strony (psów nie rozdziela obecność między nimi człowieka).

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies wykazuje zachowania agresywne lub jest nadmiernie pobudzony.

- B. Pies bez emocji obserwuje obcego psa, nawet jeśli do niego podejdzie, to jest spokojny, komunikuje się i pozwala się odwołać.

Reakcja na nietypowe sytuacje

Pies stoi lub powoli idzie obok opiekuna/osoby testującej. W odległości około 2 metrów przechodzi pomocnik, który znajdując się obok psa zachowuje się nietypowo (upuszcza coś głośnego, przewraca się, zaczyna krzyżeć i biec).

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies wykazuje zachowania agresywne lub nadmiernie lękowe.
- B. Pies spokojnie obserwuje pomocnika, jeżeli w pierwszym momencie się wycofał, to szybko dochodzi do siebie.

Współpraca i motywacja

Osoba testująca uczy psa prostego, nowego zachowania (siadanie, kółeczko lub inna prosta czynność), nagradzając smakołykami.

Zachowanie psa (zaznaczyć właściwe):

- A. Pies nie współpracuje, mimo powtórek nie oferuje zachowania, zwraca uwagę tylko na zdobycie pokarmu.
- B. Pies koncentruje na współpracy, uczy się chętnie, jest skupiony na zadaniu.

Opis oceny temperamentu, zachowań społecznych i wyuczonych:

.....
.....

Ocena i opis przebiegu testu:

.....
.....

Podpisy osób przeprowadzających test:

.....
.....

Interpretacja testu

Pierwsza część testu składająca się z 6 prób.

Warunkiem pozytywnego zaliczenia testu są odpowiedzi na TAK w kolumnie B. Tylko takie oceny warunkują zaliczenie części pierwszej. Jakakolwiek zachowanie na TAK z kolumny A bezwarunkowo nie zalicza testu.

Po pozytywnie zaliczonej części I następuje II część testu, która składa się z 4 prób i pisemnej oceny temperamentu, zachowań wyuczonych i społecznych. Wrażliwość/odporność psychiczna oceniane

są w trakcie trwania całego testu. Osoba sprawdzająca uważnie obserwuje testowanego psa pod kątem komfortu/dyskomfortu, sygnałów uspokajających, zachowań submisywnych.

Zaliczenie tej części testu jest poprzez uznanie, że dany osobnik prezentuje temperament, zachowania socjalne i społeczne, które predysponują go do roli PP.

4.3. Załącznik nr 3 – Test osobowości szczenięcia

Test osobowości szczenięcia

(na podstawie testów opracowanych przez Pfaffenbergera, Volhardów
oraz Stowarzyszenie Psów dla Niestyszających)

Test 1 – Pragnienie kontaktu (zbliżanie się)

Test ma na celu ocenę chęci zbliżenia się do nieznaney osoby.

Osoba nieznaną szczeniakowi klęka na podłodze, przysiadając na piętach. Pomocnik wnosi szczenię do pokoju i stawia w odległości około 1 metra przed klęczącym. Kiedy pies znajdzie się na podłodze, osoba testująca woła go. Zawołanie nie powinno zawierać imienia psa, ani też słowa „chodź”. Należy melodyjnie powtarzać: „piesku, piesku”, klaszcząc lekko w dłoń.

zachowanie szczeniaka	punktacja	ogon wysoko podniesiony (zaznaczyć właściwe)	ogon opuszczony (zaznaczyć właściwe)
Jeśli podbiegnie ochoczo, lecz potem skoczy do testującego, zacznie go szczypać lub podgryzać, albo w ogóle nie podejździe.	1	D	U
Jeśli będzie się ociągał.	2	D	U
Pies podchodzi od razu.	3	D	U

Test 2 – Pragnienie kontaktu (podążanie za człowiekiem)

Test ma na celu ocenę uwagi psa i gotowości podążania lub pozostania z człowiekiem. Testujący powoli podchodzi do szczeniaka. Powtarzając zachęcająco „piesku” (bez wymawiania imienia), klepiąc się po nodze zaczyna się oddalać.

zachowanie szczeniaka	punktacja	ogon wysoko podniesiony (zaznaczyć właściwe)	ogon opuszczony (zaznaczyć właściwe)
W ogóle się nie ruszy lub, gdy pójdzie od razu, podejździe do osoby testującej i zacznie gryźć jej stopy.	1	D	U
Uczyni to z wahaniem.	2	D	U
Ochoczo podąża.	3	D	U

Test 3 – Chęć dominacji (podporządkowanie się)

Test 3 służy do oceny dominacji lub uległości, która określa gotowość do zaakceptowania przywództwa człowieka w sytuacjach o mniejszym zakresie dobrowolności, niż w teście 2.

Na początku testujący klęka na podłodze, łagodnym ruchem przewraca pieska na grzbiet.

Pies powinien leżeć na grzbiecie z łapkami w górze, a nie na boku. Teraz pomocnik włącza stoper.

Testujący przytrzymuje psa w pozycji leżącej na grzbiecie, patrząc mu prosto w oczy.

Jeżeli piesek odwraca wzrok, nie należy wymuszać kontaktu wzrokowego. Wyraz oczu osoby testującej powinien być łagodny, a nie ostry, winna też zachować milczenie do końca doświadczenia. Kiedy pomocnik stwierdzi, że minęło 30 sekund, należy natychmiast skończyć test i uwolnić zwierzę.

zachowanie szczeniaka	punktacja	ciągły opór (zaznaczyć właściwe)	brak oporu (zaznaczyć właściwe)
Jeśli nie próbuje się uwolnić, ale unika spojrzenia w oczy lub jeśli przez 30 sekund próbuje się uwolnić, wyrwa się energicznie, albo gdy próbuje gryźć i warczy.	1	D	U
Jeśli nie walczy, ale pozwala na kontakt wzrokowy.	2	D	U
Jeśli w pierwszym momencie próbuje się uwolnić, ale zaraz potem podda się.	3	D	U

Test 4 – Chęć dominacji (wybaczenie)

Test określa zakres wybaczenia, kolejnej cechy osobowości istotnej w treningu posłuszeństwa i do celów użytkowych. Testujący klęka i stawia przed sobą szczeniaka tak, aby pies patrzył na niego pod kątem 45 stopni. Teraz należy psa łagodnie i powoli głaskać jedną ręką. Zaczynamy od czubka głowy w kierunku ogona. Jednocześnie osoba testująca powinna spokojnie mówić do pieska, pochylając się nad nim w taki sposób, aby zwierzę mogło polizać jej twarz, jeśli będzie miało na to ochotę.

zachowanie szczeniaka	punktacja	skacze, opiera się łapkami, szczypie lub warczy (zaznaczyć właściwe)	przewraca się na grzbiet lub odsuwa (zaznaczyć właściwe)
Warczy, szczypie lub gryzie albo też odsuwa się lub ucieka od człowieka.	1	D	U
Przewraca się i liże rękę lub skacze i opiera się łapkami na testującym.	2	D	U
Tuli się do człowieka i próbuje mu polizać twarz lub rękę.	3	D	U

Test 5 – Chęć dominacji (utrata kontroli)

Ten test na chęć dominacji ma na celu określenie reakcji psa na utratę kontroli.

Zwierzę musi znaleźć się w pozycji, w której traci wszelką kontrolę. Podczas tego testu należy pieska podnieść. Testujący pochyla się nad psem odwróconym w przeciwnym kierunku i tworząc ze splecionych palców rodzaj kołyski unosi zwierzę na tyle wysoko, aby jego łapy nie dotykały podłogi. Pomocnik zaczyna mierzyć czas. Po upływie 30 sekund należy psa postawić na podłodze.

zachowanie szczeniaka	punktacja	rozpaczliwie się wyrywał (zaznaczyć właściwe)	skamlenie lub ucieczka po postawieniu (zaznaczyć właściwe)
Jeśli mocno skamlał i wyrywał się energicznie, a zwłaszcza jeśli warczał i próbował gryźć.	1	D	U
Jeśli nie warczy, lecz skomli, warczy lub ucieka po postawieniu na ziemi.	2	D	U
Pies jest cały czas spokojny lub jeśli z początku stara się uwolnić, to potem godzi się ze swoim losem.	3	D	U

Test 6 i 7 – Gotowość do współpracy (aportowanie, próba 1 i 2)

Test polega na aportowaniu oraz ma ocenić gotowość psa do współpracy z ludźmi. Niektórzy instruktorzy twierdzą, że aportowanie to najlepszy sprawdzian dla psów przewodników. Test 7 jest powtórzeniem poprzedniego.

Testujący klęczy, szczenię zaś należy umieścić tyłem do niego tuż obok kolan. Trzeba teraz zawiesić przed psem zmiętą kulkę papieru (nieco mniejszą niż kulka tenisowa). Testujący zachęca pieska do zabawy, pytając wesoło: „Chcesz? Potrafisz to złapać?”. Chodzi o to, aby zainteresować go tym przedmiotem. Kiedy okaże zainteresowanie, testujący potrząsa kulką w odległości metra od jego mordki. Gdy zwierzę ruszy w kierunku kulki, sprawdzający cofa się o około pół metra. Kiedy pies złapie kulkę, należy go zachęcić do oddania jej. Jeśli wróci z kulką, trzeba go pochwalić. Jeżeli nie wróci – należy, odwracając jego uwagę, zabrać kulkę (lub przywołać, gdy z nią uciekł). Niezależnie od reakcji psa, testujący powinien od razu powtórzyć doświadczenie w dokładnie taki sam sposób (jest to test nr 7).

zachowanie szczeniaka	punktacja	złapie kulę i ucieknie z nią (zaznaczyć właściwe)	nie zdoła chwycić kulki (zaznaczyć właściwe)
Jeśli złapie kulę i ucieknie z nią lub jeśli nie zdoła chwycić kuli.	1	D	U
Jeśli złapie kulę, pilnuje jej i nie powraca do człowieka lub gdy najpierw goni kulę, a później przestaje się nią interesować.	2	D	U
Jeśli schwyci kulę, a następnie powróci z nią lub bez niej do testującego.	3	D	U

Test nr 8 – Wrażliwość na dotyk

Ten sprawdzian ma na celu określenie wrażliwości na dotyk.

Testujący chwyta między palec wskazujący a kciuk koniuszek ucha psa i tak samo jak podczas próby, ścisza coraz mocniej, licząc do dwunastu. Gdy piesek da poznać, że odczuwa ból, np. odwracając łeb, wyrывая się czy usiłując ukąsić, należy zwolnić uchwyt, pochwalić i pogłaskać zwierzę.

zachowanie szczeniaka	punktacja	(zaznaczyć właściwe)	(zaznaczyć właściwe)
Pies odczuje ból po jednym lub po drugim odliczaniu.	1		U
Jeśli zareaguje w przedziale trzech do czterech odliczeń.	2		U
Jeśli reakcja pojawi się w przedziale od pięciu do ośmiu odliczeń.	3	D 9-12 odliczeń	U

Test 9 – Reakcja na dźwięk

Pies nadmiernie reagujący na głosy łatwo ulega rozkojarzeniu i dekoncentracji.

Testujący usadza pieska w miejscu odległym od spodziewanego źródła dźwięku i do końca sprawdzianu nie dotyka go. Asystent winien znajdować się poza zasięgiem wzroku psa, trzymając w ręku puszkę po piwie lub innym napoju z kilkoma monetami w środku. Asystent potrząsa puszką trzy razy, czyniąc donośny hałas, a następnie zastyga nieruchomo, unikając nawiązania z psem kontaktu wzrokowego.

zachowanie szczeniaka	punktacja	(zaznaczyć właściwe)	(zaznaczyć właściwe)
Zignoruje hałas/ruszy szczekając wprost do źródła dźwięku/skuli się lub zacznie cofać.	1	D ignoruje	U cofa się
Pies zlokalizuje źródło dźwięku, lecz pozostaje w miejscu szczekając.	2	D	
Pies wykaże zainteresowanie i ruszy w kierunku źródła dźwięku lub też nastłuchuje i odwraca z ciekawością łepki w stronę, skąd słyszał hałas, nawet jeśli w pierwszej chwili robił wrażenie zaskoczonego.	3	D	

Test 10 – Reakcja na nowy bodziec

Jest to sprawdzian reakcji na nowe bodźce, na dziwne, lecz niebudzące zagrożenia objekty.

Asystent stoi na uboczu, trzymając sznurek, na którego drugim końcu przyczepiony jest ręczniczek lub ściereczka. Pociąga ten przedmiot do siebie w ten sposób, aby przesunął się w bok przed pieskiem, ale nie w jego kierunku. Należy szarpnąć za sznurek pięć lub sześć razy, po czym zatrzymać się.

zachowanie szczeniaka	punktacja	(zaznaczyć właściwe)	(zaznaczyć właściwe)
Atakuje, warczy, gryzie lub w inny sposób stara się odstraszyć przedmiot/ bojaźliwie cofa się lub próbuje ugryźć.	1	D warczy	U wycofuje się
Piesek zaszczeka.	2	D ogon do góry	U ogon podwinięty
Pies, widząc poruszający się ręcznik, zdradza zainteresowanie, podchodzi do niego, stara się poznać dziwny obiekt/ nie zwraca uwagi.	3	D	U nie zwraca uwagi

Test 11 – Reakcja na pożywienie

Jest to sprawdzian reakcji na pożywienie. O wiele trudniej przebiega szkolenie psa, który nie jest zainteresowany zachętą.

Testujący daje do powąchania psu niewielki kawałek aromatycznego jedzenia, np. kiełbasy, silnie pachnącego sera, w taki sposób, aby zwierzę nie wyrwało go z ręki. Po chwili wypuszcza przysmak, pozwalając psu go zjeść. Następnie, uważając, aby pies widział dokładnie całą operację, trzeba umieścić jedzenie w częściowo zwiniętej dłoni i podsunąć ją zwierzęciu. Jeśli pies węszy lub próbuje wydostać smakołyk, należy mu dać do zjedzenia. Na koniec testujący pokazuje psu inny przysmak i trzymając

go między palcami, w widoczny sposób podsuwa rękę w kierunku psa, po czym wykonuje w miejscu powoli pełny obrót, cały czas łagodnie machając dłonią z przysmakiem przed psim nosem, nie zachęcając jednak słownie.

zachowanie szczeniaka	punktacja	warczy, szczeka	(zaznaczyć właściwe)
Jeśli nie wykazuje zainteresowania jedzeniem.	1	D	U
Przejawia zainteresowanie jedzeniem, ale albo nie stara się go wyciągnąć z ręki podczas drugiej fazy sprawdzianu, albo nie podąża za człowiekiem w ostatniej fazie.	2	D	U
Węszy i próbuje wydobyć jedzenie z dłoni w drugiej fazie sprawdzianu oraz podąża za człowiekiem.	3	D	U

Test 12 – Zrównoważenie (reakcja na zagrożenie)

Ten test ma na celu ocenę reakcji na nowe bodźce. W tym przypadku nowy bodziec pojawia się nagle, jest duży i może stanowić dla zwierzęcia zagrożenie. Za pomocą tej próby możemy określić pewność siebie psa i jego sposób reagowania.

Podczas przeprowadzania testu nr 11 asystent powinien znajdować się w odległości około dwóch metrów od osoby testującej i psa, stać bez ruchu, zachowywać się spokojnie i nie wydawać żadnego dźwięku. W rękę ma zamknięty parasol (najlepiej automatyczny).

Po skończeniu testu nr 11 osoba testująca uspokaja psa, przemawiając do niego łagodnie, po czym obraca się tak, aby pies znalazł się między testującym a asystentem. Ten ostatni powinien obserwować zwierzę. Jeśli spogląda ono przed siebie lub w kierunku asystenta (tzn. nie patrzy na testującego w nadziei otrzymania jedzenia), należy szybkim ruchem otworzyć parasol i postawić go na podłodze. Po wykonaniu tej czynności asystent powinien stać bez ruchu, nie nawiązując kontaktu wzrokowego z psem.

zachowanie szczeniaka	punktacja	szczeka	ucieka
Jeśli w ogóle nie zareaguje/próbuje uciec, ukryć się i nie daje się słownie nakłonić do podejścia do parasola.	1	D	U
Pozostaje na miejscu i będzie czekał / spróbuje uciec lub skryć się, ale po słownej zachęcie zbliży się do parasola.	2	D	U
Pies zareaguje, ale po chwili odzyska panowanie nad sobą i pójdzie obejrzeć parasol.	3	D	U

Interpretacja Testu (wg. Stanleya Corena)

Test należy przeprowadzać według wzorca i podczas jednej sesji, która ma zająć około 20 minut. Testy powinny odbywać się, gdy szczeniak jest aktywny, przed posiłkiem. Należy unikać wszystkiego, co mogłoby stresować szczeniaka.

Należy je przeprowadzać we właściwej kolejności, podczas jednej sesji.

Punktacja testu kwalifikującego odzwierciedla prawdopodobieństwo, z jakim pies gotów będzie współpracować z ludźmi i podporządkować się ich poleceniom.

Osoba przeprowadzająca test powinna być zupełnie obca, natomiast ludzie, których pies zna, winni znajdować się najlepiej poza zasięgiem wzroku lub jedynie w charakterze pomocników.

Otoczenie powinno być nowe i nie rozpraszać uwagi zwierzęcia (może to być w pomieszczeniu mało psu znanym).

Punkty od 34 do 36:

Psy uzyskujące oceny w tym przedziale, najlepiej nadają się do treningu posłuszeństwa. Jeżeli wystąpiła przewaga D nad U – pies jest pełen energii, żywiołowy, akceptujący przywództwo człowieka, łatwo przystosowujący się do nowej sytuacji. Zrównoważony, do nadzwyczajnych okoliczności będzie podchodzić z ufnością i zdrowym rozsądkiem.

Jeżeli ma same D – wymaga konsekwentnego treningu posłuszeństwa.

Jeśli więcej U – idealny pies do układania w posłuszeństwie i w celach użytkowych.

Punkty od 29 do 33:

Psy łatwo uczą się posłuszeństwa, są dobrymi psami użytkowymi.

Jeśli ma więcej D – pies odznacza się pewnością siebie i ma skłonność do dominacji. Wymaga stanowczego traktowania, aby nie przejmował inicjatywy i nie zaczął lekceważyć instruktora.

Jeśli przeważają U – jest mniej pewny siebie. Trzeba go traktować podczas szkolenia łagodniej, chwalić i nagradzać.

Punkty od 19 do 28:

Nadaje się do szkolenia na psa przewodnika

Wymaga doświadczonego trenera i tzw. twardej ręki.

Jeśli przeważa D – może zachowywać się agresywnie. Największym problemem jego osobowości jest poczucie niezależności, dążenie do kontrolowania otoczenia i ignorowania poleceń właściciela oraz lekceważenia upomnień.

Jeżeli przeważa U – nieco łatwiej przystosowuje się do otoczenia, przejawia krańcową uległość. Z trudem przyzwyczajają się do zmian. Poza znanym otoczeniem może zachowywać się w sposób nieprzewidywalny. Łatwo go przestraszyć, a oswojenie z nowym otoczeniem i ludźmi wymaga sporo czasu.

Punkty od 12 do 18:

Zdecydowanie nie nadaje się do szkolenia użytkowego.

4.4. Załącznik nr 4 – Wzór raportu miesięcznego z pobytu psa u rodziny zastępczej

Raporty miesięczny kandydata z pobytu u rodzin zastępczych

Imię szczenięcia: Nr identyfikacyjny:

Wiek:

Dane osoby wychowującej szczenię:

.....

Data wizyty: Nr kolejny wizyty:

Zdrowie i ogólna kondycja szczenięcia:

(proszę uwzględnić wszystkie problemy zdrowotne szczenięcia, które wystąpiły w okresie między wizytami)

.....
.....
.....

Odrobaczenie:

Szczepienie:

Sterylizacja/kastracja:

Ilość i rodzaj jedzenia:

Czystość wewnątrz/nawyk załatwiania się/załatwianie się na komendę:

.....
.....
.....

Komentarz i obserwacja instruktora do wychowania szczenięcia:

.....
.....
.....

Komentarz i obserwacja opiekuna szczenięcia:

.....
.....
.....

Instrukcje i zalecenia dla opiekuna szczenięcia:

.....
.....
.....

Data następnej wizyty:

Wydane/wzięte pomoce wychowawcze i inne akcesoria:

.....
.....

Data:

Imię i nazwisko instruktora:

4.5. Załącznik nr 5 – Wzór testu rokowań psa w wieku 6 miesięcy

Test w wieku 6 miesięcy

Data:

Pies:

Nr chipa:

Data urodzenia:

Dane instruktorów, testujących szczenię:

.....

.....

Podczas testu zostały sprawdzone przedstawione w tabeli reakcje na bodźce z otoczenia:

Bodziec z otoczenia	Reakcja zadowalająca (właściwe zaznaczyć)	Wymaga poprawienia (właściwe zaznaczyć)
Dźwięki miasta		
Schody ażurowe		
Schody normalne		
Winda		
Wnętrze sklepu		
Dzieci		
Zgiełk ruchu ulicznego		
Obiekty na kółkach (wózki inwalidzkie, wózki w sklepie itp.)		
Zmiana nawierzchni, reakcja na różne podłoża		
Wysokości (mosty, wiadukty, przejścia nad ulicą)		
Kratki ściekowe i inne metalowe kraty i przedmioty		
Schody ruchome		
Tramwaj (zapoznanie z pojazdem stojącym)		
Tramwaj (podróżowanie)		
Autobus (zapoznanie z pojazdem stojącym)		
Autobus (podróżowanie)		
Dworzec kolejowy- reakcja na dźwięki i na ludzi		

Bodziec z otoczenia	Reakcja zadowolająca (właściwe zaznaczyć)	Wymaga poprawienia (właściwe zaznaczyć)
Pociąg (zapoznanie ze stojącym wagonem)		
Pociąg (wsiadanie i wysiadanie)		
Zabawy z innymi psami – wybieg, umiejętności socjalne		
Duże zwierzęta (konie, krowy)		
Nietypowo zachowujący się ludzie		
Nietypowe przedmioty (np. rzeźby)		
Obojętność na przypadkowo spotkane psy		
Obojętność na koty		
Obojętność na jedzenie		
Obojętność na zapachy		
Niespodziewane, głośne dźwięki		

Postulowanie podstawowe	Reakcja zadowolająca (właściwe zaznaczyć)	Wymaga poprawienia (właściwe zaznaczyć)
Reakcje na komendy		
Chodzenie na luźnej smyczy		

Zachowanie:	Reakcja zadowolająca (właściwe zaznaczyć)	Wymaga poprawienia (właściwe zaznaczyć)
Skupienie na człowieku		
Zachowanie w miejscu publicznym/sklepie/restauracji		
Zachowanie w pojeździe, na przystanku		
Witanie ludzi		
Witanie psów		

Zachowanie:	Reakcja zadowalająca (właściwe zaznaczyć)	Wymaga poprawienia (właściwe zaznaczyć)
Temperament		

Opis przebiegu testu:

.....
.....
.....

Ocena i rokowania:

.....
.....
.....

Podpisy instruktorów przeprowadzających test:

.....
.....

4.6. Załącznik nr 6 – Wzór testu dojrzałości psa w wieku 12 miesięcy

Test dojrzałości w wieku 12 miesięcy

Data:

Pies:

Nr chipa:

Data urodzenia:

Dane instruktorów, testujących szczenię:

.....

.....

Podczas testu zostały sprawdzone przedstawione w tabeli reakcje na bodźce z otoczenia:

Bodziec z otoczenia	Reakcja zadowalająca	Wymaga poprawienia
Dźwięki miasta		
Schody ażurowe		
Schody normalne		
Winda		
Wnętrze sklepu		
Dzieci		
Zgiełk ruchu ulicznego		
Obiekty na kółkach (wózki inwalidzkie, wózki w sklepie itp.)		
Zmiana nawierzchni, reakcja na różne podłoża		
Wysokości (mosty, wiadukty, przejścia nad ulicą)		
Kratki ściekowe i inne metalowe kraty i przedmioty		
Schody ruchome		
Tramwaj (zapoznanie z pojazdem stojącym)		
Tramwaj (podróżowanie)		
Autobus (zapoznanie z pojazdem stojącym)		
Autobus (podróżowanie)		
Dworzec kolejowy- reakcja na dźwięki i na ludzi		
Pociąg (zapoznanie ze stojącym wagonem)		
Pociąg (wsiadanie i wysiadanie)		

Bodziec z otoczenia	Reakcja zadowolająca	Wymaga poprawienia
Zabawy z innymi psami – wybieg, umiejętności socjalne		
Duże zwierzęta (konie, krowy)		
Nietypowo zachowujący się ludzie		
Nietypowe przedmioty (np. rzeźby)		
Obojętność na przypadkowo spotkane psy		
Obojętność na koty		
Obojętność na jedzenie		
Obojętność na zapachy		
Niespodziewane, głośne dźwięki		

Posłuszeństwo podstawowe	Reakcja zadowolająca	Wymaga poprawienia
Reakcje na komendy		
Chodzenie na luźnej smyczy		
Wykonywanie podstawowych komend		

Zachowanie:	Reakcja zadowolająca	Wymaga poprawienia
Temperament		
Skupienie na człowieku		
Reakcja na strzał		
Zachowanie w miejscu publicznym/sklepie/restauracji		
Zachowanie w pojeździe, na przystanku		
Witanie ludzi		
Witanie psów		
Reakcje lękowe		

Opis przebiegu testu:

.....
.....
.....

Ocena dojrzałości psa:

.....
.....
.....

Podpisy instruktorów przeprowadzających test:

.....
.....

4.7. Załącznik nr 7 – Wzór miesięcznego raportu z postępów psa w szkoleniu

Miesięczny raport z postępów szkolenia

Imię psa:

Nr miesiąca szkolenia:

Zaplanowana praca z psem:

.....
.....
.....

Komentarz:

.....
.....
.....

Zaplanowane ćwiczenia podstawowego posłuszeństwa:

.....
.....
.....

Komentarz:

.....
.....
.....

Problemy:

.....
.....
.....

Postępowanie zmierzające do zlikwidowania problemów:

.....
.....
.....

Cele następnego miesiąca:

.....
.....
.....

Informacje o stanie zdrowia psa:

.....
.....
.....

Imię i nazwisko szkoleniowca:

Data i podpis szkoleniowca:

4.8. Załącznik nr 8 – Wzór karty egzaminacyjnej psa

Karta egzaminacyjna

Wyniki egzaminu psa przewodnika

Przeprowadzonego po specjalistycznym szkoleniu

Nr karty:

Data egzaminu:

Imię psa:

Identyfikator psa:

Rasa:

Data urodzenia:

Miejsce przeprowadzania egzaminu:

Etap I

Lp.	Ćwiczenie	Maksymalna ilość punktów	Uzyskane punkty (proszę uzupełnić)
1	Ruszanie	5	
2	Skręt w prawo	10	
3	Skręt w lewo	10	
4	Reakcja na bodźce dźwiękowe	10	
5	Reakcja na zapachy	10	
6	Zawracanie	5	
7	Prawidłowe tempo marszu i utrzymanie kierunku	20	
8	Zaznaczanie krawężnika	20	
9	Prowadzenie przez przejścia	20	
10	Omijanie przeszkód z prawej	20	
11	Omijanie przeszkód z lewej	20	
12	Przeszkoda ruchoma	20	
13	Oznaczanie przeszkód wysokich i powierzchniowych	20	
14	Pokazanie chodnika	5	
15	Znajdowanie i przechodzenie przez drzwi	10	
16	Znajdowanie i chodzenie po schodach	20	
17	Wejście i wyjście ze środków komunikacji	10	

Lp.	Ćwiczenie	Maksymalna ilość punktów	Uzyskane punkty (proszę uzupełnić)
18	Pokazywanie przejścia dla pieszych w terenie nieznanym	10	
19	Opanowanie trasy	5	
20	Zaznaczanie ławki (miejsca siedzącego)	5	
21	Ogólne wrażenie	20	

Wyniki egzaminu:

Maksymalna ilość punktów = 275 pkt

Minimalna ilość punktów = 220 pkt

Uzyskane punkty = – (przy stracie 56 punktów lub więcej pies nie zdaje egzaminu)

Nazwisko szkoleniowca:

Podpis szkoleniowca:

Nazwisko egzaminującego:

Podpis egzaminującego:

Etap II

Lp.	Ćwiczenie	Maksymalna ilość punktów	Uzyskane punkty
1	Przywołanie do nogi	10	
2	Komenda „siad”	5	
3	Komenda „waruj”	5	
4	Komenda „stój”	5	
5	Pozostawienie psa na miejscu i przywołanie do nogi	10	
6	Zostawanie	5	
7	Aport	5	

Wyniki egzaminu:

Maksymalna ilość punktów = 45 pkt

Minimalna ilość punktów = 35 pkt

Uzyskane punkty = – (przy stracie 16 punktów lub więcej pies nie zdaje egzaminu)

Nazwisko szkoleniowca:

Podpis szkoleniowca:

Nazwisko egzaminującego:

Podpis egzaminującego:

Decyzja komisji egzaminacyjnej

Po przeprowadzonym w dniu (wpisać datę) egzaminie, komisja egzaminacyjna uznaje, że pies (wpisać imię psa) urodzony w dniu (wpisać datę) zaliczył egzamin z wynikiem **pozytywnym/ negatywnym** (niepotrzebne skreślić).

Karty egzaminacyjne stanowią załącznik do niniejszej decyzji.

Nazwiska i podpisy członków komisji egzaminacyjnej:

1.
2.

Uwagi:

.....
.....
.....

4.9. Załącznik nr 9 – Program szkolenia psa w rodzinie zastępczej

Program szkolenia psa w rodzinie zastępczej

Program szkolenia kandydatów na psy przewodniki podczas pobytu u rodzin zastępczych obejmuje wsparcie nad wychowaniem i opieką szczeniaka/młodego psa, w okresie szkolenia podstawowego.

Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa.

Przyjęto program szkoleniowy, który będzie trwał ok 10 miesięcy, w zależności od wieku psa, w jakim został zakwalifikowany do programu. Okres szkolenia może zostać wydłużony, jeżeli jest to konieczne do uzyskania dojrzałości emocjonalnej (psychosomatycznej) przez psa lub potrzeby dopracowania umiejętności, które pies opanował w niezadawalającym stopniu (posłuszeństwo podstawowe, zapoznanie z miastem).

Program zakłada cykl spotkań grupowych z zajęciami praktycznymi oraz indywidualne spotkania ze szkoleniowcem.

Efekty podlegają weryfikacji w celu analizy postępów. Przeprowadza je instruktor. Ocena osiągnięć odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu szkolenia. Potwierdza je raport miesięczny z pobytu u rodzin zastępczych. Raport miesięczny zawiera ocenę nabytych umiejętności i diagnozę rozwoju. RZ dostają indywidualne zalecenia na następny miesiąc, dostosowane do rozwoju i możliwości konkretnego psa.

Cel główny:

- Pies przygotowany do szkolenia specjalistycznego.

Cele szkolenia:

- Ukształtować dobre nawyki czystości.
- Wykształcić prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrzymywać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Odbiorcy szkolenia:

- Kandydat na psa przewodnika.

Psy, które ukończą pobyt u rodzin zastępczych, będą:

- zdolne do rozpoczęcia szkolenia specjalistycznego;
- posiadały w pełni ukształtowane dobre nawyki czystości;
- znały zasady funkcjonowania w rodzinie, w domu i w środowisku miejskim;

- posiadały wyuczone nawyki prawidłowych zachowań wobec ludzi i zwierząt;
- posiadały opanowane w stopniu podstawowym komendy z postuszeństwa.

Szkolenie odbywa się:

- na spotkaniach indywidualnych – co najmniej 1 raz w miesiącu przez 10/12 miesięcy (częstotliwość spotkań uzależniona jest od potrzeb rodziny zastępczej);
- na spotkaniach grupowych – raz w miesiącu przez 10/12 miesięcy.

I. Plan zajęć grupowych

Założenia organizacyjne szkolenia:

- 1) poszczególne obszary zajęć są podzielone na miesięczne cykle szkoleniowe,
- 2) pełne szkolenie obejmujące 10/12 cykli/ miesięcy,
- 3) spotkania grupowe ze szkoleniowcami – 1 raz w miesiącu,
- 4) czas trwania jednego cyklu spotkań grupowych z psami – 3 jednostki dydaktyczne.

Obszary zajęć z psami zakwalifikowanymi do programu na poszczególne miesiące określające tematykę i rodzaje ćwiczeń zawarte w programie są zgodne ze standardem.

Psy ze swoimi opiekunami mogą dołączyć do grupy w różnym wieku i na różnym etapie wyszkolenia. Pies uczy się zachowań właściwych w grupie i pracy w rozproszeniach w grupie. W przypadku, gdy do programu dołączają psy starsze niż 3 miesiące lub gdy pies zmienił rodzinę zastępczą, materiał z zajęć musi być uzupełniony na zajęciach indywidualnych, które, wedle potrzeby indywidualnej psa, musi zapewnić i zorganizować jednostka szkoląca. Przy realizacji wszystkich ćwiczeń tempo pracy należy dostosować do predyspozycji konkretnego psa.

1. Pierwszy miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmocnić i utrwalać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroza, smycz, odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia: siadanie, warowanie, stanie, komenda zwalnająca, spacerowanie na luźnej smyczy, reakcja na imię w statyce.	Praktyczne wskazówki szkoleniowców, jak prawidłowo technicznie wykonywać ćwiczenia z posłuszeństwa. Praca z każdym z uczestników przy wykonywaniu podstawowych komend.

2. Drugi miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmocnić i utrwaląć pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia: siadanie, warowanie, stanie, komenda zwalnająca, spacerowanie na luźnej smyczy, reakcja na imię w statyce.	Praktyczne wskazówki szkoleniowców, jak prawidłowo technicznie wykonywać ćwiczenia z posłuszeństwa. Praca z każdym z uczestników przy wykonywaniu podstawowych komend.

3. Trzeci miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrwalać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia: siadanie, warowanie, stanie – przedłużanie zachowań, reakcja na imię w ruchu.	Ciąg dalszy pracy z poprzednich miesięcy. Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami.

4. Czwarty miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrwalać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia: komendy „puść” i „nie rusz”, dostawianie do nogi.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami. Pokazywanie i uczenie komend „puść”, „zostaw”, dostawienia do nogi.

5. Piąty miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrzymywać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia praktyczne: doskonalenie nauczonych komend, chodzenie przy nodze, chodzenie na miejsce i pozostawanie na nim.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami, kontynuacja umiejętności z poprzednich zajęć. Odsyłanie psa na miejsce i ćwiczenie zostawania.

6. Szósty miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrzymywać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami, kontynuacja uczenia umiejętności z poprzednich zajęć.

7. Siódmy miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Nauczyć, wzmacniać i utrzymywać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.

- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami, kontynuacja nauki umiejętności z poprzednich zajęć.

8. Ósmy miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrzymywać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami, kontynuacja nauki umiejętności z poprzednich zajęć.

9. Dziewiąty miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.
- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrzymywać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami, kontynuacja nauki umiejętności z poprzednich zajęć.

10. Dziesiąty miesiąc szkolenia:

Cele szkolenia:

- Zbudować prawidłową więź z psem.

- Ukształtować prawidłowe wzorce zachowań wobec ludzi i zwierząt.
- Nauczyć, wzmacniać i utrwalać pożądane zachowania.
- Wzmocnić dobre nawyki u psa.
- Nauczyć prawidłowych zasad funkcjonowania psa w rodzinie, mieście, tłumie ludzi, w zmiennym środowisku miejskim z innymi psami.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.
- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Ćwiczenia praktyczne z posłuszeństwa podstawowego szkoleniowców z psami, kontynuacja nauki umiejętności z poprzednich zajęć.

11. Kolejne miesiące szkolenia (jeśli istnieje taka potrzeba):

Cele szkolenia:

- Rozpoznawać i rozwiązywać problemy pojawiające się podczas opieki u rodzin zastępczych.
- Wypracować i rozwijać umiejętności, które wymagają poprawy.
- Zapobiegać i niwelować zachowania niepożądane.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Nagrody.
- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: 3 jednostki dydaktyczne

Sesje treningowe: W zależności od możliwości psa, warunków atmosferycznych, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie:

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1	Zajęcia praktyczne: doskonalenie poznanych komend, praca w rozproszeniach.	Pomoc w rozwiązywaniu problemów. Praca indywidualna w obszarach, które wymagają poprawy.

II. Plan zajęć indywidualnych ze szkoleniowcem

Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa, a także możliwości członków rodzin zastępczych.

Indywidualne zajęcia ze szkoleniowcami odbywają się przynajmniej raz w miesiącu, tj. ok 2 jednostek szkoleniowych w zależności od potrzeb.

Sesja treningowa – może na nią się składać jeden trening lub kilka krótkich treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesję przewidzianą w programie.

1. Szkolenie psa w wieku dwóch – czterech miesięcy:

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- reakcja na imię;
- chodzenie na luźnej smyczy;
- jedzenie na komendę „jedz”;
- siadanie;
- warowanie;
- komenda „biegaj”, „wolny” (zwolnienie z komendy, koniec ćwiczenia);
- komenda „siad”;
- przywołanie do opiekuna.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki:

- nauka załatwiania się na dworze;
- nauka zostawiania samemu w domu;
- zapoznanie z różnymi podłożami;
- przyzwyczajenie do obroży i smyczy;
- przyzwyczajenie do zabiegów pielęgnacyjnych (szczotkowania, oglądania zębów, uszu, oczu itd.);
- jazda w samochodzie;
- nauka niewchodzenia na meble i niegryzienia sprzętów domowych, ubrań, butów itd.;
- nauka nieskakania na ludzi;

- nauka właściwego zachowania w kontaktach z obcymi ludźmi;
- jazda w windzie;
- właściwe chodzenie po schodach;
- spacerowanie na smyczy po ulicach o umiarkowanym ruchu;
- nauka bezpiecznych kontaktów z innymi psami.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- szczegółowy instruktaż w sprawach opieki i wychowania szczeniaka;
- wyposażenie w wyprawkę, książeczkę zdrowia;
- wyposażenie w materiały edukacyjne z jednostki szkolącej;
- kontakt z lekarzem weterynarii;
- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach.

2. Szkolenie psa w wieku pięciu – siedmiu miesięcy:

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- utrwalenie wcześniejszych komend: komenda „wstań”; komenda „stój”; komenda „przynieś” – (różne przedmioty); komenda „waruj”;
- nauka obojętnego mijania innych psów i ludzi.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- nauka załatwiania się w wyznaczonym miejscu;
- chodzenie na luźnej smyczy (nauka nieciągnięcia na smyczy);
- zatrzymywanie się i stanie;
- rozwiązywanie pojawiających się problemów;
- nauka chodzenia w kagańcu;
- prawidłowe wchodzenie i jazda w różnych środkach komunikacji;
- przechodzenie różnymi wiaduktami i podziemnymi przejściami;
- zapoznanie z różnymi rodzajami nawierzchni (kratki, żwir, asfalt, śliskie płytki itd.);
- chodzenie po ażurowych schodach;
- zapoznanie się z nietypowymi sytuacjami – dziwnie wyglądający ludzie (np. z dużymi torbami, o kulach, księża, poruszający się na wózkach inwalidzkich itd.);
- spacerowanie w miejscach o natężonym ruchu z dziwnymi przedmiotami jak flagi, mikrofony, głośniki, uliczni grajkowie, uliczne roboty budowlane, odgłosy śmieciarki itd.);
- nauka bezpiecznych kontaktów z innymi psami.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- zapoznanie z kompleksowym programem szkolenia kandydata na psa przewodnika;
- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie pojawiających się problemów;

- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach.

3. Szkolenie psa w wieku ośmiu – dwunastu miesięcy:

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- doskonalenie umiejętności z posłuszeństwa podstawowego;
- przyzwyczajanie do zatrzymania na przejściach dla pieszych i schodach w górę i w dół;
- obojętność na inne psy;
- obojętność na pokarmy rozłożone na drodze.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- poruszanie się po ulicach o dużym natężeniu ruchu, przyzwyczajanie do chodzenia w tłumie ludzi, przyzwyczajanie do hałasu i różnych bodźców zapachowych;
- nauka chodzenia w kagańcu;
- jazda pociągami, nauka wchodzenia i wychodzenia z pociągu;
- poruszanie się schodami i platformami ruchomymi;
- centra handlowe, kafejki, teatry kino, jeśli jest okazja.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie powstałych problemów;
- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach.

4. Szkolenie psa w wieku dwunastu – czternastu miesięcy (dotyczy sytuacji, gdy pies nie przejdzie testów dojrzałości w wieku dwunastu miesięcy, a dobrze rokuje. Brakuje mu jednak umiejętności społecznych bądź potrzebuje więcej czasu do opanowania materiału):

A. Szkolenie z posłuszeństwa podstawowego:

- kontynuacja działań z poprzedniego okresu;
- doskonalenie umiejętności z posłuszeństwa podstawowego;
- praca w obszarach, w których są braki.

B. Wychowanie, opieka, dobre nawyki: zgodnie z zaleceniami instruktora. Praca z indywidualnym planem dostosowanym do rodzaju problemów i potrzeb danego psa.

C. Praca trenera rodzin zastępczych z rodziną zastępczą:

- spotkania, ćwiczenia i rozwiązywanie powstałych problemów;
- pomoc w opanowaniu umiejętności;
- reagowanie i pomoc w zgłaszanych problemach;
- indywidualne zalecenia w obszarach, które wymagają dodatkowej pracy.

4.10. Załącznik nr 10 – Program szkolenia psa przez aplikanta na trenera

Program szkolenia psa przewodnika przez aplikanta na trenera

Program szkolenia jest cyklem treningów aplikanta z psem pod całościowym nadzorem instruktora z zakresu nauki posłuszeństwa i kształcenia specjalistycznego PP.

Efekty szkolenia podlegają ocenie – weryfikacji w celu stwierdzenia, czy wyszkolenie PP osiągnęło wymagane standardy. Ocena postępów odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu szkolenia.

Zaliczenie przyznaje się po zweryfikowaniu nabytych umiejętności na egzaminie kończącym etap szkolenia specjalistycznego, zwanym egzaminem końcowym.

Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa, umiejętności szkoleniowca a także indywidualnych potrzeb osoby niewidomej.

Przyjęto program szkoleniowy, który będzie trwał 10 miesięcy, zawierający około 900 sesji treningowych na jedną osobę z psem i opiekę całodobową nad zwierzęciem podczas szkolenia.

Aplikant uczy psa pod całościową opieką instruktora.

Cel główny:

- Przygotowanie psa do roli psa przewodnika.
- Opanowanie i utrwalenie umiejętności przez psa wynikających ze standardu.
- Zaznajomienie psów ze wszystkimi rodzajami sytuacji otoczenia, jakie mogą spotkać parę podczas pracy.
- Szkolenie psów w specyficznych umiejętnościach potrzebnych dla danego klienta, któremu pies zostanie przydzielony – ostatni etap szkolenia.

Cele szkolenia dla kandydata na psa przewodnika:

- Ukształtować stałe wzorce zachowań.
- Stworzyć nawyki odpowiednich reakcji na wydawane komendy.
- Wzmacniać pożądane zachowania.
- Zapobiegać i zatrzymywać zachowania niepożądane.
- Zaprojektować zachowania w kierunku automotywacji psa i podejmowania przez niego inicjatywy we właściwych momentach.

Odbiorcy szkolenia:

- Aplikant – nabycie umiejętności szkolenia psów przewodników;
- psy – kandydaci na PP, zakwalifikowane do programu szkolenia specjalistycznego.

Psy, które ukończą szkolenie, osiągną zakres umiejętności:

Zgodny z wymienionymi w standardzie wyszkolenia psa przewodnika. Opisane w punkcie 4.2 niniejszego standardu.

Założenia organizacyjne szkolenia:

- poszczególne obszary zajęć praktycznych nauki są podzielone na cykle szkoleniowe miesięczne;
- pełne szkolenie obejmujące 10 cykli/ miesięcy;
- indywidualne zajęcia ze szkoleniowcami;
- aplikant ma do wypracowania średnio 90 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu = 900 jednostek dydaktycznych w całym programie szkolenia specjalistycznego;
- sesja treningowa – może na nią się składać jeden trening lub kilka krótkich treningów (od 10 do 45 min), które tworzą jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie. Jest to zależne od możliwości psa, warunków i stopnia zawansowania w szkoleniu psa;
- Instruktor ma do wypracowania od 20 do 40 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu = 400 jednostek w całym cyklu szkolenia;
- 900 jednostek dydaktycznych przypada na aplikanta, w tym 400 jednostek dydaktycznych ma do wypracowania z aplikantem i jego psem instruktor w pełnym cyklu szkolenia specjalistycznego.

Sesje treningowe zaplanowane na poszczególne miesiące zawierają określoną tematykę i rodzaje ćwiczeń zgodnie ze standardem szkolenia psa przewodnika. Przy realizacji wszystkich ćwiczeń tempo pracy należy dostosować do możliwości konkretnego psa. Każdy poszczególne cykle szkoleniowe kończy weryfikacja nabytych umiejętności i postępów w pracy. Cele szkolenia zaplanowane na dany miesiąc powinny być przez psa opanowane w zadawalającym stopniu. Jeżeli pies nie opanował zaplanowanych umiejętności, nie można przystąpić do realizacji zadań kolejnego miesiąca, a cele wcześniejsze zostają przesunięte do realizacji w kolejnym cyklu.

1. Pierwszy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Badanie możliwości psa, analiza obszarów pracy.
- Budowanie więzi z psem.
- Wypracowanie kontroli na smyczy – ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy.
- Ukształtowanie prawidłowej postawy podczas prowadzenia - praca z psem po lewej stronie na krótkiej smyczy.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa.
- Budowanie chęci do prowadzenia w linii prostej.
- Utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Wstępne zapoznanie z uprzężą, przyzwyczajenie, akceptacja.
- Kształtowanie dobrych nawyków czystości.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia.

- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowiskach o różnym natężeniu ruchu ulicznego i pieszego.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli aplikanta.	Uzupełnienie umiejętności z posłuszeństwa. Ćwiczenie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, chodzenie na luźnej smyczy, ćwiczenie przywołania, aport – ćwiczenia z nagrodami.
2)	Poznanie słabych i silnych stron psa.	Podróże komunikacją, odwiedzanie obiektów publicznych. Sprawdzanie reakcji, by poznać obszary, gdzie trzeba przepracować problemy i uzupełnić braki wychowawcze, i obycie z trudnymi miejscami i sytuacjami.
3)	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4)	Wdrażanie pracy w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia – przyzwyczajanie do pracy w uprzęży.
5)	Praca w środowisku miejskim.	Wzmacnianie koncentracji w trudnym środowisku.
6)	Kształtowanie dobrych nawyków czystości.	Kontynuacja z wieku młodzieńczego – utrwalanie nawyków na komendę.

2. Drugi miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Budowanie więzi z psem – kontynuacja.
- Wypracowanie kontroli na smyczy – kontynuacja.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa – kontynuacja.
- Utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa – kontynuacja;
- Kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, wprowadzanie komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół – praca w uprzęży;
- Zapoznanie z techniką zaznaczenia ławki, miejsc siedzących;

- Poznanie technik mijania przeszkód na chodniku – ruchomych i nieruchomych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż bez ramienia;
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń;
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami;
- Przeszkody ruchome niskie.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca z uprzężą w spokojnej okolicy w umiarkowanym ruchu, z minimalną ilością przeszkód i pieszych, po prostych ciągach ulic.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli aplikanta.	Utrwalanie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, komendę przywołującą, aport – ćwiczenia z nagrodami.
2)	Zwiększenie kontroli.	Używanie intonacji głosu, zależnie od reakcji psa i rozwijanie jego koncentracji.
3)	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4)	Praca w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia. Nauka prowadzenia w odpowiedniej pozycji i bez nadmiernego napięcia. Prowadzenie w linii prostej. Wprowadzanie komendy do prowadzenia naprzód i do zatrzymania. Wprowadzanie zatrzymywania na krawężnikach i schodach z pomocą słowną lub użyciem smyczy.
5)	Omijanie przeszkód.	Nauka techniki omijania przeszkód niskich na chodniku – praca w uprzęży bez pałaka.
6)	Zaznaczanie ławek.	Nauka techniki zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji.
7)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Techniki kontroli emocji spowodowanych rozproszeniem przez innych ludzi, psy, jedzenie.

3. Trzeci miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa, kontynuacja.
- Wzmocnienie koncentracji na pracy z przewodnikiem – praca w środowisku ścisłego miasta.
- Kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, kontynuacja nauki komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników i schodów, wprowadzenie komend kierunkowych, zaznaczenia ławki, drzwi – praca w uprzęży.
- Zastosowanie technik mijania przeszkód na chodniku – ruchomych i nieruchomych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.
- Rozproszenia: psy, jedzenie.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o umiarkowanym nasileniu ruchu, z małą ilością przeszkód i pieszych, proste trasy.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli aplikanta.	Utrzymanie i wzmacnianie wypracowanych umiejętności.
2)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających.
3)	Komendy kierunkowe.	Wprowadzenie i nauka techniki skrętów w prawo i w lewo.
4)	Zwrot w tył.	Nauka i techniki zwrotu w tył.
5)	Praca w uprzęży – prowadzenie.	Praca z psem w uprzęży z ramieniem. Prowadzenie w linii prostej, zatrzymywanie na krawężnikach, schodach w dół i w górę z pomocą słowną lub użyciem smyczy.
6)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie małych przeszkód w miejscach cichych i o małym natężeniu ruchu ulicznego.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
7)	Zaznaczanie ławek, przystanków autobusowych, drzwi.	Nauka techniki zaznaczania prawidłowego ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji, nauka pokazywania drzwi.
8)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Techniki kontroli emocji spowodowanych rozproszeniem przez innych ludzi, psy, jedzenie.

4. Czwarty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, kontynuacja nauki komend do pójścia w przód, zatrzymania, oznaczenia ławki, drzwi do budynków i do pojazdów komunikacji publicznej, przystanku komunikacji publicznej, zaznaczania przejść dla pieszych, krawężników, schodów – praca w uprzęży.
- Kontynuacja nauki komend kierunkowych, przeszkody na chodniku ruchome i nieruchome – techniki mijania.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.
- Rozproszenie: psy, jedzenie.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o średnim nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Utrwalanie podstaw, takich jak przechodzenie przez jezdnię, dochodzenie do krawężników w prawidłowej pozycji i dobrym miejscu. Ćwiczenie techniki dojść do przejść i przechodzenia przez jezdnię.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Skręty, kierunki.	Skręty w prawo i w lewo oraz zwroty w tył z komendami słownymi i optycznymi.
5)	Odnajdywanie schodów.	Odnajdywanie schodów w górę i w dół. Zatrzymywanie się z pomocą słowną lub użyciem smyczy i bez pomocy.
6)	Wskazywanie drzwi.	Techniki wskazywania drzwi w miejscach publicznych, w domach, pokazywanie drzwi od windy i do pojazdów komunikacji publicznej.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie małych przeszkód w miejscach cichych i o małym natężeniu ruchu ulicznego.
8)	Kontrola napięcia.	Koncentracja na pracy nad napięciem smyczy i przy pracy w uprzęży.
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

5. Piąty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Nauka pracy w pełnej uprzęży w środowisku o średnim natężeniu ruchu, z różną ilością przeszkód i pieszych, skręcanie z zatrzymaniem na przejściach w nieznanym albo mało znanym otoczeniu, skręcanie w ruchu na znanej trasie, wydłużanie czasu treningu.
- Praca w uprzęży – kontynuacja – trasy stałe i trasy nieznanne.
- Praca w środkach lokomocji.
- Nauczenie zamian tempa, kontrola napięcia na uprzęży.
- Bezpieczna praca w budynkach i miejscach użyteczności publicznej.
- Bezpieczne mijanie i oznaczanie przeszkody w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.

- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Pętle komunikacji miejskiej.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o umiarkowanym nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami, przejściami dla pieszych.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Utrwalanie podstaw pracy w uprzęży. Stałe trasy z zatrzymywaniem na przejściach dla pieszych, ze skrętami, z zatrzymywaniem się i poruszaniem się po schodach. Zmiany kierunków – skręty w prawo i w lewo z wyszukiwaniem ścieżek na stałych trasach. Praca na nowych ścieżkach.
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Zmiany tempa.	Zmiany tempa podczas pracy w uprzęży. Spowalnianie i zwiększanie tempa w uprzęży, kontrola napięcia na uprzęży.
5)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – podstawy – sklepy i miejsca użyteczności publicznej.
6)	Wprowadzenie chodzenia do celu. Wyszukiwanie i wskazywanie.	Próby podjęcia przez psa inicjatywy w wyszukiwaniu przejść, schodów, przystanków autobusowych, drzwi, chodnika, wind itd.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych. Techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.
8)	Środki lokomocji – kontynuacja umiejętności.	Odnajdowanie drzwi, przyjmowanie właściwej pozycji lub wskazanie miejsca siedzącego w środkach lokomocji w ruchu miejskim.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

6. Szósty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja, pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez pracę w goglach.
- Praca w uprzęży – zwiększenie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne.
- Rozszerzona praca w środkach transportu publicznego, doskonalenie umiejętności.
- Zapoznanie się z techniką bezpiecznego korzystania z komunikacji dalekobieżnej. Wsiadanie i wysiadanie z pociągów.
- Bezpieczna praca w budynkach i miejscach użyteczności publicznej.
- Bezpieczne mijanie i oznaczanie przeszkody w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Pętle komunikacji miejskiej.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o dużym nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami, przejściami dla pieszych.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejęciem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – pomoce optyczne i głosowe.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Środki komunikacji miejskiej i pociągi.	Praca we wszystkich środkach lokomocji - tramwaje, autobusy, metro.
5)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
6)	Pociągi.	Nauka techniki wsiadania i wysiadania z pociągów.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych. Techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.
8)	Schody ruchome.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

7. Siódmy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja i pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach; sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Praca w uprzęży – zwiększenie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Mijanie przeszkód w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach – doskonalenie umiejętności.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń również w terenie wiejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
5)	Pociągi.	Nauka wsiadania i wysiadania z pociągów.
6)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach o różnym stopniu trudności i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć schodząc z chodnika – nietypowe przeszkody.
7)	Tereny wiejskie.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.).
8)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

8. Ósmy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.

- Praca średniozaawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznane. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Mijanie przeszkód w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach – kontynuacja.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń również w środowisku miejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejęciem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.
3)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.
4)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5)	Tereny wiejskie.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.), upewnienie się, że pies w tym środowisku czuje się swobodnie i pracuje skutecznie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
6)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

9. Dziewiąty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Mijanie przeszkód w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach – kontynuacja.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Bezpieczna praca – wyuczone nieposłuszeństwo.
- Zwiększenie częstotliwości pracy psa przy goglach założonych przez szkoleniowca.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu w różnych środowiskach. Praca zbliżona do warunków, w jakich będzie pracował docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę. Wycofanie komend optycznych i zmniejszenie nagradzania w pracy.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
3)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.
4)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu, natężeniu i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5)	Wyuczone nieposłuszeństwo.	Nauka techniki wyuczonego nieposłuszeństwa.
6)	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod opieką drugiego szkoleniowca.
7)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

10. Dziesiąty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Koncentrowanie psa na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Bezpieczna praca – wyuczone nieposłuszeństwo.
- Praca z psem przy goglach założonych przez szkoleniowca – utrwalanie i weryfikacja umiejętności.
- Przeszkolenie ze specyficznych umiejętności, jakie zgłosił klient, któremu pies został dopasowany.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 90 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu w różnych środowiskach. Praca zbliżona do warunków, w jakich będzie pracował docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Wyuczone nieposłuszeństwo.	Kontynuacja techniki wyuczonego nieposłuszeństwa.
3)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Praca zaawansowana na różnych trasach, w różnym stopniu trudności – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Utrwalanie umiejętności.
4)	Umiejętności dodatkowe.	Umiejętności indywidualnie dobrane do osoby, której został dopasowany pies.
5)	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod opieką drugiego szkoleniowca.

4.11. Załącznik nr 11 – Program szkolenia psa przez młodszego trenera psów przewodników

Program szkolenia psa przewodnika przez młodszego trenera psów przewodników

Program szkolenia jest cyklem treningów młodszego trenera z psem, pod częściowym nadzorem instruktora, z zakresu kształcenia posłuszeństwa i szkolenia specjalistycznego PP.

Efekty szkolenia podlegają ocenie – weryfikacji w celu stwierdzenia, czy wyszkolenie PP osiągnęło wymagane standardy. Ocena postępów odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu szkolenia.

Zaliczenie przyznaje się po zweryfikowaniu nabytych umiejętności na egzaminie kończącym etap szkolenia specjalistycznego, zwanym egzaminem końcowym.

Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa, umiejętności szkoleniowca a także indywidualnych potrzeb osoby niewidomej.

Przyjęto program szkoleniowy, który będzie trwał 8 miesięcy, tj. 800 jednostek dydaktycznych na jedną osobę z psem i opiekę całodobową nad psem podczas szkolenia przez młodszego trenera.

Szkolenie młodszego trenera przebiega dwuetapowo:

- 1) I Etap – dwa pierwsze psy szkolone są pod częściową opieką instruktora:
 - 800 jednostek dydaktycznych młodszego trenera w całym cyklu szkolenia/w tym 250 jednostek dydaktycznych udziału instruktora. Średnio 100 jednostek dydaktycznych zaangażowania młodszego trenera w miesiącu, w tym od 20 do 40 jednostek dydaktycznych uczestnictwa instruktora co miesiąc.
- 2) II Etap – dwa kolejne psy szkolone są samodzielnie:
 - młodszy trener jest zaangażowany przez 800 jednostek dydaktycznych w całym cyklu, co wynosi średnio 100 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu.

Cel główny:

- Przygotowanie psa do roli psa przewodnika.
- Opanowanie i utrwalenie umiejętności przez psa wynikających ze standardu.
- Zaznajomienie psów ze wszystkimi rodzajami sytuacji otoczenia, jakie mogą spotkać parę podczas pracy.
Szkolenie psów w specyficznych umiejętnościach potrzebnych dla danego klienta, któremu pies został przydzielony – ostatni etap szkolenia.

Cele szkolenia kandydata na psa przewodnika:

- Ukształtować stałe wzorce zachowań.
- Stworzyć nawyki odpowiednich reakcji na wydawane komendy.
- Wzmacniać pożądane zachowania.
- Zapobiegać i zatrzymywać zachowania niepożądane.

- Zaprojektować zachowania w kierunku automotywacji psa i podejmowania przez niego inicjatywy we właściwych momentach.

Odbiorcy szkolenia:

- młodszy trener – nabycie umiejętności szkolenia psów przewodników;
- psy – kandydaci na PP, zakwalifikowane do programu szkolenia specjalistycznego.

Psy, które ukończą szkolenie osiągną zakres umiejętności:

zgodne z wymienionymi w Standardzie wyszkolenia Psa Przewodnika. Opisane w punkcie 4.2 niniejszego standardu.

Założenia organizacyjne szkolenia:

- poszczególne obszary zajęć praktycznych nauki są podzielone na cykle szkoleniowe miesięczne;
- pełne szkolenie obejmujące 8 cykli / miesięcy;
- indywidualne zajęcia ze szkoleniowcami;
- młodszy trener ma do wypracowania średnio 100 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu = 800 jednostek dydaktycznych w całym programie szkolenia specjalistycznego;
- sesja treningowa – może na nią się składać jeden trening lub kilka krótkich treningów (od 10 do 45 min), które tworzą jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie. Jest to zależne od możliwości psa, warunków i stopnia zawansowania;
- instruktor zaangażowany jest w pierwszym etapie szkolenia (dwa pierwsze psy) w pracy z młodszym trenerem i psem od 20 do 40 jednostek szkoleniowych w miesiącu, w sumie 250 jednostek dydaktycznych w całym cyklu szkolenia.
- W drugim etapie młodszy trener szkoli psy samodzielnie.

Sesje treningowe zaplanowane na poszczególne miesiące zawierają określoną tematykę i rodzaje ćwiczeń zgodnie ze standardem szkolenia psa przewodnika. Przy realizacji wszystkich ćwiczeń tempo pracy należy dostosować do możliwości konkretnego psa. Każdy poszczególne cykl szkoleniowy kończy weryfikacja nabytych umiejętności i postępów w pracy. Cele szkolenia zaplanowane na dany miesiąc powinny być przez psa opanowane w zadawalającym stopniu. Jeżeli pies nie opanował zaplanowanych umiejętności, nie można przystąpić do realizacji zadań kolejnego miesiąca, a cele wcześniejsze zostają przesunięte do realizacji w kolejnym cyklu.

1. Pierwszy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Badanie możliwości psa, analiza obszarów pracy.
- Budowanie więzi z psem.
- Wypracowanie kontroli na smyczy - ćwiczenia z kontroli z pomocą smyczy.
- Ukształtowanie prawidłowej postawy podczas prowadzenia – praca z psem po lewej stronie na krótkiej smyczy.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa.
- Budowanie chęci do prowadzenia w linii prostej.

- Utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Wstępne zapoznanie z uprzężą, przyzwyczajanie, akceptacja.
- Kształtowanie dobrych nawyków czystości.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowiskach o różnym natężeniu ruchu ulicznego i pieszego.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli młodszego trenera.	Uzupełnienie umiejętności z posłuszeństwa. Ćwiczenie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, chodzenie na luźnej smyczy, ćwiczenie przywołania, aport – ćwiczenia z nagrodami.
2)	Poznanie słabych i silnych stron psa.	Podróże komunikacją, odwiedzanie obiektów publicznych. Sprawdzanie reakcji, by poznać obszary, gdzie trzeba przepracować problemy oraz uzupełnić braki wychowawcze i obycie z trudnymi miejscami, i sytuacjami.
3)	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4)	Wdrażanie pracy w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia – przyzwyczajanie do pracy w uprzęży.
5)	Praca w środowisku miejskim.	Wzmacnianie koncentracji w trudnym środowisku.
6)	Kształtowanie dobrych nawyków czystości.	Kontynuacja z wieku młodzieńczego – utrwalanie nawyków na komendę.

2. Drugi miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Budowanie więzi z psem – kontynuacja.
- Wypracowanie kontroli na smyczy – kontynuacja.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa – kontynuacja.

- Utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa – kontynuacja.
- Budowanie prawidłowej postawy chodzenia w uprzęży.
- Kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, wprowadzanie komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół – praca w uprzęży.
- Zapoznanie z techniką zaznaczenia ławki, miejsc siedzących.
- Poznanie technik mijania przeszkód na chodniku – ruchomych i nieruchomych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca z uprzężą w spokojnej okolicy w umiarkowanym ruchu, z minimalną ilością przeszkód i pieszych, po prostych ciągach ulic.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli młodszego trenera.	Utrwalanie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, komendę przywołującą, aport – ćwiczenia z nagrodami.
2)	Zwiększenie kontroli.	Używanie intonacji głosu, zależnie od reakcji psa i rozwijanie jego koncentracji.
3)	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4)	Praca w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia. Nauka prowadzenia w odpowiedniej pozycji i bez nadmiernego napięcia. Prowadzenie w linii prostej. Wprowadzanie komend „naprzód”/ „prowadź”, Wprowadzanie komendy do prowadzenia naprzód i do zatrzymania. Wprowadzanie zatrzymywania na krawężnikach i schodach z pomocą słowną lub użyciem smyczy.
5)	Omijanie przeszkód.	Nauka techniki omijania przeszkód niskich na chodniku – praca w uprzęży bez pałaka.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
6)	Zaznaczanie ławek.	Nauka techniki zaznaczania ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji.
7)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Techniki kontroli emocji spowodowanych rozproszeniem przez innych ludzi, psy, jedzenie.

3. Trzeci miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – kontynuacja.
- Ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy – kontynuacja.
- Wzmocnienie koncentracji na pracy z przewodnikiem – praca w środowisku ścisłego miasta.
- Kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, komendy do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół.
- Przeszkody na chodniku – ruchome i nieruchome, techniki mijania.
- Praca w uprzęży – nauka komend kierunkowych, zwrot w tył.
- Nauka zmian tempa podczas pracy w szorkach.
- Wzmacnianie koncentracji psa na pracy.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.
- Rozproszenia: psy, jedzenie.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o średnim nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Utrwalanie podstaw takich jak przechodzenie przez jezdnię, dochodzenie do krawężników w prawidłowej pozycji i dobrym miejscu. Ćwiczenie techniki dojeżdżać do przejść i przechodzenia przez jezdnię.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Skręty, kierunki.	Technika skrętów w prawo i w lewo, w tył zwrot. Skręty w prawo i w lewo oraz zwroty w tył z pomocami słownymi i optycznymi.
5)	Odnajdywanie schodów.	Odnajdywanie schodów w górę i w dół. Zatrzymywanie się z pomocą słowną lub użyciem smyczy oraz bez pomocy.
6)	Praca w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży z ramieniem. Prowadzenie w linii prostej, zatrzymywanie na krawężnikach, schodach w dół i w górę z pomocą słowną lub użyciem smyczy.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie małych przeszkód w miejscach cichych i o małym natężeniu ruchu ulicznego.
8)	Zmiany tempa.	Zmiany tempa podczas pracy w uprzęży. Spowalnianie i zwiększanie tempa w uprzęży, kontrola napięcia-uprzęży.
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

4. Czwarty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Kontynuacja pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Schody ruchome/platformy – techniki pracy.
- Rozszerzona praca w środkach transportu publicznego.
- Praca w miejscach użyteczności publicznej.
- Przeszkody – mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, kontynuacja nauki komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia ławki, drzwi do budynków i do pojazdów komunikacji publicznej, przystanku komunikacji publicznej.
- Praca w uprzęży – trasy stałe i nowe ścieżki.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Pętle komunikacji miejskiej.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o dużym nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami, przejściami dla pieszych.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Utrwalanie podstaw pracy w uprzęży. Stałe trasy z zatrzymywaniem na przejściach dla pieszych, ze skrętami, z zatrzymywaniem się i poruszaniem się po schodach. Zmiany kierunków – skręty w prawo i w lewo z wyszukiwaniem ścieżek na stałych trasach. Praca na nowych ścieżkach.
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Środki komunikacji miejskiej i pociągi.	Praca we wszystkich środkach lokomocji – tramwaje, autobusy, metro.
5)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
6)	Wskazywanie drzwi.	Techniki wskazywania drzwi w miejscach publicznych, w domach, pokazywanie drzwi od windy i do pojazdów komunikacji publicznej.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych. Techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.
8)	Schody ruchome.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

5. Piąty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach; sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Praca w uprzęży - zwiększenie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznane. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Zapoznanie się z techniką bezpiecznego korzystania z komunikacji dalekobieżnej. Wsiadanie i wysiadanie z pociągów.
- Praca w terenie wiejskim, ignorowanie zapachów, poznawanie technik poruszania się jezdniami bez chodników.
- Przeszkody mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń również w terenie wiejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
5)	Pociągi.	Nauka techniki wsiadania i wysiadania z pociągów.
6)	Schody ruchome.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć schodząc z chodnika – nietypowe przeszkody.
8)	Tereny wiejskie.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.).
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

6. Szósty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach - sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Praca średniozaawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Kontynuacja poruszania się po terenach wiejskich – utrwalenie właściwych wzorców zachowań.
- Przeszkody – mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń również w środowisku wiejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.

- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.
3)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.
4)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5)	Tereny wiejskie.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.), upewnienie się, że pies w tym środowisku czuje się swobodnie i pracuje skutecznie.
	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

7. Siódmy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.

- Praca zawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Pogłębianie umiejętności przejmowania inicjatywy w pracy przez psa i weryfikowanie umiejętności, wprowadzając pracę szkoleniowca w goglach;
- Przeszkody mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach;
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń;
- Bezpieczna praca – wyuczone nieposłuszeństwo;
- Zwiększenie częstotliwości pracy psa przy goglach założonych przez szkoleniowca.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu ,w różnych środowiskach. Praca zbliżona do warunków, w jakich będzie pracował docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejęciem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę. Wycofanie komend optycznych i zmniejszenie nagradzania w pracy.
3)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.
4)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
		zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5)	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod opieką drugiego szkoleniowca.
6)	Wyuczone nieposłuszeństwo.	Nauka techniki wyuczonego nieposłuszeństwa.
7)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

8. Ósmy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Przeszkody mijanie w różnych warunkach i na różnych wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Praca szkoleniowca w goglach – doskonalenie i utrwalenie nabytych umiejętności.
- Bezpieczna praca – wyuczone nieposłuszeństwo.
- Praca z psem przy goglach założonych przez szkoleniowca.
- Szkolenie ze specyficznych umiejętności, jakie zgłosił klient, któremu pies został dopasowany.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu, w różnych środowiskach. Praca zbliżona do warunków, w jakich będzie pracował docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Praca zaawansowana na różnych trasach, w różnym stopniu trudności – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Doskonalenie i utrwalanie umiejętności.
3)	Wyuczone nieposłuszeństwo.	Kontynuacja nauki wyuczonego nieposłuszeństwa.
4)	Umiejętności dodatkowe.	Umiejętności indywidualnie dobrane do osoby, której został dopasowany pies.
5)	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod opieką drugiego szkoleniowca.

4.12. Załącznik nr 12 – Program szkolenia psa przez trenera psów przewodników

Program szkolenia psa przewodnika przez trenera psów przewodników

Program szkolenia jest cyklem zajęć trenera z psem z zakresu kształcenia posłuszeństwa i szkolenia specjalistycznego PP.

Efekty szkolenia podlegają ocenie – weryfikacji w celu stwierdzenia, czy wyszkolenie PP osiągnęło wymagane standardy. Ocena postępów odbywa się etapowo po pełnym zakończonym miesiącu wg programu.

Zaliczenie przyznaje się po zweryfikowaniu umiejętności na egzaminie kończącym etap szkolenia specjalistycznego, zwanym egzaminem końcowym.

Czas trwania, zawartość i realizacja programu nauczania powinny być dopasowane i modelowane odpowiednio do predyspozycji oraz możliwości indywidualnych psa, umiejętności szkoleniowca a także szczególnych potrzeb osoby niewidomej.

Przyjęto program szkoleniowy, który będzie trwał mniej więcej 7 miesięcy przez około 700 jednostek dydaktycznych na jedną osobę z psem i opiekę całodobową nad zwierzęciem podczas szkolenia.

Cel główny:

- Przygotowanie psa do roli psa przewodnika.
- Opanowanie i utrwalenie przez psa umiejętności wynikających ze standardu.
- Zaznajomienie psów ze wszystkimi rodzajami sytuacji otoczenia, jakie mogą spotkać parę podczas pracy.
- Szkolenie psów w specyficznych umiejętnościach potrzebnych dla danego klienta, któremu pies został przydzielony – ostatni etap szkolenia.

Cele szkolenia kandydata na psa przewodnika:

- Ukształtować stałe wzorce zachowań.
- Stworzyć nawyki odpowiednich reakcji na wydawane komendy.
- Wzmacniać pożądane zachowania.
- Zapobiegać i zatrzymywać zachowania niepożądane.
- Zaprojektować zachowania w kierunku automotywacji psa i podejmowania przez niego inicjatywy we właściwych momentach.

Odbiorcy szkolenia:

- Psy – kandydaci na PP, zakwalifikowane do programu szkolenia specjalistycznego.

Psy, które ukończą szkolenie osiągną zakres umiejętności:

zgodne z wymienionymi w standardzie wyszkolenia psa przewodnika. Opisane są one w punkcie 4.2 niniejszego standardu.

Założenia organizacyjne szkolenia:

- poszczególne obszary zajęć praktycznych nauki są podzielone na cykle szkoleniowe miesięczne;
- pełne szkolenie obejmujące 7 cykli / miesięcy;
- indywidualne zajęcia ze szkoleniowcami;
- trener ma do wypracowania średnio 100 jednostek dydaktycznych w jednym miesiącu = 700 jednostek dydaktycznych w całym programie szkolenia specjalistycznego;
- sesja treningowa – może na nią się składać jeden trening lub kilka krótkich treningów (od 10 do 45 min), które tworzą jednostkę dydaktyczną przewidzianą w programie. Jest to zależne od możliwości psa, warunków i stopnia zawansowania wyszkolenia psa.

Sesje treningowe zaplanowane na poszczególne miesiące zawierają określoną tematykę i rodzaje ćwiczeń zgodnie ze standardem szkolenia psa przewodnika. Przy realizacji wszystkich ćwiczeń tempo pracy należy dostosować do możliwości konkretnego psa. Każdy poszczególne cykl szkoleniowy kończy weryfikacja nabytych umiejętności i postępów w pracy. Cele szkolenia zaplanowane na dany miesiąc powinny być przez psa opanowane w zadawalającym stopniu. Jeżeli pies nie opanował zaplanowanych umiejętności, nie można przystąpić do realizacji zadań kolejnego miesiąca, a cele wcześniejsze zostają przesunięte do realizacji w kolejnym cyklu.

1. Pierwszy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Badanie możliwości psa, analiza obszarów pracy.
- Budowanie więzi z psem.
- Wypracowanie kontroli na smyczy – ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy.
- Ukształtowanie prawidłowej postawy podczas prowadzenia – praca z psem po lewej stronie na krótkiej smyczy.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa.
- Budowanie chęci do prowadzenia w linii prostej.
- Utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Wstępne zapoznanie z uprzężą, przyzwyczajenie, akceptacja.
- Kształtowanie dobrych nawyków czystości.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowiskach o różnym natężeniu ruchu ulicznego i pieszego.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli Trenera.	Uzupełnienie umiejętności z posłuszeństwa. Ćwiczenie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, chodzenie na luźnej smyczy, ćwiczenie przywołania, aport – ćwiczenia z nagrodami.
2)	Poznanie słabych i silnych stron psa.	Podróże komunikacją, odwiedzanie obiektów publicznych. Sprawdzanie reakcji, by poznać obszary, gdzie trzeba przepracować problemy i uzupełnić braki wychowawcze i obycie z trudnymi miejscami i sytuacjami.
3)	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4)	Wdrażanie pracy w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia – przyzwyczajanie do pracy w uprzęży.
5)	Praca w środowisku miejskim.	Wzmacnianie koncentracji w trudnym środowisku.
6)	Kształtowanie dobrych nawyków czystości.	Kontynuacja z wieku młodzieńczego – utrwalanie nawyków na komendę.

2. Drugi miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Budowanie więzi z psem – kontynuacja.
- Wypracowanie kontroli na smyczy – kontynuacja.
- Budowanie i rozwój koncentracji psa – kontynuacja. Utrwalanie i pogłębienie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa – kontynuacja.
- Budowanie prawidłowej postawy chodzenia w uprzęży.
- Kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, wprowadzanie komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół – praca w uprzęży.
- Zapoznanie z techniką zaznaczenia ławki, miejsc siedzących.
- Poznanie technik mijania przeszkód na chodniku – ruchomych i nieruchomych.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż bez ramienia.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

- Przeszkody ruchome niskie.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca z uprzężą w spokojnej okolicy, w umiarkowanym ruchu, z minimalną ilością przeszkód i pieszych, po prostych ciągach ulic.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe – budowanie więzi z psem, zaufania. Wzmacnianie roli trenera.	Utrwalanie komend z posłuszeństwa: „siad”, „waruj”, „równaj”, „zostań”, komendy przywołującej, aport – ćwiczenia z nagrodami.
2)	Zwiększenie kontroli.	Używanie intonacji głosu zależnie od reakcji psa i rozwijanie jego koncentracji.
3)	Praca z psem po lewej stronie opiekuna.	Ćwiczenia systematyczne z psem na krótkiej smyczy po lewej stronie opiekuna jako wstęp do prowadzenia w uprzęży.
4)	Praca w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży bez ramienia. Nauka prowadzenia w odpowiedniej pozycji i bez nadmiernego napięcia. Prowadzenie w linii prostej. Wdrażanie komend „naprzód”/ „prowadź”. Wprowadzanie komendy do prowadzenia naprzód i do zatrzymania. Wprowadzanie zatrzymywania na krawężnikach i schodach z pomocą słowną lub smyczą.
5)	Omijanie przeszkód.	Nauka techniki omijania przeszkód niskich na chodniku – praca w uprzęży bez pałąka.
6)	Zaznaczanie ławek.	Nauka techniki zaznaczania ławki na przystankach, w miejscach publicznych i w komunikacji.
7)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Techniki kontroli emocji spowodowanych rozproszeniem przez innych ludzi, psy, jedzenie.

3. Trzeci miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – kontynuacja.
- Ćwiczenia z kontroli za pomocą smyczy – kontynuacja.
- Wzmocnienie koncentracji na pracy z przewodnikiem – praca w środowisku ścisłego miasta.
- Kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, komendy do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia krawężników, schodów w górę i w dół.

- Przeszkody na chodniku – ruchome i nieruchome, techniki mijania.
- Praca w uprzęży – nauka komend kierunkowych, zwrot w tył.
- Nauka zmian tempa podczas pracy w szorkach.
- Wzmacnianie koncentracji psa na pracy.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca pomocami.
- Przeszkody ruchome niskie.
- Rozproszenia: psy, jedzenie.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o średnim nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Utrwalanie podstaw, takich jak przechodzenie przez jezdnię, dochodzenie do krawężników w prawidłowej pozycji i dobrym miejscu. Ćwiczenie techniki dotarcia do przejść i przechodzenia przez jezdnię.
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Skręty, kierunki.	Technika skrętów w prawo i w lewo, zwrot w tył. Skręty w prawo i w lewo oraz zwroty w tył z pomocami słownymi i optycznymi.
5)	Odnajdywanie schodów.	Odnajdywanie schodów w górę i w dół. Zatrzymywanie się z pomocą słowną lub użyciem smyczy oraz bez pomocy.
6)	Praca w uprzęży.	Praca z psem w uprzęży z ramieniem. Prowadzenie w linii prostej, zatrzymywanie na krawężnikach, schodach w dół i w górę z pomocą słowną lub użyciem smyczy.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie małych przeszkód w miejscach cichych i o małym natężeniu ruchu ulicznego.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
8)	Zmiany tempa.	Zmiany tempa podczas pracy w uprzęży. Spowalnianie i zwiększanie tempa w uprzęży, kontrola napięcia uprzęży.
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

4. Czwarty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Schody ruchome/platformy – techniki pracy.
- Rozszerzona praca w środkach transportu publicznego.
- Praca w miejscach użyteczności publicznej.
- Przeszkody – mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Praca w uprzęży – kształtowanie i wzmacnianie stałych wzorców zachowań, kontynuacja nauki komend do pójścia w przód, zatrzymania, zaznaczenia ławki, drzwi do budynków i do pojazdów komunikacji publicznej, przystanku komunikacji publicznej.
- Praca w uprzęży – trasy stałe i nowe ścieżki.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, miejsce do ćwiczeń.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.
- Pętle komunikacji miejskiej.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o dużym nasileniu ruchu, z większą ilością przeszkód i pieszych, trasy o większym stopniu trudności, ze skrętami, przejściami dla pieszych.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Utrwalanie podstaw pracy w uprzęży. Stałe trasy z zatrzymywaniem na przejściach dla pieszych, ze skrętami, z zatrzymywaniem się i poruszaniem się po schodach. Zmiany kierunków skręty w prawo i w lewo z wyszukiwaniem ścieżek na stałych trasach. Praca na nowych ścieżkach.
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Środki komunikacji miejskiej i pociągi.	Praca we wszystkich środkach lokomocji – tramwaje, autobusy, metro.
5)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
6)	Wskazywanie drzwi.	Techniki wskazywania drzwi w miejscach publicznych, w domach, pokazywanie drzwi od windy i do pojazdów komunikacji publicznej.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych. Techniki omijania przeszkód na wysokości głowy opiekuna.
8)	Schody ruchome.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

5. Piąty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa – trening posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach – sprawdzenie opanowania umiejętności psa poprzez prace w goglach.
- Praca w uprzęży – zwiększenie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznane. Zajęcia w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Zapoznanie się z techniką bezpiecznego korzystania z komunikacji dalekobieżnej. Wsiadanie i wysiadanie z pociągów.
- Praca w terenie wiejskim, ignorowanie zapachów, poznawanie technik poruszania się jezdniami bez chodników.

- Przeszkody – mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń również w terenie wiejskim.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprząż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o zróżnicowanym nasileniu ruchu.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejęciem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę.
3)	Zwiększenie kontroli.	Zwiększanie kontroli głosem/smyczą w odniesieniu do wszystkich rodzajów bodźców rozpraszających – kontynuacja.
4)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne.
5)	Pociągi.	Nauka techniki wsiadania i wysiadania z pociągów.
6)	Schody ruchome.	Techniki korzystania przez psa ze schodów ruchomych i platform ruchomych.
7)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć schodząc z chodnika – nietypowe przeszkody.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
8)	Tereny wiejskie.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.).
9)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

6. Szósty miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Trening posłuszeństwa – utrzymanie i utrwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach;
- Praca zawansowana w uprzęży – zwiększanie stopnia trudności – trasy stałe i trasy nieznanne. Praca w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej;
- Pogłębianie sprawności przejmowania inicjatywy w działaniu przez psa i weryfikowanie umiejętności poprzez pracę szkoleniowca w goglach;
- Przeszkody – mijanie w warunkach zwiększonego ruchu pieszych i na wysokościach;
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń;
- Bezpieczna praca – wyuczone nieposłuszeństwo;
- Zwiększenie częstotliwości pracy psa przy goglach założonych przez szkoleniowca.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem;
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń;
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa;
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu, w różnych środowiskach, zbliżona do warunków, w jakich będzie działał docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Trasy stałe i nowe o zwiększonym stopniu trudności z przejściem inicjatywy prowadzenia przez psa, z wykorzystaniem umiejętności z poprzednich miesięcy – wydłużanie czasu pracy i czasu oczekiwania na pracę. Wycofanie komend optycznych i zmniejszenie nagradzania w pracy.
3)	Praca w miejscach publicznych.	Praca – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, rozszerzone o centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Sprawdzenie, czy w tych miejscach pies pracuje swobodnie i bezpiecznie.
4)	Omijanie przeszkód.	Obchodzenie przeszkód w różnych miejscach, o różnym stopniu trudności, natężeniu i w większym ruchu pieszych, również tych na wysokości głowy opiekuna i przeszkód, które trzeba ominąć, łamiąc zasady poruszania się po chodniku – nietypowe przeszkody.
5)	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod opieką drugiego szkoleniowca.
6)	Tereny wiejskie.	Chodzenie w terenach wiejskich, chodniki i pobocza – praca w rozproszeniach (kontrola w rozproszeniach – szczekające psy, inne zwierzęta, zapachy itd.), upewnienie się, że pies w tym środowisku czuje się swobodnie i pracuje skutecznie.
7)	Wyuczone nieposłuszeństwo.	Nauka techniki wyuczonego nieposłuszeństwa.
8)	Kontrola nad dekoncentracją.	Koncentrowanie uwagi psa na pracy. Zwiększona kontrola wzrokowych i zapachowych czynników rozpraszających w bardziej stymulującym środowisku.

7. Siódmy miesiąc szkolenia (4 tygodnie):

Cele szkolenia:

- Utrzymanie i utwalenie umiejętności z podstawowego posłuszeństwa.
- Kontynuacja – pogłębienie umiejętności zdobytych we wcześniejszych miesiącach.
- Praca zawansowana w uprzęży – trasy stałe i trasy nieznanne. Trening w obiektach użyteczności publicznej i różnych środkach komunikacji miejskiej.
- Przeszkody – mijanie w różnych warunkach i na różnych wysokościach.
- Koncentracja na pracy – ignorowanie rozproszeń.
- Praca szkoleniowca w goglach, doskonalenie i utwalenie nabytych umiejętności.

- Praca z psem przy goglach założonych przez szkoleniowca.
- Bezpieczna praca – wyuczone nieposłuszeństwo.
- Szkolenie ze specyficznych umiejętności, jakie zgłosił klient, któremu pies został dopasowany.

Metody i pomoce dydaktyczne:

- Narzędzia szkoleniowe: obroża, smycz, uprzęż z ramieniem.
- Odpowiednie środowisko, coraz trudniejsze miejsce do ćwiczeń.
- Odpowiednio dobrane środowisko do stopnia wyszkolenia psa.
- Używanie intonacji głosu, sygnałów optycznych, sygnałów ciałem, odpowiednia praca z pomocami.

Czas: średnio 100 jednostek dydaktycznych

Sesje treningowe: Praca w środowisku o różnym nasileniu ruchu, w różnych środowiskach, zbliżona do warunków, w jakich będzie działał docelowo pies.

W zależności od możliwości psa, temperatury, zaawansowania w szkoleniu psa, może być kilka rozdzielonych treningów (od 10 do 45 min), które składają się na sesje treningowe przewidziane w programie.

Lp.	Temat sesji	Plan sesji
1)	Posłuszeństwo podstawowe.	Utrzymanie i wzmacnianie umiejętności z posłuszeństwa.
2)	Praca w uprzęży – kontynuacja.	Praca zaawansowana na różnych trasach, w różnym stopniu trudności – sklepy i miejsca użyteczności publicznej, centra handlowe, kawiarnie i lokale gastronomiczne. Doskonalenie i utrwalanie umiejętności.
3)	Umiejętności dodatkowe.	Umiejętności indywidualnie dobrane do osoby, której został dopasowany pies.
4)	Wyuczone nieposłuszeństwo.	Kontynuacja nauki wyuczonego nieposłuszeństwa.
5)	Prowadzenie przez psa osoby w goglach.	Praca psa z człowiekiem w goglach pod opieką drugiego szkoleniowca.

VI. Standard

Zasady przekazywania psów przewodników osobom z niepełnosprawnością wzroku

1. Analiza zagranicznych rozwiązań w zakresie przekazywania psów przewodników

Standardy zostały opracowane na podstawie doświadczeń przedstawicieli polskich szkół oraz metod wypracowanych za granicą w szkołach: w Czechach, Chorwacji, Niemczech, Ameryce. Część doświadczeń została zaimplementowana do polskich rozwiązań, część zaś została uznana za zbędne do stosowania czy wykorzystania w warunkach polskich.

Proces przekazywania psa, który w Ameryce, Niemczech lub Chorwacji trwa ponad trzy tygodnie, jest obecnie niemożliwy do implementowania do polskich warunków z uwagi na zbyt małą liczbę instruktorów, brak infrastruktury w postaci specjalistycznego ośrodka, jaki mają Amerykanie oraz z powodów finansowych.

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej

W USA wszystkie szkoły uczą osoby z dysfunkcją wzroku chodzenia z psem bez użycia laski. Jest to bardzo wygodne. W Polsce spada bezpieczeństwo poruszania się, gdyż większość kierowców nie rozpoznaje jeszcze uprząży psa, jako znaku osoby niewidomej. Należy więc dążyć do poprawy świadomości wśród kierujących. Rozproszenie osoby niewidomej, która musi jednocześnie operować uprzężą i laską, powoduje jeszcze większy spadek jej bezpieczeństwa.

W Stanach Zjednoczonych nie jest dozwolone puszczenie psa luzem. Guiding Eyes kieruje się zasadą, że praca psa, jako przewodnika, jest oduczaniem go psiej natury. Dlatego bardzo podkreśla się i uczy klientów na kursie stwarzania psom warunków do zabawy, wążania biegania itp. Jednak pies może być spuszczone ze smyczy tylko na terenie zamkniętym. Wypuszczenie psa bez smyczy w otwartym terenie jest traktowane jako poważny błąd użytkownika i może pociągnąć za sobą odstąpienie szkoły od gwarantowania kolejnych psów.

W szkole Guiding Eyes klientów uczy się nie tylko komend, ale również wybranych metod szkolenia m.in. z wykorzystaniem klikera. Podkreśla się, że od wyjazdu ze szkoły klienci stają się nie tylko użytkownikami psa, ale przede wszystkim jego trenerami.

Niemcy

W Niemczech prawidłowe wykorzystanie psa przewodnika zakłada, że przeszkolony pies pasuje do przyszłego użytkownika oraz że użytkownik jest skłonny i zdolny zaakceptować psa przewodnika, jako niezawodnego partnera. Ponadto przyszły opiekun musi mieć możliwość radzenia sobie z psami i być przygotowany do podjęcia odpowiedzialności za powierzone mu zwierzę. Osoby, które poza czasem wykorzystywania psa do prowadzenia, nie są w stanie zapewnić mu swobodnej aktywności ruchowej (np. wybieg bez uprząży lub smyczy) wymaganej jako odpowiedniej dla trybu życia tego gatunku, nie kwalifikują się do otrzymania psa przewodnika na koszt świadczeniodawcy – kasy chorych.

Po pomyślnym szkoleniu psa na przewodnika, szkoła – w ramach kursu przygotowawczego – musi "zgrać" psa przewodnika i przyszłego użytkownika. W ramach tego kursu kandydat musi wykształcić "ślepe", ale odpowiedzialne zaufanie do psa. Z kolei pies musi w krótkim czasie zaakceptować późniejszego klienta jako autorytet i "przywódcę stada". Wymagany czas trwania szkolenia zależy w dużym stopniu od fazy zapoznawania się psa i opiekuna oraz jego zdolności przyswajania. Zwykle trwa ono nie mniej niż 14 dni i nie dłużej niż 28 dni. Integralną częścią przebiegu nauczania jest również

przekazanie wiedzy o dobrostanie zwierząt i ich żywieniu, a także, w razie konieczności, instruktaż w miejscu zamieszkania klienta.

Zakończenie kursu stanowi egzamin, który odbywa się w siedzibie świadczeniodawcy, w uzasadnionych przypadkach również – w całości lub częściowo – w miejscu zamieszkania klienta. Zdanie egzaminu musi być poświadczony przez kompetentną, niezależną komisję egzaminacyjną składającą się z następujących osób:

- 1) doświadczony trener lub szkoleniowiec psów i/lub trener orientacji i mobilności,
- 2) przedstawiciele organizacji osób niewidomych na poziomie federalnym lub krajów związkowych,
- 3) przedstawiciele kas chorych (świadczeniodawcy).

Chorwacja

W Chorwacji klienci zainteresowani uzyskaniem psa przewodnika zazwyczaj zgłaszają się sami do szkoły. Muszą aplikować o psa i udowodnić, że mają dokumentację medyczną wskazującą na potrzebę posiadania PP, czyli odpowiednio duże uszkodzenie narządu wzroku. Osoby, którym przysługuje uzyskanie psa przewodnika, muszą mieć 5% ostrości wzroku w lepszym oku już z korekcją lub pole widzenia mniejsze niż 20% w lepszym oku. Może być spełnione tylko jedno z wymienionych powyżej kryteriów. Wtedy dopiero możliwe jest zaangażowanie środków publicznych. Gdy o psa przewodnika aplikuje kandydat posiadający resztki wzroku, szkoła ocenia, czy przyszły klient pozwoli psu pracować – wymaga to powtarzalności zachowań i zdania się na psa.

Osoba oceniająca musi być wykwalifikowanym instruktorem psów przewodników lub orientacji przestrzennej albo innym specjalistą po kursie związanym z psami przewodnikami. Chorwaci oceniają też, czy kandydat ubiegający się o psa: ma motywację, aby pracować z psem długofalowo, posiada umiejętności przywódcze, utrzymuje fizyczną sprawność, by kierować psem, zachował funkcjonalną orientację, dysponuje czasem i możliwościami, aby zabierać psa na stałe, pełne trasy, żeby utrzymać go w kondycji szkoleniowej, czy przez utratę wzroku jest uzależniony od pomocy, funkcjonuje samodzielnie, otrzymuje wsparcie w rodzinie, ma bezpieczne otoczenie w domu, jest w stanie utrzymać psa i zapewnić mu dobrostan. Szkolenie klienta do współpracy z psem trwa od 3 do 5 tygodni, w zależności czy jest to pierwszy pies, czy kolejny. Zgodnie z obowiązującą w Chorwacji ustawą, klient z psem muszą zdać egzamin, żeby się samodzielnie poruszać i wchodzić z psem do obiektów użyteczności publicznej. Następnie jeszcze 1–2 tygodnie instruktor pracuje z parą w miejscu zamieszkania klienta.

Czechy

Szerzej opisane zostały rozwiązania w szkole prowadzonej przez Fundację „Mathilda” w Pradze w Czechach, gdyż są zbliżone do tych stosowanych w Polsce. Fundacja nie zatrudnia trenerów/instruktorów na etatach – pracują oni w ramach własnej działalności gospodarczej i zawierają z Fundacją kontrakt na wyszkolenie psa, jego przekazanie i monitoring. Psy w trakcie szkolenia mieszkają w domu trenera (różnicą jest to, że pochodzą z własnej, starannie wyselekcjonowanej linii hodowlanej).

Psa przewodnika może otrzymać osoba powyżej 15 roku życia, praktycznie niewidoma. Nie ma ustalonego górnego pułapu wieku. Przyznawane są psy także seniorom (warunek, by taka osoba była samodzielna i chodziła z psem). Za osoby od 15 do 18 roku życia odpowiadają rodzice.

Fundacja nie ma bazy noclegowej. W połowie szkolenia psa przeprowadza rozpoznanie klientów (stale jest ok. 10 osób oczekujących). W formularzu aplikacyjnym pojawiają się pytania m. in., czy osoba choruje na cukrzycę, padaczkę, bądź ma ograniczenia ruchowe. Warunkiem jest samodzielność. Po aplikacji albo potencjalny klient przyjeżdża do biura, albo reprezentant Fundacji jedzie do klienta. Sprawdzane są m. in.: jakie kandydat ma warunki mieszkaniowe, mieszka w mieszkaniu lub w domu, ma wsparcie w rodzinie, czy są dzieci, jest samodzielny, pracuje, jak szybko chodzi, jakie ma stałe trasy. Przedstawiciele Fundacji rozmawiają z przyszłym użytkownikiem o psie przewodniku – co potrafi, a czego nie można od niego oczekiwać, jak opiekować się psem, jak karmić, czy wie, gdzie jest weterynarz, skąd kupować karmę. Jeśli klient ma rodzinę, rozmawiają także z nią, jak ma się zachowywać w stosunku do psa przewodnika. Oceniają, jak klient sobie radzi po znanych trasach przy pomocy białej laski. Gdy ma problemy, proszą dla niego o kurs z zakresu orientacji i samodzielnego przemieszczania się. Uznają za trudne ocenę osób słabowidzących, bo czasem te osoby twierdzą, że nic nie widzą. Dla jednostki dofinansowującej ważna jest ostrość wzroku i pole widzenia osoby aplikującej o środki. Fundacja przeprowadza ocenę funkcjonalną (czy i ile klient widzi, z jak daleka, w jakich warunkach). Jeśli kandydat zostanie zakwalifikowany, dokonują wstępnie wyselekcjonowania psa dla niego. Zdaniem Fundacji, właściwy dobór pary jest podstawowym kryterium przyznania psa, niezależnie od tego, kto na psa oczekuje. Preferencje stosują tylko wobec osób, które posiadały już psa.

Uważają, że pies dla osoby niewidomej musi umieć sam podejmować niektóre decyzje, powinien mieć silny, ale jednocześnie stabilny charakter. Dla człowieka, który jeszcze trochę widzi, pies może być delikatniejszy (bo może go pochwalić), ale musi też umieć akceptować, że ta osoba czasem robi coś inaczej, wbrew zamiarom psa. Gdy mają już wstępnie dobranego dla klienta psa, sprawdzają, czy tempo poruszania duetu jest zgodne, pasują do siebie, czy odbiorca psa zaakceptuje. Sprawdzają m. in. po jakich trasach będzie się poruszał z psem (chodniki, poboczne, wysokie krawężniki itp.), w jakich warunkach (duże czy małe miasto), z jakiej komunikacji będzie korzystał. Gdy pies ma pracować w dużym mieście, to musi mieć dobrą tolerancję na hałas.

Jeszcze w trakcie szkolenia psa, przed rozpoczęciem procesu jego przekazywania, zostawiają psa bez upręży na około dwa dni u klienta. Chcą, by przyszły opiekun pomieszkał z psem, zobaczył, czy mu odpowiada, a także by się wzajemnie poznali. Klient dostaje proste instrukcje, jak postępować z zwierzęciem. Jeśli uzna, że nie potrafi żyć z psem, albo pies mu nie odpowiada, wolą, by było to na tym etapie.

Nie zostawiają psa, jeśli trener zobaczy, że pies nie jest bezpieczny, np. w domu klienta nadużywa się alkoholu lub brane są narkotyki, są nieodpowiednie warunki domowe (np. klient mieszka w podnajmowanym mieszkaniu, hotelu, ośrodku dla bezrobotnych), albo ma złe warunki finansowe. Ewentualne przyznanie psa uzależniają wtedy od zmiany trybu życia klienta, poprawy warunków. Ostateczna decyzja o doborze psa dla danej osoby zapada na konsylium w Fundacji. Gdy pies zakończy szkolenie i przejdzie pozytywnie egzamin (sprawdzane są 34 umiejętności wymienione w ustawie), to instruktor zaczyna pracować z psem i z klientem. Kurs odbywa się najczęściej w miejscu zamieszkania

odbiorcy. Zaczynają uczyć klienta chodzenia z psem w uprzęży. Standardowo przy nauce współpracy stosowana jest krótka laska. Szkołą też w pracy z psem bez laski. Osobie słabowidzącej zalecają założenie gogli, by zobaczyła, jak pies pracuje, ale jeśli tego nie chce, nie zmuszają. Klient ma wskazać 2–3 trasy najbardziej dla siebie istotne. Od sprawności użytkownika zależy, jak intensywna jest jego praca z psem.

Długość kursu jest uzależniona m. in. od mobilności i możliwości klienta, skomplikowania tras, po których będzie chodzić z psem, rodzaju środków lokomocji, z jakich będzie korzystać itp. W ciągu około 14 dni roboczych muszą tak zrealizować kurs, by był odpowiedni dla potrzeb danej osoby.

Z przekazania psa (egzaminu) nagrywają zawsze film. Ponadto klient dostaje numer telefonu do instruktora, który przekazywał psa. Na tę gorącą linię może zawsze zadzwonić i uzyskać poradę lub wsparcie bezpośrednio. Jeśli opiekun psa nie zgłasza problemów po miesiącu, a potem zadzwoni po roku z reklamacją, to nie jest ona uwzględniana. Po pół roku następuje wizyta kontrolna instruktora. Potem Fundacja spotyka się z klientami raz w roku.

2. Ogólne zasady

Standard obejmuje zespół działań prowadzących do pełnowartościowej pracy osoby niewidomej lub słabowidzącej z psem przewodnikiem, rozpoczynających się od zarejestrowania zgłoszenia tej osoby, poprzez jej kwalifikację i szkolenie, dobór psa i przeszkolenie do pracy z psem, weryfikację umiejętności pary po szkoleniu, aż do przekazania psa i zawarcia odpowiedniej umowy. Standard obejmuje również kwestie obowiązków klienta wobec psa i szkoły, zakres wsparcia udzielanego klientowi przez szkołę w okresie jego współpracy z przekazanym psem.

Ogólne zasady, jakie obowiązują przy przekazywaniu psa przewodnika osobie z niepełnosprawnością wzroku są następujące:

- 1) Przekazaniu podlegają wyłącznie psy wyszkolone zgodnie ze standardem opracowanym w ramach projektu „Budowa kompleksowego systemu szkolenia i udostępniania osobom niewidomym psów przewodników oraz zasad jego finansowania”.
- 2) Psy przewodniki można przekazać wyłącznie osobom posiadającym znaczny lub umiarkowany stopień niepełnosprawności ze względu na stan narządu wzroku (lub orzeczenie równoważne), spełniającym warunki opisane w niniejszym standardzie: dotyczące poziomu funkcjonowania wzrokowego, sprawności fizycznej, poziomu samodzielności, cech osobistych, warunków mieszkaniowych i materialnych, wiedzy oraz umiejętności, które pozwalają na korzystanie z psa przewodnika z pożytkiem dla rehabilitacji społeczno-zawodowej osoby niewidomej lub słabowidzącej.
- 3) Osoba ubiegająca się o psa przewodnika powinna być pełnoletnia. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, szkoła może uwzględnić kandydaturę osoby niepełnoletniej, w wieku minimum 16 lat, pod warunkiem przyjęcia odpowiedzialności przez opiekunów prawnych tej osoby do czasu osiągnięcia przez nią pełnoletności.
- 4) Z ubiegania się o psa przewodnika w szczególności wyłączone będą osoby, co do których szkoła będzie posiadać lub uzyska informację: o skazaniu ich prawomocnym wyrokiem za przestępstwa określone w Ustawie o Ochronie Zwierząt, o nadużywaniu alkoholu, narkotyków lub innych środków psychoaktywnych, o niezadbaniu o godną starość dla psa przewodnika.
- 5) Na każdym etapie związanym ze staraniem się o psa przewodnika i jego przekazaniem dane uzyskane od kandydatów ubiegających się o przyznanie psa przewodnika oraz od późniejszych klientów podlegają ochronie, zgodnie z przyjętą w szkole polityką ochrony danych osobowych, zapewniającą ich bezpieczeństwo.
- 6) Na każdym etapie procesu przekazywania psa przewodnika szkoła, w odpowiedzi na złożony wniosek (wniosek może złożyć każdy), może podjąć decyzję o usunięciu klienta z programu z następujących powodów:
 - braku współpracy ze szkoleniowcem przekazującym psa przewodnika, w tym niewykonywanie zaleceń,
 - nieprzestrzegania zasad wynikających z obowiązujących standardów operacyjno-szkoleniowych dotyczących szkolenia psów przewodników bądź samodzielnego modyfikowania obowiązujących zasad.

- 7) Decyzja o usunięciu klienta z programu podejmowana jest przez szkołę na podstawie rekomendacji komisji składającej się maksymalnie z 3 osób. W skład komisji wchodzi instruktor psów przewodników, osoba odpowiedzialna za proces przekazywania psów przewodników oraz przedstawiciel szkoły psów przewodników (np. psycholog, instruktor orientacji przestrzennej itd.). Od decyzji przysługuje klientowi odwołanie. Odwołanie należy złożyć do Zarządu szkoły psów przewodników w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji.
- 8) Każda prawna forma przekazania psa przewodnika powinna przewidywać zobowiązanie klienta do wykonywania obowiązków przedstawionych w niniejszym standardzie, w szczególności dotyczących zapewnienia psu dobrostanu, utrzymywania psa w sprawności, jego etycznego traktowania oraz zadbania o godną starość psa.
- 9) Na każdym etapie kandydat lub klient może zrezygnować ze starania się o psa przewodnika bez ponoszenia konsekwencji.
- 10) Certyfikat poświadczający uprawnienia psa przewodnika jest wystawiany dla klienta i dotyczy pary człowiek – pies.
- 11) Pies przewodnik, wyszkolony ze środków publicznych, pozostaje własnością szkoły i przekazany zostaje klientowi w użytkowanie. W przypadku szkolenia psa ze środków niepublicznych może zostać on własnością klienta lub grantodawcy, jednak w każdej sytuacji, aby pies mógł otrzymać certyfikat, musi zarówno zwierzę jak i klient przejść całą ścieżkę uwzględnioną w standardach.

Kluczową rolę w procesie przekazywania psów przewodników odgrywa osoba odpowiedzialna za cały proces przekazywania psów przewodników (od kwalifikacji po etap podpisania umowy użyczenia i wycofania psa z pracy) – koordynator ds. przekazywania psów przewodników. Jeśli organizacja nie może sobie pozwolić na utworzenie odrębnego stanowiska, rolę tę może pełnić jedna z osób z zespołu danej szkoły.

Koordynator ds. przekazywania psów przewodników jest łącznikiem pomiędzy szkołą psów przewodników a kandydatami i klientami. Jego podstawowym zadaniem jest współpraca z osobami z niepełnosprawnością wzroku podczas wszystkich etapów przekazywania psa przewodnika jak również podczas późniejszej pracy z psem. Do głównych obowiązków i zadań należy:

- 1) rekrutacja osób z niepełnosprawnością wzroku ubiegających się o psa przewodnika, w tym analiza zgłoszeń, przeprowadzanie rozmów kwalifikacyjnych, ocena warunków u klienta, systematyczny kontakt z osobami oczekującymi na psa;
- 2) prowadzenie procesu przekazywania psa, w tym ustalanie terminów szkoleń, przygotowanie wyposażenia dla psa oraz umowy użyczenia, certyfikatów;
- 3) prowadzenie procesu wsparcia osoby z niepełnosprawnością po otrzymaniu psa przewodnika, w tym konsultacje, reagowanie na pojawiające się problemy, ustalanie wizyt doszkalających, serwisowych itp., monitorowanie dobrostanu psa, wsparcie w poszukiwaniu opieki nad psem w sytuacjach nagłych;
- 4) poszukiwanie osób chętnych do adopcji psa;
- 5) prowadzenie działań rzeczniczych i wspierających w miejscu pracy, przekazywanie wiedzy o prawach i obowiązkach osoby korzystającej z pomocy psa przewodnika.

Szczegółowo zadania koordynatora zostały opisane w rozdziale 3 i 4.

3. Zgłoszenia i kwalifikacja kandydatów

Kwalifikacja kandydatów składa się z etapu wstępnego, podczas którego ocenia się predyspozycje osób chętnych do przyjęcia psa przewodnika na podstawie ich wniosku aplikacyjnego oraz uzyskanych od kandydata informacji. Drugim etapem jest szczegółowa ocena kandydata połączona z przekazaniem kandydatowi informacji praktycznych o życiu z psem przewodnikiem, które pomogą osobie z niepełnosprawnością wzroku w podjęciu świadomej decyzji o dalszym ubieganiu się lub nieubieganiu o psa przewodnika.

Kandydat ubiegający się o psa przewodnika przedkłada do szkoły psów przewodników informacje, które są niezbędne do dokonania wstępnej oceny jego gotowości do uzyskania psa przewodnika. W tym celu składa **wniosek aplikacyjny**, który powinien zawierać co najmniej następujące dane:

- 1) dane identyfikacyjno-adresowe (wiek, płeć, wykształcenie, adres),
- 2) dane o pełnomocniku prawnym (jeśli dotyczy),
- 3) dane z orzeczenia o niepełnosprawności,
- 4) stopień i rodzaj utraty widzenia, w tym wady wzroku,
- 5) informację o sposobie poruszania się w przestrzeni, w tym informację o odbytych kursach z zakresu orientacji i poruszania się osób niewidomych,
- 6) informację o stopniu samodzielności w zakresie realizacji zadań i ról życiowych,
- 7) informacje dotyczące warunków domowych – dostępna przestrzeń mieszkalna dla swobodnego ruchu psa, usytuowanie planowanego miejsca na legowisko (oświetlenie dzienne, wentylacja), wraz z oświadczeniem kandydata o ilości domowników lub zajmowaniu przestrzeni na wyłączność,
- 8) oświadczenie o zgodzie domowników na obecność psa przewodnika w domu, brak alergii kandydata i domowników na psa lub sierść zwierząt,
- 9) oświadczenie, że znane są kandydatowi stałe koszty utrzymania psa przewodnika i jest w stanie je ponosić oraz jest świadomy możliwości obciążenia dodatkowymi wydatkami związanymi z udzieleniem psu pomocy w nagłych wypadkach (np. uraz) i w przypadku zachorowania psa (informację o stałych, uśrednionych miesięcznych kosztach utrzymania psa udostępnia kandydatowi jednostka szkoląca),
- 10) informacje o sytuacji zawodowej kandydata (czy pracuje, uczy się, inne formy aktywności zawodowej),
- 11) informację, czy na czas długotrwałego przebywania poza domem, np. w związku z aktywnością zawodową, zapewnione będzie odpowiednie miejsce dla psa (jeśli dotyczy),
- 12) aktualny i planowany poziom aktywności w przypadku braku stałego zajęcia, o którym mowa powyżej, z określeniem do jakich celów pies będzie wykorzystywany z podaniem, jak często i jak długo (średnio),
- 13) informację o ewentualnych trudnościach w poruszaniu się, w tym informację o korzystaniu z pomocy ortopedycznych (jeśli dotyczy),
- 14) informację o stanie zdrowia, w tym o podwójnej utracie sensorycznej, schorzeniach mających charakter przewlekły, medycznych ograniczeniach w aktywności, mogących mieć wpływ na pracę z psem (jeśli dotyczy),

- 15) informacje dotyczące warunków, w jakich pies będzie najczęściej pracował – poziom urbanizacji przestrzeni publicznie dostępnej, w tym występowanie lub nie chodników, skrzyżowań, także z sygnalizacją świetlną, dźwiękową, wielkość miejscowości, obecność komunikacji publicznej (jakiej), stacji kolejowej itp.,
- 16) informację o współpracujących z kandydatem uprzednio lub aktualnie psach przewodnikach, w tym okresy pracy i wiek obecnie pracującego psa (jeśli dotyczy),
- 17) kopię umowy o przekazaniu psa na emeryturę (jeśli dotyczy),
- 18) dane jednostki szkolącej, która prowadziła monitoring kandydata podczas pracy z poprzednim/dotychczasowym psem przewodnikiem,
- 19) powody i okres utraty ostatniego psa przewodnika, jeśli nie było to emerytowanie.

Szkoła, w której obecnie klient stara się o psa przewodnika, ma prawo zwrócić się na etapie kwalifikacji o opinię na temat klienta do innych szkół.

3.1. Etap I – Kwalifikacja wstępna

Na tym etapie ocenia się predyspozycje kandydatów zainteresowanych współpracą z psem przewodnikiem. Weryfikację przeprowadza się w oparciu o dane uzyskane o kandydacie we wniosku aplikacyjnym. W przypadku, gdy dane we wniosku okażą się niewystarczające do dokonania oceny, szkoła może przeprowadzić dodatkowy wywiad z kandydatem i członkami jego rodziny. Z informacji uzyskanych w drodze rozpoznania (np. telefonicznie) powinna być sporządzona notatka przez wyznaczonego pracownika szkoły.

Ocenie podlegają następujące informacje:

- 1) **Wiek kandydata** (odpowiedni/nieodpowiedni): Musi być właściwy do odpowiedzialnego i samodzielnego posługiwania się psem przewodnikiem oraz zapewnienia psu dobrostanu przynajmniej pierwszym okresie wspólnego funkcjonowania. Minimalny wiek osoby ubiegającej się o psa przewodnika to 16 lat. W przypadku starania się o psa osoby niepełnoletniej konieczna jest zgoda opiekuna prawnego kandydata na jego uczestnictwo w procesie kwalifikacji.
- 2) **Sytuacja finansowo-mieszkaniowa kandydata** (odpowiednia/nieodpowiednia): Możliwości finansowe i warunki mieszkaniowe muszą gwarantować psu dobrostan. Należy też uwzględnić przy ocenie takie elementy jak: zgoda członków rodziny na obecność psa w domu, brak alergii kandydata na psa i sierść zwierząt, miejsce dla psa w trakcie pracy zawodowej/nauki.
- 3) **Stopień utraty wzroku kandydata** (odpowiedni/nieodpowiedni): Za należyty, w kontekście przyszłej pracy z psem, przyjmuje się taki poziom funkcjonowania wzrokowego kandydata, który uniemożliwia mu bezpieczne przemieszczanie się bez pomocy białej laski lub widzącego przewodnika.
- 4) **Samodzielność w zakresie realizacji zadań i ról życiowych** (odpowiednia/nieodpowiednia): Musi być wystarczająca do zapewnienia psu właściwej opieki i zaspokojenia jego potrzeb.
- 5) **Potrzeby w zakresie mobilności i możliwości samodzielnego przemieszczania się** (odpowiednie/nieodpowiednie): Ocenie podlega aktywność mobilna kandydata w kontekście przyszłego stopnia korzystania z pomocy psa. Weryfikacji dokonuje się na podstawie danych o sposobie przemieszczania się kandydata w przestrzeni oraz danych o formach aktywności (takich jak praca zawodowa, pobieranie nauki, realizacja innych stałych działań związanych np. z pracą

społeczną, zainteresowaniami, koniecznością załatwiania różnych spraw). W przypadku kandydata, którego aktywność mobilna jest bardzo ograniczona, a co za tym idzie, zachodzi obawa, że pies w bardzo niewielkim stopniu będzie wykorzystywany jako przewodnik, należy ocenić, na ile przyznanie psa przewodnika może zwiększyć potencjał mobilny kandydata. Należy też ocenić, czy ograniczona mobilność nie jest wynikiem braku umiejętności samodzielnego przemieszczenia się w przestrzeni. W uzasadnionych przypadkach, dla właściwej oceny aktywności mobilnej kandydata, szkoła może poprosić również o przesłanie nagrania wideo, na którym uwidoczniony będzie sposób poruszania się kandydata w jego miejscu zamieszkania.

6) **Warunki zdrowotne i fizyczne** (odpowiednie/nieodpowiednie):

- a) **Motoryka:** Sprawność motoryczna musi być wystarczająca do kontrolowania psa i bezpiecznego poruszania się z nim bez pomocy sprzętu ortopedycznego. W przypadku zaburzeń motoryki, wymagających specjalnego przygotowania psa, decyzja podjęta przez jednostkę szkolącą musi uwzględniać możliwość tej jednostki do wyszkolenia psa dla osoby z takimi zaburzeniami.
- b) **Ogólny stan zdrowia:** Musi być na tyle dobry, by zapewnić bezpieczeństwo pracy z psem. W przypadku wątpliwości (np. przy współistnieniu dodatkowych schorzeń), czy stan zdrowia może wpływać na bezpieczeństwo poruszania się kandydata z psem przewodnikiem, jednostka szkoląca może zasięgnąć opinii lekarza specjalisty.
- c) **Dojrzałość emocjonalna:** Musi umożliwiać nawiązanie relacji z psem i wzięcie odpowiedzialności za niego.

Wstępna kwalifikacja kandydata następuje po uznaniu wszystkich powyższych warunków za odpowiednie. Ocena kandydata zostaje sporządzona na piśmie. Po rozpatrzeniu wniosków, kandydaci powinni zostać poinformowani bez zbędnej zwłoki o akceptacji lub braku akceptacji ich wniosku wraz z uzasadnieniem decyzji. Kandydatów, których wnioski zostały odrzucone, należy poinformować o procedurze odwoławczej od decyzji. W ramach możliwości jednostka szkoląca powinna zaproponować im alternatywną formę rehabilitacji. Przyszli użytkownicy psów, których wnioski zostały rozpatrzone pozytywnie, przystępują do drugiego etapu kwalifikacji.

3.2. Etap II – Kwalifikacja zaawansowana

Kwalifikacja zaawansowana przeprowadzana jest w drodze bezpośrednich, indywidualnych spotkań kandydata ze specjalistami i ma na celu sprawdzenie jego umiejętności i gotowości do współpracy z psem. Jednostka szkoląca zobowiązana jest do przeprowadzenia oceny możliwości kandydata w takim zakresie, jaki uzna za niezbędny do podjęcia decyzji o tym, że jest on zdolny do pracy z psem przewodnikiem oraz, że dzięki pomocy psa, uzyska poprawę w samodzielnym i bezpiecznym poruszaniu się.

Ocena kandydata wykonana na tym etapie powinna być na tyle szczegółowa, aby umożliwić nie tylko jego kwalifikację, ale również dobranie kandydatowi odpowiedniego dla niego psa przewodnika. Każdy specjalista, przed przeprowadzeniem oceny, powinien zapoznać się z danymi zawartymi we wniosku aplikacyjnym. W trakcie oceniania kandydatów eksperci mogą udzielać im krótkich konsultacji. Powinni też po zakończeniu oceny przekazać im informację zwrotną podsumowującą przebieg weryfikacji.

Czas oceny może być zróżnicowany w zależności od umiejętności kandydatów oraz zakresu udzielanych konsultacji, jednak nie powinien być dłuższy niż 4 godziny. Przyjmuje się, że jeśli przekazywanie instrukcji na tym etapie (np. z zakresu samodzielnego przemieszczania się), pozwoli uzyskać kandydatowi gotowość do przyznania psa przewodnika, taka konsultacja powinna być przeprowadzona. Jeśli czas ten okaże się niewystarczający dla kandydata, by wyćwiczyć określoną umiejętność, powinien otrzymać zalecenia i wskazówki dotyczące ich uzupełnienia w innym trybie. Po ich uzupełnieniu może on kontynuować proces ubiegania się o psa przewodnika.

Z przebiegu oceny kandydata, każdy specjalista sporządza protokół do dokumentacji wewnętrznej jednostki szkolącej. Powinien być on na tyle szczegółowy, by umożliwić podjęcie decyzji o kwalifikacji z jej uzasadnieniem, a także być podstawą do zajęcia stanowiska w przypadku ewentualnego odwołania się kandydata od decyzji. Wskazane jest, aby w protokole znalazły się także spostrzeżenia nie związane ściśle z przedmiotem oceny, a istotne dla przyznania/dobrania psa, jak np. duża dynamika w przemieszczaniu się.

Ocenie i konsultacji podlegają następujące obszary:

1) Umiejętność samodzielnego poruszania się i orientacji w przestrzeni – ocena przeprowadzana przez instruktora orientacji przestrzennej.

Ocena powinna odbyć się w miejscu o natężonym ruchu ulicznym. Podlega jej w szczególności:

- a) skuteczność i tempo przemieszczania się kandydata przy pomocy białej laski,
- b) rozumienie przestrzeni i lokalizowanie w niej obiektów,
- c) zdolność wykorzystywania innych zmysłów do odbierania wskazówek płynących z otoczenia,
- d) umiejętność zachowania obranego kierunku marszu, zapamiętywania trasy, radzenia sobie przy zboczeniu z trasy,
- e) umiejętność oceny ruchu ulicznego i przekraczania jezdni,
- f) bezpieczeństwo przy poruszaniu się,
- g) samodzielność korzystania ze środków lokomocji.
- h) możliwości wzrokowe kandydata.

Przyjmuje się, że **kandydat zgłaszający się po kolejnego psa** nie musi dysponować pełną umiejętnością poruszania się z białą laską, ale koniecznie powinien posiadać zdolność orientowania się w terenie, tzn. rozumienia przestrzeni.

W przypadku osób słabowidzących należy dokonać oceny funkcjonalnej możliwości i ograniczeń wzrokowych w kontekście przyszłej pracy z psem przewodnikiem. Pod uwagę powinni być brani kandydaci, których poziom funkcjonowania wzrokowego uniemożliwia bezpieczne przemieszczanie się bez pomocy białej laski lub widzącego przewodnika. Ocena słabowidzącego kandydata winna zostać przeprowadzona w najbardziej i najmniej sprzyjających warunkach dla danego uszkodzenia narządu wzroku. W przypadku wątpliwości, czy kandydat nie będzie wpływał na psa z racji posiadanych resztek wzroku, należy go uprzedzić, że ostateczna decyzja o przyznaniu PP zostanie podjęta w trakcie nauki współpracy z psem.

W przypadku, **gdy kandydat używa lewej ręki do trzymania laski** przy przemieszczaniu się, a co za tym idzie, będzie wymagał specjalnego przygotowania psa do prowadzenia ręką prawą, decyzja o zakwalifikowaniu wymagać będzie indywidualnego podejścia. Gotowość kandydata leworęcznego do uzyskania psa powinna być oceniona wysoko przez wszystkich specjalistów, by zminimalizować ryzyko wycofania się tej osoby, po tym jak pies zostanie już specjalnie przygotowany do jej potrzeb.

2) Gotowość kandydata do posiadania psa – ocena przeprowadzana przez psychologa.

Ocena ta ma na celu sprawdzenie gotowości psychicznej kandydata do posiadania psa. Bada się, na ile kandydat zaakceptował utratę widzenia (czy wykorzystuje techniki alternatywne przy wykonywaniu codziennych czynności i samodzielnym poruszaniu się). Sprawdzeniu podlegają też takie elementy jak: kompetencje społeczne, motywacja do długotrwałej pracy z psem, radzenie sobie ze stresem, stabilność emocjonalna, możliwość zaopiekowania się inną istotą. Oceniane są też cechy istotne dla doboru psa m.in. posiadanie lub nie takich cech jak: pewność siebie, elastyczność, dominacja, ekspansywność, współpraca, koncentracja.

3) Predyspozycje i umiejętności do pracy z psem – ocena przeprowadzana przez instruktora szkolenia psów przewodników.

Ocenię podlegają predyspozycje i umiejętności do pracy z psem, takie jak fizyczna i werbalna możliwość do kontrolowania psa, w tym koordynacja ruchowa, wydolność wysiłkowa, zdolność do podążania za psem, refleks, umiejętność stosowania się do poleceń instruktora, efektywność przekazywania psu jednoznacznych komunikatów, wytrwałość i konsekwencja w egzekwowaniu zachowań oczekiwanych od psa. Oceniane jest także poruszanie się kandydata, w tym tempo chodzenia, długość kroku. Uwzględnia się też emocjonalny stosunek do psa.

W przypadku osób o zaburzonej motoryce lub podwójnej utracie sensorycznej, przy podejmowaniu decyzji powinny być brane pod uwagę możliwości jednostki szkolącej do przygotowania psa z uwzględnieniem specyficznych potrzeb kandydata. Wybór i kształcenie psa dla kandydata o specjalnych potrzebach powinno się rozpocząć na jak najwcześniejszym etapie.

3.3. Postępowanie w przypadku osób, które posiadały już psa przewodnika

Jeśli kandydat posiadał uprzednio psa przewodnika i jednostka szkoląca ma niezbędne informacje do dokonania odpowiedniego doboru psa do kandydata, może on zostać zakwalifikowany w trybie skróconym na podstawie wniosku aplikacyjnego, pod warunkiem, że:

- 1) Kandydat z poprzednim psem byli poddawani monitorowaniu zgodnie z warunkami opisanymi w standardzie dot. funkcjonowania szkół psów przewodników i wyniki monitoringu były pozytywne.
- 2) Kandydat utracił poprzedniego psa z przyczyn losowych lub naturalnych i czas, który minął od tej utraty, nie spowodował u niego zaniku umiejętności niezbędnych do poruszania się z psem.
- 3) Kandydat zgłosił z uzasadnionych powodów potrzebę zmiany psa na innego.

3.4. Zakończenie procesu kwalifikacji

Na podstawie danych zebranych w toku kwalifikacji, jednostka szkoląca dokonuje oceny kandydata i podejmuje decyzję kwalifikacyjną, którą niezwłocznie mu przekazuje wraz z uzasadnieniem. Podjęta decyzja dotyczy:

- 1) Zakwalifikowania kandydata do otrzymania psa przewodnika, wraz z instrukcją dalszego postępowania prowadzącego do otrzymania PP.
- 2) Warunkowego zakwalifikowania kandydata do otrzymania psa przewodnika, z listą warunków, których spełnienie w przeciągu czasu nie dłuższego niż 1 rok powoduje pełną kwalifikację.
- 3) Odmowy zakwalifikowania, gdzie należy wskazać kryteria dyskwalifikujące, których eliminacja ze strony kandydata pozwoli w przyszłości na ponowne wnioskowanie o otrzymanie psa.

W przypadku decyzji odmownej lub warunkowej, zaleca się wskazanie kandydatowi innej formy rehabilitacji lub wsparcia, która wpłynie na poprawę mobilności. Jednostka szkoląca wraz z decyzją odmowną lub decyzją warunkową powinna przekazać kandydatowi informację o procedurze odwoławczej od decyzji.

Z kandydatami, którzy zostali zakwalifikowani i znajdują się na liście oczekujących, szkoła psów przewodników systematycznie się kontaktuje, co najmniej jeden raz na trzy miesiące. Celem interakcji jest potwierdzenie chęci oczekiwania na psa przewodnika oraz zorientowanie się ogólnie w aktualnej sytuacji kandydata. Informacja odnotowywana jest w prowadzonej dokumentacji/systemie.

4. Szkolenie i przekazywanie psów przewodników

Kandydat, który otrzymał pozytywną decyzję o kwalifikacji lub decyzję warunkową z udokumentowaniem spełnienia warunków wskazanych w tej decyzji, podlega dalszej procedurze ukierunkowanej na otrzymanie psa przewodnika. Procedura ta zakłada 3 etapy:

- 1) szkolenie podstawowe,
- 2) dobieranie w pary: klient-pies przewodnik,
- 3) szkolenie w parze.

4.1. Szkolenie podstawowe

Klient w wyniku szkolenia nabędzie wiedzę i umiejętności niezbędne do prawidłowej współpracy z psem przewodnikiem. Jednostka szkoląca zobowiązana jest umożliwić klientowi zdobycie wiedzy i umiejętności odpowiednich do skutecznego i zgodnego z założeniami standardu korzystania z pomocy psa przewodnika. Szkolenie może być przeprowadzone samodzielnie przez szkołę lub zrealizowane przez inny podmiot wyspecjalizowany w szkoleniu osób niewidomych ubiegających się o przyjęcie psa przewodnika. Szkoła nie prowadząca kursów w tym zakresie zobowiązana jest przekazać klientowi informację o innych podmiotach prowadzących szkolenia.

Preferowaną formą są zajęcia grupowe: warsztaty i prelekcje. Dopuszcza się również możliwość przeprowadzenia kształcenia w formie indywidualnych szkoleń i konsultacji.

Metodyka szkolenia powinna umożliwiać aktywne uczestnictwo w zajęciach, co sprzyjać będzie przyswajaniu przekazywanej wiedzy. Efektywne może być wplatanie w wykład kontrolowanej dyskusji, w której osoba prowadząca pełni rolę moderatora, odwoływanie się do przykładów, wprowadzenie praktycznych demonstracji, wykorzystanie dynamiki grupy do osiągnięcia zakładanych celów.

Szkolenie obejmuje co najmniej 20 godzin zajęć na każdego kandydata. Ilość godzin pomiędzy poszczególnymi treściami jest ustalana każdorazowo przez szkołę psów przewodników. Może ona ulegać zmianie w zależności od tego, czy kurs odbywa się w sposób indywidualny czy grupowy oraz od potrzeb osób uczestniczących w szkoleniu.

1) Program szkolenia podstawowego

- I. Cel główny szkolenia: nabycie podstawowej wiedzy i umiejętności dotyczących pracy z psem przewodnikiem.
- II. Cele szczegółowe szkolenia:
 - a) Kluczowa wiedza:
 - i. Podstawowa wiedza kynologiczna.
 - ii. Podstawowa znajomość opieki nad psem.
 - iii. Podstawowa wiedza dotycząca pracy psa przewodnika.
 - iv. Podstawowy zasób wiadomości o aspektach prawnych związanych z poruszaniem się z psem przewodnikiem w przestrzeni publicznej.

b) Kluczowe umiejętności:

- i. Umiejętności psychologiczne dotyczące zmian w życiu związanych z obecnością psa.
- ii. Umiejętność egzekwowania przysługujących uprawnień.

III. Zakres szkolenia: zagadnienia z zakresu psychologii, szkolenia psów przewodników, opieki weterynaryjnej oraz przepisów prawnych dotyczących przebywania z psem przewodnikiem w przestrzeni publicznej.

IV. Uczestnicy: Klienci ubiegający się o psa przewodnika, którzy dotychczas nie korzystali z pomocy psa przewodnika.

V. Moduły:

Moduł I – Wiedza psychologiczno-edukacyjna.

Moduł II – Podstawowa wiedza kynologiczna.

Moduł III – Podstawowa wiedza weterynaryjna.

Moduł IV – Szkolenie psa.

Moduł V – Zagadnienia prawne związane z posiadaniem psa.

A. Moduł I – wiedza psychologiczno-edukacyjna

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>Celem tych zajęć jest stworzenie osobie niewidomej warunków do podjęcia odpowiedzialnej decyzji o przyjęciu psa przewodnika oraz do rozwoju motywacji do współpracy z nim.</p> <p>Pomocne w realizacji ww. celów może być spotkanie z osobą ze stażem pracy z psem przewodnikiem i podzielenie się doświadczeniami dotyczącymi zżywania się z psem, szkolenia przygotowującego do współpracy z psem, samodzielnej pracy z psem na początku i obecnie itp.</p>	<p>W ramach modułu przedstawiane są informacje dotyczące kompetencji psychologicznych potrzebnych osobie niewidomej do współpracy z psem przewodnikiem. Zagadnienia prezentuje osoba o wykształceniu psychologicznym, mająca doświadczenie w pracy z osobami z niepełnosprawnością wzroku.</p> <p>Zagadnienia:</p> <ol style="list-style-type: none">1. przygotowanie do zmiany życia klienta po przyjęciu przez niego psa przewodnika,2. analiza oczekiwań klienta i pomoc w szukaniu odpowiedzi na pytania o miejsce psa wśród innych planów życiowych,3. analiza pozytywnych i negatywnych aspektów korzystania z pomocy psa,4. miejsce psa przewodnika w konkretnej rodzinie i w otoczeniu,5. wpływ podstawowych problemów psychologicznych na relację z psem i sprawowanie nad nim opieki,6. rozwijanie motywacji do wysiłku podczas budowania relacji i pracy z psem przewodnikiem,7. doskonalenie kompetencji społecznych w zakresie współpracy z ludźmi i stawiania im granic (celem bezpiecznego korzystania z pomocy psa),

Cel	Zakres treści i czas trwania
	8. przygotowanie do zmian w aktywności psa związanych z wiekiem i potrzebą emerytowania go.

B. Moduł II – podstawowa wiedza kynologiczna

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>Celem zajęć jest przedstawienie niezbędnych informacji o psie pozwalających zrozumieć jego zachowanie oraz poznać sposoby wpływania na kształtowanie jego zachowania.</p>	<p>W ramach modułu przedstawiana jest informacja dotycząca psa jako przedstawiciela odrębnego gatunku, w tym reguły rządzące psychiką psa i jego zachowaniem oraz umiejętności wpływania na jego postępowanie.</p> <p>Zagadnienia przekazywane są przez osoby zajmujące się aktywnie szkoleniem psów, o kompetencjach odpowiednich do pełnienia funkcji instruktora, trenera i trenera rodzin zastępczych.</p> <p>Zagadnienia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. mechanizmy rządzące fizjologią psa, 2. zasady uczenia się psów, 3. zrozumienie reakcji psa, 4. zasady komunikacji psa z człowiekiem, 5. instynkty i zachowania psa wobec innych zwierząt, 6. podstawowe potrzeby psychologiczne psa, 7. zasady sprawowania opieki nad psem.

C. Moduł III – podstawowa wiedza weterynaryjna

Cel	Zakres treści i czas trwania
Celem zajęć jest nabycie przez uczestników wiedzy z zakresu opieki nad psem i zwrócenie uwagi na konieczność współpracy z weterynarzem.	W ramach modułu prezentowana jest wiedza z zakresu pielęgnacji i opieki medycznej nad psem. Treści prezentowane są przez osoby mające wykształcenie weterynaryjne. Zagadnienia: <ol style="list-style-type: none">1. kalendarz szczepień, profilaktyka antypasożytnicza (odrobaczanie, stosowanie preparatów przeciwkleszczowych i przeciw pchłom),2. podawanie leków psu,3. żywienie i pojenie,4. ruch psa przed i po posiłku,5. odczuwanie przez psa temperatury i bólu,6. czas snu i potrzeby fizjologiczne,7. zabezpieczanie łap psa zimą i latem,8. zabiegi higieniczne: kąpiel, przemywanie oczu, czesanie,9. informacje o podstawowych schorzeniach psów dużych ras i rozpoznawanie u nich stanów chorobowych,10. wypadki i sytuacje wymagające szybkiej interwencji weterynaryjnej: pogryzienia, reakcje alergiczne, urazy psa.

D. Moduł IV – szkolenie psa

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>Celem zajęć jest zaznajomienie uczestników z umiejętnościami psa przewodnika i zasadami pracy z PP. Zaleca się, aby osobie prowadzącej zajęcia towarzyszył wyszkolony pies lub osoba z niepełnosprawnością wzroku pracująca z psem przewodnikiem. Można wtedy kwestie teoretyczne wzbogacić praktyczną demonstracją. Ponadto uczestnicy mogą obserwować zachowanie wyszkolonego psa, a prowadzący postrzegać, jakie są reakcje uczestników na obecność psa.</p>	<p>W ramach modułu przedstawiana jest wiedza w zakresie praktycznych aspektów szkolenia psa oraz weryfikująca oczekiwania w stosunku do realiów pracy z psem.</p> <p>Treści prezentowane są przez osoby o kompetencjach odpowiednich do pełnienia funkcji instruktora szkolenia psów lub trenera.</p> <p>Zagadnienia:</p> <ol style="list-style-type: none">1. kompetencje i umiejętności psa przewodnika,2. jakiej pomocy nie można oczekiwać od psa przewodnika,3. zasady poruszania się z psem przewodnikiem,4. używanie komend podczas pracy z psem przewodnikiem,5. obecność ludzi i zwierząt w otoczeniu psa przewodnika,6. więź psa przewodnika z klientem jako podstawa współpracy,7. zabawy z psem przewodnikiem, które go relaksują oraz dobrze wpływają na współpracę z klientem,8. przygotowanie domu do przyjęcia psa,9. warunki korzystania z pomocy innej osoby przy opiece nad psem,10. zasady przekazywania psa (szkolenia pary pies – człowiek) w jednostce szkolącej.

E. Moduł V – zagadnienia prawne związane z posiadaniem psa

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>Celem zajęć jest zapoznanie uczestników z przepisami prawnymi dotyczącymi poruszania się z psem przewodnikiem, treścią umowy o przekazaniu psa przewodnika oraz zasadami bezpieczeństwa w ruchu ulicznym.</p>	<p>W ramach modułu prezentowane są treści odnoszące się do podstawowych regulacji prawnych dotyczących psów przewodników oraz uprawnień i obowiązków osób poruszających się z nimi w przestrzeni publicznej. Zagadnienia przekazywane są przez osoby z wykształceniem prawniczym, posiadające wiedzę z zakresu funkcjonowania osób niepełnosprawnych poruszających się z psami przewodnikami (asystującymi).</p> <p>Zagadnienia:</p> <ol style="list-style-type: none">1. podstawowe regulacje prawne dotyczące psów przewodników i ich obecności w przestrzeni publicznej,2. metody egzekwowania przysługujących uprawnień,3. orzecznictwo prawne w kwestii dyskryminowania osób poruszających się z psami przewodnikami,4. uprawnienia i obowiązki wynikające z umowy użyczenia psa przewodnika,5. zasady poruszania się z psem przewodnikiem i białą laską w świetle ustawy Prawo o ruchu drogowym – bezpieczeństwo w ruchu drogowym,6. podróżowanie osoby niewidomej z psem przewodnikiem pociągiem, samolotem, tramwajami, autobusami dalekobieżnymi i miejskimi,7. odpowiedzialność prawna w przypadku niepożądanych zachowań psa przewodnika,8. możliwości pozyskiwania środków na utrzymanie psa przewodnika,9. pobyt z psem przewodnikiem za granicą.

2) Ocena wiedzy i umiejętności opanowanych przez uczestnika szkolenia

Dokumentem poświadczającym skończenie szkolenia jest zaświadczenie o jego ukończeniu wystawiane przez szkołę lub inny podmiot prowadzący nauczanie. Zaświadczenie otrzymuje klient, który uzyskał pozytywny wynik ze szkolenia. Ocena wystawiana jest przez osoby prowadzące zajęcia, uwzględniając wyniki sprawdzianów wiedzy i umiejętności. Sprawdzenie wiedzy odbywa się w sposób ustny po przeprowadzeniu całości zajęć ujętych w danym module.

W przypadku, gdy sprawdziany wiedzy i umiejętności wypadły niepomyślnie i istnieje obawa w stosunku do pełnowartościowej pracy klienta z psem przewodnikiem, jednostka szkoląca powinna odmówić przekazania psa, do czasu uzupełnienia przez klienta odpowiedniej wiedzy lub umiejętności.

Klient zobowiązany jest uczestniczyć minimum w 80% prowadzonych zajęć. Po pozytywnej weryfikacji wiedzy i umiejętności otrzymuje zaświadczenie o ukończeniu kursu podstawowego z wynikiem pozytywnym.

4.2. Dobór w pary człowiek – pies

Dobór psa przewodnika dla osoby z niepełnosprawnością wzroku to szereg działań, mających na celu ustalenie, czy dany pies będący w dyspozycji szkoły posiada cechy i temperament odpowiadające potrzebom konkretnego klienta znajdującego się na liście oczekujących.

Celem doboru jest takie dopasowanie pary człowiek – pies, aby indywidualne cechy reprezentowane przez duet dobrze ze sobą współgrały dla osiągnięcia ostatecznego celu i były zbieżne w zakresie stylu życia, możliwości poruszania się, a także pod względem fizycznym i emocjonalnym.

1) Ogólne zasady doboru

Dobór psów prowadzony jest dla osób, które pozytywnie przeszły proces kwalifikacji oraz dysponują zaświadczeniem potwierdzającym ukończenie szkolenia podstawowego. Podstawą doboru w parę klient – pies jest przede wszystkim dopasowanie pary względem odpowiednich kryteriów zgodności, cech osobowościowych i cech środowiska, o których mowa w dalszej części standardu. W przypadku, gdy więcej niż jedna osoba spełnia kryteria dopasowania do psa na tym samym poziomie, pierwszeństwo w przyznaniu psa mają osoby w następującej kolejności:

- a) klienci zgłaszający się po kolejnego psa przewodnika,
- b) ociemniali weterani działań poza granicami państwa (mający status weterana zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. z późn. zm.),
- c) osoby całkowicie niewidome lub posiadające poczucie światła, mające potwierdzenie takiego stanu narządu wzroku przez lekarza okulistę odpowiednim zaświadczeniem,
- d) klienci, dla których przy poprzednio przeprowadzonym doborze nie wystarczyło psów lub dla których przydzielane psy okazały się niewłaściwie dobrane.

Jeśli w danej kategorii priorytetu znajduje się kilka osób, należy dodatkowo uwzględnić inne czynniki, jak czas oczekiwania na psa, potrzeby w zakresie mobilności, aktywność zawodowa lub inna o charakterze stałym, stopień widzenia.

Doboru w pary dokonuje komisja powoływana przez szkołę psów przewodników w liczbie maksymalnie trzech osób. W skład komisji wchodzi obowiązkowo:

- a) instruktor pełniący rolę przewodniczącego komisji oraz
- b) drugi instruktor lub trener (uczestniczący w procesie szkolenia psa).

Komisja dokonująca doboru orzeka zespołowo. W przypadku równej liczby głosów, głos rozstrzygający należy do przewodniczącego. Przed spotkaniem mającym na celu dobór psa członkowie komisji powinni przejrzeć dane psa zawarte w formularzach wypełnianych w trakcie szkolenia psa oraz informacje o kliencie zebrane w trakcie kwalifikacji. Jeśli zaistnieje potrzeba uzyskania dodatkowych wiadomości o kliencie lub psie, członkowie komisji powinni zasięgnąć informacji od osób przeprowadzających ocenę klienta oraz od specjalisty szkolącego psa lub sprawującego nadzór nad jego szkoleniem.

Podczas spotkania komisja porównuje i omawia cechy każdego psa pod kątem potrzeb i preferencji zakwalifikowanych klientów. W celu uzyskania jak największej przejrzystości cechy klienta i psa mogą podlegać punktacji.

Komisja w formie pisemnej rekomenduje odpowiedniego psa dla klienta, gdy uzna, że określone zawierzę spełnia potrzeby konkretnego odbiorcy. W oparciu o tę rekomendację szkoła podejmuje decyzję (może być również w formie uchwały) o doborze i możliwości podjęcia szkolenia z przydzielonym psem. Klient ma możliwość przyjęcia lub odrzucenia oferty. W przypadku braku zgody wraca do kolejki oczekujących z takim samym priorytetem, jaki miał poprzednio, a pies zostaje dopasowany do innej osoby.

Klient ma możliwość zrezygnowania z pracy z psem po co najmniej jednym pełnym dniu przebywania z nim, jeżeli praca z tym psem nie spełnia jego oczekiwań, mimo wcześniejszego przyjęcia oferty. W takiej sytuacji wraca do kolejki oczekujących z takim samym priorytetem, jak poprzednio.

W przypadku osoby słabowidzącej, co do której po etapie kwalifikacji były wątpliwości, czy nie będzie wpływać na psa z racji posiadanych resztek wzroku, jednostka szkoląca może **po co najmniej 3 pełnych dniach** pracy tej osoby z psem odmówić przyznania jej zwierzęcia, gdy okaże się, że nie jest w stanie korzystać z umiejętności psa w procesie mobilności.

2) Kryteria zgodności przy doborze pary klient – pies przewodnik

Dopasowanie par człowiek – pies odbywa się z uwzględnieniem cech klienta oraz psa. Ocenę cech zwierzęcia przeprowadza się na końcowym etapie jego szkolenia, po zgromadzeniu pełnej dokumentacji dającej podstawy do przeprowadzenia oceny, na około cztery tygodnie przed planowanym rozpoczęciem szkolenia z klientem. W uzasadnionych przypadkach dobór pary przeprowadzany jest na wcześniejszym etapie z uwagi na specjalne potrzeby klienta, takie jak:

- dodatkowe niepełnosprawności (problemy ruchowe, zachwiania równowagi itp.),
- leworęczność lub niesprawność lewej ręki,
- problemy zdrowotne (problem z głosem/mówieniem, ze słuchem, cukrzyca, epilepsja i inne).

Dla odpowiedniego doboru konieczne jest zidentyfikowanie cech, które muszą być kompatybilne zarówno u klienta jak i u psa, aby para odniosła sukces we współpracy. Łączenia duetu dokonuje się na podstawie jak największej ilości cech zbieżnych w następujących obszarach:

I. Cechy fizyczne

- a) **zdolność fizycznej kontroli psa** – niezwykle ważne jest, by dobrać klientowi psa, którego będzie on w stanie stale kontrolować. Zdolność opiekuna do kontroli psa powinna obejmować również mogące zaistnieć sytuacje, kiedy klient poczuje się źle fizycznie lub mentalnie. Cechy, które po dokonaniu oceny należy uznać za kompatybilne, to:

Klient	Pies
wzrost	wzrost
waga	waga
wiek	wiek
siła fizyczna	reakcja na kontrolę smyczą
siła głosu	reakcja na kontrolę głosem
równowaga	refleks
refleks	dynamika podejmowania decyzji
kontrola pozycji ciała	poziom wrażliwości ciała

b) cechy związane z poruszaniem się – klient powinien odczuwać komfort pracując z psem, dlatego sposób poruszania się psa i człowieka musi być zbieżny. Nieprawidłowy dobór w tym zakresie może powodować niewłaściwe wyczuwanie ruchów psa i problem z podążaniem za nim. Cechy, które po dokonaniu oceny należy uznać za kompatybilne, to:

Klient	Pies
długość kroku	długość kroku
naturalne tempo chodzenia	naturalne tempo chodzenia
umiejętność podążania za psem	stabilność prowadzenia i napięcie na pałku przy prowadzeniu
umiejętności orientacji w przestrzeni	orientacja w terenie i zdolność do zapamiętywania tras
wydolność wysiłkowa (czasowa możliwość pracy)	wydolność wysiłkowa (czasowa możliwość pracy)
potrzeby ruchowe	potrzeby ruchowe

- c) **sprawność innych zmysłów** – możliwości funkcjonalne innych zmysłów mogą mieć istotny wpływ na prawidłową pracę z psem i są ważnym elementem przy doborze zwierzęcia. W celu oceny sprawności zmysłów ocenie podlega:

Klient	Pies
poziom funkcjonalności wzrokowej	wrażliwość na bodźce środowiskowe
sprawność słuchowa	wrażliwość słuchu

II. Cechy osobowościowe i temperamentalne

Są to cechy trudne do jednoznacznego określenia i ich szacowanie ma charakter subiektywny. Określając te właściwości należy wziąć pod uwagę również czasowe ograniczenia w ich występowaniu, np. wskutek choroby klienta. Cechy, które po dokonaniu oceny należy uznać za kompatybilne, to:

Klient	Pies
zdolności do długookresowego przywództwa	inicjatywa
dominacja/uległość	dominacja/uległość wobec ludzi i wobec innych psów
otwartość/dystans	wylewność/powściągliwość
koncentracja	poziom dekoncentracji i rodzaje
ogólna sprawność intelektualna	chęć współpracy
zdolność do zapamiętywania poleceń	naturalny temperament
ogólna motywacja i zdolność do utrzymania motywacji	chęć do pracy
poziom aktywności	poziom aktywności

III. Cechy środowiskowe

Są to cechy odnoszące się do sytuacji życiowej klienta i warunków poruszania się oraz możliwości psa do adaptacji w tych okolicznościach. Czynniki środowiskowe, które po dokonaniu oceny należy uznać za dające komfort psu, to:

- a) rodzaj miejsca zamieszkania (miasto małe/duże, wieś, osiedle),
- b) cechy podłoża (brak chodników, nierówne nawierzchnie),
- c) korzystanie z transportu publicznego,
- d) obecność zwierząt w domu i w okolicy,
- e) warunki domowe,
- f) funkcjonowanie rodziny,
- g) częste podróże,
- h) poruszanie się na stałych trasach.

Po określeniu minimalnej kompatybilności dokonuje się analizy uzupełniającej cech klienta, psa i środowiska w celu określenia ich dopasowania na kolejnych poziomach. W zależności od sytuacji, właściwości dodatkowe klienta, psa lub środowiska mogą mieć priorytet wyższy – tożsamy z cechami podstawowej zgodności. Przykładowe dodatkowe cechy zgodności:

- kolor psa,
- rasa psa,
- płeć psa lub klienta,
- rodzaj sierści psa,
- zorganizowanie klienta,
- pole i ostrość widzenia klienta,
- historia zdrowia psa lub klienta,
- przejścia z sygnalizacją świetlną,
- brak wyznaczonych przejść dla pieszych,
- inne.

4.3. Szkolenie właściwe klienta w zakresie pracy z psem przewodnikiem

Szkolenie psa z klientem, zwane przekazywaniem psa przewodnika, jest procesem, w trakcie którego odbiorca, zakwalifikowany jako spełniający warunki do otrzymania psa przewodnika, uczy się zasad pracy z dobranym dla niego psem, który ukończył szkolenie i uzyskał status psa przewodnika.

Klient o terminie rozpoczęcia szkolenia z psem zostanie poinformowany minimum 2 tygodnie przed planowanym jego rozpoczęciem.

1) Zasady ogólne w związku z przekazywaniem psa przewodnika

- a) Klient zobowiązany jest do dostosowania się do wymogów programu szkoleniowego.
- b) Szkolenie musi być przeprowadzone w miejscu dostosowanym do potrzeb klienta oraz uwzględniać dostępne zasoby szkoły. Może być przeprowadzone w ośrodku szkoleniowym, w miejscu zamieszkania lub stanowić połączenie obu form.

- c) Kształcenie może mieć formę grupową lub indywidualną.
- d) Treningi przeprowadzić warto w taki sposób, aby pies miał możliwość pracy na znanych mu trasach, co w początkowej fazie szkolenia będzie z korzyścią dla pracy zespołu.
- e) Szkolenie w miejscu zamieszkania klienta należy tak zorganizować, aby klient miał możliwość poruszania się po znanych mu trasach.
- f) Kurs obejmuje średnio 80 jednostek dydaktycznych zajęć teoretycznych i praktycznych. Szkolenie powinno trwać co najmniej 10 dni. W przypadku klientów ubiegających się pierwszy raz o psa, nauka musi obejmować minimum 80 godzin dydaktycznych. Długość trwania szkolenia opracowywana jest indywidualnie z uwzględnieniem czasu potrzebnego klientowi i psu na nawiązanie więzi, opanowanie w stopniu zadowalającym zasad wspólnej pracy i kończy się w momencie uznania, że zespół porusza się bezpiecznie i skutecznie, co zostaje potwierdzone certyfikatem wydanym dla pary klient – pies.
- g) W przypadku braku pozytywnej oceny pracy pary, popartej pisemną opinią instruktora, że wydłużenie okresu edukacji nie spowoduje, że zespół będzie pracować w sposób bezpieczny, podejmowana jest decyzja o zakończeniu szkolenia.
- h) Gdy powodem braku pozytywnej oceny jest niewłaściwa praca psa – powołana zostaje komisja na zasadach określonych w punkcie 4.2.
- i) Gdy powodem braku pozytywnej oceny jest niewłaściwa praca klienta – powołana zostaje komisja na zasadach określonych w punkcie 2.

2) Program szkolenia przekazywania psa przewodnika

- I. Cel główny szkolenia: Przekazanie niezbędnej wiedzy i umiejętności dla bezpiecznej i skutecznej pracy z psem przewodnikiem.
- II. Cele szczegółowe szkolenia:
 - a) Kluczowa wiedza:
 - i. Zasób wiadomości o umiejętnościach psa przewodnika i zasadach korzystania z jego pomocy.
 - ii. Opieka weterynaryjna i pielęgnacja psa.
 - iii. Informacje ogólne o psach oraz szczegółowe o psie, jaki został do klienta dobrany.
 - b) Kluczowe umiejętności:
 - i. Bezpieczna praca z psem w uprzęży i bez uprzęży z użyciem komend.
 - ii. Korzystanie z wyposażenia używanego w trakcie pracy i opieki nad psem.
 - iii. Egzekwowanie posłuszeństwa i nawiązywanie relacji z psem w praktyce.
 - iv. Właściwa opieka i pielęgnacja psa w praktyce.
- III. Zakres szkolenia: plan szkolenia musi obejmować wszystkie elementy niezbędne do zapewnienia bezpiecznego poruszania się klienta z psem, dostosowane do potrzeb klienta i psa oraz stosować się do zasad dobrostanu psa, które zostały określone w standardzie.
- IV. Uczestnicy: osoby do których został dobrany pies przewodnik, niezależnie od tego, czy posiadały wcześniej psa przewodnika, czy nie.

V. Prowadzący szkolenie: instruktor szkolenia psów przewodników.

VI. Moduły: teoretyczny i praktyczny.

A. Moduł I – teoretyczny – 10 godzin

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>Celem tych zajęć jest utrwalenie i rozwinięcie informacji przekazanych klientowi w trakcie szkolenia podstawowego. Zajęcia powinny być prowadzone w taki sposób, aby klient miał możliwość uzyskania odpowiedzi na wszelkie pytania, jakie pojawią się u niego w trakcie zajęć, a dotyczą pracy psa, jego zachowań, opieki nad nim itp.</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Opieka nad psem – żywienie, pielęgnacja, opieka weterynaryjna. Podstawowe zachowania socjalne psów,2. rozumienie myślenia psa i sposób, w jaki pies się uczy,3. rozumienie zasad komunikowania się psów z człowiekiem i innymi zwierzętami,4. podstawowe komendy – „naprzód”, „w lewo”, „w prawo”, „w tył”, „znajdź”/ „pokaż” i inne,5. zasady i techniki pracy z psem przewodnikiem,6. zasady nagradzania i upominania psa,7. niezbędne wyposażenie psa w domu i w pracy,8. jak zbudować i utrwalać pozycję lidera,9. zasady swobodnego biegania (kiedy wskazane),10. toaleta psa,11. odpowiedzialność za zdrowie i dobrą kondycję psa,12. zasady obowiązujące osobę z psem przewodnikiem w przestrzeni publicznej,13. przepisy prawne dotyczące dostępu do miejsc publicznych z psem przewodnikiem.

B. Moduł II – praktyczny – 70 godzin

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>Celem zajęć jest praktyczna nauka pracy z psem w różnych warunkach środowiskowych oraz codzienna opieka i pielęgnacja psa w praktyce.</p>	<p>Zajęcia praktyczne dotyczyć będą zarówno pracy bez użycia psa (BLOK I – pierwsze sesje praktyczne), prace z psem bez uprzęży (BLOK II – zajęcia z zakresu opieki i pielęgnacji), zajęcia z posłuszeństwa wykonywane z psem bez uprzęży i w uprzęży (BLOK III) oraz zajęcia praktyczne z prowadzenia psa (BLOK IV – praca z psem w uprzęży).</p>
<p>Ćwiczenia te są niezbędne do przygotowania klienta do pracy z psem przewodnikiem. W przypadku klienta mającego pracować z kolejnym psem, ćwiczenia te nie są obowiązkowe,</p>	<p>Blok I – pierwsze sesje praktyczne – 5 godzin</p> <p>Zajęcia obejmują ćwiczenia praktyczne bez użycia psa w celu nauczenia klienta następujących umiejętności:</p> <ol style="list-style-type: none">1. korzystania z wyposażenia,2. znajomość techniki prowadzenia i podstawowych komend używanych przy pracy z psem,

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>ale służyć mogą weryfikacji umiejętności klienta w zakresie prawidłowego poruszania się z psem.</p> <p>Po osiągnięciu przez klienta zadowalających umiejętności do szkolenia zostaje wprowadzony pies.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3. równowaga – ruchy ciała i stóp, 4. umiejętność zajmowania odpowiedniej pozycji przy psie, 5. umiejętność poruszania się w odpowiedniej pozycji przy psie, 6. umiejętność przyjmowania postaw przy zmianie kierunku, 7. stosowanie technik do kontroli i motywacji psa (używania głosu i smyczy).
<p>Obejmują ćwiczenia praktyczne, w trakcie których klient ma możliwość zastosowania w praktyce informacji uzyskanych w trakcie zajęć teoretycznych.</p>	<p>Blok II – zajęcia z zakresu opieki i pielęgnacji – 5 godzin</p> <p>W trakcie zajęć klient pod opieką instruktora wykonuje podstawowe zadania z zakresu opieki i pielęgnacji psa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. czesanie i czyszczenie sierści, 2. czyszczenie uszu i oczu, 3. pielęgnacja łap na co dzień i w zależności od warunków pogodowych, 4. karmienie i pojenie psa w praktyce, 5. zabawa z psem w praktyce itp. <p>Klient uczy się ponadto sprzątanego po psie i odczytuje sygnały psa o załatwieniu przez niego swoich potrzeb fizjologicznych.</p>
<p>Zajęcia z posłuszeństwa polegają na nauce klienta, jak w pozytywny sposób egzekwować posłuszeństwo psa i budować pozycję lidera.</p>	<p>Blok III – zajęcia z posłuszeństwa - 20 godzin</p> <p>Zajęcia dotyczą podstawowego posłuszeństwa na smyczy i bez smyczy w środowisku domowym, jak również posłuszeństwa psa w trakcie pracy w uprzęży. Niezbędne elementy zdyscyplinowania, jakie klient powinien opanować w stopniu zadowalającym to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • siad, • waruj, • zostań, • przywołanie, • do nogi, • aport. <p>W trakcie zajęć z posłuszeństwa klient uczony jest także właściwego chodzenia z psem na smyczy (bez nadmiernego napinania smyczy).</p>
<p>Celem ćwiczeń z psem w uprzęży jest zapoznanie i nauczenie klienta prawidłowego i bezpiecznego poruszania się w psem.</p>	<p>Blok IV – zajęcia z psem w uprzęży – 40 godzin</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Podstawowe techniki prowadzenia, 2. podstawowe techniki kontroli psa wraz kontrolą rozproszeń, 3. komendy używane przy pracy z psem,

Cel	Zakres treści i czas trwania
<p>Na początku szkolenia, gdy pozycja klienta jako lidera nie została utrwalona, zarówno po stronie psa jak i klienta mogą wystąpić pewne błędy czy pomyłki. Z tego względu zaleca się, aby pierwsze ćwiczenia z psem odbywały się w taki sposób, że instruktor posiada własną smycz doczepioną do obroży psa, w celu udzielania wsparcia, gdy będzie to potrzebne. Wraz z postępami zespołu smycz zostaje odczepiona. Zezwolenie na chodzenie bez przypiętej smyczy instruktora zawsze musi wynikać z postępów klienta, a także z zachowania psa.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. wykorzystanie głosu do dawania komend, nagradzania, upominania psa, 5. stacjonarne i dynamiczne omijanie przeszkód, 6. znajdowanie i używanie schodów, windy, schodów ruchomych i platform, 7. przechodzenie przez krawężniki i technika przechodzenia przez ulicę, 8. znajdowanie przejścia dla pieszych i technika przechodzenia, 9. zasady i technika korzystania z transportu publicznego – zgodnie z potrzebą, 10. przewidywanie, rozumiane jako tendencja psa do podążania znanymi trasami, 11. korzystanie z pomocy osób widzących (radzenie sobie w nieznanym terenie), 12. technika poruszania się w tempie dostosowanym do potrzeb klienta i miejsca w jakim się porusza (zwalnianie, przyspieszanie, 13. zrozumienie i świadomość ruchu drogowego.

3) Zakończenie szkolenia

Szkolenie kończy się sprawdzeniem umiejętności praktycznych klienta do samodzielnego poruszania się z psem przewodnikiem. Rekomenduje się, aby ocena przeprowadzana była przez dwie osoby. Jedną z osób winien być instruktor, a drugą np. specjalista z zakresu tyflogologii lub orientacji przestrzennej. Obligatoryjnie dwie osoby przeprowadzają sprawdzian/ocenę w miejscu zamieszkania klienta, jeśli w trakcie szkolenia instruktor będzie miał wątpliwości, co do prawidłowej współpracy pary klient – pies.

W trakcie kontroli oceniane są umiejętności klienta w pracy z psem a nie umiejętności psa, ponieważ pies został już zweryfikowany w trakcie egzaminu na psa przewodnika. Sprawdzian umiejętności praktycznych powinien zawierać następujące elementy, w dowolnej kolejności, oceniane jako prawidłowe/wymagające poprawy/nieprawidłowe:

- Ruszanie.
- Zatrzymywanie.
- Utrzymywanie kierunku.
- Skręt w prawo/ Skręt w lewo.
- Prowadzenie w ruchu ulicznym
- Sygnalizowanie krawężników.
- Przechodzenie przez ulicę.
- Przeszkody po prawej stronie/ Przeszkody po lewej stronie.
- Przeszkody na wysokości.

- Znajdowanie wejścia, znajdowanie drzwi.
- Znajdowanie i prowadzenie po schodach.
- Wchodzenie i wychodzenie ze środków transportu.
- Znajdowanie miejsca i podróżowanie środkami transportu publicznego (komenda ławka).
- Zwalnianie/przyspieszanie tempa.
- Komendy: „siad”, „waruj”, „stój”, przywołanie.
- Ogólne życie pary – współpraca.

Zespół klient – pies zostaje oceniony pozytywnie, jeżeli co najmniej 80% wyżej wymienionych elementów zostanie ocenionych jako prawidłowe, a ogólna praca pary uznana zostanie za bezpieczną.

Po zakończeniu szkolenia klienta z psem, instruktor zobowiązany jest udać się do miejsca zamieszkania użytkownika, aby pomóc mu zaadaptować się w warunkach domowych i wspomóc w pracy na stałych trasach. Zaleca się w pierwszym okresie po przekazaniu psa, by klient pracował na znanych sobie trasach, co da mu możliwość kontrolowania pracy psa i korygowania ewentualnych błędów.

Po pozytywnej ocenie i podpisaniu umowy użyczenia psa, zespół klient – pies otrzymuje certyfikat potwierdzający status psa asystującego - przewodnika osoby niewidomej. W przypadku, gdy wyszkolony pies jest własnością osoby prywatnej, a koszt wyszkolenia został pokryty ze środków niepublicznych, certyfikat może być wydany po podpisaniu stosownej umowy dotyczącej zasad korzystania z psa, zawierającej wszystkie elementy umowy wymienione poniżej.

Zalecane jest wydanie certyfikatu w języku polskim i języku angielskim oraz w dwóch formatach:

- dużym (format A4),
- małym (format ID1 o wymiarach 53,98 x 85,60 mm). Powinien być dodatkowo zabezpieczony przed zniszczeniem.

Po pozytywnej ocenie pracy klienta z psem w miejscu zamieszkania, podpisana zostaje umowa użyczenia psa, która powinna zawierać co najmniej następujące elementy:

- Określenie stron umowy.
- Dane psa wraz z informacją, kiedy pies otrzymał status psa przewodnika (psa asystującego).
- Informacje o stanie zdrowia psa, w tym informację o szczepieniach, badaniach itp.
- Świadczenia szkoły względem klienta i psa przewodnika, w tym częstotliwość wizyt serwisowych.
- Powinności klienta względem szkoły.
- Obowiązki klienta względem psa przewodnika.
- Zasady podnoszenia umiejętności psa przewodnika.
- Oświadczenie o przekazanym wyposażeniu psa.
- Dane kontaktowe do szkoły.
- Informacje o statusie prawnym psa przewodnika.
- Stosowanie się do standardów szkolenia i przekazywania psów przewodników – klient podpisując umowę oświadcza, że się z nimi zapoznał i będzie się do nich stosował.
- Załącznikiem do umowy powinna być m. in. informacja:
 - o sposobie żywienia psa,

- wadze, jaką powinien utrzymywać pies,
- maksymalnym czasie pracy psa przewodnika w ciągu dnia,
- dobrostanie psa.

Klient po rozpoczęciu pracy z psem będzie objęty przez szkołę psów przewodników opieką, to tzw. wizyty serwisowe. Szczegóły zawiera: standard „Szkoła psów przewodników. Zasady funkcjonowania”.

Użytkownik PP może korzystać ze wsparcia ośrodka szkolącego w zakresie pomocy w rozwiązywaniu nagłych problemów wynikłych w trakcie pracy z psem przewodnikiem.

5. Załączniki

5.1. Wniosek aplikacyjny dla kandydata – wzór

Wniosek aplikacyjny dla kandydata na klienta ubiegającego się o psa przewodnika

- 1) Imię i nazwisko (proszę uzupełnić):
- 2) Adres zamieszkania, adres zameldowania. Adres do korespondencji. (proszę uzupełnić):
- 3) Telefon, e-mail. (proszę uzupełnić):
- 4) Wykształcenie (proszę uzupełnić):
- 5) Dane o pełnomocniku prawnym (proszę uzupełnić):
- 6) Dane dotyczące niepełnosprawności (proszę uzupełnić):
- 7) Stopień i rodzaj utraty widzenia, w tym wady wzroku (proszę uzupełnić):
- 8) Informacja o sposobie poruszania się w przestrzeni, w tym informację o odbytych kursach z zakresu orientacji i poruszania się osób niewidomych (proszę uzupełnić):
- 9) Informacja o stopniu samodzielności w zakresie realizacji zadań i ról życiowych (proszę uzupełnić):
- 10) Informacje dotyczące warunków domowych – dostępna przestrzeń mieszkalna dla swobodnego ruchu psa, usytuowanie planowanego miejsca na legowisko (oświetlenie dzienne, wentylacja) (proszę uzupełnić):
- 11) Oświadczenie kandydata o ilości domowników lub zajmowaniu przestrzeni (proszę uzupełnić):
- 12) Oświadczenie o zgodzie domowników na obecność psa przewodnika w domu (proszę uzupełnić):
- 13) Oświadczenie o braku alergii kandydata i domowników na psa lub sierść zwierząt (proszę uzupełnić):
- 14) Oświadczenie, że znane są kandydatowi stałe koszty utrzymania psa przewodnika i jest w stanie je ponosić oraz jest świadomy możliwości pokrywania dodatkowych kosztów związanych z udzieleniem psu pomocy w nagłych wypadkach (proszę uzupełnić):
- 15) Informacja o sytuacji zawodowej kandydata (czy pracuje, uczy się, inne formy aktywności zawodowej) (proszę uzupełnić):
- 16) Informację, czy na czas długotrwałego przebywania poza domem np. w związku z aktywnością zawodową, zapewnione będzie odpowiednie miejsce dla psa (jeśli dotyczy) (proszę uzupełnić):
- 17) Aktualny i planowany poziom aktywności w przypadku braku stałego zajęcia, o którym mowa powyżej, z określeniem do jakich celów pies będzie wykorzystywany z podaniem, jak często i jak długo (średnio) (proszę uzupełnić):
- 18) Informacja o ewentualnych trudnościach w poruszaniu się, w tym informacja o korzystaniu z pomocy ortopedycznych (jeśli dotyczy) (proszę uzupełnić):

- 19) Informacja o stanie zdrowia, w tym o podwójnej utracie sensorycznej (wzroku i słuchu), schorzeniach mających charakter przewlekły, medycznych ograniczeniach w aktywności, mogących mieć wpływ na pracę z psem (jeśli dotyczy) (proszę uzupełnić):
- 20) Informacja dotycząca warunków, w jakich pies będzie najczęściej pracował – poziom urbanizacji przestrzeni publicznie dostępnej, w tym obecność lub nie; chodników, skrzyżowań, w tym z sygnalizacją świetlną, dźwiękową, wielkość miejscowości, obecność komunikacji publicznej (jakiej), stacji kolejowej itp. (proszę uzupełnić):
- 21) Informacja o współpracujących z kandydatem uprzednio lub aktualnie psach przewodnikach, w tym okresy pracy i wiek aktualnie pracującego psa (jeśli dotyczy) (proszę uzupełnić):
- 22) Kopia umowy o przekazaniu psa na emeryturę (jeśli dotyczy) (proszę uzupełnić):
- 23) Dane jednostki szkolącej, która prowadziła monitoring kandydata podczas pracy z poprzednim/dotychczasowym psem przewodnikiem (proszę uzupełnić):
- 24) Powody i okres utraty ostatniego psa przewodnika, jeśli nie było to emerytowanie (proszę uzupełnić):

5.2. Protokół kwalifikacji wstępnej – wzór

Protokół kwalifikacji wstępnej

kandydata ubiegającego się o psa przewodnika,

sporządzony na podstawie wniosku aplikacyjnego i rozmowy osobistej lub telefonicznej

Imię i nazwisko kandydata:

Kwestionariusz oceny kandydata

- 1. Wiek kandydata** (Do drugiego etapu kwalifikujemy osobę pełnoletnią, a w szczególnych sytuacjach – niepełnoletnią powyżej 16 roku życia) (wybierz właściwe):
 - A. Poniżej 16 lat.
 - B. 16–18 lat.
 - C. Powyżej 18 lat.
- 2. Możliwości finansowe kandydata gwarantujące psu dobrostan** (ocena dotyczy deklaracji kandydata w odniesieniu do możliwości ponoszenia kosztów utrzymania psa) (wskaż właściwe):
 - A. Niewystarczające.
 - B. Trudno powiedzieć.
 - C. Wystarczające.
- 3. Warunki mieszkaniowe kandydata** (ocena dotyczy jego deklaracji w kwestii odpowiedniej przestrzeni na legowisko dla psa) (wskaż właściwe):
 - A. Brak miejsca dla psa w domu kandydata.
 - B. Trudno powiedzieć.
 - C. Optymalna przestrzeń dla psa w domu kandydata.

Zaznaczenie odpowiedzi A oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.
- 4. Zgoda współmieszkańców na obecność psa w domu** – oświadczenie kandydata (jeśli kandydat mieszka sam, zaznaczyć „nie dotyczy”) (wskaż właściwe):
 - A. Zgoda.
 - B. Brak zgody.
 - C. Nie dotyczy.

Zaznaczenie odpowiedzi B oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.
- 5. Alergia na sierść zwierząt** – oświadczenie kandydata (wskaż właściwe):
 - A. Występuje.
 - B. Nie występuje.
 - C. Trudno powiedzieć.

Zaznaczenie odpowiedzi A oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

6. Miejsce dla psa w trakcie pracy zawodowej/nauki kandydata – oświadczenie kandydata (wskaż właściwe):

- A. Brak miejsca dla psa.
- B. Trudno powiedzieć.
- C. Deklaracja akceptacji psa uzyskana przez kandydata od osób decyzyjnych.

Zaznaczenie odpowiedzi A oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

7. Samodzielność w zakresie realizacji zadań i ról życiowych (samodzielność kandydata musi być wystarczająca do zapewnienia psu właściwej opieki i zaspokojenia jego potrzeb, (w tym zakupu karmy, pójsia z psem na spacer i do weterynarza) (wskaż właściwe):

- A. Wystarczająca.
- B. Trudno powiedzieć.
- C. Niewystarczająca.

Zaznaczenie odpowiedzi C oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

8. Stopień utraty wzroku (ocenie podlega poziom funkcjonowania wzrokowego kandydata w kontekście możliwości zdania się na psa przewodnika przy lokomocji) (wskaż właściwe):

- A. Kandydat porusza się samodzielnie korzystając przede wszystkim ze wzroku.
- B. Mamy wątpliwości, czy kandydat, ze względu na posiadane resztki wzroku, będzie w stanie zdać się na psa przewodnika przy lokomocji i nie będzie wpływać na podejmowane przez psa decyzje.
- C. Stopień utraty wzroku u kandydata jest na tyle duży, że uniemożliwia mu bezpieczne przemieszczanie się bez pomocy białej laski lub widzącego przewodnika.

Zaznaczenie odpowiedzi A oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

9. Potrzeby w zakresie mobilności lub możliwości samodzielnego przemieszczania się (ocenie podlega aktywność mobilna kandydata w kontekście przyszłego stopnia korzystania z usług przewodniczych psa; oceny dokonuje się na podstawie informacji o sposobie przemieszczania się kandydata oraz danych o obecnych i planowanych formach aktywności kandydata, takich jak praca zawodowa, pobieranie nauki, realizacja innych stałych czynności związanych np. z pracą społeczną, zainteresowaniami, koniecznością załatwiania różnych spraw.) (wskaż właściwe):

- A. Kandydat nie umie się samodzielnie poruszać i nie ma potrzeby wychodzenia z domu.
- B. Mamy wątpliwości, że kandydat porusza się samodzielnie.
- C. Kandydat ma duże potrzeby przemieszczania się z powodów zawodowych i społecznych, porusza się na znanych oraz nieznanym sobie trasach.

Zaznaczenie odpowiedzi A oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

10. Czy istnieje prawdopodobieństwo, że przekazany pies będzie pracował w roli przewodnika i zwiększy mobilność kandydata? (ocena dotyczy kandydata, którego aktywność mobilna jest bardzo ograniczona, albo kandydata, który przy poruszaniu się korzysta z pomocy osób trzecich, a co za tym idzie, zachodzi obawa, że pies w bardzo niewielkim stopniu będzie wykorzystywany jako przewodnik) (wskaż właściwe):

- A. Nie.
- B. Trudno powiedzieć.
- C. Tak.

Zaznaczenie odpowiedzi A oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

11. Warunki dotyczące zdrowia fizycznego i sfery emocjonalnej:

11.1. Motoryka niezaburzona (należy ocenić, czy sprawność motoryczna jest wystarczająca do kontrolowania psa i bezpiecznego poruszania się z nim bez pomocy sprzętu ortopedycznego) (wskaż właściwe):

- A. Nie, przejdź do punktu 11.2.
- B. Tak, przejdź do punktu 11.3.

11.2. Motoryka zaburzona – w przypadku zaburzeń motoryki, które wymagają specjalnego przygotowania psa, decyzja podjęta przez szkołę musi uwzględniać możliwość tej jednostki do wyszkolenia psa dla osoby z takimi zaburzeniami.
(Do drugiego etapu kwalifikujemy kandydata, co do którego istnieje prawdopodobieństwo, że jakkolwiek szkoła w Polsce potrafi dla niego przygotować psa przewodnika (uwzględniając specjalne potrzeby kandydata)

11.2.1. Czy szkoła ma możliwość wyszkolenia psa zgodnie ze specjalnymi potrzebami kandydata? (wskaż właściwe):

- A. Tak.
- B. Nie.

11.2.2. Czy inne szkoły w Polsce mają możliwość wyszkolenia psa dla kandydata? (wskaż właściwe):

- A. Tak.
- B. Nie.

11.3. Czy istnieje prawdopodobieństwo, że kandydat jest zdolny do nawiązania relacji z psem i wzięcia za niego odpowiedzialności?

(Do drugiego etapu kwalifikujemy kandydata, w przypadku którego istnieje prawdopodobieństwo, że jest zdolny do nawiązania relacji z psem) (wskaż właściwe):

- A. Tak.
- B. Trudno powiedzieć.
- C. Nie.

Zaznaczenie odpowiedzi C oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

11.4. Czy ogólny stan zdrowia kandydata jest na tyle dobry, by bezpiecznie i umiejętnie współpracować z psem?

(Do drugiego etapu kwalifikujemy kandydata, w przypadku którego istnieje prawdopodobieństwo, że jest zdolny do nawiązania relacji z psem) (wskaż właściwe):

- A. Tak.
- B. Trudno powiedzieć.
- C. Nie.

Zaznaczenie odpowiedzi C oznacza brak możliwości dalszej kwalifikacji kandydata.

W przypadku zaznaczenia odpowiedzi B proszę o wypełnienie punktu 11.5.

11.5. Czy potrzebna jest konsultacja specjalisty? (W przypadku wątpliwości, czy stan zdrowia może wpływać na bezpieczeństwo psa przewodnika i kandydata podczas wspólnego poruszania się (np. przy współistnieniu dodatkowych schorzeń kandydata), jednostka szkoląca może zasięgnąć opinii lekarza specjalisty) (wskaż właściwe):

- A. Tak.
- B. Rodzaj specjalisty:
- C. Nie.

W przypadku zaznaczenia odpowiedzi A, Konsultacja u specjalisty powinna rozwiązać następujące wątpliwości:

- czy kandydat potrafi kontrolować swoje zachowanie?
- czy są przeciwwskazania do wychodzenia z domu na dłużej niż ?
- czy kandydat potrafi się skupiać dłużej niż ?
- czy kandydat rozumie polecenia instruktora i jakie?
- inne:

11.6. Kandydat dostarczył zaświadczenie lekarskie (w załączeniu) (wskaż właściwe):

- A. Tak.
- B. Nie.
- C. Nie dotyczy.

Rodzaj decyzji: pozytywna/negatywna/pozytywna warunkowa (niepotrzebne skreślić)

Potwierdzam zakończenie etapu kwalifikacji wstępnej przez kandydata:

Miejscowość, data, podpis:

Pouczenie: Przysługuje Pani/Panu odwołanie od negatywnej decyzji. Odwołanie należy złożyć do Zarządu szkoły psów przewodników w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji.

5.3. Protokoły oceny kandydata podczas kwalifikacji zaawansowanej – wzory

Protokół oceny kandydata

ocena rozumienia przestrzeni i umiejętności samodzielnego poruszania się

Ocena powinna odbyć się w miejscu o natężonym ruchu ulicznym.

Imię i nazwisko kandydata:

Imię i nazwisko instruktora orientacji przestrzennej:

Obszar podlegający ocenie	Ocena opisowa
Skuteczność przemieszczania się przy pomocy białej laski.	
Rozumienie przestrzeni i lokalizowanie w niej obiektów.	
Zdolność wykorzystywania innych zmysłów do odbierania wskazówek płynących z otoczenia.	
Umiejętność zachowania obranego kierunku marszu, zapamiętywania trasy, radzenia sobie przy zboczeniu z trasy.	
Umiejętność oceny ruchu ulicznego i przekraczania jezdni.	
Bezpieczne poruszanie się.	
Samodzielne korzystanie ze środków lokomocji.	
Możliwości wzrokowe (w przypadku osoby słabowidzącej ocena funkcjonalna stopnia widzenia powinna być przeprowadzona w najmniej i najbardziej sprzyjających warunkach dla danego uszkodzenia wzroku i opisana w opinii).	

Ogólna opinia instruktora orientacji przestrzennej dotycząca kandydata ze wskazaniem, czy kandydat kwalifikuje się do ubiegania o psa przewodnika. W przypadku opinii negatywnej należy wskazać, w jakich obszarach występuje konieczność poprawy (proszę wypełnić):

Miejscowość, data, podpis:.....

Protokół oceny kandydata

Ocena psychologiczna

Imię i nazwisko kandydata:

Imię i nazwisko psychologa:

Obszar/Cechy podlegające ocenie	Ocena opisowa
Akceptacja utraty widzenia i wykorzystanie funkcjonujących zmysłów.	
Kompetencje społeczne.	
Odpowiedzialność za swoje życie.	
Stabilność sytuacji życiowej.	
Motywacja do długotrwałej pracy z psem.	
Miejsce psa w realizacji celów życiowych.	
Radzenie sobie ze stresem.	
Stabilność emocjonalna.	
Zachowania agresywne.	
Możliwość zaopiekowania się inną istotą.	
Dominacja – uległość.	
Elastyczność – sztywność.	
Pewność siebie – niepewność.	
Ekspansywność – wycofanie.	
Koncentracja – brak koncentracji.	
Współpraca – brak współpracy.	

Ogólna opinia psychologa dotycząca kandydata ze wskazaniem, czy kandydat kwalifikuje się do ubiegania o psa przewodnika. (proszę wypełnić):

Miejscowość, data, podpis:

Protokół oceny kandydata

Ocena instruktora przekazywania psów przewodników

Imię i nazwisko kandydata:

Imię i nazwisko instruktora przekazywania psów przewodników:

Obszar/Cechy podlegający ocenie	Ocena opisowa
Pozytywna reakcja na psy.	
Umiejętność nawiązania relacji z psem.	
Koordinacja ruchowa.	
Zdolność do podążania za psem.	
Równowaga.	
Refleks.	
Umiejętność stosowania się do poleceń instruktora.	
Zdolność przekazywania psu jednoznacznych komunikatów.	
Wytrwałość i konsekwencja w egzekwowaniu oczekiwanych od psa zachowań.	
Szybkie – wolne tempo poruszania się.	
Wzrost wysoki – niski.	
Waga.	
Czytelność – nieczytelność komunikatów dla psa.	
Brawura – ostrożność w przemieszczaniu się.	
Długi – krótki krok.	
Wydolność wysiłkowa duża – mała.	

Ogólna opinia instruktora przekazywania psów przewodników dotycząca kandydata ze wskazaniem, czy kandydat kwalifikuje się do ubiegania o psa przewodnika (proszę wypełnić):

Miejscowość, data, podpis:

Decyzja szkoły o kwalifikacji kandydata do ubiegania się o psa przewodnika

Imię i nazwisko kandydata:

Rodzaj decyzji: pozytywna / negatywna / pozytywna warunkowa (niepotrzebne skreślić)

Uzasadnienie decyzji¹¹: (krótko opisać)

.....
.....

Miejscowość, data:

Podpisy:

Pouczenie: Przysługuje Pani/Panu odwołanie od negatywnej decyzji. Odwołanie należy złożyć do Zarządu szkoły psów przewodników w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji.

¹¹ W przypadku decyzji negatywnej uzasadnienie powinno zawierać wskazówki dla kandydata w odniesieniu do jego samodzielności w zakresie poruszania się. W przypadku decyzji pozytywnej warunkowej uzasadnienie powinno zawierać wskazówki dla kandydata. Po ich zrealizowaniu przejdzie on do kolejnego etapu ubiegania się o psa przewodnika.

5.4. Formularz oceny klienta – wzór

Formularz oceny klienta ubiegającego się o psa przewodnika

I. Część I

1. Imię i nazwisko:
2. Adres zamieszkania:
3. Data urodzenia:
4. Data aplikacji:
5. Wysokość:
6. Waga:
7. Czy Klient mieszka sam? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
8. Ilu ma domowników? (wpisać liczbę)
9. Podejście klienta do psa przewodnika? (krótko opisać)
10. Podejście rodziny do psa przewodnika? (krótko opisać)
11. Dom czy mieszkanie? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
12. Warunki domowe: (krótko opisać)
13. Czy ma ogród? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
14. Czy klient przeszedł szkolenie z orientacji przestrzennej? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
15. Czy klient pracuje? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
16. Czy klient korzysta ze środków publicznego transportu? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
17. Warunki, w jakich pies będzie pracował: (krótko opisać)
18. Poziom aktywności: (krótko opisać)
19. Czy klient posiadał lub zajmował się psem towarzyszem? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
20. Czy klient ma cukrzycę? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
21. Czy są jakieś medyczne ograniczenia w aktywności? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
22. Lista przyjmowanych leków: (krótko opisać)
23. Czy klient jest całkowicie niewidomy? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
24. Jeśli nie, jaki jest zakres widzenia: (krótko opisać)
25. Czy klient posiadał wcześniej psa przewodnika? Tak/Nie (właściwe zakreślić)

II. Część II

(Wypełniana po 20 minutowym spacerze.)

1. Słuch: (krótko opisać)
2. Równowaga: (krótko opisać)
3. Krok: (krótko opisać)
4. Jak mocno trzyma pałąk: (krótko opisać)
5. Preferowana szybkość chodzenia: (krótko opisać)
6. Orientacja w ruchu drogowym: (krótko opisać)
7. Orientacja (poczucie kierunku): (krótko opisać)
8. Zdolność klienta do kontrolowania psa:
 - a) Fizyczna: (krótko opisać)
 - b) Słowna: (krótko opisać)
9. Preferowany czas szkolenia: (krótko opisać)
10. Na ile wcześniej należy klienta zawiadomić o planowanym rozpoczęciu szkolenia? (wskaz termin)
11. Czy klient jest w stanie finansowo utrzymać psa przewodnika (wydatki na wyżywienie i opiekę weterynaryjną)? Tak/Nie (właściwe zakreślić)
12. Plany klienta na przyszłość: (krótko opisać)

Ocena klienta ze strony instruktora – uwagi: (krótko opisać)

Szczególne potrzeby: (krótko opisać)

Zalecenia: (krótko opisać)

Data spotkania:

Imię i nazwisko instruktora:

5.5. Formularz doboru w parę klient – pies – wzór

Formularz: Dobór klient – pies

I. Charakterystyka klienta:

1. Imię i nazwisko:
2. Wiek:
3. Wzrost: wysoki/niski/średni (właściwe zakreślić)
4. Aktywność: duża/średnia/niska (właściwe zakreślić)
5. Uczący się/pracujący/pozostający w domu (właściwe zakreślić)
6. Prędkość chodzenia: duża/średnia/miała (właściwe zakreślić)
7. Krok: długi/średni/krótki (właściwe zakreślić)
8. W pełni sprawny ruchowo: tak/nie (właściwe zakreślić) (jeśli zaznaczono nie, wypełnić opis):
9. Równowaga: dobra/średnia/niska (właściwe zakreślić)
10. Kontrola pozycji ciała: dobra/średnia/niska (właściwe zakreślić)
11. Czasowa możliwość pracy: dobra/średnia/niska (właściwe zakreślić)
12. Refleks: dobry/średni/niski (właściwe zakreślić)
13. Siła głosu: duża/średnia/niska (właściwe zakreślić)
14. Konsekwencja: duża/średnia/niska (właściwe zakreślić)
15. Koncentracja: duża/średnia/niska (właściwe zakreślić)
16. Zdolność zapamiętywania poleceń: duża/średnia/niska (właściwe zakreślić)
17. Osoba silna fizycznie/osoba o delikatnej budowie (właściwe zakreślić)
18. Typ dominujący/typ uległy (właściwe zakreślić)
19. Otwartość/dystans (właściwe zakreślić)

Dodatkowe cechy klienta:

1. Funkcjonalność wzrokowa:
2. Rodzaj miejsca zamieszkania:
3. Korzystanie z transportu publicznego:
4. Stałe trasy/ częste podróże:
5. Inne:

Dodatkowe oczekiwania klienta:

1. Prowadzenie z prawej strony:
2. Kolor/płcieć/rasa psa:
3. Inne:

II. Charakterystyka psa odpowiedniego dla klienta

1. Płcieć: samiec/suka (właściwie zakreślić)
2. Wiek:
3. Wzrost: niski/średni/wysoki (właściwie zakreślić)
4. Waga: mała/średnia/duża (właściwie zakreślić)
5. Potrzeby ruchowe: duże/średnie/małe (właściwie zakreślić)
6. Naturalne tempo chodzenia: duże/średnie/małe (właściwie zakreślić)
7. Chęć do pracy: duża/średnia/mała (właściwie zakreślić)
8. Inicjatywa: duża/średnia/mała (właściwie zakreślić)
9. Wrażliwość ciała: duża/średnia/mała (właściwie zakreślić)
10. Prędkość chodzenia: duża/średnia/mała (właściwie zakreślić)
11. Napięcie na pałąku/smyczy: duże/średnie/małe (właściwie zakreślić)
12. Reakcja na kontrolę smyczą: niska/średnia/wysoka (właściwie zakreślić)
13. Reakcja na kontrolę głosem: niska/średnia/wysoka (właściwie zakreślić)
14. Koncentracja: długotrwała/krótkotrwała (właściwie zakreślić)
15. Poziom dekoncentracji: niski/średni (właściwie zakreślić); rodzaje:
16. Dynamika podejmowania decyzji: duża/średnia/mała (właściwie zakreślić)
17. Zapamiętywanie tras: duże/średnie/niskie (właściwie zakreślić)
18. Odporność na zewnętrzne bodźce: niska/średnia/wysoka (właściwie zakreślić)
19. Zachowanie w miejscach publicznych: prawidłowe/wymagające szczególnej uwagi (właściwie zakreślić)
20. Zdolność do dużego wysiłku w ciągu dnia: tak/nie (właściwie zakreślić)
21. Zdolność do dłuższych okresów bezczynności: tak/nie (właściwie zakreślić)
22. Zdolny do pracy z osobą z problemami z równowagą: tak/nie (właściwie zakreślić)
23. Stopień dominacji: uległy/średni/dominujący (właściwie zakreślić)

Dodatkowe cechy psa:

1. Kolor (krótko opisać)
2. Wylewność / powściągliwość (krótko opisać)
3. Rasa (krótko opisać)
4. Inne (krótko opisać):

Decyzja szkoły dotycząca doboru pary klient – pies¹²

Imię i nazwisko klienta:

Na podstawie zebranych informacji oraz przeprowadzonego procesu dopasowywania, szkoła rekomenduje psa o imieniu urodzonego, o numerze chipa, do pełnienia roli psa przewodnika Pana/Pani

Jednocześnie informujemy, że Klient może odrzucić lub przyjąć powyższą ofertę. W przypadku nieprzyjęcia propozycji nastąpi powrót do kolejki oczekujących. Klient ma również możliwość zrezygnowania z pracy z psem po co najmniej jednym pełnym dniu szkolenia, jeżeli praca z tym psem nie spełnia zakładanych oczekiwań, pomimo wcześniejszego przyjęcia oferty. W takim przypadku również nastąpi powrót do kolejki oczekujących.

Uzasadnienie decyzji (krótko opisać):
.....
.....

Miejscowość, data:

Podpisy:.....

Pouczenie: Przysługuje Pani/Panu odwołanie od negatywnej decyzji. Odwołanie należy złożyć do Zarządu szkoły psów przewodników w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji.

¹² Decyzja może mieć również formę uchwały.

5.6. Karta oceny współpracy klienta z psem – wzór

Karta oceny współpracy klienta z psem

Data:

Imię psa:

Rasa/nr chip:

Imię i nazwisko klienta:

Miejsce przeprowadzania oceny:

Etap I

Ważne – Stopień wykonania ćwiczenia zaznacz znakiem X w odpowiedniej kolumnie

Ćwiczenie	Dobrze	Wymaga poprawy	Nieodpowiednie	Komentarz
1. Ruszanie/zatrzymanie.				
2. Skręt w prawo.				
3. Skręt w lewo.				
4. Zawracanie.				
5. Utrzymywanie kierunku.				
6. Przyspieszanie/zwalnianie tempa marszu.				
7. Prowadzenie w ruchu ulicznym.				
8. Zatrzymania na krawężnikach.				
9. Przechodzenie przez ulicę.				
10. Omijanie przeszkód z prawej.				
11. Omijanie przeszkód z lewej.				
12. Przeszkoda wysoka i powierzchniowa.				
13. Znajdowanie i przechodzenie przez drzwi.				
14. Znajdowanie i chodzenie po schodach.				

Ćwiczenie	Dobrze	Wymaga poprawy	Nieodpowiednie	Komentarz
15. Wejście i wyjście ze środków komunikacji.				
16. Znajdowanie miejsca.				
17. Ogólne wrażenie.				

Uwagi:

Etap II

Ważne – Stopień wykonania ćwiczenia zaznacz znakiem X w odpowiedniej kolumnie

Ćwiczenie	Dobrze	Wymaga poprawy	Nieodpowiednie	Komentarz
1. Przywołanie.				
2. Komenda „siad”.				
3. Komenda „waruj”.				
4. Komenda „stój”.				
5. Komenda „zostań”.				
6. Ogólne wrażenie.				

Etap III – Podsumowanie

1. Mocne strony współpracy pary człowiek – pies: opisz krótko w oparciu o dane zawarte w etapie I i II, co działa dobrze.
2. Słabe strony współpracy pary człowiek – pies: opisz krótko, w oparciu o dane zawarte w etapie I i II, co nie działa, co należy poprawić.
3. Czynniki sprzyjające współpracy pary człowiek – pies wynikające z najbliższego otoczenia, środowiska (krótko opisać):
4. Czynniki utrudniające współpracę pary człowiek – pies wynikające z najbliższego otoczenia, środowiska (krótko opisać):

Uwagi:

Ocena: pozytywna/negatywna (właściwe zakreślić)

Podpisy: